

ОПШТИНА БЕРАНЕ

**НАЦРТ
СТРАТЕШКОГ ПЛАН РАЗВОЈА
ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД
ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ**

Март 2024. год.

Наслов документа	СТРАТЕШКИ ПЛАН РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ
Наручилац	Општина Беране, Црна Гора, IV Црногорске бригаде број 1.
Извршиоци	RICO TRAINING CENTRE д.о.о., Регионални центар за истраживање, развој и едукацију, Београд, Србија, Арчибалда Рајса бр. 27; Институт за економику пољопривреде Београд, Србија, Волгина бр. 15, 11060 Београд
Руководилац пројекта	Проф. др Божо Илић
Руководилац истраживачког тима испред ИЕП-а	Проф. др Јонел Субић
Руководилац истраживачког тима испред Rico Training Centre-а	Бранко Миловановић, дипл. инж.
Секретар пројекта	Др Биљана Грујић Вучковски
Координатор пројекта испред Општине	Дамјан Ђулафић, потпредседник Општине Беране, дипл. правник, spec.sci.

Истраживачки тим Rico Training Centre-a

1. Проф. др Божо Илић, ванредни професор
2. Бранко Миловановић, дипл. инж. саобраћаја
3. Др Александар Лепосавић, виши научни сарадник
4. Проф. др Владета И. Стевовић, редовни професор
5. Проф. др Божидар Оташевић, ванредни професор
6. Проф. др Павле Гладовић, професор у пензији
7. Драгана Вуковић, наставник вјештина
8. Др Сања Вукајловић, менаџер пројекта
9. Др Јадранка Оташевић, асистент
10. Бранислав Топаловић, дипл. есс.
11. Анђелка Стојчиновић, дипломирани економиста
12. Марица Милошевић, сарадник у настави
13. Мила Думбеловић, мастер инжењер саобраћаја

Истраживачки тим Института за економику пољопривреде

1. Проф. др Јонел Субић, научни савјетник, директор Института
2. Др Марко Јелочник, виши научни сарадник
3. Др Биљана Грујић Вучковски, научни сарадник
4. Др Наташа Кљајић, виши научни сарадник
5. Др Маријана Јовановић Тодоровић, научни сарадник
6. М. А. Велибор Потребих, стручни савјетник
7. MSc Ирина Марина, истраживач приправник

САДРЖАЈ

I	УВОД	1
II	РЕЗИМЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ	2
III	АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА SWOT АНАЛИЗОМ	4
	3.1. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ.....	4
	3.1.1. КРАТАК ИСТОРИЈАТ БЕРАНА.....	5
	3.2. СТАНОВНИШТВО.....	5
	3.2.1. ДЕМОГРАФСКИ ПОДАЦИ.....	5
	3.3. ЗАПОШЉАВАЊЕ.....	8
	3.4. ОБРАЗОВАЊЕ И ОБРАЗОВНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ.....	11
	3.5. ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНИ РАД.....	18
	3.5.1. ЗДРАВСТВО.....	18
	3.5.2. СОЦИЈАЛНИ РАД.....	20
	3.6. КУЛТУРНА ДЈЕЛАТНОСТ.....	27
	3.7. СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА.....	31
	3.8. ПРИРОДНИ УСЛОВИ, РЕСУРСИ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.....	34
	3.8.1. УПРАВЉАЊЕ ШУМАМА.....	34
	3.8.2. МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ.....	35
	3.8.3. ШЉУНАК И ПИЈЕСАК.....	37
	3.8.4. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ.....	37
	3.8.5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, БИОДИВЕРЗИТЕТА И ПРЕДЈЕЛА.....	37
	3.9. ПРИВРЕДА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ.....	46
	3.9.1. ЕКОНОМСКО-ПРОИЗВОДНИ СИСТЕМ.....	47
	3.9.2. СТРУКТУРА ПРЕДУЗЕЋА.....	47
	3.9.3. ДРВОПРЕРАДА.....	49
	3.9.4. БИЗНИС ЗОНА РУДЕШ.....	50
	3.9.5. ТУРИЗАМ.....	52
	3.9.6. ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА И МОГУЋНОСТИ ЗА РАЗВОЈ ОРГАНСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ.....	62
	3.10. САОБРАЋАЈ.....	70
	3.10.1. ДРУМСКИ САОБРАЋАЈ.....	70
	3.10.2. ВАЗДУШНИ САОБРАЋАЈ.....	74
	3.10.3. ЖЕЉЕЗНИЧКИ САОБРАЋАЈ.....	75
	3.11. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА.....	75
	3.12. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА.....	78
	3.12.1. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА МРЕЖА.....	78
	3.12.2. ХИДРОЕНЕРГИЈА.....	80
	3.12.3. СОЛАРНА И ЕНЕРГИЈА ВЈЕТРА.....	82
	3.13. КОМУНАЛНИ ПОСЛОВИ.....	83
	3.13.1. ВОДОСНАБДИЈЕВАЊЕ.....	83
	3.13.2. УПРАВЉАЊЕ ОТПАДНИМ ВОДАМА.....	84
	3.13.3. УПРАВЉАЊЕ КОМУНАЛНИМ ОТПАДОМ.....	86
	3.13.4. ОДРЖАВАЊЕ ПУТЕВА.....	88
	3.13.5. ОДРЖАВАЊЕ РАСВЈЕТЕ.....	89
	3.14. АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ.....	90

	<i>Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године</i>	
	3.14.1. ПРОСТОРНО-ПЛАНСКА И СТРАТЕШКА ДОКУМЕНТА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ	90
	3.14.2. АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ-ЛОКАЛНА САМОУПРАВА	93
	3.14.3. БУЏЕТ ОПШТИНЕ	96
	3.15. АНАЛИЗА РЕАЛИЗАЦИЈЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2019. ДО 2023. ГОДИНЕ	97
	3.16. SWOT АНАЛИЗА	104
IV	ОПШТИ ЦИЉ И СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ СА ПРИОРИТЕТИМА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ.....	114
	4.1. ОПШТИ ЦИЉ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ	114
	4.2. СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ СА ПРИОРИТЕТИМА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ	114
	4.3. РЕАЛИЗОВАНИ И ЗАПОЧЕТИ ПРОЈЕКТИ У 2023. ГОДИНИ.....	120
V	ГОДИШЊИ АКЦИОНИ ПЛАН СА ОПИСОМ ПЛАНИРАНИХ ПРОЈЕКТА	122
	5.1. АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОД. - ЗА 2024. ГОДИНУ	122
	5.2. ИНДИКАТИВНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА 2025. ГОДИНУ	127
	5.3. ГОДИШЊИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ	131
	5.4. ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА И ПРОЈЕКТА СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ.....	253
VI	МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ	254
	8.1. ЛИТЕРАТУРА	271

I УВОД

С великим ентузијазмом се обраћам свим грађанима наше Општине због важности израде Стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године. Сврха је стварање бољег окружења за све нас, а израда Стратешког плана развоја Општине кључан је корак у том процесу. Овај план није само документ, он представља темељ на којем градимо нашу будућност. Он је резултат сарадње, увида и потреба наше заједнице. Наша је намјера да осигурамо да сваки корак који предузимамо одражава потребе и аспирације сваког грађанина.

Стратешки план развоја Општине биће наш водич за постизање заједничких циљева. Он ће обухватити важна подручја као што су: образовање, инфраструктура, економски развој, здравство, заштита околине и многа друга. Њиме ћемо поставити смјернице и приоритете који ће обликовати нашу будућност.

Израдом Стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године утицаће се на развој свих чланова заједнице, без обзира на њихову социјалну, економску, етничку или било коју другу позадину. То подразумева стварање прилика и ресурса који су доступни свима унутар Општине или локалне заједнице, како би сви могли судјеловати у економском, друштвеном и културном напретку наше Општине.

Ослањајући се на општи циљ Стратешког плана развоја Општине који подразумева привредни, друштвени, економски и еколошки раст Општине, изазван повећањем продуктивности, конкурентности и инвестиционим улагањима, као подршка инклузивном расту и напретку општине Беране, жеља нам је да створимо услове, програме и ресурсе који подржавају разноликост и инклузију. Инклузивни раст наше Општине сматрао би се кључним за одрживи развој, јер се тежи ка томе да се осигура да напредак не буде ограничен на одређене групе људи, већ да свако има прилику да учествује и има користи од тог напретка.

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године представљаће документ који описује циљеве, стратегије и кораке које Општина планира да предузме како би постигла своју визију и дугорочне циљеве. Основна сврха овог стратешког документа је пружање смјерница и јасно усмјеравање на све активности унутар заједнице.

Стратешки план је упућен свим становницима општине Беране зато што су управо грађани најважнија компонента овог плана. Мишљења и ставови становника општине Беране ће обликовати нашу општину сјутрашњице. Грађани су центар овог плана, стога се трудимо да заједно градимо бољу будућност за све нас.

Предсједник Општине Беране

Вуко Тодоровић

II РЕЗИМЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ

На основу Правилника о методологији за израду Стратешког плана развоја јединице локалне самоуправе из 2016. године (Одлука Министра број: 1101-132/32 од 11.10.2016. године која је објављена у „Службеном листу Црне Горе“, бр. 68/14), који је донијело Министарство економије Црне Горе, урађен је Предлог стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године.

У припреми овог документа учествовали су чланови Радне групе која је формирана рјешењем председника Општине Вука Тодоровића, као и стручни тим Извршиоца уговорене консултантске услуге састављене од еминентних стручњака које је ангажовао Извршилац уговореног посла "Rico Training Centre" Београд (Консултативна група за припрему стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године). Биографије чланова стручног тима извршиоца налазе се у поглављу VII Прилози.

У стратешком плану дефинисан је општи циљ развоја општине Беране и гласи: **„Константан привредни, друштвени, економски и еколошки раст Општине изазван повећањем продуктивности, конкурентности и инвестиционим улагањима, као подршка инклузивном расту и напретку општине Беране“.**

Поред општег дугорочног циља, разрађено је и шест специфичних циљева:

- I Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране;**
- II Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима;**
- III Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета;**
- IV Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности;**
- V Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре;**
- VI Унапрјеђење постојећих административних капацитета.**

Наведеним специфичним циљевима дефинисане су активности које је потребно реализовати како би се побољшали услови за живот становништва у локалној заједници. Предметне активности планиране су по приоритетима, а детаљно ће бити разрађене кроз пројектне идеје. Структура планираних стратешких специфичних циљева са приоритетима приказана је у Табели 1.

Табела 1. Приказ планираних стратешких специфичних циљева са приоритетима у оквиру Стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

Опис	Укупно
I Специфични стратешки циљ: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране	1.650.000
Приоритет 1. Унапрјеђење сточарске производње	550.000
Приоритет 2. Унапрјеђење биљне производње	850.000
Приоритет 3. Унапрјеђење институционалне помоћи пољопривредним произвођачима	250.000
II Специфични стратешки циљ: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима	26.610.000
Приоритет 1. Унапрјеђење квалитета ваздуха	230.000
Приоритет 2. Унапрјеђење квалитета пијаће воде	5.350.000
Приоритет 3. Ефикасно управљање отпадним водама	2.810.000
Приоритет 4. Ефикасно управљање отпадом	3.170.000
Приоритет 5. Енергетска ефикасност и одрживо управљање природним ресурсима	-
Приоритет 6: Заштита од поплава и клизишта	15.050.000
III Специфични стратешки циљ: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета	3.320.000
Приоритет 1. Јачање смештајних капацитета	3.000.000
Приоритет 2. Промоција културне и историјске баштине	100.000
Приоритет 3. Диверзификација туристичке понуде	160.000
Приоритет 4. Услужно оријентисан развој	60.000
IV Специфични стратешки циљ: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности	7.490.000
Приоритет 1. Унапрјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа	1.750.000
Приоритет 2. Подстицање привредног развоја	200.000
Приоритет 3. Коришћење природних ресурса у сврху економског развоја	5.500.000
Приоритет 4. Унапрјеђење институционалне подршке	40.000
V Специфични стратешки циљ: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре	70.010.000
Приоритет 1. Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре	22.250.000
Приоритет 2. Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре	42.100.000
Приоритет 3. Унапрјеђење водоснабдијевања	2.310.000
Приоритет 4. Развој и унапрјеђење комуналне инфраструктуре	3.350.000
VI Специфични стратешки циљ: Унапрјеђење постојећих административних капацитета	235.000
Приоритет 1. Примјена софтверских решења у свакодневном раду	25.000
Приоритет 2. Доношење акционих планова и програма за поједине области	10.000
Приоритет 3. Унапрјеђење просторно -планских капацитета	200.000
УКУПНО (I + II + III + IV + V + VI)	109.315.000

Интензитет реализације планираних активности зависиће највише од финансијских могућности, како локалне самоуправе, тако и од капиталних улагања са нивоа државе и других извора финансирања.

Приоритети и динамика реализације задатих специфичних циљева одређиваће се годишњим акционим плановима. Саму реализацију ће спроводити општинске службе и тимови.

У предстојећем периоду реализацијом предвиђених приоритета очекује се: бољи стандард пољопривредних произвођача и прерађивача, већи ниво заштите и очувања природних ресурса и животне средине, већи број посјетилаца и броја ноћења туриста у општини Беране, већа конкурентност привреде Општине, изграђена и/или унапријеђена јавна инфраструктура, као и унапријеђени административни ресурси.

III АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА SWOT АНАЛИЗОМ

3.1. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ

Према члану 4. Закона о регионалном развоју, у Црној Гори постоје три региона: Приморски регион, Централни регион и Сјеверни регион¹. Општина Беране припада Сјеверном региону Црне Горе.

Према ОЕСД методологији, Беране се класификује као претежно рурална Општина, јер 59,7% становништва живи у руралним подручјима (Стратегија развоја пољопривреде и руралних подручја 2023-2028. године).

Беране је једна од највећих општина на сјевероистоку Црне Горе и захвата сјеверни део Горњег Полимља. Граничи се са Андријевицом према југу; источна граница се пружа ка планинама Мокра, Мургаш, Турјак и падини Цмиљевице ка општини Рожаје. Сјеверна граница се налази иза Полице према општинама Петњица и Бијело Поље. Западна граница општине Беране налази се на највишим врховима Бјеласице, Стрменица, Црна Глава, Зекова Глава и падина Кључа, као општинама Мојковац и Колашин².

Општина Беране се простире на 544 km², са координатама 42°50'41" сјеверне географске ширине и 19°52'16" источне географске дужине, што је по величини чини средњом општином у Црној Гори. Најнижа тачка се налази на надморској висини од 640 метара (долина Лима, низводно од Тивранске клисуре). Највиша тачка општине Беране се налази на 2.139 метара (Црна Глава на планини Бјеласици).

Одликује се повољним саобраћајно-географским положајем, магистралним путем је повезана са централном Србијом; долином ријеке Лим је повезана са јужним дијелом Србије и југозападним дијелом Босне и Херцеговине, а од Бијелог Поља и жељезницом.

Беранска котлина се пружа у правцу североисток-југозапад у дужини 9 km, а у ширини 3-5 km. Средином тече река Лим, половићи је на два једнака дијела, која се у погледу рељефа разликују.³ На десној страни Лима заступљен је рељеф у ком се смјењују заливске долине, заобљена узвишења, међу којима се истичу Јасиковац, Градац и Дапсићко брдо.

Ријека Лим представља значајан привредни хидропотенцијал општине Беране. Лијеве притоке реке Лима су: Бистрица, Шеваринска река и Сушица, а десне притоке су: Шекуларска ријека, Калударска ријека, Љешница и Будимска ријека. Заједно са ријеком Лим, бројни водотоци, језера, извори и врела чине хидрографску мрежу. Међу најпознатијима су глечерска језера: Пешића Језеро, Велико и Мало Урсуловачко језеро, Велико и Мало Шишко језеро, који употпуњује пејзаж Бјеласице.

У Беранама су заступљена два климатска типа: умјерено-континентални (жупски) који је заступљен у Беранској котлини и непосредном долиномском окружењу; субпланински тип у средњим висинским зонама планинског обода котлина и планински (алпски) тип климе у највишим планинским предјелима. Средња годишња температура ваздуха је 10,7°C (најтоплији мјесец је јул са просечном температуром ваздуха од 20,7°C; док је најхладнији мјесец јануар са просјечном температуром од -0,4°C). Просјечна годишња

¹ Приморски регион чине општине: Бар, Будва, Херцег-Нови, Котор, Тиват и Улцињ. Средишњи регион чине: Главни град Подгорица, Пријестоница Цетиње и општине Даниловград, Тузи и Никшић. Сјеверни регион чине општине: Андријевица, Беране, Бијело Поље, Гусиње, Колашин, Мојковац, Петњица, Плав, Плујине, Пљевља, Рожаје, Шавник и Жабљак.

² Стратешки план развоја општине Беране 2019-2023. године

³ Др Милисав В. Лутовац (1957). Иванградска (Беранска) котлина. Српска Академија Наука

количина падавина се креће око 884 mm⁴. Релативно повољни климатски услови су добра основа и предуслов за развој пољопривреде и туризма.

3.1.1. КРАТАК ИСТОРИЈАТ БЕРАНА

Општина Беране има веома богату историјску прошлост, о чему сведоче бројни материјални и писани трагови (налазишта и локалитети из времена 4000 година п.н.е: Беран-крш, Петњик, Ржаница, Градац, Рудеш, Лужац, Долац, Будимља, Луге, Заграђе, Јасиковац, итд.). Велики број налазишта потврђује да је подручје Берана било насељено и у доба неолита и у доба Илира, а у Беранској котлини је потврђено присуство материјалне културе из доба Римске империје.

У току средњег вијека подручје данашњег Берана је било познато као жупа Будимља и било је од великог економског, религиозног и политичког значаја у српској држави Рашкој. До 1455. године налазило се у саставу Србије; након чега је било под турском окупацијом (након рушења градова Будимље и Бихора, насеље је добило име Беране). У литератури се може пронаћи да назив Беране потиче од старословенске речи за овна (беран, баран), обзиром да се ради о крају у коме је заступљено сточарство. Могуће је пронаћи и да назив води поријекло од турске речи за једну кућу (Бир-хан). Највјероватније је да је поријекло имена Беране добијено по топонимима назива за Берансело, Беранкрш и Беранске стране (записано у Шудиковском поменику) и од XIV вијека носи овај назив.

По ослобођењу од турске окупације, Беране улази у састав Црне Горе (1912. године) и добија државне, културне и друге функције. У току 1913. године са радом почиње Нижа гимназија, која наставља са радом и у току Првог свјетског рата и 1920. године прераста у Вишу гимназију. У оквиру Више гимназије отворено је и Педагошко одељење, које у периоду од 1923. до 1929. године функционише као Учитељска школа. У периоду између два свјетска рата, од 1918. године до 1941. године, Беране је доживјело препород. Изграђени су хотели, занатске радње, подигнуте су зграде Општине, Гимназије, Дома трезвености, стамбени објекти. Насеље је тако од изгледа турске касабе прерасло у варош.

Послије Другог свјетског рата, у периоду од 1949. године до 1992. године општина је носила име Иванград, у част народном хероју Ивану Милутиновићу. Захваљујући индустријализацији која свој врхунац доживљава седамдесетих година XX века, Беране се интезивно развија, добијајући атрибуте модерног градског насеља.

Након марта 1992. године, општина враћа назив Беране. Последице грађанског рата у бившој заједничкој држави су биле све присутније, долази и до пропадања индустрије и одлива становништва. Данас је Беране, заједно са остатком сјевера државе, једно од најсиромашнијих мјеста у Црној Гори, али је и даље остао важан образовни, медицински, вјерски и спортски центар, производећи многе успјешне појединце у тим категоријама⁵.

3.2. СТАНОВНИШТВО

3.2.1. ДЕМОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Према подацима из Стратешког плана развоја општине Беране за период 2019-2023. година, највећи број становника забиљежен је у Попису становништва 1981. године (42.285 становника) и од тада број становника опада у континуитету. Према Попису становништва из 2011. године, број становника је износио 33.970 (без Петњице 28.488 становника), од чега је забиљежено 17.087 мушкараца (50,3%) и 16.883 жене (49,7%). Забиљежено је да у урбаном

⁴ <http://www.meteo.co.me/page.php?id=40> Климатске нормале- Беране; посјећено 12.11.2023. године

⁵ Општина Беране – званична презентација, <https://berane.me/opsti-podaci/>; посјећено: 12.11.2023. године

градском језгру живи 11.073 становника (38,87%), у приградским насељима 13.555 становника (45,83%) и у руралним подручјима 4.360 становника (15,30%).

Након тога, према подацима Стратегије запошљавања Општине Беране за период 2021-2025. година, у периоду послје посљедњег пописа (од 2011-2022. године), број становника је и даље у опадању. Према процијењеном броју становника по општинама средином године, на територији општине Беране у 2022. години живјело је 25.683 становника, што чини 4,2% популације Црне Горе. Приближно је једнак број мушкараца и жена.

Табела 2. Процјена становништва на територији општине Беране 2011-2022. година, средина године

Процјена броја становника	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Општина Беране	33.970	33.664	33.353	27.907	27.753	27.513	27.256	26.903	26.632	26.393	26.013	25.683

Извор: MONSTAT/Demografija/Procjena stanovništva/Подаци/Procjena stanovništva по општинама средином године.
<https://www.monstat.org/cg/page.php?id=273&pageid=48>

У 2011. години, до процјене броја становника дошло се издвајањем популације насеља која припадају Петњици. Тако се дошло до података да је у 2011. години број становника износио 28.488. То указује да се укупна популација општине Беране (без Петњице) у периоду 2011-2022. године смањила за 9,85% (Табела 2.). Смањење броја становника на територији општине Беране је посљедица емиграција и негативног природног прираштаја у посљедњих пет година. Унутрашње миграције се односе на пресељење становништва унутар Црне Горе.

У посматраном периоду од 2018. године до 2022. године, природни прираштај је био негативан и највећи је забиљежен у 2021. години и износио је -193. Када су у питању унутрашње миграције, највећи број досељених на територију општине Беране је забиљежен 2019. године, када се доселило 192 становника. Одсељеног становништва је знатно више у свим посматраним годинама, а година са најизраженијим одласком становника је 2019. година, кад се одселило 382 становника. Најизраженији миграциони салдо је забиљежен 2018. године и износи -262 (Табела 3.).

Табела 3. Природни прираштај и унутрашње миграције на територији општине Беране у периоду 2018-2022. година

Година	Природни прираштај	Унутрашње миграције		
		Досељени	Одсељени	Миграциони салдо
2018.	-52	170	432	-262
2019.	-45	192	382	-190
2020.	-108	161	270	-109
2021.	-193	181	369	-188
2022.	-88	184	351	-167

Извор: MONSTAT Procjene stanovnika i demografski indikatori i Migracije – саопштења
<https://www.monstat.org/cg/page.php?id=177&pageid=47>, <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=1340&pageid=53>
 Према попису из 2011. године, на територији општине Беране број домаћинстава повећао се у односу на претходне пописне године и износи 8.439 домаћинстава и то је највећи број домаћинстава који је забиљежен од кад се врше пописи⁶.

На основу података Просторног плана Црне Горе до 2040. године (нацрт документа, у току је јавна расправа), густина насељености није у сагласности са природним ресурсима региона (Сјеверни регион 26,6 ст/км²). Забиљежена је тенденција миграције из Сјеверног региона у Приморски и Средишњи регион (највећи одлив становништва је забиљежен у општини

⁶ [Popis stanovništva 2011.](https://www.monstat.org/cg/page.php?id=586&pageid=322), <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=586&pageid=322>

Бијело Поље, али сличан тренд је забиљежен и у општинама Андријевица, Беране, Мојковац, Пљевља, Рожаје и Шавник).

Према истом документу, пројекцијом броја становника, 2025. године очекује се смањење на 26.228 становника, да би до 2030. године услиједио раст броја становника (26.360). Тренд раста би се наставио и до 2035. године, на 26.452 становника, а до 2040. године очекује се пораст на 26.544 становника.

Табела 4. Природно кретање становништва у општини Беране, I-XI 2022. године

	Живорођени			Умрли			Витални индекс	Бракови	
	Укупно	Мушки	Женски	Укупно	Мушки	Женски		Склопљени	Разведени
Црна Гора	6 348	3 287	3 061	6 480	3 369	3 111	0,98	3 126	587
Беране	239	129	110	327	170	157	0,73	151	0

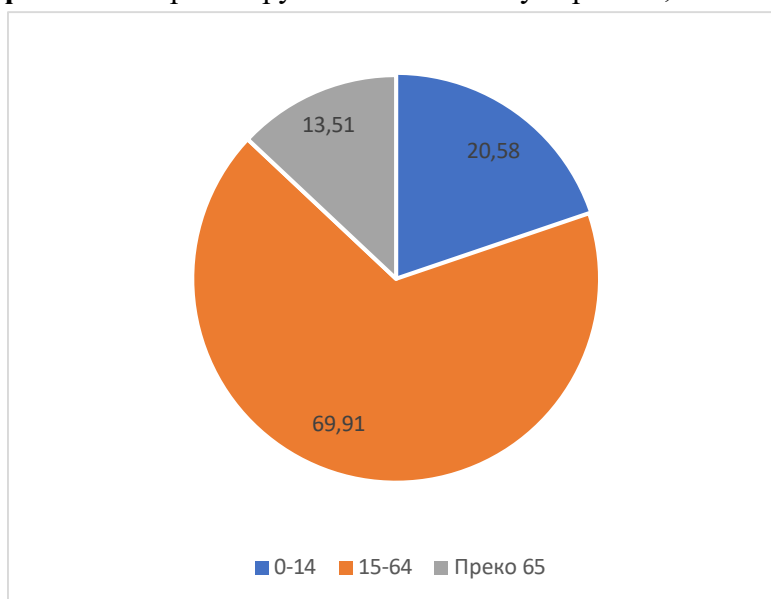
Извор: MONSTAT – Mesečni statistički pregled 2022, <https://monstat.org/uploads/files/Bilten/2023/01/2.pdf>

У Табели 4. је приказано природно кретање становништва у општини Беране у периоду I-XI 2022. године, према коме је број умрлих (327) већи од броја живорођених (239) становника. Витални индекс представља однос живорођених на 100 умрлих и он износи 0,73 (што значи да се на 100 умрлих роди 73 живорођених). У 2022. години склопљен је 151 брак, док развода није било.

Према Стратешком плану развоја општине Беране за период 2019-2023. године, у 2011. години забиљежена је просјечна старост становника општине Беране од 36,4 године. Просјечна старост Беранаца (и мушкараца и жена) је испод националног просека.

На Графикону 1. представљен је број становника према старосној структури у 2011. години. Становништво које има од 0-14 година броји 5.863 становника или 20,58%. Најбројније је становништво у старосној групи од 15-64 године и у укупном збиру чини 69,91%, односно 18.776 становника. У старосној групи преко 65 година старости има 3.849 лица (13,51%). Удио мушког дијела становништва је незнатно већи у старосној групи од 0-14, док су у остале двије групе жене присутне са већим бројем.

Графикон 1. Старосне групе становништва у Беранама, 2011. година

Извор: MONSTAT: Popis stanovništva 2011. godina

3.3. ЗАПОШЉАВАЊЕ

На основу података Управе за статистику Црне Горе - МОНСТАТ (Мјесечни статистички преглед, бр 7/2023), број запослених на дан 30. јуна 2023. године у општини Беране износио је 5.292. У посматраном периоду од 2019-2023. године (Табела 5), најмањи број запослених уочен је на крају 2020. године (4.724). Смањење броја запослених током те године се доводи у везу са пандемијом COVID-19 вируса који је имао снажан утицај на економију.

У последње три године посматраног периода уочен је континуиран раст броја запослених у општини Беране, па је тако 2023. године број запослених већи за више од 550 лица у односу на 2020. годину. Овај тренд раста уочен је и у Сјеверном региону Црне Горе.

Табела 5. Просјечан број запослених у општини Беране и Сјеверном региону за период 2019-2023. година

	Општина Беране	Сјеверни регион ⁷
31.12.2019.	5.106	28.270
31.12.2020.	4.724	25.695
31.12.2021.	5.012	28.045
21.12.2022.	5.268	31.250
30.06.2023.	5.292	32.214

Извор: Мјесечни статистички преглед, бр. 1/2023 и 7/2023

Према евиденцији на Заводу за запошљавање Црне Горе, ПЈ Беране, у општини Беране на дан 30. јун 2023. године, налазило се 4.326 незапослених лица, док је стопа незапослености износила 44,98% (Табела 6.). У посматраном периоду од 2019-2023. године, број незапослених лица у општини Беране забиљежио је различите промене.

Иако је за 2021. годину уочен раст броја запослених у односу на претходну годину, примјетна је и највиша стопа незапослености која биљежи 51,29%. Стопа незапослености на територији општине Беране је у свим посматраним година већа у односу на стопу незапослености у Сјеверном региону.

Табела 6. Број незапослених и стопа незапослености у општини Беране и у Сјеверном региону Црне Горе за период 2019-2023. година

	31.12. 2019.		31.12.2020.		31.12.2021.		31.12.2022.		30.06.2023.	
	Број незапослених	Стопа %	Број незапослених	Стопа %	Број незапослених	Стопа %	Број незапослених	Стопа %	Број незапослених	Стопа %
Беране	4.312	45,78	4.728	50,02	5.279	51,29	4.515	46,15	4.326	44,98
Сјеверни регион	17.465	38,19	19.460	43,1	24.787	46,92	23.477	42,9	22.255	40,86

Извор: Извјештај о раду 333 ЦГ за 2019, 2020, 2021, 2022. и I полугодиште 2023. године

На основу анализе података о броју незапослених и запослених лица на дан 30. јун 2023. године (Табела 7.), општина Беране се налази на шестом мјесту према стопи незапослености на нивоу региона. С обзиром да се на крају 2017. године општина Беране налазила на трећем мјесту (Стратешки план развоја општине Беране за период 2019-2023. године), резултати последње године праћења представљају позитивно смањење стопе незапослености у односу на остале општине региона.

⁷ Према Закону о регионалном развоју Општина Беране припада Сјеверном региону Црне Горе. Услед недостатака података о броју запослених за општине Гусиње и Петњица, за 2019, 2020. и 2021. годину, просјечан број запослених у Сјеверном региону је за овај период израчунат на основу података осталих 11 општина.

У старосној структури незапослених, лица старости до 25 година чине 9%, а преко 50 година старости, 43% од укупног броја незапослених. Тачније, старосна група од 55 до 60 година има највећи процентуални удио незапослених према старосној структури (Графикон 2.).

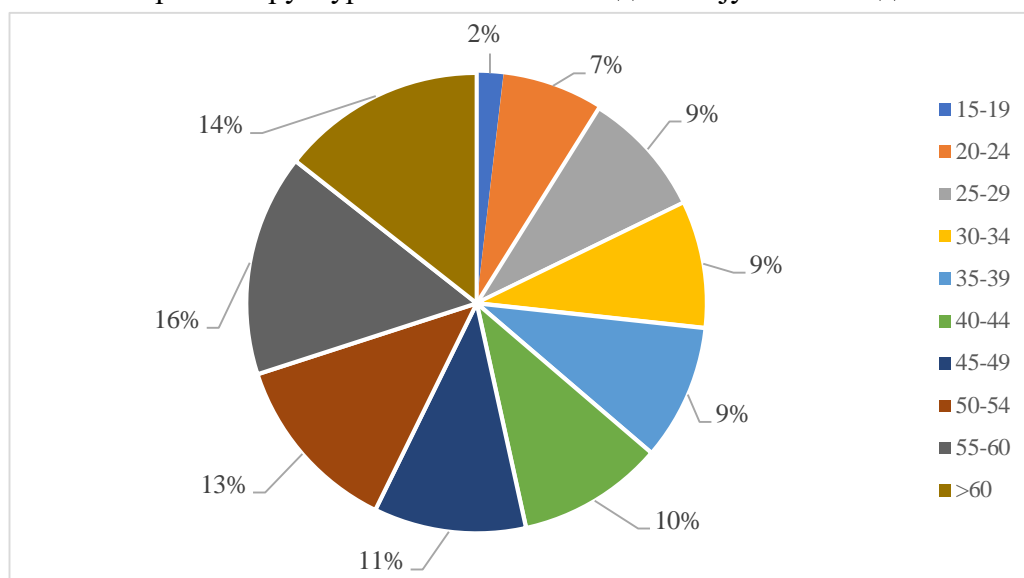
Табела 7. Број незапослених, запослених и стопа незапослености општина Сјеверног региона на дан 30. јун 2023. године

Општине Сјеверног региона	30.06.2023.		
	Број незапослених	Број запослених	Стопа %
Андријевица	833	579	58,99
Беране	4.326	5.292	44,98
Бијело Поље	3.919	9.585	29,02
Гусиње	675	294	69,65
Колашин	837	8.321	9,14
Мојковац	928	1.344	40,84
Петњица	1.012	333	75,24
Плав	2.011	1.358	59,69
Пљевља	2.282	6.669	25,49
Плужине	234	520	31,34
Рожаје	4.955	3.621	57,78
Шавник	79	325	19,55
Жабљак	164	734	18,26

Извор: Извјештај о раду Завода за запошљавање за I полугодиште 2023. године; Мјесечни статистички преглед, бр 7/2023.

Број оглашених слободних радних мјеста на територији општине Беране у 2022. години износио је 541, што је за око 35 мјеста више у односу на 2021. годину.

Графикон 2. Старосна структура незапослених на дан 30. јун 2023. године

Извор: Извјештај о раду Завода за запошљавање за I полугодиште 2023. год.

У структури незапослених лица према степену стручне спреме, преовладавају лица са I и IV степеном стручне спреме (Табела 8.). У погледу високообразовног кадра који се налази на евиденцији 333 ЦГ–ПЈ Беране, предњаче лица са VII-1 степеном стручне спреме.

Овакво стање указује на проблем локалног тржишта рада, гдје нема довољно могућности за запошљавањем високообразованог кадра, будући да је највећи број запослених у секторима који запошљавају средње квалификовану радну снагу. У структури незапослених по занимањима и групама занимања, највеће учешће имају

угоститељски радници, трговци и медицински радници (са IV степеном стручне спреме и VI-1 степеном стручне спреме) (Стратешки план развоја општине Беране 2019-2023. године).

На основу података 333 ЦГ (Истраживање - Дефицитарна занимања у Црној Гори у 2021. години), може се закључити да су развијеност и потребе привреде за радном снагом у Сјеверном региону на nižем нивоу у односу на остале регионе и да се значајан број незапослених лица запошљава у осталим регионима Црне Горе.

Табела 8. Незапослени по нивоима/поднивоима квалификација образовања у општини Беране у периоду од 2019-2023. године

Датум	Беране	Укупно	Степен стручне спреме ⁸									
			I	II	III	IV	V	VI-1	VI-2	VII-1	VII-2	VIII
31.12.2019.	Укупно	4.312	1.403	130	946	1.367	2	58	0	398	8	0
	Жене	2.425	820	97	495	773	0	26	0	208	6	0
31.12.2020.	Укупно	4.728	1.562	123	1.037	1.514	1	57	0	421	10	3
	Жене	2.639	892	90	554	848	0	28	0	220	6	1
31.12.2021.	Укупно	5.279	1.757	124	1.133	1.733	5	60	0	451	15	1
	Жене	2.970	1.029	90	592	972	3	31	0	243	10	0
31.12.2022.	Укупно	4.515	1.499	97	956	1.514	3	55	0	377	14	0
	Жене	2.417	828	61	451	828	1	27	0	211	10	0
30.06.2023.	Укупно	4.326	1.533	94	933	1.452	2	50	0	257	5	0
	Жене	2.297	832	59	439	791	1	25	0	147	3	0

Извор: Извештај о раду 333 ЦГ за 2019, 2020, 2021, 2022. и I полугодиште 2023. године

Са циљем унапрјеђења ситуације на тржишту рада, Завод за запошљавање Црне Горе спроводи низ мјера којима доприноси стању на тржишту рада. Међу тим активностима подразумевају се програми образовања и оспособљавања одраслих, оспособљавање за рад код послодаваца, оспособљавање за самосталан рад и оспособљавање младих. Такође, укључени су јавни радови као и обезбјеђивање кредита за samozапошљавање и др. Према интерним подацима 333 ЦГ, број незапослених лица са територије општине Беране који су укључени у програме Активне политике запошљавања, у посматраном периоду варира (Табела 9.), при чему је за 2022. годину уочен највећи број укључених лица.

Табела 9. Лица са евиденције незапослених Бироа рада Беране укључена у програме Активне политике запошљавања у периоду од 2019-2023. године

Година	Незапослена лица укључена у програме Активне политике запошљавања
2019.	190
2020.	205
2021.	36
2022.	92
2023.	55

Извор: Интерни подаци 333 ЦГ добијени на упит дана 15.11.2023. године

Овим мјерама омогућава се запошљавање у зависности од потреба тржишта рада као и од потреба одређених група незапослених лица. Завод за запошљавање Црне Горе програме активне политике запошљавања спроводи и у сарадњи са послодавцима, када се рад врши са запосленим лицима за чијим је радом престала потреба (због

⁸ I степен - основно образовање и лице без стручне спреме; II степен – ниже стручно образовање; III степен - средње стручно образовање у трајању од 3 године; IV степен – средње стручно образовање у трајању од 4 године; V степен - средње стручно образовање и специјализација; VI степен - виша школа (VI-1 степен – основне академске студије у трајању од 3 године; VI – 2 степен – специјалистичке струковне студије); VII-1 - степен – основне академске студије у трајању од 4 године (VII-2 степен – магистарске студије); VIII степен – докторске академске студије.

технолошких, економских и реструктивних промена). На тај начин се одржава постојећа запосленост и спрјечава повећање незапослености.

Такође, смањењу незапослености доприноси и доношење нове Стратегије регионалног развоја Црне Горе за период 2023-2027. година, у оквиру које се као изазови намећу и смањење незапослености, сиромаштва као и миграција са Сјевера Црне Горе.

3.4. ОБРАЗОВАЊЕ И ОБРАЗОВНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године треба да унаприједи квалитет васпитања и образовања и створи услове за бољи и успјешнији развој сваког појединца и друштва у целини. Образовни систем у свакој држави, али и у јединици локалне самоуправе треба да преузме водећу улогу у развоју друштва, јер је квалитетно образовање ресурс за развој привреде и друштва заснованог на учењу и знању. Квалитетно образовање и прилике да се то образовање примијени у привреди и јавном сектору трансформисаће многе локалне самоуправе у водеће у једној држави, са привредом која се заснива на минималној употреби ресурса и максималној примјени знања. Данас се образовање сматра основом индивидуалног просперитета и слобода јер омогућује висок степен укључености у економске токове, независност у доношењу одлука у приватном и јавном сектору, одговарајући животни стандард и социјалну сигурност.

Беране је средина која има веома дугу традицију и у којој се кроз историју, велика пажња посвећивала просвјетивању становништва. Није случајно да је сада већ давне 1913. године, Указом Владе Краљевине Црне Горе, 31. августа, основана Беранска гимназија. На самом почетку Гимназија је била једина установа у цијелом Горњем Полимљу у којој се стицало средње образовање па је окупљала и најбоље ученике из Берана и околних општина као што су: Колашин, Мојковац, Бијело Поље, Рожaje, Андријевица и Плав. Наставу су изводили углавном професори са простора бивше Југославије као и руски емигранти. Већина ученика је касније уписивала више и високе школе у Београду.

Данас се васпитно-образовни процес у Беранама врши од предшколског нивоа, преко основне и средње школе, па до високообразовног нивоа.

Предшколско образовање и васпитање

Предшколско васпитање и образовање се одвија у дечијем вртићу ЈПУ „Радмила Неђић“. У оквиру централног вртића функционише још шест васпитних јединица (које броје осам васпитних група) као и једна интерактивна служба која се организује у мјестима Лужац, Веничка и Буче. Интерактивна служба се организује у школама.

У вртићу бораве дјеца узраста од годину дана до поласка у школу. Постоји пет јаслених група узраста од једне до три године. Поред јаслених група у вртићу постоји и дванаест васпитних група узраста од три до шест година. Подручне јединице су организоване као мјешовите групе узраста од три до шест година. Тренутно има осам мјешовитих група и једна интерактивна група у којој бораве дјеца узраста од три до шест година. У склопу вртића се организује предшколски програм - Мала школа, у којој тренутно борави 165 полазника.

Вртић је организован по принципу инклузије која обухвата децу РЕ популације. Деца са сметњама у развоју (којих тренутно има 12) су распоређена у различите васпитно - образовне групе по принципу календарског узраста и 58 полазника РЕ популације који су такође распоређени у различите васпитно - образовне групе по принципу календарског узраста.

Када говоримо о развоју предшколског образовања и васпитања, један од приоритетних циљева општинске управе је промовисање једнаких права и доступности предшколског

васпитања и образовања свој дјеци са посебним акцентом на дјецу из осјетљивих друштвених група. У наредном периоду посебан акценат ће се ставити на координацију и сарадњу свих актера на локалном нивоу који се баве унапрјеђењем и развојем предшколског васпитања и образовања са циљем побољшања смјештајних капацитета и укупног развоја предшколског образовања и васпитања.

У Беранама постоји један централни вртић чији капацитети нису довољни у односу на број уписане деце. У овом моменту централни вртић са подручним јединицама броји 850 полазника, од чега 605 полазника у централном вртићу, 228 полазника у подручним јединицама и 17 полазника у интерактивној служби.

На основу постојећих података може се констатовати да је уписан дупло већи број дјеце у односу на важеће норме и критеријуме. Имајући у виду да је стање објеката на задовољавајућем нивоу, већа улагања нијесу потребна, али постоји потреба за изградњом новог објекта имајући у виду да садашњи капацитети не задовољавају потребе корисника.

Основно образовање

Основно образовање и васпитање је дјелатност од непосредног друштвеног интереса и остварује се као јавна служба. Свако лице има право на бесплатно основно образовање. Задатак државе, локалних самоуправа и школа је да омогуће квалитетно образовање и васпитање за сваког ученика под једнаким условима, без обзира гдје се школа налази, односно гдје се образовање одвија. Циљ основног образовања је интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањем.

Основно образовање је приоритет и темељ за развој сваког друштва, државе и локалне самоуправе у конкретном случају општине Беране. Оно има функцију да развије кључне компетенције за цјеложивотно учење које је неопходно за активан и конструктиван живот у савременом друштву.

У Беранама постоји 8 основних школа: ОШ „Доња Ржаница“; ОШ „Лубнице“; ОШ „Полица“; ОШ „Радомир Митровић“; ОШ „Владислав Рајко Кораћ“; ОШ „Вук Караџић“; ОШ „Вукајло Кукаљ“ и ОШ „Вукашин Радуновић“. Три су матичне школе, пет сеоских школа и 12 подручних одјељења, са укупно 2.755 ученика и 274 наставника.

Дјеца са посебним потребама су укључена у систем основног образовања на начин што је једном дјетету обезбијеђен персонални асистент у настави. Њима се пружа стална подршка, а наставно особље је адекватно обучено за рад са децом са посебним потребама. У оквиру ОШ „Вук Караџић“ око 40 година постоји одјељење за дјецу са посебним потребама, и то за образовање дјеце која не могу по програмима инклузивног образовања да буду укључена у редован школски процес.

У основним школама на територији општине Беране постоји 39 учионица и 26 кабинета. Техничка опремљеност учионица и кабинета је у лошем стању. Такође, на основу извјештаја које су доставиле поједине школе, може се констатовати да све учионице и кабинети нијесу опремљени одговарајућом информатичком опремом и другим савременим дидактичким средствима. Слична је ситуација са школским теренима и салама. У наставку ћемо дати преглед сала за физичко и школских терена.

- ОШ „Радомир Митровић“, нема салу за физичко васпитање, већ само импровизовани школски терен, коме недостаје пратећа опрема за извођење наставе из физичког;
- ОШ „Лубнице“, има школски терен који је у лошем стању и недостаје му пратећа опрема за извођење наставе из физичког;

- ОШ „Доња Ржаница“, има школски терен у добром стању, али нема адекватну опрему за извођење наставе из физичког;
- ОШ „Вук Караџић“, има школску салу и новоизграђен терен са адекватном опремом и добрим условима за извођење наставе из физичког;
- ОШ „Вукајло Кукаљ“, има школску салу и импровизован спортски терен и нема адекватну опрему за извођење наставе из физичког;
- ОШ „Полица“, има школски терен и адекватну опрему за извођење наставе из физичког;
- ОШ „Вукашин Радуновић“, има школску салу и школски терен у оквиру матичне школе и добре услове за извођење наставе из физичког васпитања, док подручна одељења ПО Веница и Буче немају спортски терен.

Материјални услови за рад у већини школа су на задовољавајућем нивоу. Међутим, у појединим школама на сеоском подручју потребно је извршити реновирање и адаптацију објеката у дијелу замјене крова, адаптације фасаде, замјене столарије и увођење система централног гријејања, као и уређење и оградивање дворишта. У већини школа учава се потреба за замјеном дотрајалог намјештаја, опремањем кабинета и набавком савременог дидактичког материјала.

Поред наведених основних школа, у Беранама од 1950. године постоји и Школа за основно музичко образовање. Школовање траје од првог до деветог реформисаног разреда и распоређено је у три циклуса. Дјелатност школе изражава се кроз инструменталну наставу гдје постоје одсједи за клавир, хармонику, гитару, виолину и флауту и кроз групну наставу која подразумијева музичку почетницу, солфеђо са теоријом музике, хорско пјевање и оркестар. Школска зграда просторно задовољава потребе наставног процеса и са укупно 420 m² површине омогућава несметано одвијање наставе. У школи је запослено 17 особа од чега 13 особа представља наставни кадар. Школа је опремљена свим инструментима потребним за извођење наставе.

У Беранама је 2013. године почео са радом ЈУ „Дневни центар за дјецу и омладину са сметњама и тешкоћама у развоју Беране“, као установа социјалне и дјечје заштите на локалном нивоу. Установа представља социјални сервис за дјецу са сметњама и тешкоћама у развоју, у коме се пружа широка лепеза услуга (социјализација, њега, социјална и медицинска рехабилитација, оспособљавање за самосталност у активностима дневног живота, слободне активности, подршка родитељима) и васпитно-образовни рад у којем се стичу вјештине неопходне за свакодневни живот.

Укупан број корисника Дневног центра је око 30, док је запослено 24 лица међу којима највећи број чини уско специјализован кадар из ове области (педагози, психолози, дефектолог, васпитачи, физиотерапеути, логопеди, медицинске сестре/техничари, његоватељи/ице). Поред едукативног материјала установа посједује и специјални логопедски сет, асистивну технологију, сензорну собу, бројне уређаје за физикалну рехабилитацију.

Средњешколско образовање

У општини постоје четири средње школе: Гимназија „Панто Малишић“, Средња стручна школа „Вукадин Вукадиновић“, Средња медицинска школа „Др Бранко Зоговић“ и Средња стручна школа. У три средње школе има укупно 1.212 ученика и 160 наставног особља.

У средњим стручним школама су заступљени следећи образовни профили:

- Трећи степен стручне спреме: аутомеханичар, инсталатер термодинамичких система и уређаја, конобар и кувар.

- Четврти степен стручне спреме: техничар друмског саобраћаја, економски техничар, хотелско-туристички техничар, шумарски техничар.

У средњој Медицинској школи „Др Бранко Зоговић“, заступљени су образовни програми физиотерапеутски техничар, фармацеутски техничар, здравствени техничар, здравствено лабораторијски и санитарни техничар. Уједно ова средња школа уписује највећи број ученика, са тенденцијом раста, а уједно има и најмање простора у односу на друге средње школе у овој општини.

У Средњој стручној школи постоји 20 одјељења. У Медицинској школи 18 одјељења. У Гимназији 17 одјељења.

Стање на тржишту рада проузроковало је смањење интересовања за упис ученика на поједине образовне програме тако да је евидентан проблем стагнације неких образовних програма.

Техничка опремљеност у школама је на врло ниском нивоу. Школе посједују застарјелу компјутерску опрему у недовољном броју, минималан број пројектора и платна без којих је савремена настава незамислива. Ниједна средња школа у Беранама не посједује паметне табле као једно савремено средство за извођење наставе.

Познато је да су у општини Беране, али и у другим општинама на сјеверу Црне Горе професори математике дефицитаран кадар.

Говорећи о стању спортских хала и полигона, ЈУ Средња школа „Вукадин Вукадиновић“, располаже са физкултурном салом која је у врло лошем стању, као и спортски полигон који је неуслован за рад.

ЈУ Гимназија „Панто Малишић“, ЈУ Средња стручна школа и ЈУ Средња медицинска школа „Др Бранко Зоговић“ користе једну спортску салу (у власништву Гимназије), изграђену 1979. године, која се налази у ужој градској зони, површине 600 м². Осим сале, поменуте школе користе и полигон малих спортова, такође власништво Гимназије, на истој локацији, површине 1.300 м². Имајући у виду да једну физкултурну салу користе три школе, те да се дешава да шест одељења у исто вријеме држи час, некада не постоје ни минимални услови за извођење наставе.

Наведени подаци недвосмислено упућују на закључак да је неопходно унаприједити услове за развој физичке културе у средњим школама на подручју општине Беране. Имајући у виду да у школском дворишту постоји простор за додатну изградњу затворених спортских објеката, овај проблем би се могао ријешити или изградњом још једне физкултурне сале или балон сале у којој би се несметано могла изводити настава. Свакако да би један такав новоизграђени објекат био и у функцији развоја спорта у општини Беране.

Неопходна је такође адаптација физкултурне сале у ЈУ Гимназија „Панто Малишић“, која се већ дужи низ година налази у лошем стању, а за коју смо већ навели да је користе три средње школе.

У циљу унапрјеђења школске инфраструктуре потребно је укључивање и међусобно повезивање општинске управе са привредом у циљу сагледавања могућности превазилажења овог проблема и побољшање укупне просторне и техничке опремљености у школама, између осталог и кроз донације.

У циљу унапређења постојећих услова у школама треба размишљати и о средствима из европских фондова која су опредељена за земље кандидате. Са тим у вези треба формирати тим на нивоу општинске управе који би се бавио овом проблематиком.

У будућности треба радити на дигитализацији и опремању средњих школа у складу са захтјевима привреде. Од квалитета средњег образовања зависи колико ће лица бити спремно и способно да заврши високо образовање, да ради стручне послове у приватном и јавном сектору, да покрене сопствене фирме, да реализује личне планове развоја и тиме допринесе не само личном напретку већ и повећању конкурентности привреде општине Беране.

Како би се квалитет средњег образовања подигао на љествици за још један ниво, образовни програми средњих школа се морају унапрјеђивати у складу са захтевима које поставља дигитализација и привреда. Склапање партнерства између средњих школа и привреде, у циљу коришћења адекватних метода приликом образовања, представља само један од начина прилагођавања образовања привреди.

Високо образовање

Високо образовање у Беранама је организовано од стране високошколске установе - Медицинског факултета - Висока медицинска школа. Ова установа је отворена 2005. године. У оквиру студијског програма постоје основне студије у трајању од 3 године, + специјалистичке студије 1 годину.

Висока медицинска школа смјештена је у Универзитетском центру у новој згради која се простире на 1.190 квадратних метара.

На Високој медицинској школи у Беранама реализују се следећи студијски програми:

- Студијски програм Висока медицинска школа - примијењене основне студије;
- Студијски програм Здравствена нега - примијењене специјалистичке студије;
- Студијски програм примењена здравствена нега - примијењене мастер студије.

Укупан број студената у студијској 2023/2024. години је 275 и то:

Студијски програм Висока медицинска школа - примијењене основне студије:

- Прва година - 57;
- Друга година - 60;
- Трећа година - 111;

Студијски програм Здравствена нега - примијењене специјалистичке студије:

- Прва година - 17 студената.

Студијски програм Студијски програм примењена здравствена нега - примијењене мастер студије:

- Прва година - 15 студената;
- Друга година - 15 студената;

Лиценцом дозвољени број студената за упис је:

- Студијски програм Висока медицинска школа - примијењене основне студије - 70 студената;
- Студијски програм Здравствена нега - примијењене специјалистичке студије - 30 студената;
- Студијски програм Студијски програм примењена здравствена нега - примијењене мастер студије - 20 студената.

У студијској 2023/2024 године у прву годину студије Конкурсом је тражено и уписано:

- Студијски програм Висока медицинска школа - примијењене основне студије - 51 студент;

- Студијски програм Здравствена нега - примијењене специјалистичке студије - 5 студената, уз напомену да је ово посљедња генерација која ће бити уписана;
- Студијски програм Студијски програм примијењена здравствена нега - примијењене мастер студије - 15 студената.

Висока медицинска школа планира акредитацију новог студијског програма. Наиме, у складу са претходно урађеном анализом образовне потребе, утврђено је да је на територији Црне Горе у области здравства дефицитарно занимање „радиолошки техничар“, те ће се у складу са утврђеном образовном потребом радити на акредитацији студијског програма „радиолошки техничар“.

На Медицинском факултету Универзитета Црне Горе, у сталном радном односу је 5 професора који су ангажовани на студијском програму Висока медицинска школа. За предмете за које не постоје изабрани наставници, ангажовање се врши на основу Јавног огласа Универзитета Црне Горе. У студијској 2023/2024. години по овом основу је ангажовано 12 наставника. Остали ангажовани наставници су запослени у Клиничком центру Црне Горе и на Високој медицинској школи су ангажовани на основу Уговора о допунском раду.

На основу акредитације студијских програма може се закључити да је наставни кадар компетентан за извођење наставе на овој високошколској установи на свим акредитованим програмима. Наставна база Медицинског факултета је Клиничко болнички центар Беране.

Закључно са 2023. годином студијски програм Висока медицинска школа основне студије, завршило је 609 студената, док је студијски програм специјалистичких студија завршило 207 студената.

На основу приказаних података може се закључити да су задовољене потребе државе Црне Горе у погледу профила занимања висока медицинска сестра, али треба дисперговати постојеће студијске програме да би се задовољиле потребе на тржишту у погледу дефицитарних занимања, као што су рендген техничари и бабице.

Сви свршени студенти у држави Црној Гори у складу са Законом о стручном оспособљавању лица са стеченим високим образовањем имају обезбијеђено одрађивање приправничког стажа, као и могућност полагања стручног испита. Стаж према Закону о стручном оспособљавању лица са високим образовањем траје 9 месеци и признаје се као радно искуство у трајању од дванаест мјесеци.

ЈУ Дом ученика и студената

У општини Беране постоји ЈУ Дом ученика и студената који има капацитет од 225 мјеста. У оквиру смјештајних капацитета постоје и собе које су прилагођене особама са инвалидитетом. У оквиру дома функционише и кухиња са трпезаријом која има 100 мјеста. На дневном нивоу припрема се 750 оброка.

ЈУ Дом ученика и студената се налази на доброј локацији, то јест непосредно у близини Клиничко-болничког центра Беране. Дом је у адекватном стању и додатна улагања нису неопходна.

У Дому ученика у школској 2023/24 години тренутно борави 237 ученика и студената, што наводи на чињеницу да у наредном периоду треба проширити смјештајне капацитете.

Образовање и оспособљавање одраслих

У развијеним земљама цјеложивотно учење, укључујући образовање и учење одраслих, сматра се најбољим одговором на економске, друштвене, културне, еколошке и друге изазове. Имајући у виду значај образовања на свим нивоима и за све старосне групе, државе чланице ЕУ су у документу Резолуција о стратешком оквиру за сарадњу у Европи у образовању и оспособљавању (“ЕТ 2020” 4), утврдиле четири заједничка циља како би се суочиле с тим изазовима до 2020. године и то:

- Остваривање цјеложивотног учења и мобилности;
- Побољшање квалитета и ефикасности образовања и оспособљавања;
- Подстицање правичности, социјалне кохезије и активног грађанства;
- Подстицање иновација и креативности укључујући и предузетништво, на свим нивоима образовања и оспособљавања.

На основу ових принципа донета је Стратегија образовања одраслих Црне Горе 2015-2025. године. У складу са поменутом Стратегијом образовне установе на подручју општине Беране предузимају активности у правцу конкурентне тржишне привреде, смањења незапослености и социјалне искључености.

Средња стручна школа „Вукадин Вукадиновић“ има традицију образовања одраслих и лиценцу за рад са одраслима, тренутно за седам програма (помоћни столар, столар за намештај, грађевински столар, тапетар, произвођач резане грађе, помоћник у преради дрвета и хидротермичар дрвета).

У Беранама постоји и Центар за обуку, чији је суоснивач ЗЗЗЦГ. У оквиру Центра нуде се обуке у области дрвопрераде, тачније обуке за занимања: помоћни столар, грађевински столар, столар за намештај, тапетар, лакирер, израђивач сувенира. Такође, у Центру за обуку Беране незапослени се могу обучити за керамичара, зидара, тесара и постављање термоизолације.

Гимназија, углавном у сарадњи са Заводом за запошљавање Црне Горе (ЗЗЗЦГ), Бироом рада Беране, изводи програме и курсеве за одрасле (курсеви енглеског језика и курс за пословне секретаре).

У наредном периоду од 2024. до 2031. године, који је обухваћен Стратешким планом развоја општине Беране, стратешки циљеви у области образовања су:

- Изградња новог вртића имајући у виду да садашњи капацитети не задовољавају потребе корисника у општини Беране;
- Опремање основних и средњих школа са савременом информатичком опремом и другим дидактичким средствима;
- Већина основних школа у Беранама нема физкултурне сале (физкултурне сале имају три школе), школски терени су већином у лошем стању, без пратеће опреме, те су неопходна улагања у спортску школску инфраструктуру;
- У основним школама на сеоском подручју извршити реновирање и адаптацију објеката у делу замене крова, адаптације фасада, замјена столарије, увођење система централног гријања, као и уређење и ограђивање дворишта;
- Изградња затвореног спортског објекта (сале или балона) како би се унаприједили услови за развој физичке културе у средњим школама у општини Беране. Један новоизграђени спортски објекат би могао бити и у функцији развоја спорта у општини Беране.

- Адаптација физкултурне сале ЈУ Гимназија „Панто Малишић“ која се дужи низ година налази у лошем стању и коју тренутно користе три средње школе;
- У границама надлежности општинске управе Беране пружити помоћ Високој медицинској школи у акредитацији нових студијских програма;
- У наредном периоду радити на повећању смјештајних капацитета ЈУ Дом ученика и студената.

3.5. ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНИ РАД

3.5.1. ЗДРАВСТВО

Јавно здравље подразумијева превенцију и унапрјеђење менталног и физичког здравља и ефикасности путем организованих напора заједнице. Јавно здравље се може разматрати и путем структура и процеса помоћу којих се здравље популације разумије, чува и унапрјеђује. Добро планирање и организовање система подржава унапрјеђење здравља, спрјечавање болести и продужење квалитетног живота становништва. Добро здравље становништва је од суштинског значаја за одрживи економски и друштвени развој и основна брига у животу сваке особе, свих породица и цјелокупне заједнице.

Планирање и организовање здравствене заштите остварује се кроз промоцију здравља и примарну превенцију, а циљеви се остварују кроз различита партнерства за здравље и наглашавање значаја свеобухватног приступа, интердисциплинарности и мултисекторске сарадње.

Под превенцијом се подразумијева смањивање ризика појаве патолошког процеса, болести, повреде, неспособности или неког другог нежељеног стања или феномена, путем активности и мјера повезаних са унапрјеђењем и очувањем здравља, као и успостављање здравља које је нарушено и спречавање или одлагање неповољног тока и исхода иреверзибилних поремећаја здравља.

Под примарном превенцијом болести и повреда подразумијевају се мјере за њихово спрјечавање и сузбијање, које могу бити опште (повећање стандарда, заштита животне средине и понашање у складу са здрављем) и специфичне (као што је имунизација).

Мјере секундарне превенције су рано откривање болести (скрининзи, самопрегледи и превентивни прегледи) и благовремено лечење. Од значаја је споменути и нивое примордијалне превенције (која укључује елиминацију предиспонирајућих фактора ризика), терцијарне (мере физичке и психо-социјалне рехабилитације и спрјечавања компликација болести и повреда) и кватернарне превенције (мјере за „смањење штете“). Превенција се може сагледати и преко мјера универзалне (интервенције усмјерене на популацију), селективне (интервенције усмјерене на рањиве групе) и индиковане превенције (интервенције усмјерене на појединце).

Општина Беране, здравствену заштиту грађанима пружа кроз ЗУ Дом здравља „Др Ника Лабовић“, Клиничко-болнички центар, Завод за хитну медицинску помоћ и Завод за трансфузију крви. Општина Беране има двије здравствене установе примарног и секундарног нивоа, а од недавно има и терцијарни ниво здравствене заштите кроз трансформацију Опште болнице у Клиничко болнички центар.

Дом здравља „Др Ника Лабовић“ има улогу референтног центра примарне здравствене заштите који пружа подршку изабраном доктору за становнике општина Беране и Петњица, док специфичне врсте услуга пружа и великом броју становника сусједних општина. Укупна корисна површина Дома здравља „Др Ника Лабовић“ Беране је 3.935 m². У главном објекту - Ламела „А“, смјештене су ординације изабраних доктора за дјецу, изабраних доктора за

одрасле и већина центра и јединица за подршку. У главном објекту Дома здравља смјештена је и Јединица Беране Завода за хитну медицинску помоћ Црне Горе, као и 6 стоматолошких амбуланти и 2 зуботехничке лабораторије.

У Ламели „Б“ објекта Дома здравља укупне површине од око 1.200 m² налазе се организационе јединице Центра за дјецу са посебним потребама, Популационо савјетовалиште, Савјетовалиште за младе, Центар за ментално здравље, Хигијенско-епидемиолошка служба и Микробиолошка лабораторија, Јединца за физикалну терапију Дома здравља - регионалног нивоа, основана за извођење практичне наставе Високе медицинске школе и Средње медицинске школе.

У објекту Центра за репродуктивно здравље, у савремено опремљеном простору укупне површине од 250 m², смјештене су ординације изабраних доктора за жене и Савјетовалиште за репродуктивно здравље.

Комисија за контролу квалитета рада у Дому здравља континуирано прати параметре за унапрјеђење квалитета здравствене заштите у свим организационим јединицама и сходно налазима даје препоруке.

Дом здравља „Др Ника Лабовић“ запошљава 14 изабраних доктора за одрасле. Распоређени су на следећи начин: у општини Беране 12 изабраних доктора за одрасле и 2 изабрана доктора за одрасле у општини Петњица. Изабраних доктора за децу је 5. У циљу доступности услуга примарне здравствене заштите становништву руралног подручја општине Беране, Дом здравља организује рад и у 8 повремених сеоских амбуланти: Доња Ржаница, Калудра, Шекулар, Веничка, Горње Заостро и Штитари, Полица и Лубнице.

У обављању здравствене дјелатности Дом здравља врши:

- ✓ Заштиту и унапрјеђење здравља, спрјечавање и рано откривање болести, лијечење, рехабилитацију болесних и повријеђених
- ✓ Превентивну здравствену заштиту групације становништва изложених повећаном ризику обољевања и осталих становника у складу са посебним програмом превентивне здравствене заштите
- ✓ Здравствено васпитање и савјетовање за очување и унапрјеђење здравља
- ✓ Спрјечавање, рано откривање и контролу малигних болести
- ✓ Спрјечавање, откривање и лијечење болести уста и зуба
- ✓ Патронажне посете, лијечење и рехабилитацију у кући
- ✓ Хитну медицинску помоћ и санитетски превоз
- ✓ Заштиту менталног здравља
- ✓ Фармацеутску дјелатност
- ✓ Друге послове утврђене законом

Изабрани љекар

Здравствено осигурана лица остварују право на здравствену заштиту посредством изабраног љекара, а који обавља здравствену заштиту у тиму са радником одговарајуће школске спреме здравствене струке. Дужност је сваког осигураног лица да код прве посјете здравствене установе на примарном нивоу, а најкасније у року од 6 мјесеци од дана стицања својства осигураног лица изврши избор изабраног љекара. Уколико осигурано лице не изврши избор изабраног љекара, има право само на пружање хитне медицинске помоћи.

Организациона структура секундарне здравствене заштите

Клиничко-болнички центар Беране организује и спроводи секундарну здравствену заштиту за становништво са територије шест општина и то Беране, Андријевица, Рожаје, Плав, Гусиње и Петњица, као и терцијални ниво заштите за општине Бијело Поље, Мојковац, Жабљак и Пљевља и то у оквиру сљедећих одјељења, служби и кабинета:

- ✓ Интерно одјељење са одсјецима за кардиологију, ендокринологију, гастроентерологију, неурологију, хемодијализу и нефрологију, коронарном јединицом и јединицом метаболичког поремећаја као и кабинетом за дигестивну ендоскопију и кабинетом за неинвазивну дијагностику;
- ✓ Одјељење хирургије са операционим блоком са одсјецима за ортопедију и трауматологију, урологију и одсјеком за орл;
- ✓ Одјељење педијатрије са одсјеком за неонатологију;
- ✓ Одјељење гинекологије и акушерства са порођајном салом;
- ✓ Одјељење за инфективне болести;
- ✓ Служба анестезије и реанимације са јединицом интензивног лијечења;
- ✓ Служба за лабораторијску дијагностику (клиничко-биохемијска, микробиолошка и патохистолошка лабораторија);
- ✓ Служба радиолошке дијагностике;
- ✓ Служба медицинског снабдијевања (болничка апотека);
- ✓ Служба ургентне медицинске помоћи;
- ✓ Амбуланта физикалне медицине;
- ✓ Офталмолошка амбуланта
- ✓ Менаџмент и административно технички послови (администрација, кухиња, вешерница, техничка служба и др).

Што се тиче просторних капацитета, Клиничко-болнички центар Беране располаже са основном зградом површине око 5.000 m², зградом Анекса површине 1.450 m², зградом Инфективног одељења површине 400 m², новом ламелом „Б“ површине 1.800 m², где су смештене специјалистичке амбуланте, клиничко-биохемијска лабораторија и администрација, као и зградама у којима је смјештена кухиња површине 240 m², вешерница површине 200 m² и котларница површине 120 m². Болница има 8 одељења са 226 болничких лежајева.

Структура здравственог кадра запосленог у Клиничко-болничком центру Беране је сљедећа: 2 доктора наука, 4 магистра, 6 субспецијалиста, 40 специјалиста, 19 љекара опште праксе на специјализацији, 28 високих медицинских сестара, 4 лица више стручне спреме и 32 запослена са четворогодишњим примијењеним студијама.

Клиничко-болнички центар Беране је кроз државни капитални буџет добио средства за изградњу новог ургентног центра са дневним болницама и лабораторијама, а тренутно је у фази давања сагласности државног архитекте на пројекат.

3.5.2 СОЦИЈАЛНИ РАД

Услуге које су предвиђене социјалном заштитом изузетно су битан дио услуга у ширем смислу (здравство, развој, образовање, помоћ породици итд.) којима се осигурава побољшање квалитета живота и јачање социјалне кохезије на темељу једнако пружених прилика и једнаке бриге, за социјално осјетљиве групе. Ове услуге су дио јавних услуга,

а циљ им је оснаживање заједнице и промовисање једнаких могућности уз низ активности мјера и програма које су намијењене препознавању, спречавању и рјешавању проблема и тешкоћа појединца и породице, као и побољшању квалитета њиховог живота у заједници. Услуге се могу пружати током дужег временског периода или привремено у зависности од потреба корисника.

Центар за социјални рад у Беранама у оквиру своје надлежности пружа помоћ и услуге лицима која се нађу у стању социјалне потребе, до осамостаљивања/оснаживања корисника када му даља друштвена помоћ није потребна. Овај Центар обухвата општине Беране (25.000 становника) Андријевица (3.000 становника) и Петњица (6.000 становника) и јединствена је јавна установа која врши послове социјалне и дечије заштите у складу са Законом о социјалној и дечијој заштити, одлуком о оснивању Центара за социјални рад и Статутом јавне установе. Центар обавља своју дјелатност кроз три службе и то:

- ✓ Службу за децу и младе, одрасла и стара лица
- ✓ Службу за материјална давања и правне послове
- ✓ Службу за финансијско-административне и техничке послове

Ван сједишта Центра организоване су двије подручне јединице у општинама Андријевица и Петњица које обављају послове везане за остваривање права из области социјалне и дечије заштите на територији своје општине.

На основу Закона о социјалној и дјечјој заштити и других подзаконских аката, Центар за социјални рад у спровођењу социјалне заштите и социјалног рада, врши сљедећа јавна овлашћења:

- ✓ процјењује потребе и снаге корисника и ризике по њега и планира пружање услуга социјалне заштите;
- ✓ спроводи поступке и одлучује о правима на материјална давања и о коришћењу услуга социјалне заштите;
- ✓ предузима прописане мјере, покреће и учествује у судским и другим поступцима;
- ✓ води прописане евиденције и стара се о чувању документације корисника;

Поред ових послова, Центар обавља и стручне послове у спровођењу социјалне заштите, социјалног рада, породично-правне заштите и старатељства и то;

- ✓ открива и прати социјалне потребе и проблеме у области социјалне заштите,
- ✓ предлаже и предузима мјере у рјешавању социјалних потреба грађана и прати њихово извршење,
- ✓ организује и спроводи одговарајуће облике социјалне заштите и непосредно пружа услуге социјалне заштите и социјалног рада,
- ✓ развија и унапрјеђује превентивне активности, које доприносе спрјечавању и сузбијању социјалних проблема,
- ✓ пружа дијагностичке услуге, спроводи одговарајући третман, саветодавно терапијске услуге и стручну помоћ корисницима,
- ✓ подстиче, организује и координира професионални и добровољно хуманитарни рад у области социјалне заштите,
- ✓ води евиденцију и документацију о пруженим услугама и предузетим мерама у оквиру своје дјелатности,
- ✓ учествује у пословима планирања и развоја социјалне заштите у јединицама локалне самоуправе.

Табела 10. Број корисника из области социјалне заштите закључно са децембром 2022. године

Материјална давања	Број корисника
Број корисника ДД	494
Број корисника туђе његе и помоћи	1.538
Број корисника личне инвалиднине	125

Извор: ЈУ Центра за социјални рад Беране, Андријевица и Петњица

Социјалне услуге обично се пружају појединцима везано за њихове специфичне потребе и околности. У типичне кориснике социјалних услуга убрајају се **старије особе, дјеца и породица, особе са инвалидитетом и жене**. Оне подразумевају индивидуализоване, специфичне потребе корисника у посебним околностима, које захтијевају интеграцију услуге више ресурса. Наиме, тешкоће које се јављају у приступу једном социјалном праву утичу на приступ другим социјалним правима у ширем смислу. То повећава ризик од вишеструког искључења корисника из социјалне средине и друштва у целини.

1. Стара лица

Према попису из 2011. године, просјечна старост становника Берана је 36,4 године, по чему је општина сврстана у 12 демографско старих општина у Црној Гори. Додатни проблем представља све нижа стопа природног прираштаја која је у руралним подручјима на историјском минимуму. За посљедицу имамо забрињавајућу старосну структуру становништва, што потврђују званични статистички подаци. Становништво старости преко 65 година чини 13,51% становништва (*Стратешки план развоја општине Беране, за период од 2019-2023. године*).

Постојању високог процента старе популације допринијели су пад наталитета, велике миграције младих из села у град, као и миграција становништва изазвана протеклим ратним кризама. Перманентно старење становништва узрокује повећање низа проблема везаних за ову популацију: повећан број старачких домаћинстава, смањене могућности старих да сами квалитетно брину о себи и својим здравственим и социјалним потребама. Све ово указује на потребу свеобухватне и добро организоване бриге о старим лицима.

Уколико имамо у виду да велики дио старих лица има пензију испод просјека или уопште нису остварили право на пензију, да их је процентуално прилично на ивици и испод ивице сиромаштва, да их доста користи неки од видова материјалног давања, онда се ова популација често налази у дилеми коју од основних животних потреба задовољити. Ове чињенице доприносе социјалној несигурности старих лица као једној од најугроженијих група.

Центар за социјални рад са својим подручним јединицама своје активности према овој вулнерабилној групи спроводи кроз низ активности које обухватају: помоћ у кући и мобилност (пружање помоћи у свакодневним активностима чишћење домаћинства, набавка намирница, помоћ при облачењу...); савјетовање и психолошка подршка (подршка старим особама са емоционалним или психолошким изазовима усамљености, депресије, анксиозности...); правна подршка (информисање и савјетодавне активности о правним питањима и остваривањима права код ЦСР); подршка у тражењу ресурса (информације о доступним услугама, могућности услуге смештаја, програмима подршке који су доступни итд.).

Низак животни стандард старих лица проузрокује низ здравствених и психосоцијалних проблема који узрокују да су стара лица једна од најугроженијих група у популацији и приоритетна група у систему социјалне заштите у нашој средини. Услови за задовољење потреба старих нису у довољној мери развијени, а посебно су угрожени стари у сеоским срединама због недовољне развијености и институционалних и отворених облика заштите.

Препоруке:

- ✓ Сачинити јединствену базу података ради континуираног праћења и евидентирања нових корисника којима је потребна подршка локалне заједнице
- ✓ Усавршавати и развијати постојеће и уводити нове услуге и сервисе заштите старих лица
- ✓ Подстицати приватни, привредни и цивилни сектор на социјално одговорно понашање
- ✓ Организовати и оспособити волонтерску службу за помоћ старијима
- ✓ Тежити обезбеђивању додатних финансијских средстава из различитих фондова

2. Дјеца и породица

Дјеца и млади до 15 година чине 20,58% популације Берана, док популацију од 15-64 године старости чини 65,91% становништва. За дјецу и младе постоје различите сталне или повремене услуге које се могу сврстати директно или индиректно у област социјалне заштите.

Центри за социјални рад (мисли се на сједиште и подручне јединице) обављају низ активности у пружању услуга. Све те активности су организоване и спроводе се у складу са индивидуалним потребама дјетета или младе особе. Нагласак се ставља на рад у складу са законима и прописима који регулишу права дјеце и младих. Све те примјењиване активности прије аплицирања пролазе кроз неколико фаза и то:

Идентификацију потреба (процјене потребе дјеце и младих у заједници, кроз разговоре са дјецом, родитељима, школским особљем, особљем здравствене струке и другим релевантним актерима).

Планирање активности (организација индивидуалних разговора у циљу подршке, радионице, савјетовања, давање ресурса).

Имплементација програма (активности се имплементирају, организују се догађаји у центру, обилазак и одлазак у школе или заједнице, пружање подршке у образовању).

Мјере које Центри спроводе су:

Заштита дјеце - пружање заштите дјечи која су жртве злостављања, занемаривања или насиља у породици. Ово подразумијева привремени смјештај, правно савјетовање, посредовање између дјетета, породице и судског система.

Породично савјетовање - пружање подршке породицама које се суочавају са проблемима у васпитању дјеце. Ово обухвата савјетодавни рад о родитељству, рјешавање сукоба унутар породице и стављање на употребу ресурса како би се побољшала динамика породичног функционисања.

Социјално збрињавање - пружање помоћи дјечи која су без родитељског старања или су у ризичној групи да остану без адекватне бриге. То може укључивати привремени смјештај у хранитељску породицу, дом за дјецу или усвајање.

Едукација - организовање едукативних програма и радионица за децу и младе о различитим темама као што су превенција насиља, ментално здравље.

Праћење и подршка - прати се напредак дјеце која су укључена у системе социјалне заштите, пружајући им подршку кроз редовне контроле и савјетодавни рад.

Сарадња са другим институцијама - сарадња са образовним институцијама, здравственим установама, локалном заједницом и другим организацијама како би се осигурала целовита подршка дјечи и младима.

Кроз анализу је примјетан недостатак пружалаца услуга из цивилног сектора овој циљној групи, недостају протоколи о сарадњи и координација активности. Непостојање континуираних превентивних програма намијењених дјечи и младима са проблемима у понашању. Посебан акценат треба ставити на дјецу без родитељског старања и дјецу чије су потребе и права угрожена нефункционалношћу породице, и дјецу са инвалидитетом и сметњама у развоју. Такође посебну пажњу треба посветити дјечи и младима неприлагођеног друштвеног понашања.

Препоруке:

- ✓ Програми збрињавања и ојачавања дјеце
- ✓ Програми ојачавања родитеља/породица
- ✓ Развој превентивних психосоцијалних програма

3. Особе са инвалидитетом

Карактеристике групе са инвалидитетом су: изразита хетерогеност у односу на узраст, потребе, статус и друге одлике, низак ниво могућности учешћа у планирању развојних процеса, маргинализованост, изложеност дискриминацији, рањивост, вишеструка маргинализованост подгрупа (нпр. деца и жене са инвалидитетом), неорганизованост, незаступљеност у центрима доношења одлука, низак ниво учешћа у друштвеном животу, низак образовни ниво, сиромаштво, немотивисаност за промене, недовољна информисаност, висок проценат незапослености, висок ниво зависности од социјалних давања, непознавање својих права (па чак и основних), неинформисаност о расположивим средствима и услугама социјалне заштите у локалној заједници, недостатак идеја, искустава и знања потребних за реформске кораке и низак ниво могућности дефинисања сопствених потреба (деца и омладина са сметњама и тешкоћама у развоју).

Циљну групу особа са инвалидитетом чине деца, омладина и одрасле особе са сметњама и тешкоћама у развоју, деца, омладина и одрасле особе са инвалидитетом у Беранама.

Укупан број особа са инвалидитетом у оквиру опште популације није могуће тачно утврдити. Овај проблем је присутан глобално и стога се за потребе планирања и деловања користе апроксимације и процене шире признатих извора (Светске здравствене организације - WHO), тако да прихватимо процену Светске здравствене организације о учешћу особа са инвалидитетом од 7-10% у укупном броју становника.

Центар социјалне заштите за децу са посебним потребама ради на развијању индивидуалних планова подршке, узимајући у обзир њихове специфичне потребе. Посебно треба водити рачуна о породицама са овом децом, омогућити им саветодавни рад, едукацију и расположиве ресурсе, како би што боље могли разумети и подржати дете са посебном потребом. Такође се обавља рад са образовним институцијама ради подршке инклузивним образовним програмима који омогућавају овој деци приступ квалитетном образовању.

Код омладине и адолесцената са посебним потребама активности Центра се реализују кроз пружање савета и подршке, како би се осигурала социјална инклузија ових младих људи подржавајући их да се осећају прихваћено и укључено и да остваре свој пуни потенцијал емоционално и друштвено.

Кључни проблеми особа са инвалидитетом у Беранама су: недовољна укљученост, информисаност, ангажовање организација особа са инвалидитетом на повезивању особа са инвалидитетом и заједнице, незапосленост, немогућност адекватног школовања, неприступачност здравствене и социјалне подршке, сиромаштво и недовољна материјална подршка.

Препоруке:

- ✓ Повећање обухвата особа са инвалидитетом сервисима и услугама социјалне заштите,
- ✓ Подизање нивоа свијести особа са инвалидитетом и грађана о значају социјалне заштите за особе са инвалидитетом,
- ✓ Покретање иницијатива, мобилизација и евиденција особа са инвалидитетом,
- ✓ Повећање нивоа информисаности свих актера система социјалне заштите,
- ✓ Обезбјеђивање приступачности постојећим сервисима и услугама социјалне заштите за особе са инвалидитетом,
- ✓ Унапрјеђење квалитета живота особа са инвалидитетом развијањем потребних а недостајућих сервиса и услуга као и повећањем реализације права на материјална давања.

4. Жене

У процесима дугогодишње друштвене кризе сиромаштво, низак стандард, висока стопа незапослености, неконкурентност на тржишту рада, и рањивост у процесима транзиције гдје постоји велико присуство невидљивог и неплаћеног рада жена у циљу егзистенцијалног опстанка породице. Циљна група жене као и остале социјалне групе јесте хетерогена у односу на образовне, старосне и друге социјалне карактеристике, те су у незнатном проценту власнице имовине што их чини додатно економски неравноправним. Насиље у породици је и даље проблем жена независно од друштвеног слоја коме припадају. Законска регулатива је унапријеђена, али је имплементација закона и даље велики проблем, као и недовољна повезаност институција и организација које раде на пољу превенције и заштите жена од насиља. Жене у селима су посебно социјално угрожена група жена као и жене из неких других социјално рањивих група, ОСИ, Ромкиња и др.

Кроз Центар за социјални рад у Беранама, подршка овој групи остварује се кроз:

Помоћ у решавању кризних ситуација (пружање подршке женама које су изложене насиљу у породици или у кризним ситуацијама, пружање смјештаја, савјетовање по правним питањима).

Остваривање права на материјална давања (у складу са Законом о социјалној и дјечијој заштити)

Психолошка подршка (пружање савета и подршке за очување менталног здравља).

Центар за социјални рад Беране, кроз следеће активности пружа своје услуге овој популацији:

1. **Хитна подршка и интервенција** (пружање хитне подршке жртвама насиља у породици, обезбјеђивање сигурног смјештаја или хитне заштите уколико је потребно).

2. **Савјетовање** (пружање индивидуалних савјетовања за жртве насиља, како би им се пружила подршка и помоћ у процесу опоравка. Ово укључује и рад са дјецом).
3. **Планирање** (рад на изради планова заштите за жртве како би се осигурало њихово сигурно окружење, разматрање опција заштите и подршка у остваривању тих планова).
4. **Правна подршка** (пружање информација о правним опцијама и подршка у процесу добијања правне заштите).
5. **Едукација** (организовање радионица о превенцији насиља у породици и за породицу али и за ширу заједницу ради подизања свијести о овом проблему).
6. **Сарадња са другим институцијама** (координација са полицијском службом, образовним институцијама и другим организацијама како би се пружила свеобухватна подршка жртвама и породицама).
7. **Праћење и подршка након насиља** (пружање подршке жртвама чак и након што насиље престане, како би се осигурала подршка у процесу опоравка и да им се помогне у поновном успостављању сигурног и стабилног окружења).

Патријархални вредносни систем економски сиромашне и недовољно привредно активне средине, посебно у руралним срединама, смањује могућности жена за њихово економско и психо-социјално оснаживање и обраћање за помоћ у рјешавању читавог спектра проблема: здравствених, образовних, правних, психолошких и социјалних.

Препоруке:

- ✓ Обезбиједити средства за финансирање пројеката у области родне равноправности
- ✓ Перманентне едукације и унапређење компетенција запослених у локалној самоуправи, институцијама, организацијама цивилног друштва о родној равноправности
- ✓ Обезбиједити средства за бесплатну правну помоћ и заступање жена жртава породичног насиља и других облика дискриминације
- ✓ Обезбиједити средства за материјално техничке услове СОС телефона Беране
- ✓ Подстицање волонтерства на плану заштите и унапређења положаја жена

5. Роми и Египћани (РЕ)

Роми су у Црној Гори, као и у многим земљама у којима живе, због слабе образованости, неукључености у формалне облике рада, специфичног начина живљења и других карактеристика у већој или мањој мјери маргинализовани: економски, просторно, културолошки и политички.

Сиромаштво у овој популацији се може дефинисати као немогућност приступа адекватној исхрани, одећи, кућним потрепштинама, здравим радним и животним условима и другим ресурсима нужним за пуно учешће у привредном, друштвеном и културном животу.

Центри за социјални рад (Беране, Андријевица, Петњица) овој популацији пружају подршку кроз следеће активности: правна подршка, права на материјална давања, сарадња са школама у циљу информисаности и настојања укључивања деце из ове популације у школски систем на свим нивоима образовања као и превенција раног напуштања образовног система, организовање радионица, информисање и сарадња са медијаторима из свих система.

Основно обележје друштвеног економског положаја Рома у Беранама је низак степен образовања, економске активности и висока незапосленост у односу на општу популацију. Због горе наведеног стања потребно је повећати број запослених Рома кроз програме едукације за samozapoшљавање, мотивацију за активно тражење посла како би повећали животни стандард, те активније учешће у јавном и друштвеном животу.

Развој сектора социјалне заштите у средиште ставља укључивање социјално осјетљивих група одређивањем приоритета и мјера за остваривање посебних циљева. У процесу развоја социјалних услуга приоритет се ставља на развој услуга које недостају, чиме се жели постићи да корисници добијају услуге у својим домовима и локалној заједници. На тај начин се стварају услови за њихову интеграцију са циљем унапрјеђења квалитета живота корисника и осигуравања регионалне уједначености и доступности услуга.

3.6. КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ

Беране је регионални центар на сјевероистоку Црне Горе. Град са перспективом развоја, инфраструктурно добро повезан, са активним људима и богатим културним садржајима. На простору Берана су се од давних времена преплитале различите културе, које су оставиле велики број културно-историјских споменика, као свједока различитих епоха и људског стваралаштва.

Претходни Стратешки план развоја општине Беране за период 2019-2023. године, био је основа за значајне и одговорне културне политике које су спроведене до 2023. године. Сви постигнути резултати у овој области на локалном нивоу обавезују да се настави са развојем, подстицањем и спровођењем одговорних политика у области културе. И у наредном периоду од 2024. до 2031. године Општина Беране ће уложити додатне напоре да настави са очекиваним развојем просторне, институционалне и техничко-технолошке инфраструктуре за културне делатности као и са развојем људских ресурса у свим областима културе. Кроз повезивање са ресорима образовања и привреде потребно је уложити додатне напоре у развој културних потреба грађана, као и дати допринос даљем привредном развоју општине Беране.

Установе културе

ЈУ Центар за културу Беране основана је 1960. године (до 1973. године функционисао је као „Дом Културе“).

ЈУ Центар за културу основни је носилац културе у Беранама. Ова установа остварује концепцијски различите програме из свих области културно-умјетничког стваралаштва, као и заштиту и очување културне баштине овога краја.

У саставу ЈУ Центра за културу су посебне организационе јединице:

- Спомен кућа „Војвода Гавро Вуковић“;
- Народна библиотека „Др Радован Лалић“;
- Служба за културно-умјетничку и сценску дјелатност.

Спомен кућа „Војвода Гавро Вуковић“ је сједиште дипломатских и културних дешавања. У њој се организују и одржавају следеће културне манифестације: изложбе слика, фотографија, скулптура, округли столови на различите теме, приједи високих званичника из свијета културе и политике. У кући је 2008. године отворена I међународна Љетња школа за младе дипломате „Гавро Вуковић“, која се одржава у јулу сваке године. У галеријском простору куће стална је поставка умјетничких слика и скулптура из фондуса ликовних колонија, а у радној соби смјештен је библиотечки фонд од преко стотину публикација из области дипломатије.

Стручни тим Управе за заштиту културних добара сачинио је Елаборат о валоризацији културно-историјских вриједности куће. Рјешење о утврђивању статуса културног добра није донето искључиво због проблема правне природе.

Зачеци настанка Народне библиотеке јављају се крајем 19. и почетком 20. века. У периоду од 1878. до 1912. године, у Беранама је постојала Српска читаоница. Због балканских

ратова, Првог и Другог свјетског рата, библиотека и читаоница су неколико пута обустављале и обнављале свој рад. Након Другог свјетског рата, 1948. године обновљена је библиотека. До 1977. године носила је име „Његош“, а од 1977. године „Др Радован Лалић“. Народна библиотека је општеобразовна установа која прикупља, обрађује, чува и даје на коришћење монографске публикације и периодичку. Најстарије публикације библиотечног фонда су писане на славеносрпском језику и штампане 1836. године. Библиотека је смјештена у дијелу Полимског музеја и у свом саставу има просторије за рад са корисницима библиотечких услуга, за смјештај цјелокупног библиотечног фонда и читаоницу. Библиотека има опремљену галерију у којој су смјештене умјетничке слике и два легата књига, у којој се организују промоције књига, књижевне вечери, образовне радионице за дјецу. Библиотечки фонд садржи 27.204 монографских публикација.

У оквиру Службе за културно-умјетничку, сценску и биоскопску дјелатност организују се и одржавају сви видови културно-умјетничког стваралаштва. Традиционална манифестација „Беранско културно лјето“, траје од 1980. године и садржи различите програмске садржаје: позоришне представе, концерте, промоције књига и књижевне вечери. Програми који се одржавају у оквиру ове организационе јединице Центра за културу су: Међународна ликовна колонија, Полимске књижевне стазе, Општинска и Државна смотра рецитатора, Ликовни конкурс, Општинска смотра аматерског драмског стваралаштва, Међународни позоришни фестивал за дјецу „Лимско срце“, Дани руске културе и други.

Издавачка дјелатност је важан сегмент укупне дјелатности Центра за културу. Сваке године штампају се два броја часописа „Токови“. Часопис „Токови“ је часопис за научна, књижевна и друштвена питања. Први број је објављен 1971. године, те је и поред три паузе у излажењу, несумњиво водећи часопис националног значаја у овом дијелу Црне Горе. Часопис „Токови“ је практични водич за коришћење научне и културне баштине овог краја. У научној заједници има углед и традицију, а радови објављени у овом часопису цитирани су у многим домаћим и међународним научним часописима, монографијама и уџбеницима.

Такође, Центар је издавач публикација истакнутих завичајних стваралаца и научних радника.

Полимски музеј у Беранама је основан 15. фебруара 1955. године, као регионални музеј комплексног типа за територију Горњег Полимља. Музеј је раније био смјештен у згради код манастира Ђурђеви ступови, а од 1996. године сели се у зграду некадашњег „Дома трезвености“, у центру града. Од 1973. до 1981. године, Музеј је радио у оквиру Центра за културу, а од тада ради као самостална институција. Поседује сљедеће збирке: археолошку, етнографску, умјетничку, историјску, нумизматичку, хералдичку, природњачку и збирку фотографија, у којима је регистровано више од 9.500 музејских предмета.

У згради Музеја постоји и галерија са сталном поставком умјетничких слика Миомира-Миша Поповића.

Стална музејска поставка је смјештена у три одељења: археолошко, историјско и етнографско, а налази се на првом спрату зграде у којој је смјештен Полимски музеј.

У склопу напретка у међусекторској сарадњи културе, потребно је увести обавезно програмско повезивање свих организационих јединица ЈУ Центар за културу. Ово омогућава новим генерацијама свих узраста да уче на искуствима, остварењима и открићима претходних генерација.

Имајући у виду да је претходним Стратешким планом развоја општине Беране за период 2019. до 2023. године препознат проблем недостатка просторних капацитета и

цјелокупног лошег стања објеката Центра за културу, а у циљу стварања бољих услова за културни живот у Беранама, предлажу се сљедећи инфраструктурни пројекти:

- **Реконструкција куће „Војводе Гавра Вуковића“**

Спомен кућа „Војвода Гавро Вуковић“ је сједиште дипломатских и културних дешавања. Стручни тим Управе за заштиту културних добара сачинио је Елаборат о валоризацији културно историјских вриједности куће. Рјешење о утврђивању статуса културно добро није донесено искључиво због проблема правне природе и у наредном периоду треба радити на рјешавању ових проблема.

Реконструкција би подразумијевала санирање фасаде и балкона, јер је кућа због лоше хидроизолације изложена пропадању. У дворишту је планирано постављање мини лџетње позорнице.

Имајући у виду научни, прије свега историјски и дипломатски значај Војводе Гавра Вуковића, не само за област Полимља, већ и цијеле Црне Горе, а и региона, у сарадњи са одговарајућим институцијама, у наредном периоду треба интензивирати рад на сакупљању докумената, рукописа, књига и личних предмета ове нарасе знамените личности Васојевића и Црне Горе.

- **Оснивање народне библиотеке „Др Радован Лалић“ као самосталне установе**

Народна библиотека „Др Радован Лалић“ је општеобразовна установа, која прикупља, обрађује, чува и даје на коришћење монографске публикације и периодику. Библиотека је смјештена у дијелу Полимског музеја.

Реализација овог пројекта била би у складу са позитивним законодавством Црне Горе, односно Закона о библиотечкој делатности („Службени лист ЦГ“ бр. 49/10), који прописује обавезу: „Општина је дужна да оснује народну библиотеку као самосталну библиотеку“.

- **Израда студије заштите културних добара**

Израда Студије заштите културних добара за Општину Беране је неопходна како би се третирали културна добра и добра са евидентираним културним вриједностима на територији општине Беране. Наравно, сами третман културних добара би се имплементирао у свим плановима нижег реда, а у складу са Законом о заштити културних добара Црне Горе.

- **Конзервација предмета из фондова музејских збирки Полимског музеја**

Одређени број предмета из фондова збирки музеја се налази у веома лошем стању и неопходна је конзервација и заштита ради њиховог очувања. Полимски музеј посједује све неопходне лиценце за израду пројектне документације за конзервацију предмета, а делимично је у могућности да поједине врсте предмета и сами конзервирају, док је за остале неопходно учешће лиценцираних стручњака.

Увидом у стање свих фондова музеја, дошли смо до закључка да је неопходно конзервирати и заштитити од даљег пропадања:

1. Етнографска збирка-----70 предмета,
2. Историјска збирка-----50 предмета,
3. Умјетничка збирка-легат М. Поповић -- 100 предмета,
4. Хералдичка збирка ----- 72 предмета и
5. Нумизматичка збирка -----1.000 предмета.

Конзервацијом предмета би било спречено даље пропадање на дужи период, тј. до сљедећег третмана. Ради се о веома вриједним музејским предметима који у појединим збиркама представљају саме уникате на простору Црне Горе, тако да поред локалног значаја имају и национални значај.

Након конзерваторског третмана обогатила би се стална музејска поставка, а предмети би били искоришћени и за тематске изложбе које организује музеј.

- **Уређење спомен парка Јасиковац**

Парковска површина спомен-комплекса се простире на 24 хектара и даје могућност да се уређењем овог простора спомен-комплекс претвори у центар културног живота града. На Јасиковцу се налази споменик Слободе, који је дјело чувеног архитекте Богдана Богдановића и спада у један од најзначајнијих комплекса меморијалне архитектуре 20. века на простору Берана.

Мјесто на којем се налази спомен комплекс пружа најбољи поглед на цијели град. Богати садржаји који исписују историју овог краја на гранитном камењу, меморијална архитектура и укупна површина простора омогућавају да се ово излетиште обогати културним, спортским и другим садржајима који би у употпунили туристичку понуду града.

Рјешењем Управе за заштиту културних добара Црне Горе, из децембра 2022. године, спомен-комплекс Јасиковац са спомеником Слободе је добио статус културног добра од националног значаја.

Идејно решење уређења Спомен-комплекса Јасиковац садржи: уређење оградe, расвјете, пјешачких стаза, паркинг простора, хортикултуре, уградњу видео-надзора и планирање локације за видиковац или ресторан.

Уређењем комплекса читав град би добио нову димензију. Омиљено излетиште би постало идеално поготово за културна дешавања и туристичку понуду, чиме би се на овај начин увезали културни садржаји са развојем туризма који је у општини Беране препознат као једна од развојних шанси.

Не постоји бољи простор за извођење позоришних представа на отвореном у граду, а ни шире, због специфичног амбијента и фантастичног аудио-визуелног доживљаја.

Јасиковац би био привлачан како за локално становништво, тако и за туристе.

- **Реконструкција зграде Полимског музеја (Дом трезвености)**

ЈУ Полимски музеј у Беранама основан је 1955. године, као регионални музеј комплексног типа за територију Горњег Полимља, са општинама: Беране, Плав, Андријевицу, Рожаје и Бијело Поље. Зграда у којој је данас смјештен Музеј подигнута је почетком XX века за потребе Трезвењачке омладине и Соколског друштва. Постојећа зграда Дома трезвености у којој се музеј налази, у прилично је лошем стању и не пружа адекватне услове за обављање културних дјелатности. Стога је пројектом предвиђена реконструкција објекта на бази: уређења изложбеног простора (набавка нових витрина за излагање музејских предмета), уређења депоа набавком адекватних витрина за смјештај музејских предмета и уградњи нове столарије за приземље и први спрат.

- **Археолошка истраживања, спровођење конзерваторских мјера и валоризација локалитета Тумбарице**

У оквиру прекограничне сарадње Црне Горе и Албаније (ИРА пројекат), Полимски музеј у Беранама спровео је Систематска археолошка истраживања на утврђењу Тумбарице које се налази у селу Доња Ржаница код Берана.

Несумњиво је да се ради о једном од већих утврђења регистрованих и дјелимично истраживаних на простору Полимља. Подигнуто је крајем 2. или почетком 3. вијека наше ере, освајано, рушено, а потом обнављано и дограђивано, те опстаје све до 7. или почетка 8. вијека.

На Тумбарицама је истражен простор акрополе и југоисточних одбрамбених бедема са кулама и остављеним пролазима. На акрополи су откривени архитектонски остаци цркве и северног параклиса, рађени у двије грађевинске фазе, као и архитектонски остаци свештеничког двора. На основу стратиграфских слојева и мноштва покретног археолошког материјала, јасно се издвајају све фазе вишевијековног живота овог утврђења. Начин градње утврђења и мноштво пронађених предмета за свакодневну употребу, накита, дјелова гардеробе и оружја, добар су основ за јасно хронолошко одређивање преосталих утврђења у Полимљу.

У позиву Црна Гора-Косово из европских фондова Полимски музеј је добио средства за наставак истраживања на локалитету Тумбарице. Пројекат је у току и планирано је да се реализује током 2025. године. У међувремену се планира откуп земљишта, јер се локалитет налази на приватним посједима.

Након истраживања и конзервације, планира се обезбјеђивање додатних средстава за уређење простора око утврђења, како би сам локалитет био у потпуности спреман за туристичку понуду, а очекујемо да ће у току 2024. године од Управе за заштиту културних добара добити статус културног добра.

Информативна дјелатност

Традиција информативне дјелатности у општини Беране је богата и дуга. Примера ради, почетком октобра 1941. године на планини Коњско код Берана изашао је први број листа „Слобода“, који су уређивали Радован Зоговић и Веселин Маслеша. Од новембра 1962. године, лист излази без прекида, све до 2003. године, када због примене нове законске регулативе из области медија престаје да постоји.

У склопу Информативног центра, 11. децембра 1992. године са емитовањем програма почео је Радио Беране, чији оснивач је Скупштина општине Беране. Данас Радио Беране емитује програм на фреквенцијама 88,2 МHz и 105,4 МHz и путем интернета, 24 часа дневно.

На подручју општине Беране не постоји локална телевизија. У циљу објективног и правовременог информисања јавности, препозната је потреба за оснивањем Локалног јавног емитера „Радио телевизија Беране“, уз претходну израду студије изводљивости.

3.7. СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

Све релевантне локалне заједнице и већи градови у развијеним земљама Европе, суочавају се са растом бројних показатеља који указују на све већи друштвени и економски значај спорта, због чега теже да о развоју ове изузетно значајне друштвене дјелатности размишљају на стратешки начин. Примарни циљ овог стратешког документа у области спорта је да се прикупе и анализирају тренутни показатељи стања спорта у Беранама, јасно и прецизно предвиди будуће стање које се може постићи у задатом времену за период од 2024. године до 2031. године, уз ангажовање расположивих ресурса и изради стратешки програм развоја спорта за општину Беране.

Дјеловање локалне заједнице у области спорта треба да буде усмјерено ка стварању услова за што веће укључивање грађана Берана у спортске активности и физичко вјежбање, стварање услова за постизање врхунских спортских резултата на

националним и међународним такмичењима, стварање услова за успјешно, транспарентно и рационално управљање системом спорта и стварању услова за унапрјеђење стања спортске инфраструктуре у Беранама.

Беране је град дуге и богате традиције спорта и развијене спортске инфраструктуре. У Беранама постоји 32 спортска клуба у 23 спортске гране. Од тога се екипним спортовима бави 11 спортских клубова док се појединачним спортовима бави 21 спортски клуб. Годишњи буџет за спорт тренутно се распоређује на начин да се 60% буџета додјељује клубовима који се такмиче у екипним спортовима, док се 40% буџета додјељује клубовима који се такмиче у појединачним спортовима. На националном нивоу се такмиче мушки рукометни клуб „Беране“ у првој лиги, Стонотениски клуб „Беране“ у првој лиги, женски рукометни клуб „Беране 2003“ у другој лиги Црне Горе и фудбалски клуб „Беране“ у другој лиги Црне Горе. Број спортских клубова на подручју општине Беране је довољан. Иако не постоје јасно дефинисани критеријуми односа броја спортских клубова и броја становника, ипак није пожељно да на подручју једне општине дјелује велики број клубова, нарочито клубова исте гране спорта. Наиме, свако општинско подручје располаже са ограниченим капацитетима, прије свега у смислу доступне спортске инфраструктуре, квалитетног тренерског кадра, финансијских капацитета и популације.

ДОО „Спортски центар” Беране

ДОО „Спортски центар“ Беране основан је као друштво са ограниченом одговорношћу. Спортски центар има за основу дјелатност спортских објеката од јавног интереса и као такав своју функцију спроводи кроз: пружање услуга у области спорта и спортске рекреације, пружање услуга у такмичарском спорту за организовање спортских манифестација, приредби и тренинга, пружање услуга грађанима и радним колективима у обављању спортско-рекреативних активности и организовању културних и јавних приредби.

ДОО „Спортски центар” Беране управља:

- Фудбалским стадионом и помоћним фудбалским теренима (2);
- Спортским полигоном;
- Халом спортова (1.700 места);
- Стадионом малих спортова.

Стање постојеће спортске инфраструктуре уз новоизграђене спортске објекте је на завидном нивоу, што у великој мјери условљава даљи развој спорта у општини Беране.

Како је спорт дјелатност од јавног интереса, потребна су даља улагања како би се омогућило да што више чланова заједнице користе погодности које спорт пружа.

Могућности проширења спортско-рекреативних садржаја су неограничене у овој општини.

На почетку треће деценије 21. вијека, фудбал је прихваћен у цијелом свијету. То је спорт са највећим бројем професионалаца и рекреативаца са глобалном популарношћу и највећом заступљеношћу у медијима. И у општини Беране најпопуларнији спортски клуб је фудбалски. ФК „Беране“ је основан давне 1920. године. Утакмице игра на градском стадиону у Беранама, који има капацитет од 11.000 гледалаца. По капацитету је други по величини стадион у Црној Гори. Стадион је у одличном стању и тренутно се гради друга трибина која ће уз адекватно освјетљење допринијети да стадион добије лиценцу за одигравање европских утакмица. Фудбалски клуб има стабилне изворе финансирања. Из општинског буџета се за потребе клуба на годишњем нивоу издваја 75.000 евра. Међутим, фудбалски клуб од 2022. године има и приватног спонзора фирму „Nijagara-Companу“, која

спонзорише клуб са додатних 75.000 евра, а за финансирање клуба значајна средства издваја и Фудбалски савез Црне Горе у вредности од 40.000 евра.

Општина Беране је препознала спорт као један од приоритета и сваке године се издвајају средства за финансирање рада спортских организација. Нацрт Одлуке за финансирање и суфинансирање спорта је у процедури усвајања и тренутно се налази на скупштинском одбору. У оквиру општинске управе постоји Секретаријат за спорт који је издвојен као посебна организациона јединица 16.02.2023. године и има 3 запослена.

Укупан годишњи буџет за спортске клубове по годинама износи⁹:

2015 – 120.000,00 €
2016 – 130.000,00 €
2017 – 130.000,00 €
2018 – 130.000,00 €
2019 – 150.000,00 €
2020 – 165.000,00 €
2021 – 175.000,00 €
2022 – 185.000,00 €
2023 – 200.000,00 €

Приказани подаци указују на константни раст средстава која се издвајају за потребе спорта из општинског буџета Берана. Такође, ови подаци упућују на закључак да је спорт у општини Беране стабилно финансиран из јавних средстава општине. Од наведеног износа, 60% се односи на екипне спортове, а 40 % на појединачне спортове.

У наредном периоду (од 2024. године до 2031. године) који је обухваћен Стратешким планом развоја општине Беране, стратешки циљеви у области спорта су:

- Повећање броја грађана који се редовно или релативно редовно баве спортом и физичким вјежбањем;
- Одржати висок степен укључености дјеце и младих у различите спортске активности. У Беранама је данас различитим школама спорта обухваћено преко 1.000 дјеце, док је око 500 регистрованих активних чланова код националних спортских савеза;
- Развијати могућности бављења спортом и рекреацијом особа са инвалидитетом;
- Радити на професионализацији кадрова у области спорта и запошљавати кадрове са високом стручном спремом за обављање тренерских послова;
- Наставити са улагањем у постојеће објекте што ће допринијети каснијим уштедама трошкова одржавања, али и перманентном побољшавању услова за рад запослених и корисника спортских објеката и постизању бољих спортских резултата;
- Реконструисати Стадион малих спортова постављањем гумене подлоге, завршити започету изградњу друге трибине градског стадиона ФК „Беране“;

⁹ Секретаријат за финансије и економски развој, Општина Беране

изградити и уредити постојећа игралишта у приградским насељима¹⁰, уређење игралишта и набавка мобилијара у месним заједницама у руралном подручју;

- Урадити пројекат хотела (смјештајног објекта) од најмање 100 мјеста са циљем даљег развоја спортског, али и конгресног туризма. Овакав објекат би позиционирао општину Беране као пожељну дестинацију за организовање већих спортских догађаја, припрему спортиста и томе слично. Наиме, општина Беране има одличне климатске услове за припрему спортиста (чист ваздух, воду, идеалну надморску висину, добру путну инфраструктуру и др...). На овај начин стратешки би се повезале области туризма и спорта, те би спортски туризам могао да остварује значајан број ноћења на годишњем нивоу у туристичким капацитетима општине Беране.

3.8. ПРИРОДНИ УСЛОВИ, РЕСУРСИ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Природним ресурсима на подручју општине Беране управља држава преко надлежних министарстава. На територији општине Беране налазе се значајни природни ресурси који и поред интензивне експлоатације у вријеме развоја индустрије још увијек представљају ресурсе од изузетног значаја за убрзан економски развој. Иако је улога општине ограничена, велики је интерес локалне заједнице да активно учествује у обезбјеђивању услова за коришћење природних ресурса који се налазе на њеној територији. Шуме представљају веома значајан ресурс за развој овог краја. Поред шума, општина Беране је богата минералним сировинама и то: мрки угаљ, руде олова и цинка, опекарска глина, архитектонско-грађевински украсни камен и гранит, шљунак и пијесак.

3.8.1. УПРАВЉАЊЕ ШУМАМА

Шуме су природни екосистеми који човјеку, флори и фауни пружају велики број услуга и производа. Шуме имају више функција, и то:

- Еколошка - регулисање водних режима, климе, ваздуха, станиште за биљке и животиње;
- Економска - производња дрвета, шумски недрвни производи (љековито биље, печурке и други шумски плодови), лов, рекреација и туризам, резерва економске вриједности за власника шуме;
- Социјална - обезбјеђивање локалног становништва огријевним дрветом, обликовање пејзажа, образовање и истраживање.

Укупна површина под шумама на подручју општине Беране износи 21.980 ха и 1.412 ха шумског земљишта (Табела 11).

Значајан развојни ресурс општине Беране представљају шумска богатства којима газдује Управа за шуме ПЈ Беране.

Табела 11. Врста шума на територији општине Беране

Привредне шуме (ха)		Заштитне шуме (ха)	
лишћарске шуме	4.622	лишћарске шуме	1.020
четинарске шуме	2.505	четинарске шуме	1.270
мјешовите шуме	12.252	мешовите шуме	311

Извор: Локални акциони план биодиверзитета за подручје општине Беране за период 2023-2028. година

¹⁰ У овим насељима новоизграђене стамбене објекте не прате површине за спортско рекреативне садржаје, нарочито за децу.

Табела 12. Посјечена бруто маса шума од стране концесионара и корисника у периоду 2020-2022. година, у м³

	2020.	2021.	2022.
Четинари	23.172	14.096	14.710
Лишћари	6.717	7.954	5.507
Укупно	29.889	22.050	20.217

Извор: Локални акциони план биодиверзитета за подручје општине Беране за период 2023-2028. година

У периоду 2020-2022. година укупно је посјечено 72.156 м³, од тога 51.978 м³ четинара и 20.178 м³ лишћара (Табела 12).

Табела 13. Посјечена бруто маса у приватним шумама у периоду 2020-2022. година, у м³

	2020.	2021.	2022.
Четинари	10.039,90	14.772,31	17.839,34
Лишћари	1.611,34	1.082,74	3.939,39
Укупно	11.651,24	15.855,05	21.778,73

Извор: Локални акциони план биодиверзитета за подручје општине Беране за период 2023-2028. година

У периоду 2020-2022. година у приватним шумама је укупно посјечено 49.285,02 м³, од тога 42.651,55 м³ четинара и 6.633,47 м³ лишћара (Табела 13).

Посебан проблем у заштити шума представљају бесправне сјече шума.

Табела 14. Бесправна сјеча шума у периоду 2020-2022. година, у м³

	2020.	2021.	2022.
Четинари	1.088,00	871,41	1.927,01
Лишћари	108,08	81,66	287,99
Укупно	196,27	953,07	2.215,00

Извор: Локални акциони план биодиверзитета за подручје општине Беране за период 2023-2028. година

Укупно бесправна сјеча за период од три године износи 4.364,34 м³ (Табела 14).

Поред искоришћавања и одржавања шума потребно је вршити и нова пошумљавања. У претходном периоду 2020-2022. година засађено је 8.875 садница смрче.

Корист од шумских потенцијала огледа се у експлоатацији шума за потребе петнаестак дрвопрерађивача колико их егзистира на територији општине Беране. У овим производним погонима углавном се из трупаца производе дрвни сортименти попут даске и гредица који се у таквом стању пласирају на тржиште. Изузетак представља предузеће ШИК „Полимље“, које кроз производни процес ствара производе које извози у земље Европске уније.

Посебан проблем у заштити шума представљају бесправне сече као и неиспуњавање обавезе појединих концесионара око уређења локалних путева након експлоатације шуме. Додатни проблем је што производи из дрвопрераде који се пласирају на тржиште представљају само један корак обраде из трупаца. Неразвијеност производних погона за дјелатности додатне обраде дрвних сортимената и производњу готових производа умањује значај овог развојног ресурса. Отварањем погона у којим би се из постојећих полуфабриката производили готови производи дало би додатну вредност овом ресурсу и створили би се услови за упошљавање радне снаге. Такође шуме представљају велики потенцијал за производњу пелета.

3.8.2. МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ

Општина Беране је богата минералним сировинама и то: мрки угаљ, руде олова и цинка, опекарска глина, архитектонско-грађевински украсни камен и гранит, шљунак и пијесак.

Мрки угаљ

Јавља се у беранском и поличком угљеносном и језерском басену, подијељеног на четири ревира: Будимља, Петњик, Загорје и Беране. Укупне резерве по документацији која прати рудник мрког угља Иванград-Беране су: геолошке 157.933.410 t, а експлоатационе 18.511.870 t. Укупне резерве мрког угља у долини Лима (околина Берана) су око 30 милиона тона, а перспективне преко 100 милиона тона (*Министарство економије, Мапа ресурса, 2011*).

Експлоатација угља од 1980. године одвија се у ревиру Петњик. Рудник се налази на простору ревира Петњик и удаљен је око 5 km од Берана. Ревир Петњик припада беранском угљеносном басену који је део знатно већег беранско-поличког угљеносног басена. Беранско-полички угљеносни басен се налази на подручју Берана, односно сјевероисточном делу Црне Горе. Берански угљеносни басен обухвата ревира Будимља, Петњик, Загорје и централни, западни и јужни део басена. У ревиру Будимља експлоатација је завршена 1980. године. Ревир Загорје и Полица су у фази истраживања (*Елаборат о класификацији, категоризацији и прорачуну резерви угља у ревиру „Петњик“, беранског угљеносног басена, Рудник угља Пљевља 2017. година*).

Руде олова и цинка

Рудни реон планине Сјекирице (Стрмошне баре) која се налази 15 километара јужно од Берана по геолошким истраживањима 1973-1993. године је једно од најперспективнијих лежишта руде олова и цинка, чије су процењене резерве око 16.500.000 тона.

Опекарске глине

Познати и истражени локалитети опекарских глина одговарајућег квалитета за производњу опекарских производа су: Будимља, Јасиковац и Јаштак-Полица површине 30 хектара, процијењених резерви преко 6.000.000 m³ које прати угаљ. Само на налазишту Јасиковац резерве су 1,3 а перспективне 2,1 милиона тона. Опекарске глине су значајна сировина са развојног аспекта, посебно ако се има у виду сталан пораст потражње и потрошње опекарских производа у Црној Гори. Изградња фабрике за покривни цријеп била би довољна за домаће потребе. У Црној Гори не постоји ни једна циглана, а могуће је активирањем понудити широк асортиман производа: керамички блокови, монта цигле, ферт гредице, изолациони блокови, пуна и гитер цигла и сл. (*Стратегија развоја грађевинарства у Црној Гори до 2020. године*).

Архитектонско-грађевински, украсни камен и гранит

Кањон-корито ријеке Бистрице у дужини више од 15 km располаже гранитним каменом сивозеленкасто тамне боје, која се може обрађивати као мермер односно гранит. Испитивања и истраживања нису довољно извршена.

3.8.3. ШЉУНАК И ПИЈЕСАК

У кориту ријеке Лима, на већем броју локалитета, врши се експлоатација рјечног шљунка и пијеска од којих су познатија: Доња Ржаница, Пешца, Пода и Брзава, која нису довољно дефинисана у досадашњем периоду, а за очекивати је да ће будућа приватна иницијатива променити постојећи однос и валоризовати га у функцију одрживог развоја овог краја.

Потребе грађевинарства за овим ресурсима расту па експлоатацију треба јасно уредити.

3.8.4. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

Тренутно је врло мало постављених соларних панела на територији Општине Беране. Овај потенцијал мора у наредном периоду бити боље искоришћен сопственим улагањима из локалног буџета, затим из Буџета Црне Горе или примјеном приватно- јавног партнерства.

Сам географски положај, где су заступљени планински предјели и климатски услови (са вјетровитим данима) наводе на чињеницу, да у блиској будућности треба израдити Студију оправданости израде вјетро паркова, као значајних извора обновљиве енергије на територији Општине Беране.

3.8.5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, БИОДИВЕРЗИТЕТА И ПРЕДЈЕЛА

Општина Беране, са својим богатим природним ресурсима, биодиверзитетом и предјелима, има обавезу да очува ове вриједности за садашња и будућа покољења. Разноврсни екосистеми, флора и фауна захтијевају константну пажњу и заштиту како би се одржала балансирана и здрава околина. Неодрживи развој и губитак биодиверзитета могу угрозити еколошку стабилност. Зато је сарадња цијеле заједнице кључна у очувању природе. Образовне иницијативе и активности као што су рециклирање и афорестација су важни за еколошку свијест и заштиту околине. Сабрани напори могу учинити Беране примером одрживог развоја и очувања природног наслеђа.

Очуваност ваздуха

Према Уредби о успостављању мреже мјерних мјеста за праћење квалитета ваздуха („Службени лист ЦГ“, бр. 044/10 и 13/11), територија Црне Горе је подијељена на три зоне, које су одређене прелиминарном процјеном квалитета ваздуха у односу на границе оцјењивања загађујућих материја на основу доступних података о концентрацијама загађујућих материја и моделирањем постојећих података. Границе зона квалитета ваздуха подударују се са спољним административним границама општина које се налазе у саставу тих зона. Општина Беране је сврстана у сјеверну критичну зону (Табела 15.).

На територији општине Беране не постоје стационарне мјерне станице за мониторинг ваздуха. Рјешење би могле бити мобилне мјерне станице. Одлуку о постављању мобилне мјерне станице на територији неке локалне управе доноси Агенција за заштиту животне средине. Како у протеклој деценији ова Агенција није процијенила да постоји потреба за таквим потезом за већину општина у сјевероисточном дијелу Црне Горе, укључујући и општину Беране, користе се „упоредни“ подаци са мјерне станице "Бијело Поље" која је почела са радом током 2019. године.

Локална самоуправа је у неколико наврата показивала заинтересованост за набавку мјерне станице, али због превеликих трошкова око набавке и одржавања, као и цијене пратећих анализа од стране сертификованих институција, одустало се од те идеје. Агенција за заштиту животне средине израђује Годишњи извјештај о стању животне средине у коме се на годишњем нивоу даје оцјена стања животне средине за општину Беране.

Табела 15. Зоне квалитета ваздуха на територији Црне Горе

Зона квалитета ваздуха	Мјерна мјеста	Припадајуће општине у саставу зоне
Сјеверна зона квалитета ваздуха	Бијело Поље, Пљевља и Градина (Пљевља)	Андријевица, Беране, Бијело Поље, Гусиње, Пљевља, Колашин, Мојковац, Петњица, Плав, Плужине, Рожаје, Шавник и Жабљак
Централна зона квалитета ваздуха	Подгорица 2, Подгорица 3, Горње Мрке и Никшић	Подгорица, Никшић, Даниловград и Цетиње
Јужна зона квалитета ваздуха	Бар и Котор	Бар, Будва, Котор, Тиват, Улцињ и Херцег Нови

Извор: Извјештај о стању животне средине у општини Беране, 2022. година - Општина Беране, Секретаријат за комунално - стамбене послове, саобраћај и заштиту животне средине

Извори загађења ваздуха на територији општине Беране, по питању индустријске емисије су тачкаста загађења малог интензитета чији су извори пилане, пелетаре и сл. Услед нереализовања пројекта топлификације града, највећи дио загађења производ је колективних (најчешће мазут, ређе пелет) и индивидуалних ложишта (огријевно дрво и пелет), током зимског периода, као и саобраћаја у граду. Општина Беране нема израђен Локални енергетски план, а у плану је израда SECAP-а.

Националном стратегијом управљања квалитетом ваздуха са Акционим планом за период 2013-2016. година (Министарство одрживог развоја и туризма Црне Горе, 2013. године) предвиђено је преиспитивање зона квалитета ваздуха, као и константно унапређење државне мреже за праћење квалитета ваздуха помоћу средстава фондова ЕУ. У зонама гдје у последњих 5 година нису забиљежена прекорачења границе оцјењивања, подаци се могу надомјестити повременим (индикативним) мјерењима и математичким моделирањем, што је случај са општином Беране. Насупрот томе, у зонама гдје су констатована прекорачења, обавезно је континуирано праћење квалитета ваздуха.

Очуваност површинских вода

Општина Беране припада сливу ријеке Лим, која извире из Плавског језера, а кроз подручје општине Беране, заједно са својим притокама, у дужини од око 20 km, протиче од мјеста Ријека Марсенића до мјеста Биоче (десна обала) и од мјеста Ријека Марсенића до моста на Брзави (лијева обала). Са десне стране у ријеку Лим уливају се Шекуларска ријека, Калударска ријека, Дапсићка ријека и Љешница, а са лијеве стране Бистрица и Манастирска ријека. Осим поменутих ријека, у Лим се улива и већи број потока и сушица. Ријека Лим са својим притокама, припада Црноморском сливу и одводи око 98% воде са територије општине Беране.

Због великих нагиба у коритима, Лим и његове притоке имају карактер бујичне ријеке због чега карактеришу појаве честих поплава, када се Лим усљед високог водостаја разлива по својој алувијалној равни, плави је, поткопава обале, наноси много материјала и таложи га по нерегулисаном кориту. Поплаве се дешавају скоро сваке године у прољеће, усљед отапања снијега са околних планина, и у јесен, због повећаних количина падавина.

Највећи извори загађења површинских и подземних вода су комуналне отпадне воде које се углавном у непречишћеном облику испуштају у реципијент, на концентрисан или дифузан начин.

Извори загађења ријеке Лим се могу сврстати у двије категорије: тачкасти и расути, односно дифузни извори загађења. Тачкасти извори загађења се јављају када се загађујуће материје директно испуштају кроз цијеви или канале у реципијенте. Примјер тачкастог загађења ријеке Лим и притока је испуштање отпадних вода домаћинстава и правних лица директно у водоток, путем цјевовода. Нетачкасти извори загађења се јављају када се загађујуће материје испирају у водотоке, нпр. спирање хемикалија са пољопривредних површина (хемијско загађење). На обалама ријеке Лим и притока налазе се велике количине незаконито депонованог отпада које се негативно одражавају на квалитет воде.

У Беранама ће се, захваљујући постројењу за пречишћавање отпадних вода, које је са радом започело крајем 2019. године и које је пројектовано и изведено за механички и биолошки третман отпадних вода комуналног карактера за 22.000 еквивалентних становника, квалитет вода знатно побољшати.

Према Извјештају о стању испуштања отпадних вода за територију општине Беране за 2022. годину (Општина Беране, Секретаријат за комунално-стамбене послове, саобраћај и заштиту животне средине), агломерација Беране 1 има само један испуст са PPOV-а,

реципијент испуста је Маква, притока ријеке Лим. Укупна количина испуштене отпадне воде у току 2022. године износила је 4.350 м³/дан, односно 1.587.750 м³/годишње.

Овлашћена лабораторија, Института за јавно здравље Црне Горе је током 2022. године у три понављања вршила испитивања квалитета отпадних вода узимањем узорака, једнократним захватом, на мјесту испуста пречишћене воде из PPOV у реципијент Макву, притоку Лима. У сва три наврата физичко-хемијске анализе су показале да вода одговара граничним параметрима и условима Правилника о квалитету и санитарно техничким условима за испуштање отпадних вода, начину и поступку испитивања и квалитета отпадних вода и садржају извјештаја о утврђеном квалитету отпадних вода („Службени лист ЦГ“, бр. 56/19).

Последњих година повећан је негативан утицај саобраћајне инфраструктуре и дистрибуције горива на квалитет површинских вода.

Очуваност земљишта

Главни узроци угрожавања земљишта на подручју општине Беране су ерозија и разне људске активности, гдје се могу издвојити и нагласити изградња објеката, неадекватно одлагање отпада, отпадне воде из септичких јама и њихово директно изливање у земљиште и неадекватна и неконтролисана употреба хемијских средстава у пољопривредној производњи.

Мониторинг стања земљишта и испитивање садржаја опасних и штетних материја у земљишту реализује се у складу са Законом о животној средини („Службени лист ЦГ“, бр. 052/16, 073/19), Законом о пољопривредном земљишту („Службени лист ЦГ“, бр. 15/92, 59/92, 27/94, „Службени лист ЦГ“, бр. 73/10, 32/11) и Правилником о дозвољеним концентрацијама штетних и опасних материја у земљишту и методама за њихово испитивање („Службени лист ЦГ“, бр. 018/97), у даљем тексту: Правилник, а усклађује се и са захтјевима Стокхолмске конвенције о дуготрајним органским загађујућим супстанцама (POPs).

Циљ мониторинга је утврђивање садржаја опасних и штетних материја у земљишту, у непосредној близини депонија, саобраћајница, индустријских зона, као и у насељеним мјестима (укључујући и дјечија игралишта).

Мониторинг стања земљишта обухвата праћење садржаја хемијских елемената у земљишту - кадмијум (Cd), олово (Pb), жива (Hg), арсен (As), хром (Cr), никал (Ni), флуор (F), бакар (Cu), молибден (Mo), бор (B), цинк (Zn) и кобалт (Co) и у неколико последњих година унапријеђен је увођењем додатних методолошких рјешења. Осим упоређивања резултата анализа, односно укупног садржаја елемената у узорцима земљишта, са максимално дозвољеним концентрацијама (МДК) прописаним Правилником, уведена је и метода тзв. секвенцијалне екстракције, која омогућава шири увид у механизме ремобилизације елемената у земљишту, односно омогућава прецизнију процјену њихове потенцијалне опасности по животну средину.

У 2022. години, на подручју општине Беране узорковање земљишта извршено је на локацији Берансело (пољопривредно земљиште у близини некадашње депоније „Васове воде“). Резултати испитивања загађености земљишта показали су следеће:

У узорку земљишта са локације у близини некадашње депоније „Васове воде“, вриједност флуора (који се приписује карактеристичном геохемијском саставу земљишта у Црној Гори, које је природно богато овим елементом) је већа од прописане МДК (МДК), док су вредности свих осталих праћених неорганских параметара у прописаним оквирима.

Резултати секвенцијалне анализе показују да се већина испитиваних хемијских елемената (Pb, Cd, As, Cu, Zn, Cr, Ni и Mo) налази везана у тешко доступној силикатној фракцији земљишта, док је кобалт везан за силикате, оксиде и органску материју. Садржај свих анализираних токсичних и канцерогених органских материја у пољопривредном земљишту горе поменуте локације је испод вриједности нормираних Правилником. Садржај свих осталих праћених POPs хемикалија био је ван опсега детекције (Информација о стању животне средине у Црној Гори за 2022. годину).

Један од најзначајнијих фактора загађености пољопривредног земљишта је употреба минералних ђубрива при чему се не врши ђубрење на основу биолошких, микробиолошких и хемијских особина земљишта, већ се то обично ради произвољно, и доводи до кварења структуре земљишта, фитотоксичности и др., и на крају до потпуне деградације земљишта и поремећаја процеса у њему са негативним последицама по екосистем и здравље људи.

Животна средина, као све оно са чим је повезана човјекова како животна тако и производна активност, на директан или индиректан начин је одређена природним факторима и људском активношћу. Стање животне средине се представља квалитетом, односно стањем очуваности ваздуха, водотокова, земљишта и шума.

Приказ стања животне средине по сегментима са издвојеним критичним моментима

1. Стање ваздуха и главне пријетње и изазови

Беране немају своју мјерну станицу, али 2019. године постављена је мјерна станица у сусједном Бијелом Пољу по свему сродној локацији са Беранама по питањима аеро загађења. Као што се и очекивало на основу тенденција давно регистрованих на примјерима Подгорице, Никшића и Пљеваља, због чињенице да се у објектима индивидуалног становања најчешће за гријање користи чврсто гориво, у зимским мјесецима долази до примјетног погоршања квалитета ваздуха. Сагоријевањем ових енергената током грејне сезоне ослобађа се читав низ штетних супстанци (угљен диоксид, угљен моноксид, сумпор диоксид, азотни оксиди, амонијак, тешки метали, ситне чврсте честице, итд.) и врши се притисак на атмосферу. Утврђено је да у овој зони највећи утицај на лошији квалитет ваздуха имају прашкасте материје: PM 10 и PM 2,5, као и садржај бензо(а)пирена у PM 10 честицама.

2. Стање водотока и главне пријетње и изазови

Ријека Лим (припада црноморском сливу) фактички одводи све воде (98%) са територије општине Беране. Одликује се бујичним карактером који доводи до честих поплава, преношења материјала као што су шљунак, пијесак, камење и дрвеће, и ерозије обала, нарочито у периодима када се топи снијег или при великим падавинама. Изазови у управљању водама су најизраженији кроз проблематику загађења које углавном потиче од домаћинстава и правних лица који своје отпадне воде испуштају директно у ријеку. Са радом постројења за пречишћавање отпадних вода, почевши од краја 2019. године, велика су очекивања у погледу побољшања квалитета водних ресурса.

Комунална инфраструктура је под великим притиском због неадекватног управљања отпадним водама, посебно у сеоским подручјима. Канализациони систем покрива 57% становништва општине, са укупно 5.552 прикључка, од којих је 4.827 домаћинстава и 725 правних лица. Они који нису прикључени на мрежу обично користе септичке јаме, што може допринијети додатном загађењу. Пошто је постројење за пречишћавање почело са радом, очекује се да ће све отпадне воде из градског и приградског подручја, после пречишћавања, бити квалитета пригодног за техничку употребу. До даљњег ће бити

директног испуштања отпадних вода у притоке Лима, поготово у сеоским подручјима, што остаје додатно оптерећење на воде и мање водотоке.

3. Стање шума и главне пријетње и изазови

Шуме у општини Беране представљају основни ресурс за развој и одржавање еколошке равнотеже региона, захтијевајући стога пажљиво и планско управљање. У последње вријеме примјећује се тенденција све мање одрживе сјече шума, што доводи до стварања прогала и промјене шумског састава у корист инвазивних врста, а што омета природну обнову. Овакве активности су економски исплативе и оправдане за кориснике шума, поготово краткорочно, али приступи ли им се неплански, биолошки нису одрживе и могу довести до значајних штета у шумарству, које се карактеришу дугим опходњама и захтијева стрпљење и планирање.

Према званичним подацима из 2020. године, шумске површине у општини Беране заузимају 18.831,51 хектара. За државне шуме у оквиру пет газдинских јединица, годишњи план износи 41.136 кубних метара дрвне масе, са расподелом између четинара и лишћара.

Сјеча шума не само да утиче на биолошку разноликост и шумску структуру, већ изазива и додатне проблеме као што су убрзана ерозија земљишта, смањење водних извора, оштећење младих стабала и подмлатка, те смањење естетске и рекреативне вриједности шума. Ове активности такође угрожавају станишта дивљачи. У свјетлу ових изазова, од виталног је значаја да се у Беранама развије одржива стратегија управљања шумама која ће штитити овај пресудан природни ресурс.

4. Стање земљишта и главне пријетње и изазови

Општина Беране располаже са 65.518 хектара земљишта, од чега је 22% обрадиво, 41% остало земљиште, док шуме заузимају 37%. Земљиште у овом региону је под различитим еколошким и антропогеним притисцима. Неконтролисана експлоатација из корита ријеке Лим угрожава биодиверзитет, узрокује ерозију обала и плављење пољопривредног земљишта. Ерозија је посебно проблематична, јер материјал однесен у Лим може мијењати његов ток и изазивати поплаве које директно угрожавају пољопривредне површине и инфраструктуру.

Људске активности, попут неадекватне урбанизације и изградње објеката, доприносе додатној деградацији земљишта. Неправилно одлагање отпада, отпадне воде из септичких јама, и неконтролисана употреба агрохемикалија значајно утичу на квалитет земљишта, смањујући његову плодност и потенцијал за одрживу пољопривредну производњу. Осим тога, загађење водених ресурса може негативно утицати на здравље становништва и локалне екосистеме.

Климатске промјене и глобално отопљавање могу довести до промјене водостаја и влажности земљишта, што је додатни изазов за аграрни сектор Берана. Стога је неопходно предузети кораке ка одрживом управљању и заштити земљишта, што укључује примјену еколошки одговорних метода у пољопривреди, побољшање система за управљање отпадом и заштиту водотокова од загађења.

5. Управљање отпадом, главне пријетње и изазови

Управљање отпадом у Црној Гори, укључујући општину Беране, регулисано је Законом о управљању отпадом и пратећим локалним плановима. Комунални отпад у Беранама, који укључује отпад из домаћинстава и сличан отпад, обрађује се у складу са овим законима, а одговорност за његово сакупљање је на локалној самоуправи. Ова дужност је повјерена предузећу „Комунално“ Беране, које управља отпадом и обавља друге комуналне активности.

Основне услуге „Комуналног“ Беране обухватају сакупљање, транспорт и одлагање отпада, као и одржавање јавних површина и општинских путева. Ове активности су од виталног значаја за општину, јер неадекватно управљање чврстим комуналним отпадом представља значајан еколошки проблем. Одлагање сакупљеног отпада врши се на привременом одлагалишту „Рујишке лазе“, гдје годишње заврши око 9.000 тона отпада. Ипак, проблем са отпадом у Беранам не завршава се са његовим одлагањем на депонијама. Нелегална одлагалишта и несавјесно понашање грађана и правних лица воде до стварања дивљих депонија, које настају дуж путева и водотокова и изазивају еколошке проблеме. Санирање ових депонија је захтјевно и везано је са значајним финансијским трошковима. Општина Беране већ дуги низ година врши попис нелегалних одлагалишта отпада (мијешани комунални отпад, биоотпад, грађевински отпад и др.) на територији Берана, тако је 2021. године утврђено постојање 35 таквих депонија. Општина Беране у сарадњи са ДОО „Комунално“ Беране сваке године санира више десетина таквих неуређених одлагалишта отпада али се услед поступака несавјесних грађана или неадекватне казнене политике формирају нове на истим или новим локацијама.

6. Проблем буке

У општини Беране, проблем буке није у великој мјери изражен, али је ипак важно обратити пажњу на овај аспект животне средине. Одређивање акустичких зона и утврђивање граничних вриједности за буку у различитим дјеловима општине омогућава ефикаснију заштиту становника од прекомјерне буке. Такође, ово је значајно за урбанистичко планирање, при чему се узимају у обзир граничне вриједности буке при изградњи нових објеката и давању дозвола за рад угоститељских и других објеката који могу производити буку. У Беранам је саобраћај примарни извор буке.

Приоритетни циљеви у оквиру заштите животне средине и мјере да се они остваре

Приоритетни циљ 1 – Унапредити квалитет ваздуха

У циљу смањења потенцијалног загађења ваздуха и унапређења његовог квалитета у општини Беране, предложене су следеће мјере:

- Мјерење квалитета ваздуха: Постављање мобилне мјерне станице за континуирано праћење квалитета ваздуха. Ова станица ће обезбедити податке о нивоима загађења, омогућавајући тачно утврђивање извора загађења и потребних мјера заштите.
- Изградња градске топлане: Планира се изградња градске топлане која ће обухватити све пословне и стамбене објекте у центру града. То ће довести до смањења употребе индивидуалних ложишта и смањења загађења ваздуха.
- Уређење саобраћаја у градској зони: Растерећење ужег центра града од саобраћаја ће допринети смањењу емисије гасова и побољшању квалитета ваздуха.
- Озелењавање урбаних подручја: Повећање зелених површина у граду ће помоћи у апсорпцији штетних гасова и улепшавању градског амбијента.

- Примјена напредних технологија: Подстицање употребе нових технологија за смањење емисије штетних гасова, укључујући угљене филтере, соларне колекторе и геотермалне изворе.
- Реконструкција котларница јавних објеката: Осавремењавање и адаптација постојећих котларница за прелазак на еколошки прихватљива горива, што ће смањити емисију загађујућих материја.
- Едукација и подизање свијести грађана: Промовисање значаја одрживог живота и улоге сваког појединца у заштити животне средине.

Ове мјере су дио шире стратегије за унапрјеђење еколошке ситуације у Беранама и заштиту здравља њених становника, са акцентом на дугорочно смањење загађења ваздуха и унапрјеђење квалитета живота.

Приоритетни циљ 2а – Унаприједити квалитет пијаће воде

У општини Беране, кључни приоритет у унапређењу ситуације везане за пијаћу воду и воде уопште усмјерен је на смањење потенцијалног загађења и обезбеђење квалитетних извора воде за све становнике. За реализацију овог циља, предложене су следеће мере:

- Проширење канализационе мреже: План је да се побољша инфраструктура за одвод отпадних вода, што ће смањити ризик од контаминације природних водотокова.
- Одржавање септичких јама у сеоским подручјима: Акцент на превентивним мјерама и адекватном одржавању септичких јама да би се спријечило загађење подземних вода.
- Успостављање зона санитарне заштите: Законски прописане зоне које тренутно недостају биће дефинисане да би се осигурала додатна заштита изворишта пијаће воде.
- Забрана градње у близини водотокова: У складу са Законом о водама, ограничења у градњи осигуравају заштиту водотокова од ерозије и загађења.
- Забрана сјече шума на осјетљивим локацијама: Спрјечавање ерозије и очување природних филтера за воду.
- Спрјечавање уношења штетних материја у воде: Фокусирање на превенцију загађења у долинама река и изворишним зонама.
- Заштита од поплава и бујица: Унапрјеђење заштите сливова водотокова и њихових прибрежних подручја.
- Јачање инспекцијске контроле: Појачан надзор над водним објектима да би се осигурала њихова правилна употреба и одржавање.
- Унапређење казнене политике „загађивач плаћа“, ефикаснија примјена закона и казнене политике у случајевима непрописног управљања отпадом.

Додатно, у циљу заштите и унапрјеђења квалитета воде, предвиђене су следеће мјере:

- Мапирање и заштита изворишта пијаће воде: Одређивање подручја санитарне заштите, укључујући идентификацију и анализу потенцијалних извора загађења.
- Уређење водотокова другог реда: Побољшање управљања мањим водотоцима који су важни за снабдијевање пијаћом водом.
- Израда и усвајање локалних прописа: Развој правила и прописа који ће водити управљању пијаћом водом на одржив начин.

Кроз ове мјере, општина Беране тежи ка обезбјеђењу сталног приступа чистој пијаћој води за све своје становнике, уз истовремено очување природних водних ресурса за будуће генерације.

Приоритетни циљ 2б – Ефикасно управљање отпадним водама

Унапрјеђење управљања отпадним водама је витални циљ који директно утиче на одрживо коришћење водних ресурса и заштиту животне средине. Предложене мјере за остварење овог циља укључују:

- Побољшање система одвођења отпадних вода: Ово обухвата изградњу нових и реконструкцију постојећих канализационих система, посебно у подручјима гдје они тренутно не постоје или су оштећени. Укључује и замјену старих канализационих цијеви са новим, које одговарају савременим стандардима.
- Адекватно одржавање септичких јама: Посебан фокус биће на сеоским подручјима, гдје је потребно осигурати да се септичке јаме правилно одржавају и користе.
- Успостављање законских зона санитарне заштите: Дефинисање и примјена мјера заштите у зонама које су битне за квалитет вода, посебно око изворишта и водотокова.
- Заштита водотокова и њихових обала: Ово укључује забрану градње у близини водотокова без неопходних дозвола и забрану сјече шума на обалама са великим нагибом, како би се спријечила ерозија и загађење.
- Превенција загађења вода: Спрјечавање уношења опасних материја у воде, као и одлагање отпада на осетљивим подручјима.
- Заштита од великих вода: Унапрјеђење мјера заштите од поплава и бујица, укључујући чишћење корита ријека и унапрјеђење вегетације у сливним подручјима.
- Јачање инспекцијске контроле и политике „загађивач плаћа”: Ефикаснија примјена постојећих законских регулација и надзор над водним објектима.

Ове мјере су дизајниране да унапреде управљање отпадним водама у општини Беране, смање загађење и допринесу здравијем окружењу за све становнике, осигуравајући одрживу будућност за локалне водне ресурсе.

Приоритетни циљ 3 – Мониторинг стања и очување земљишта

За очување и унапређење квалитета земљишта у општини Беране, неопходно је спровести следеће мјере у оквиру мониторинга и заштите земљишта:

- Адекватно управљање земљиштем: Ово укључује планско коришћење земљишта на одржив начин, како би се спријечило његово деградирање и загађење.
- Примена мелиоративних мјера: Ове мјере су усмерене на побољшање физичких, хемијских и биолошких својстава земљишта, у циљу повећања његове плодности и капацитета.
- Ревитализација напуштених пољопривредних површина: Обнова и повраћај употребљивости занемарених или неискоришћених пољопривредних земљишта.
- Смањење употребе хемијских препарата: Контрола и смањење употребе пестицида у пољопривреди ради заштите земљишта од хемијског загађења.

- Санација и заштита ерозијом угрожених површина: Успостављање мјера за спрјечавање и смањење ерозије земљишта, које могу укључивати засађивање покровних култура, изградњу тераса и друге техничке и биолошке мјере.
- Утврђивање права и обавеза власника земљишта: Дефинисање и спровођење правила о коришћењу и одржавању земљишта.
- Систематско праћење стања земљишта: Мониторинг физичких, хемијских и биолошких карактеристика земљишта.
- Едукација пољопривредника: Развој и спровођење образовних програма о одрживим методама управљања земљиштем и употреби хемијских средстава за пољопривреднике.
- Примјена санационих техника: Укључује ремедијацију, рекултивацију и друге методе за обнову деградираног земљишта.
- Инспекцијски надзор: Појачан надзор над спровођењем мјера заштите земљишта и усклађеност са законским прописима.

Овим мјерама се тежи ка одржавању и унапређењу квалитета земљишта у општини Беране, у складу са националним законодавством и међународним стандардима, осигуравајући тиме здраву основу за будуће генерације и одрживу пољопривредну производњу.

Приоритетни циљ 4 – Ефикасно а одрживо управљање шумама

Ефикасно управљање шумама је кључно за очување њихове еколошке стабилности и унапређење њиховог стања, које, како се наводи у Извјештају о стању животне средине за 2021. годину, тренутно није задовољавајуће. У том смислу, предлажу се следеће мјере:

- Рационално и планско коришћење шумског фонда: Ово подразумијева управљање шумама на начин који осигурава њихово одрживо коришћење и регенерацију, као и одржавање њихових природних функција.
- Садња аутохтоних врста дрвећа на посјеченим и ерозијом захваћеним површинама: Ово ће помоћи у обнови шумских подручја и унапрјеђењу њиховог биодиверзитета.
- Уређење шумских комплекса у туристичким зонама: Повећање естетских и рекреативних вриједности шума кроз планирање и уређење, допринијеће како туризму тако и очувању природе.
- Откривање узрока сушења шума и предузимање заштитних мјера: Истраживање и акције на сузбијању узрока који доводе до сушења и деградације шумских подручја.
- Ефикаснија заштита шума од пожара: Подразумијева увођење и спровођење мјера превенције и реаговања на шумске пожаре.

Приоритетни циљ 5 – Ефикасно управљање отпадом

Ефикасно управљање отпадом је кључан приоритет за општину Беране, усмерен на заштиту животне средине и унапрјеђење квалитета живота грађана. У том циљу, предложене су следеће мјере:

- Израда и усвајање локалног плана управљања отпадом: Развијање детаљних стратегија и акционих планова за управљање свим врстама отпада, укључујући комунални и грађевински отпад.

- Побољшање канализационих и рециклажних система: Изградња и модернизација рециклажних дворишта и трансфер станица, као и проширење и реконструкција канализационе мреже.
- Селективно сакупљање отпада: Организовање и промоција селективног сакупљања отпада у циљу ефикаснијег рециклирања и смањења количине отпада који завршава на депонијама.

5.1 Санација дивљих депонија

- Мапирање и чишћење дивљих депонија: Идентификација, мапирање и систематско чишћење дивљих депонија, са циљем њиховог умањења и спрјечавања настанка нових.
- Селекција и одвоз отпада: Након извршене селекције, одлагање комуналног и биоотпада на градску депонију и сепарација неопасног грађевинског отпада за складиштење.
- Рекултивација земљишта: Након уклањања отпада, предузимање акција за рекултивацију терена, укључујући заравњавање терена, прекривање радном земљом и засијавање траве ради ревитализације земљишта.

5.2 Образовање и превенција

- Едукација становништва: Развијање програма едукације за становништво о значају правилног управљања отпадом и промоција одговорног понашања у вези са отпадом.
- Примјена политике „Загађивач плаћа“: Унапређење и ефикасно спровођење ове политике да се осигура да они који производе отпад сnose одговорност за његово правилно управљање.

Ове мјере представљају свеобухватан приступ ефикасном управљању отпадом у општини Беране, са циљем смањења штетног утицаја на животну средину, побољшања јавног здравља и подршке одрживом развоју.

3.9. ПРИВРЕДА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ

Општина Беране (некадашњи Иванград) током 60-их година одликовала се модерном и снажном привредом. Половином XX века, у Општини је радило: Земаљско опште трговинско предузеће „Зотпред“ које је формирало своје стовариште и продавнице; „Транспед“; фабрика за производњу цигле „Лим“; предузеће дрвне индустрије „Лим“; фабрика коже „Полимка“; фабрика целулозе и папира „Иванград“ и друге фабрике које већим дијелом не раде (Привреда општине Беране, званична интернет страница општине Беране).

Током XX века општина Беране је била индустријско мјесто у коме су доминирале најразличитије привредне делатности које су могле да подмире свакодневне потребе локалног становништва. Прецизније, постојала су велика предузећа која су успјешно пословала у својим привредним гранама, а посебно су значајне сљедеће дјелатности: шумарство и дрвопрерада, пољопривреда и сточарство, прехранбена индустрија, грађевинска индустрија, текстилна индустрија, металопрерађивачка и машинска индустрија, као и многе друге привредне делатности (Инвестициони потенцијали општине Беране, 2022. година).

Према наводима објављеним у Стратегији регионалног развоја Црне Горе за период 2023-2027. година, Црна Гора је достигла 50% просека развијености ЕУ-27, што

представља побољшање у односу на 2014. годину, када је први пут усвојена Стратегија регионалног развоја за период 2014-2020. година.

У данашње вријеме ова предузећа су приватизована или престала са радом, а привреду карактерише претежно приватни сектор у коме доминирају дјелатности трговине, туризма, угоститељства и сл.

3.9.1. ЕКОНОМСКО-ПРОИЗВОДНИ СИСТЕМ

Привреда ове Општине у данашње вријеме заснована је претежно на дрвопрерађивачкој индустрији, области шумарства и прехрамбеној индустрији (Инвестициони потенцијали Општине Беране, 2022. година).

У структури предузећа доминирају разноврсне дјелатности, и то: производња привредног експлозива, производња хљеба, свјежих пецива и колача, откуп и прерада млијека и производња сира, вађење мрког угља и лигнита, производња производа од бетона за грађевинарство, производња рибе, производња електричне енергије, прерада кафе (подаци добијени из општинске управе општине Беране дана 10.11.2023. године).

Ако посматрамо поједине организационе облике предузећа, уочили смо да се број микро, малих и средњих предузећа (ММСП) повећао од 2018. до 2022. године, као и број запослених. Исти тренд уочен је и код већих привредних субјеката, док је једино код одређеног броја предузетника и запослених код истих дошло до смањења.

3.9.2. СТРУКТУРА ПРЕДУЗЕЋА

ММСП и предузетници са бројем запослених

У наставку текста дат је табеларни приказ броја ММСП и предузетника, као и број запослених радника код истих у периоду 2017-2019. године на подручју општине Беране (Табела 16. и 17.).

Табела 16. Број ММСП са бројем запослених у општини Беране, 2017-2019. године

Општина Беране	2017.	2018.	2019.
Број ММСП	546	565	584
Број запослених у ММСП	2.563	2.646	2.764

Извор: Интерни подаци општине Беране добијени на упит дана 10.11.2023. године

Подаци приказани у Табели 16. нам показују да је на подручју Општине у посматраном периоду дошло до пораста, како броја ММСП, тако и запослених радника. Прецизније, 2019. године број ММСП већи је за скоро 7%, односно пословало је 38 ММСП више него током 2017. године. Када је ријеч о промјенама у броју запослених, уочавамо да је скоро 8% више запослених радника било током 2019. године у односу на 2017. годину. У Табели 17. дат је приказ броја предузетника са бројем запослених на територији општине Беране од 2017. до 2019. године.

Табела 17. Број предузетника са бројем запослених у општини Беране, 2017-2019. год.

Општина Беране	2017.	2018.	2019.
Број предузетника	149	111	112
Број запослених код предузетника	357	343	331

Извор: Интерни подаци општине Беране добијени на упит дана 10.11.2023. године

Према подацима приказаним у Табели 17, уочавамо да је број предузетника у 2019. години смањен за 24,8% односно пословало је 37 предузетничких радњи мање у односу на 2017. годину. Негативне промјене у броју предузетника утицале су и на смањење броја запослених, јер је уочен пад од 7,3%, односно током 2019. године било је 26 мање запослених радника у односу на 2017. годину.

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

Закључујемо да је с једне стране, број ММСП и запослених код њих имао тренд раста од 2017. до 2019. године, а с друге стране, број предузетника и запослених код истих бележио је опадајући тренд. Због тога треба радити на јачању конкурентности предузетника, промовисању повластица које они остварују, као и на јачању међусобног удруживања како би били конкурентнији.

У Табели 18. дат је преглед активних пословних субјеката са бројем запослених у општини Беране током 2020. и 2021. године.

Табела 18. Активни пословни субјекти са бројем запослених у општини Беране, 2020-2021. година

Општина Беране	2020.	2021.
Број активних пословних субјеката	622	680
Број запослених	2.210	2.422

Извор: интерни подаци општине Беране добијени на упит дана 15.11.2023. год.

На основу финансијских исказа, у Беранама је 2020. године евидентирано 622 привредна субјекта у којима је било запослено 2.210 радника. Тај број 2021. године износио је 680 привредних субјекта у којима је радно ангажовано 2.422 лица. Од 680 привредних субјеката (2021. године), њих 394 имала су 1 запосленог, 210 са 2 - 5 запослених, 43 са 6-10 запослених, 25 са 11 - 50 запослених и 8 привредних субјеката преко 50 запослених.

Током 2020. године, 622 активна привредна субјекта остварила су укупан приход од 66.320.906 евра. Предузећа са позитивним салдом пословања остварила су добит у износу од 4.334.621 евра, а привредни субјекти са негативним салдом имали су збирни губитак у износу од -4.245.805 евра.

Током 2021. године, 680 привредних субјеката остварила су укупан годишњи приход од 79.483.490 евра. Предузећа која су пословала позитивно остварила су добит у укупном износу од 8.153.559 евра, док су привредни субјекти са негативним салдом имали збирни губитак у износу од -3.142.360 евра.

У Табели 19. дат је преглед броја активних привредних субјеката са бројем запослених током 2021. године.

Табела 19. Преглед података о броју привредних субјеката и броја запослених према дјелатностима у општини Беране у 2021. години

Дјелатност	Број привредних субјеката	Број запослених	Дјелатност	Број привредних субјеката	Број запослених
Пољопривреда, шумарство и рибарство	12	23	Вађење руда и камена	2	15
Прерађивачка индустрија	95	573	Снабдијевање електричном енергијом, гасом и паром	5	19
Снабдијевање водом и управљање отпадним водама	5	221	Грађевинарство	43	178
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	186	559	Саобраћај и складиштење	40	157
Услуге смјештаја и исхране	115	253	Информисање и комуникација	16	40
Пословање некретнинама	2	7	Стручне, научне и техничке	62	119

			дјелатности		
Административне и помоћне услужне дјелатности	8	22	Државна управа и обавезно социјално осигурање	1	5
Образовање	8	15	Здравствена и социјална заштита	30	88
Умјетност, забава и рекреација	9	62	Остале услужне дјелатности	41	66
Укупно	680 привредних субјеката		Укупно	2.422 запослених радника	

Извор: Анализа пословања црногорске привреде у 2022. години.

Закључујемо да је највећи број запослених током 2021. године забиљежен у дјелатности трговине на велико и мало. На другом мјесту је дјелатност са услугама смјештаја и исхране, а на трећем месту је снабдијевање водом и управљање отпадним водама.

Већи привредни субјекти у општини Беране

Према подацима добијеним на упит дана 10.11.2023. године из општинске управе општине Беране, Секретаријата за привреду, развој и инвестиције, на подручју Општине препозната су 22 већа привредна субјекта који су 2022. године запошљавали укупно 482 радника, што је највећи број запослених од 2018. године.

Највећи број запослених има „Обућа Миња“ са 108 запослених током 2022. године, а послују у оквиру дјелатности трговина на мало обућом.

На другом мјесту према броју запослених током 2022. године, било је предузеће „Десетка“ ДОО, са 75 запослених радника и баве се трговином грађевинског материјала.

На трећем мјесту налази се предузеће „Poliex“ које је 2022. године имало 66 запослених радника, а баве се производњом привредног експлозива.

Преостала предузећа, која је Општина класификовала као веће привредне субјекте, имају од 8 до 24 запослених радника која послују у скоро свим дјелатностима: продаја нафтних деривата, такси делатност, трговина, уградња столарије, вађење мрког угља и лигнита, трговина грађевинским материјалом, откуп и прерада млијека и производња сира, трговина на мало намјештајем, опремом за освјетљење и осталим предметима за домаћинство у специјализованим продавницама, друмски превоз терета и производња рибе.

Највеће промене у броју запослених претрпјело је предузеће „Рудници Беране“ ДОО које је 2018. године имало 142 запослена радника, да би 2022. године имало свега 12 запослених радника. Иначе, ово предузеће је 2015. године поново покренуло производњу након 12 година мировања (Стратешки план развоја општине Беране за период 2019-2023. године).

3.9.3. ДРВОПРЕРАДА

Број регистрованих предузећа која се баве резањем и обрадом дрвета, као и дрвопрерадом, постепено расте, па је њихов број са 24 током 2018. године повећан на 28 у 2022. години. Овај позитиван тренд за собом повлачи и пораст броја запослених код ових предузећа, па је у 2022. години у односу на 2018. годину пораст запослених радника износио 25,5%, односно запосленост у овом сектору повећавала се по стопи од 5,9% просјечно годишње.

Посматрајући број запослених 2022. године, највећи привредни субјекат је ДОО „Никола“ са 91 запосленим радником, а послује у дјелатности дрвопрераде и промета производа. Ово предузеће издваја се и по томе што је од 2018. до 2022. године број запослених повећан за 44,4%, тј. са 63 у 2018. на 91 запослених у 2022. години.

На другом мјесту је ШИК „Полимље“ који запошљава 74 радника и послује у сектору дрвопрераде.

На трећој позицији налази се привредни субјект „Будим-промет“ ДОО који, као и претходни, послује у сектору дрвопрераде и запошљава 19 радника.

Током 2022. године, мање од 10 запослених радника имало је 22 предузећа што представља скоро 80% свих привредних субјеката у сектору дрвопрераде.

Од укупно 107 активних пила на националном нивоу, чак 51 се налази у општини Рожаје, док је на другом, мјесту општина Беране са 14 пила. Највеће количине дрвних сировина користе се за производњу резане грађе и иверице (Стратегија развоја пољопривреде и руралних подручја 2023-2028. годину).

Општина Беране, као и цијела Црна Гора, има значајан потенцијал за искоришћавање биомасе ради производње енергије. Основни извори ове енергије су: остаци из шумарства, остаци из дрвно-прерађивачке индустрије, виноградарства, воћарства и др. Шумска биомаса представља половину потенцијала, што указује на значајне резерве (Стратегија са планом развоја шума и шумарства 2014 - 2023. година - Национална шумарска стратегија - предлог).

У дугорочном периоду, до 2040. године, у шумарству и дрвопрерађивачком сектору, потребно је обезбиједити континуиране приходе и продукцију дрвне масе, што је планска активност представљена у оквиру Просторног плана Црне Горе до 2040. године.

3.9.4. БИЗНИС ЗОНА РУДЕШ

Одлука о проглашењу бизнис зоне под називом „Рудеш“ Беране донијета је половином 2019. године („Службени лист ЦГ“ - општински прописи“, бр. 22/19). Бизнис зоном дефинише се простор намијењен за планско коришћење већег броја привредних субјеката из области производње и услуга у оквиру којег привредни субјекти остварују одређене олакшице. Према овој Одлуци, бизнис зоном за нове капацитете одређено је 16,69 ха општинског земљишта на коме ће бити изграђена водоводна и канализациона инфраструктура, а ове пројектне активности биће финансиране буџетским средствима. Финансијске олакшице привредним субјектима које обављају одређену дјелатност на простору бизнис зоне односе се на: а) цијену закупа земљишта, б) ослобађање од накнаде за комунално опремање грађевинског земљишта, в) ослобађање од пореза на непокретности инвеститора.

Бизнис зона налази се на регионалном путу Беране-Рожаје, са приступном саобраћајницом и простором за паркинг у оквиру урбанистичких парцела (Бизнис зона Рудеш; Локална студија локације „Бизнис зона“ у Беранама). Урбанистичке парцеле могу се удруживати на захтјев инвеститора и уз поштовање планских параметара.

Са аспекта природних услова, подручје бизнис зоне је веома повољно за изградњу и урбанизацију јер посједује низ предности: раван терен, низак ниво подземних вода, стабилност терена. Површина предвиђена за бизнис зону заузима повољан положај за изградњу објеката који би са својим физичким карактеристикама били прилагођени неповољним утицајима снијега, вјетра, сунца и кише како би се створио повољан микроклиматски амбијент. Постојеће стање терена предвиђеног за бизнис зону представљено је на *Графикону 3*.

Графикон 3. Збирни показатељи постојећих објеката у бизнис зони

Извор: Локална студија локације “Бизнис зона” у Беранама.

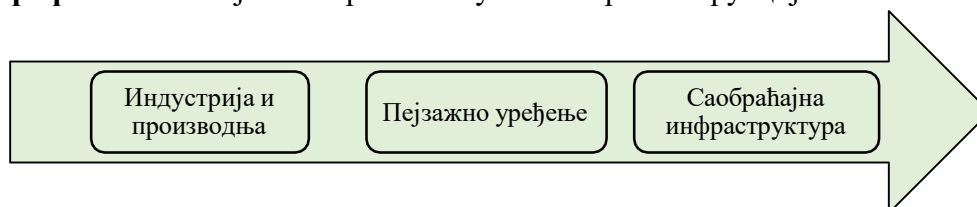
У тренутку израде Локалне студије локације (2013. година), постојећа изграђеност била је на ниском нивоу са укупно 19 објеката, док је 12 објеката предвиђено за рушење. Разлози за овако лоше физичко стање постојећих објеката подељени су у двије групе. *Прву групу* чине оштећења на објектима која су настала као посљедица утицаја људског фактора. *У другу групу* оштећења на објектима сврставају се многобројни утицаји који су довели до хемијских процеса у градивном материјалу конструкције.

Предности бизнис зоне су: *а)* добра саобраћајна повезаност, *б)* добра инфраструктурна опремљеност, *в)* равни терени који су погодни за урбанизацију.

Постојећем простору бизнис зоне потребне су интервенције како би објекти испунили све функционалне захтеве. Овдје се преваходно мисли на урбану ревитализацију, која се састоји од мјера: заштите, санације и реконструкције.

Површина бизнис зоне која је обухваћена реконструкцијом има вишеструке намјене (*Графикон 4.*).

Графикон 4. Намјене површина обухваћене реконструкцијом

Извор: Локална студија локације “Бизнис зона” у Беранама

Важно је нагласити да је претежна намјена површина бизнис зоне предвиђена за индустрију и производњу и искључиво за развој привреде која није дозвољена у другим подручјима. На парцелама са објектима за индустрију и производњу најмање 15% парцеле мора бити озелењено, а урбанистичко-технички услови морају бити прилагођени несметаном кретању лица са посебним потребама.

Бизнис зона „Рудеш“ налази се на десној обали ријеке Лим, око руралног простора Будимља и у приобаљу потока Брњица, што се може видети на 3D сателитском снимку (Фотографија 1.).

Фотографија 1. 3D сателитски снимак Бизнис зоне „Рудеш“

Извор: Google Earth, screen shot

Као што се може видети на *Фотографији 1*, простор је запуштен, девастиран, са рушевинама и без елемената урбанизације.

Општина Беране планирала је висок степен озелењавања локације и међусобну повезаност зелених површина Бизнис зоне „Рудеш“. Озелењавање би се спровело уз саобраћајнице и индустријске зоне, као и подизањем заштитног појаса уз поток Брњица. До тренутка спровођења плана овај простор треба чувати од даље девастације. Модел плана обухвата цјелокупно подручје и обавезује на дисциплиновано и реално понашање у простору кроз фазе реализације.

Тренутно у бизнис зони Рудеш послују четири привредна субјекта (интерни податак добијен из општинске управе општине Беране).

У наредном периоду неопходно је спровести низ мјера на оживљавању бизнис зоне. Мора се изнаћи рјешење за уређење простора који је дефинисан као бизнис зона. Потребно је уредити саобраћајнице, санирати објекте и реконструисати постојећу инфраструктуру. Паралелно са тим активностима потребно је спроводити промотивне активности које би имале за циљ да представе могућности за пословање у бизнис зони са свим повољностима које она нуди.

3.9.5. ТУРИЗАМ

Законодавни оквири развоја туризма дефинисани су одредбама Закона о туризму и угоститељству Црне Горе („Службени лист ЦГ“ бр. 02/18, 013/18, 25/19, 67/19, 76/20), као кровним законским актом у области туризма, Законом о туристичким организацијама, Законом о боравишној такси, Законом о планинским стазама, Законом о скијалиштима и Законом о рафтингу. Поред поменутих законских аката, директан утицај на развој туризма у општини Беране имају и законска рјешења дефинисана Законом о планирању простора и изградњи објеката, Законом о заштити природе, Законом о националним парковима,

Законом о стратешкој процјени утицаја на животну средину и Законом о процјени утицаја на животну средину.

На основу анализе постојећег стања развијености туризма и анализе вриједности расположивих природних и антропогених ресурса, потврђује се да је туризам један од стратешких развојних праваца Црне Горе у услужном сектору.

Мултипликативни развојни ефекти туризма (туристичке привреде), директно или индиректно подстичу развој низа осталих привредних и непривредних делатности, што је посебно значајно за локални развој. Беране, као општина, има бројне хетерогене природне ресурсе и културно-историјске вриједности које дају кључну основу и погодности за развој туризма, њиховим укључивањем кроз туристичку понуду у регионалне и глобалне туристичке токове и тржишта.

На основу анализе постојеће туристичке понуде и нивоа валоризованости постојећих потенцијала (природних и културно-историјских вредности), туризму на простору општине Беране није дато адекватно мјесто и улога у привредном развоју општине. Туризам није доживио значајан развој у привреди овог подручја, с обзиром на постојеће расположиве потенцијале ове општине.

Сврха и циљеви развоја туризма

Сврха развоја туризма у општини Беране је привлачење већег броја посјетилаца кроз развој различитих облика туризма. На основу постојећих природних вриједности и квантитета и квалитета културно-историјског наслеђа којим располаже, општина Беране има могућности за озбиљан развој више облика туризма, и захваљујући квалитетној туристичкој понуди, позиционира на туристичком тржишту као посебна туристичка дестинација.

Циљеви развоја туризма у Беранама могу бити сљедећи:

- Промоција културне и историјске баштине - фокусирање на обиљежја, манастире, старе споменике и археолошка налазишта да би се привукли посјетиоци који су заинтересовани за историју и културу.
- Валоризација природних ресурса - улагање у заштиту природе и развој активности као што су пјешачење, бициклизам, рекреација у природи и друго.
- Подстицање агро-туризма - промовисање сеоског живота, уживање у традиционалној храни и искуству живота на селу.
- Отварање нових радних мјеста у туристичком и угоститељском сектору.
- Побољшање инфраструктуре - изградња и побољшање приватних и јавних објеката, хотела, стаза за спортске активности и сл.
- Диверсификација туристичке понуде - побољшање развоја разних облика туризма, као што су сеоски и агро-туризам, спортско-рекреативни, зимски, културно-историјски, образовни и верски туризам.

Поменути циљеви и оперативне смјернице развоја ће помоћи и дати допринос општини Беране да развије различите аспекте туризма и да постане атрактивна дестинација за посјетиоце с различитим интересовањима.

Кратки опис географског положаја, историје и културе општине Беране

Дефинисани стратешки циљеви развоја туризма подразумевају потребу продубљене елаборације и дефинисања туристичке дестинације Беране, тако да се туристичка понуда дестинације Беране као есенцијални фактор развоја туризма, организована

дестинацијски, реализује у оним просторним цјелинама које располажу атрактивним неорганским, органским и антропогеним вриједностима.

Општина Беране налази се на сјевероисточном дијелу Црне Горе, на преко 600 метара надморске висине, у плодној долини ријеке Лим, између планина: Бјеласице, Смиљевице, Турјака и Мокре планине. Простире се на површини од 717 квадратних километара. Највиша тачка у општини је Црни врх (2.139 m). Ова област је карактеристична по раскошним љепотама природе - планинама, ријекама, језерима и изобиљем зелених површина. Надомак града налази се ски-лифт који води до скијалишта на Скривеној и Смиљевици.

Општина Беране располаже и природним богатствима и културно-историјским споменицима који представљају дио историјског и културног наслеђа. Овдје се налазе остаци материјалне културе Илира, Келта, Римљана и других који су сачувани и изложени у Полимском музеју. Они представљају доказ о вјековном постојању разних култура на простору данашње општине Беране.

Стари манастири, као што су Ђурђеви Ступови, Шудикова, Урошевица и Ћелије, заједно са другим историјским споменицима, свједоче о богатству културног наслеђа. Ова област има богату кулинарску баштину, са традиционалним јелима која су дио наслеђа старих времена.

Општина Беране, са географским разноврсностима, дугом историјом и културном баштином, представља мјесто са изузетним потенцијалом за различите облике туризма.

Статистички подаци о становништву и тренутном туристичком сектору

Табела 20. Процијењени број становника у општини Беране и Црној Гори

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Црна Гора	621.207	621.810	622.159	622.303	622.373	622.227	622.028	621.306	619.211	617.213
Беране	33.353	27.907	27.753	27.513	27.256	26.903	26.632	26.393	26.013	25.683
%	5,37	4,49	4,46	4,42	4,38	4,32	4,28	4,25	4,20	4,16

Извор: Управа за статистику, МОНСТАТ

Процент становника општине Беране у односу на укупан број становника Црне Горе се из године у годину константно смањује (Табела 20).

Смјештајни капацитети, доласци и ноћења страних и домаћих туриста у Беранама од 2018. закључно са 2022. годином

Општина Беране, која обухвата подручје са градом Беранама и околним сеоским подручјима, има различите опције за привремени смјештај.

Хотели у Беранама обично представљају први избор за посјетиоце који траже стандардни привремени смјештај са додатним услугама као што су ресторани, барови, конференцијске сале и слично. Поред хотела, апартмани су такође популаран избор, пружајући већу приватност и комфор.

Сеоске куће за одмор, као и приватни смјештај, могу бити одличан избор за посјетиоце који траже мирнији одмор у природном окружењу, са могућношћу да искусе аутентичнији начин живота у руралном дијелу општине.

Иако можда нема великог броја хотела и широког спектра луксузних опција као у неким већим туристичким дестинацијама, разноврсност смјештајних капацитета у општини Беране омогућава посјетиоцима да изаберу смјештај у складу са својим потребама и преференцијама за одмор и боравак.

Према подацима из Туристичке организације Беране за 2022. годину, хотели општине Беране располажу са 155 лежајева, један мотел са 10 лежајева, једно етно село са 25 лежајева и укупно 42 лежаја у три преноћишта.

Табела 21. Смјештајни капацитети у општини Беране у 2022. години

Назив смјештаја	Број соба	Број лежаја	Број мјеста у ресторану	Остало
Хотели				
Хотел БЕРАНЕ	29	58	100	3 конференцијске сале са 500 места
Гарни хотел „П Sole“ 4*	- 26 двокреветних соба, - 2 апартмана	53	60	
Мали хотел „S“ 3*	- 8 двокреветних соба, - 2 вишекреветне собе	22	50	
Мали хотел „Лука’s“ 3*	- 3 са француским, - 1 једнокреветна, 6 двокреветних	22	60	
Мотел				
Мотел „Виће“ 3*	- 6 апартмана	10	40	
Преноћиште				
„Видиковац“ 3*	- 2 једнокреветне, - 4 двокреветне, - 2 вишекреветне	20	50	
Ранко Радичевић	3	7		
Плави Лим – Војислав Дедовић	7	15		
Етно село				
Етно село „Ока и по“	6	25	80	
Смјештај у процесу регистрације и категоризације				
Хотел „IN“	29	50		
Хотел „Пешић“		62	140	
Планинарски дом „Суводо“		12		

Извор: Туристичка организација Беране

Видан је недостатак смјештаја са додатним садржајем (Wellness & SPA центар) који би могао значајно утицати на квалитет туристичке понуде, тако што би јој дао нову димензију. Привлачио би посјетиоце који траже релаксацију и одмор. Овакав тип хотела повећао би атрактивност за здравствени, спортски и остале видове туризма. Такође, привући ће и оне који траже одређени степен луксуза. Отварање новог хотела са Wellness & SPA центром у општини Беране, донело би нове могућности за развој туризма, привлачење различитих профила туриста и подизање стандарда квалитета понуде у овом региону.

У наредним табелама слиједи подаци о броју долазака и броју ноћења страних и домаћих туриста за период од 2018. закључно са 2023. годином у општини Беране.

Табела 22. Туристички промет у општини Беране за 2018. и 2019. годину

	Број долазака		INDEX		Број ноћења		INDEX
	2018.	2019.			2018.	2019.	
Укупно	5.952	6.894	115	Укупно	8.509	9.248	108
Страни	3.076	3.623	117	Страни	4.269	4.857	113
Домаћи	2.876	3.271	113	Домаћи	4.240	4.391	103

Извор: Туристичка организација Беране

Табела 23. Туристички промет за 2019. и 2020. годину

	Број долазака		INDEX		Број ноћења		INDEX
	2019.	2020.			2019.	2020.	
Укупно	6.894	2.404	71	Укупно	9.248	4.948	25
Страни	3.623	732	44	Страни	4.857	1.610	15
Домаћи	3.271	1.672	102	Домаћи	4.391	3.338	38

Извор: Туристичка организација Беране

Табела 24. Туристички промет за општину Беране за 2020. и 2021. годину

	Број долазака		INDEX		Број ноћења		INDEX
	2020.	2021.			2020.	2021.	
Укупно	2.404	4.172	173	Укупно	4.948	6.405	129
Страни	732	1.832	250	Страни	1.610	3.195	198
Домаћи	1.672	2.340	139	Домаћи	3.338	3.210	96

Извор: Туристичка организација Беране

Табела 25. Преглед броја долазака и броја ноћења страних и домаћих туриста у колективном и индивидуалном (приватном) смјештају у 2022. години

Врста смјештаја	Доласци туриста и остварена ноћења у општини					
	Лоласни туриста	Остварена ноћења	Лоласни туриста	Остварена ноћења	Индекс доласци	Индекс остварена ноћења
	2022.	2022.	2021.	2021.	2022.	2022.
Колективни смјештај (хотели и слични смјештајни капацитети)	4.939	7.571	3.901	6.134	126	123
Приватни смјештај	361	361	271	271	133	133
Укупно	5.300	7.932	4.172	6.405	127	123

Извор: Туристичка организација Беране

Доласци и ноћења и страних и домаћих туриста 2019. године у односу на 2018. годину је било примјетно веће. Доба ковида од 2020. године донело је значајне промене у туристичким посетама широм света. Ограничења путовања, мјере за социјално

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

дистанцирање и затварање граница имали су велики утицај на туризам. То можемо видети и на примјеру долазака туриста и броју ноћења у 2020. години. Од 2021. године почиње да расте број туриста и број ноћења. Овакав тренд се наставља и у 2022. и 2023. години.

Долазак туриста из различитих земаља у Беране може донети много предности, али је такође битно проширити понуду и развити услуге које ће бити у складу са савременим туристичким пословањем, укључујући преводиоце, информативне брошуре на различитим језицима, различите типове смјештаја са додатним садржајем.

Табела 26. Доласци и ноћења страних туриста по земљама припадности за 2022. годину

Назив земље припадности	Доласци туриста у општини Беране	Остварена ноћења	Просјечна дужина боравка у данима	Структура у %		index-и	
				Туристи	Ноћења	Доласци	Ноћења
Европа	2.446	3.677	1,5	84,64	87,25	150	126
Албанија	21	25	1,2	0,72	0,59	77	41
Аустрија	44	60	1,36	1,52	1,42	275	187
Белгија	29	34	1,17	1	0,80	966	1.133
Босна и Херцеговина	117	181	1,5	4,05	4,29	153	174
Бугарска	30	37	1,2	1,04	0,87	300	284
Чешка	12	20	1,7	0,41	0,47	120	200
Данска	22	47	2,1	0,76	1,11	200	195
Естонија	2	4	2	0,06	0,09	50	100
Финска	4	4	1	0,13	0,09	400	400
Француска	25	38	1,52	0,86	0,9	108	71
Холандија	27	39	1,4	0,93	0,92	192	144
Хрватска	38	52	1,36	1,31	1,23	200	216
Ирска	8	8	1	0,27	0,18	800	800
Италија	79	84	1,1	2,73	1,99	175	147
Луксембург	64	131	2,04	2,21	3,1	128	113
Мађарска	178	256	1,4	6,15	6,07	128	115
Сјев. Македонија	26	64	2,5	0,89	1,5	63	118
Њемачка	213	279	1,3	7,37	6,62	317	268
Пољска	35	58	1,6	1,21	1,37	116	156
Португал	1	1	1	0,03	0,02	100	100
Румунија	21	22	1,04	0,72	0,52	60	6

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

Русија	32	44	1.4	1,10	1.04	133	169
Словачка	2	2	1	0,06	0,04	50	50
Словенија	70	105	1.5	2.42	2.49	411	437
Србија	1.163	1.768	1.5	40.24	41.95	135	146
Шпанија	10	10	1	0,34	0.23	250	11
Швајцарска и Лихтенштајн	71	158	2.22	2.45	3.74	215	177
Шведска	16	25	1.6	0,55	0,59	320	416
Турска	20	36	1.8	0.69	0.85	181	327
Украјина	22	29	1.3	0.76	0.68	88	56
Вел. Британија	34	43	1.3	1.17	1.02	425	358
Остале европске земље	1	1	1	0,03	0,02	11	11
Ваневропске земље							
Јужна Африка	1	5	5	0.03	0.11	100	500
Остале афричке земље	2	2	1	0.06	0,04	100	66
Канада	13	15	1.2	0,44	0,35	325	250
САД	71	99	1.4	2.45	2.34	322	330
Остале земље Северне Америке	3	3	1	0.10	0.07	300	300
Остале земље Јужне и Средње Америке	1	3	1	0.03	0.07	100	300
Кина	8	8	1	0.27	0.18	266	266
Јапан	2	4	2	0.06	0.09	200	400
Кореја	2	4	2	0.06	0.09	200	400
Израел	245	261	1.1	8.47	6.19	173	185
Индија	2	3	1.5	0.06	0.07	200	300
Остале азијске земље	85	126	1.5	2.94	2.99	386	161
Аустралија	8	10	1.2	0.27	0.23	266	76
Остале земље Океаније	1	1	1	0.03	0.02	100	100
Укупно	12	20	1.7	0.41	0.47	120	200

Извор: Туристичка организација Беране

Највише страних туриста долази са европског континента. Највећи број долазака као и остварених ноћења су реализовали српски држављани. Иза њих са европског континента слиједе држављани Њемачке и Мађарске. Највећи број туриста и остварених ноћења када су ваневропске земље у питању, остварили су држављани Израела у току 2022. године (Табела 26). Занимљив податак је да, захваљујући развоју планинског туризма у 2022. години, остварених, пријављених и регистрованих ноћења у Беранама у односу на 2019. годину има више за око 200%¹¹. Талас топлог времена погодовао је да сви приватни угоститељски капацитети буду попуњени на планинама око Берана.

Када је 2023. година у питању, према расположивим подацима, Беране има 215 хотелских кревета и 23 кревета у пријављеним сеоским домаћинствима. Највећи број хотелских капацитета је смјештен у граду. Појавила се потреба за хотелима на планинама, зато што страни туристи исказују жељу за нетакнутом природом, тишином и домаћом храном.

Судећи по попуњености свих капацитета и с обзиром да је у 2023. години талас топлог времена дуго трајао, реално је очекивати да ће 2023. година бити рекордна година по броју ноћења. Туристичка организација општине Беране указује на потребу даљег развијања угоститељских капацитета, као и брже валоризације неких атрактивних дестинација, прије свега планине Јеловица, куда пролази нови пут од Берана према Колашину. Завршетком радова на изградњи тунела „Клисура“, Јеловица би се приближила Колашину на свега десет минута, што би убрзало валоризацију Јеловице као највећег туристичког ресурса беранске општине.

Интересовање за планинским туризмом је у експанзији, што је препознато од стране туристичких радника у општини, тако да ничу приватна туристичка насеља, док је број индивидуалних домаћинстава, регистрованих као туристичка, све већи. Због поремећене климе на глобалном нивоу, са све већим бројем врелих топлотних таласа који не заобилазе ни југоисточну Европу, профитираће планинске оазе, каквим располаже општина Беране, уколико буде имала довољно смјештајних капацитета.

У општини Беране манифестације могу значајно допринети развоју туризма:

- **Привлачење посјетилаца:** манифестације попут фестивала, спортских или културних догађаја могу привући посјетиоце из различитих места (дочек православне Нове године, Лимска регата, изложба олдтајмера, шлауфијада, бициклијада, Беранско љето). Ово може створити додатни интерес за посету општини Беране.
- **Подизање свијести:** манифестације могу бити одличан начин да се промовишу љепоте и културно наслеђе општине (Лимска регата). Овај вид промовисања може побудити интересовање туриста за истраживање других дјелова општине.
- **Подстицање локалне економије:** посјетиоци манифестација често током својих путовања траже смјештај, храну, сувенире и услуге (све манифестације које се организују у општини Беране). Ово може потакнути локалну економију, подржавајући мали привредни сектор.
- **Креирање идентитета општине:** познате манифестације могу допринети стварању јединственог идентитета за општину Беране (Дан општине Беране, Беранско љето). Ова врста упознавања са културом и традицијама може бити привлачна за туристе.
- **Подршка развоју инфраструктуре:** повећан интерес за туризам може подстаћи инвестиције у инфраструктуру како би се подржала посјета туриста, као што су хотели, ресторани, путеви и други објекти.

¹¹ Податак из Туристичке организације општине Беране.

- **Дугорочни утицај:** ако манифестације постану стални дио календара догађаја општине, то може довести до постепеног раста туристичког потенцијала и сталног интересовања за посјету (дочек православне Нове године, Дан општине Беране, Лимска регата, шлауфијада, Беранско љето).

Стратегија одрживог развоја

Црна Гора се, у смислу спровођења Националне стратегије одрживог развоја до 2030. године, као кровног документа за одрживи развој, а која је усклађена са циљевима одрживог развоја Агенде УН до 2030. године, обавезала да: унапрјеђује локалну предузетничку инфраструктуру и пословни амбијент за развој предузетништва и малих и средњих предузећа у циљу стављања у функцију националних, локалних и туристичких бизнис зона, кроз финансијску подршку за инфраструктурно опремање, унапрјеђење програма промоције, увођење пореских и административних олакшица на државном и локалном нивоу, као и пораста инвестиција у туризам подстакнутих мјерама фискализације.

Циљ ће се остварити и кроз додатне олакшице за инвеститоре који инвестирају у туризам у сјеверном и средишњем региону Црне Горе, а кроз модел туристичких развојних зона (зелене инвестиције у туризму) које ће се уредити посебним прописима и кроз модел успостављања, управљања и функционисања зона од националног интереса.

Реализација принципа одрживости је усмјерена ка стварању предуслова за равномјерну туристичку понуду са регионалног аспекта, а у складу са Стратегијом регионалног развоја Црне Горе 2014-2020. године. Стратегијом развоја туризма акцентира се бржи развој Сјевера чиме се стварају услови да регионалне туристичке понуде буду боље усклађене. На тај начин обезбједиће се, у крајњем и смањење разлика у развоју привреде између Сјевера и Приморја јер је туризам дјелатност са мултипликативним ефектима на остале привредне гране. Поред наведеног, унапређење туристичког производа има за циљ и повезање броја новоотворених радних мјеста и смањење миграција са Сјевера ка Југу, уз подизање нивоа животног стандарда становништва, у складу са Националном стратегијом запошљавања 2021-2025. године.

У сектору туризма, носиоци активности су, превасходно, микро, мала и средња предузећа, сходно чему се стварају предуслови за развијање породичног бизниса који омогућава запошљавање већег броја жена (у сектору туризма више од 50% запослених чине жене) и младих, а у корелацији са Стратегијом развоја микро, малих и средњих предузећа 2018-2022. године, Стратегијом развоја пољопривреде и руралних подручја Црне Горе 2015-2020. године и Стратегијом развоја женског предузетништва 2021-2024. године.

У циљу обезбјеђивања предуслова да се оствари туристички просперитет, посебна пажња се посвећује унапрјеђењу доступности Црне Горе, како са аспекта међународног, регионалног али и домаћег тржишта, у складу са Стратегијом развоја саобраћаја за период 2018-2035. године.

Визија будућег развоја туризма општине Беране

Визија будућег развоја туризма у општини Беране треба да пробуди амбицију за унапрјеђењем, са циљем да се омогући одрживи туристички потенцијал овог региона. Положај Берана изузетно је повољан за активни одмор: кајакинг, рафтинг, параглајдинг, хајкинг и бајкинг.

Визија будућег развоја туризма у општини Беране може се обликовати у складу са специфичностима региона и жељама за унапрјеђење туристичке понуде:

1. **Диверсификација понуде** - Стварање разноврсније туристичке понуде која укључује културне, природне, спортске и гастрономске активности како би се привукли различити профили посјетилаца.
2. **Одрживи развој** - Фокус на одрживом развоју туризма који поштује природне ресурсе и локалну заједницу, интегришући еколошке, друштвене и економске аспекте.
3. **Инфраструктурно унапљење** - Инвестиције у инфраструктуру, укључујући путеве, смештајне капацитете, рекреативне зоне и обнову културно-историјских објеката.
4. **Локална аутентичност** - Промовисање аутентичног и јединственог доживљаја кроз туристичку понуду која одражава богатство културног и природног наслеђа региона.
5. **Образовање и обука** - Инвестиције у обуку локалног становништва за развој туризма, промоција локалних заната, гостопримство и услуге како би се подигао квалитет туристичке понуде.
6. **Сарадња и маркетинг** - Сарадња са другим регионима и учествовање на међународном тржишту како би се повећала привлачност и већа видљивост општине Беране као туристичке дестинације.

ТО Беране константно спроводи активности за унапљење у промоцију туристичке понуде општине Беране: учешће на туристичким скуповима и сајмовима, ширење информација о манифестацијама и догађајима на подручју општине Беране, медијска промоција и промоција путем друштвених мрежа. ТО Беране ажурира податке о хотелским и другим смјештајним капацитетима, о културно-историјском наслеђу, природним љепотама. ТО Беране пружа подршку свим активностима које промовишу туристичке потенцијале општине: Лимска регата, Шлауфијада, музички фестивал *Thunder fest*, изложба олдтајмера, бициклијада итд.

Правци унапљења:

Постојећа туристичка понуда током лета базирана је на активностима које се одвијају у природном окружењу, гдје се Беране све више препознаје у Црној Гори, али и суседној Србији као пријатно уточиште од врелих таласа, а чија се учесталост и дужине трајања усљед глобалних поремећаја климе примјетно повећавају из године у годину. Стога је важно пронаћи прилагодљиву формулу за смјештајне капацитете која би одговорила на нагле промјене у броју гостију са неуобичајено високим удјелом гостију са кратким боравком (1-3 ноћења). Између осталог, зато је важно повећати улогу локалних самоуправа и туристичке организације у усмјеравању и координисању развоја туризма у општини чиме би се обезбиједило унапљење постојећих апартманских и хотелских капацитета, доградња, реконструкција, адаптација, опремање, пренамјена из стамбених у туристичке капацитете којима се стварају услови за подстицање новог запошљавања, омогућава продужење туристичке сезоне, повећавају смјештајни капацитети и унапљење укупна конкурентност Берана као туристичке дестинације.

Локална самоуправа би као одговор на потенцијално растуће потребе развоја туризма усмјереног на формирање специјализоване понуде могла да формира и тим који би предузетницима, пољопривредницима и туристичким радницима пружао услуге израде бизнис планова, припреме документације и давање савјета како да унаприједи свој посао. Познато је да је у руралним подручјима код покретања приватних иницијатива и предузетништва тај први корак често најкритичнији па би ова врста помоћи, асистенције и охрабривања могла бити драгоцену.

Авантуристички туризам, одрживи и еко-туризам, сеоски туризам гдје су посебно успјешни екокатуни који омогућавају туристима да непосредније доживе боравак на

планини, истражујући културу и традицију људи овог краја, су правци развоја које треба подржавати и у будућности. Туристички производ у Беранама није у довољној мјери диверзификован и још увијек је изражена висока сезоналност пошто је туристичка понуда још увијек доминантно орјентисана на љетње мјесеце. Али, завршетак радова на путевима и тунелу којим се знатно боље повезују Беране и Колашин, поготово уз планирану изградњу гондоле која би повезала Беране са скијалиштем „Колашин 1600“, ставиће Беране и као видљиву одредницу на мапу регионалног зимског туризма, чиме ће се планина Јеловица додатно учврстити као, ван конкуренције, главни туристички ресурс беранске општине у догледној будућности.

3.9.6. ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА И МОГУЋНОСТИ ЗА РАЗВОЈ ОРГАНСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Пољопривреда, уз туризам представља значајан развојни и економски приоритет националне економије Црне Горе. За подручје општине Беране, Стратегија развоја пољопривреде је превасходно економско, а за већину пољопривредних произвођача и газдинстава и егзистенцијално питање. За економију државе у цјелини, пољопривреда, као један од најзначајнијих сектора привреде, има посебну улогу и значај у свим фазама њеног развоја. Између пољопривреде и других сектора привреде постоји јака међузависност, која се са економским развојем земље све више повећава.

Посебан значај пољопривреда има у условима економских и других криза, због два основна разлога: прво, производња хране је мање подложна кризним осцилацијама, и друго, улагањем у пољопривреду покреће се развој више других привредних грана, а посебно прерађивачке индустрије и трговине. Наведеним разлозима је потребно додати још једну врло важну чињеницу, да се током припрема земље за улазак у ЕУ у пољопривреди морају извршити корјените реформе, како би у условима једног великог тржишта била конкурентна аграрно високо развијеним земљама.

Основни смисао предстојећих реформи у пољопривреди се састоји у:

- Прилагођавању структуре пољопривредне производње потребама европског и могућностима пласмана на друга свјетска тржишта;
- Обезбјеђењу квалитета производа у складу са стандардима ЕУ, који се врло често допуњавају или мијењају;
- Повећању производње по јединици капацитета и уложеног рада, како би цијена производа на јединственом тржишту била конкурентна.

Пољопривреда има веома значајну улогу у укупној економији општине Беране. У руралним подручјима општине пољопривреда је основна дјелатност локалног становништва и врло често главни извор прихода. По укупној површини и пољопривредним потенцијалима општина Беране спада међу веома значајне у Црној Гори. По попису из 2010. године, општина Беране има 3.156 газдинстава (Табела 27). Поред становништва на селу, значајан број домаћинстава из града располаже пољопривредним земљиштем и допунски се бави пољопривредом. Све ово указује да пољопривреда има значајну социјалну функцију за становништво општине.

Табела 27. Број газдинстава у општини Беране

Укупно	< 24 године	24 – 34 године	35–44 година	> 44године
3.156	30	234	450	2.442
%	0,95	7,41	14,26	77,38

Извор: Попис пољопривреде, 2010. године

Општи циљ одрживог развоја пољопривреде је „стварање економски исплативе и еколошки прихватљиве пољопривредне производње која би била основа руралног развоја и егзистенције сеоског становништва”.

По питању организационе структуре пољопривреде, предност се даје породичним комерцијалним газдинствима, различитим облицима удруживања по принципима тржишне привреде, малим и средњим предузећима. Стимулише се регистрација породичних газдинстава, тако што једино регистрована породична газдинства могу да буду корисници релативно повољних кредита и подстицаја из аграрног буџета за финансирање текуће производње и инвестиционих улагања. Поред ових средстава доступна су средства из ЕУ фондова (IPARD), гдје произвођачи конкуришу највећим дијелом за набавку механизације и прикључака, изградњу објеката за држање стоке и објекте за складиштење и смјештај механизације.

Са аспекта развоја пољопривреде на подручју општине Беране, од посебног значаја су уредбе и друга подзаконска акта којима се подстиче развој грана и линија пољопривредне производње које су специфичне за ово подручје. Општина Беране сваке године Аграрним буџетом издваја средства за развој пољопривреде. Ова средства се посредством ресорног Секретаријата за пољопривреду реализују као директна подршка пољопривредним произвођачима, и то:

- Подршка развоју тржишне производње млијека
- Програм унапрјеђивања сточарства
- Мјере унапрјеђења у ратарству
- Подршка подизању производних воћних засада
- Подршка за набавку бројлера
- Подршка развоју пчеларства
- Подршка рекордерима у пољопривредној производњи
- Подршка општим сервисима у пољопривреди
- Подршка управљању ризицима у пољопривреди
- Субвенције превоза са руралних подручја
- Субвенције за набавку соларних панела
- Субвенције у плаћању обавеза осигурања новорегистрованим и постојећим пољопривредним произвођачима

Неки од задатака развоја пољопривреде, које би свакако требало уградити у Стратегију општине се односе на:

- Развој пољопривреде и ревитализација села кроз очување површина и производне способности пољопривредног земљишта;
- Усклађивање начина коришћења пољопривредног земљишта са природним погодностима и ограничењима, и успостављеним режимом заштите посебних природних вриједности подручја;
- Промовисање улоге и значаја мултифункционалне пољопривреде у политици интегралног управљања природним ресурсима која је усмјерена на опште побољшање стања животне средине, рехабилитацију тла, воде и природних предјела и очување флоре и фауне и њихових станишта;
- Заустављање процеса заузимања плодних котлинско-долинских земљишта у непољопривредне сврхе;

- Обезбјеђење подршке опстанку породичних газдинстава на планинским и другим подручјима која имају природна и економска ограничења за вођење рентабилне пољопривредне производње:

Општина Беране располаже са 45.361 ha укупних земљишних површина, од тога 49,06% односно 22.255 ha је пољопривредно земљиште (Табела 28.).

Табела 28. Укупне земљишне површине на подручју општине Беране

Земљиште	Површине, ha	Структура, %
Укупне земљишне површине	45.361	100,00
• Пољопривредно земљиште	22.255	49,06
• Шумско земљиште	20.935	46,15
• Непродуктивно земљиште	2.171	4,78

Извор: Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду Општине Беране

У структури пољопривредног земљишта у општини Беране око 81,5% заузимају вишегодишње ливаде и пашњаци, док оранице, баште и воћњаци чине свега 8,75 % укупних пољопривредних површина (Табела 29.).

Табела 29. Структура коришћења пољопривредног земљишта

Категорија	Површине, ha	Структура %
Пољопривредно земљиште	22.255	
• Оранице и баште	1.037	4,66
• Воћњаци	910	4,09
• Виногради	-	-
• Ливаде	8.049	36,17
• Пашњаци	10.088	45,33
• Непродуктивно земљиште	2.171	9,75

Извор: Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду Општине Беране

Расположиво пољопривредно земљиште релативно је еколошки очувано, те задовољава стандарде за органску производњу. Значајан ограничавајући фактор за интензивнију производњу је разуђеност и уситњеност парцела, као и адекватан одабир врста и сорти за дате климатске услове и педолошке карактеристике земљишта. Значајне површине пољопривредног земљишта доброг квалитета и довољан број радно способног становништва, уз додатне инвестиције, су добра основа за интензивније покретање пољопривредне производње, а самим тим и за запошљавање радно способног сеоског становништва.

Ратарство и повртарство

С обзиром на расположиво пољопривредно земљиште, орографију и друге природне услове у општини, учешће ораничних површина је релативно ниско (4,66%) у структури пољопривредног земљишта. Ратарска производња се заснива на производњи стрних жита и других њивских усјева, као и сточне хране на сијаним ливадама. На ораничним површинама највише се гаје жита 29,22 % (кукуруз 16,4%, пшеница 9,16% и у врло малом обиму јечам, оvas, раж и хељда), и кромпир на 190 ha (28,35%), (Табела 30.). Такође, значајно је учешће површина под крмним биљем (110 ha), што уз природне ливаде и пашњаке представља значајну основу у производњи кабасте сточне хране (сијена, силаже, сјенаже) за исхрану стоке. Нажалост, због значајног пада броја основних врста стоке овог краја (оваца и говеда), велике количине ове изузетно квалитетне а јефтине хране остају неискоришћене.

Најзаступљеније врсте поврћа у Беранском крају су кромпир (у брдско-планинском дијелу општине) и купус (у равничарско-брежуљкастом). Иначе, поврће се производи на површини од око 294 ha (Табела 30.).

Производња кромпира има веома изражену тенденцију пада. Два су основна разлога за то: а) значајније смањење пољопривредног становништва у планинском дијелу општине, и б) смањење тржишта.

Од других врста поврћа у Беранском крају, производе се значајније количине пасуља, лука, паприке и парадајза. Производња осталих врста поврћа (шаргарепа, грашак, келј и друге купусњаче, краставци и друго) је углавном природног карактера и нема већи економски значај.

Поврће се претежно производи на отвореном простору. Последњих година у околини Берана и других насеља у Беранском пољу на релативно малим површинама се поврће гаји у пластеницима.

Табела 30. Структура коришћења ораничних површина, 2023. година

Категорија	Површине ха	Структура %
Оранице и баште	1037	100,0
• Жита	303	29,22
○ Кукуруз	170	16,4
○ Пшеница	95	9,16
○ Јечам	10	0,96
○ Овас	12	1,57
○ Раж	10	0,96
○ Хељда	6,0	0,58
• Повртарске биљке	294	28,35
○ Кромпир	190	18,32
○ Парадајз	4	0,39
○ Паприка	5	0,48
○ Купус	40	3,86
○ Пасуљ	15	1,45
○ Лук	25	2,41
○ Остало поврће	15	1,45
• Крмно биље	110	10,61
• Необрађено земљиште	330	31,82

Извор: Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду Општине Беране

Ниски приноси (укупно и по јединици површине) су поуздан индикатор екстензивне и природне производње (Табела 31.).

Табела 31. Производња кукуруза, пшенице и кромпира на подручју општине Беране, 2023. година

Година	Кукуруз			Пшеница			Кромпир	
	Засијана повр. ха	Произ. (тона)	Принос т/1 ха	Засијана повр., ха	Произ. (тона)	Принос т/1 ха	Засијана повр. ха	Произ. (тона)
2023	170	595	3.5	95	294.5	3.1	190	16

Извор: Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду Општине Беране

Воћарство

На овом подручју се практично гаје све врсте континенталног воћа које се иначе гаје у Црној Гори (коштичаво, јабучасто, јагодасто и језграсто). Оно се углавном користи за задовољење сопствених потреба - потрошњу у свјежем стању и прераду у домаћој радиности (алкохолна и безалкохолна пића, суво воће, џем, пекмез, компот и друго). Мање количине воћа се износе на пијацу и предају прерађивачким капацитетима из других крајева.

Најзаступљеније су шљива са око 350.000 стабала и јабука са 45.000 стабала (Табела 32.). У сортименту гајених врста воћа скоро подједнако су заступљене аутохтоне и савремене сорте. У новим засадима се углавном гаје високопродуктивне сорте.

Када је у питању систем узгоја, доминирају полуинтензивни и екстензивнији засади. Интензивних засада је мало, и они су углавном заступљени на окућницама и у аматерским засадима.

Садни материјал се по правилу набавља на пијацама, због чега је најчешће сумњивог поријекла и квалитета.

Табела 32. Структура воћних врста на подручју општине Беране 2023. године

Воћна врста	Број стабала
• Шљива	350.000
• Јабука	45.000
• Крушка	15.000
• Трешња	3.100
• Вишња	2.000
• Орах	2.300
• Малина	око 5,2 ha
• Остало воће	17 ha

Извор: Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду Општине Беране

Ниски приноси воћа (укупно и по јединици површине) су поуздан индикатор екстензивне и натуралне производње (Табела 33.).

Табела 33. Производња шљиве и јабуке на подручју општине Беране

Број родних стабала	Шљива		Број родних стабала	Јабука	
	Принос			Принос	
	укупан тона	по 1 стаблу (кг)		укупан тона	по 1 стаблу (кг)
350.000	5.250	15	45.000	900	20

Извор: Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду Општине Беране

Од осталих врста воћа на подручју општине Беране гаје се: трешње из групе коштичавог затим крушке и дуње из групе јабучастог, ораси и љешник из групе коштичавог, и најзад јагода, и у врло малим количинама малина из групе јагодастог воћа.

Стављањем у упоредан однос расположивих агроколошких и других услова за развој воћарства са једне, и достигнутог обима производње воћа са друге стране, може се закључити:

1. Обим и структура производње воћа у Беранском крају нису у сразмјери са расположивим условима за производњу;
2. Повећање обима производње и измјена структуре у воћарству могу бити значајан чинилац за развој пољопривреде у овом крају;
3. Ограничавајући чиниоци за интензивнији развој воћарства на овом подручју су:
 - недостатак организације, традиције и знања за савремено воћарење;
 - недостатак земљишне и ваздушне влаге у критичним фенофазама раста и развоја најзначајнијих врста воћа;
 - недовољно коришћење расположивих водних ресурса за заливање воћњака због недостатка одговарајућих система и уређаја;
 - неорганизован откуп и недостатак савремених капацитета за прераду и складиштење воћа и
 - ограничени капацитети унутрашњег тржишта и отежан приступ на свјетска тржишта.

Ограничавајуће чиниоце је потребно ставити у контекст тражења рјешења за потпунији развој воћарства, као економски значајне гране пољопривреде за подручје општине Беране.

Сточарство

У економском погледу сточарство је најзначајнија и најзаступљенија грана пољопривреде на подручју општине Беране. Због познатих разлога, идентично другим сточарским рејонима у Црној Гори и у Беранском крају се смањује број основних врста стоке.

Табела 34. Структура сточног фонда и број кошница у општини Беране, 2023. године

Врста	Број
Крупна стока	2.500
Овце	8.000
Козе	800
Кошнице	5.000

Извор: Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду Општине Беране

У Црној Гори говедарство је најважнији сектор сточарске производње са 52.119 музних крава и приплодних јуница (50.097 краве и 2.022 приплодне јунице)¹².

Говедарство на територији општине Беране доминантно је везано за млечно говедарство, док су систем узгоја „крава-теле” и организовани тов јунади спорадична појава. Постоји дуга традиција узгоја крава, јер је велика заступљеност ливада и пашњака, погодна клима и квалитетан препознатљив бијели саламурени сир. У погледу расне структуре најзаступљенији су мелези оплемењене буше са расним грлима Смеђе, Холнштајн-фризијске и Сименталске расе и њихови међусобни мелези, а у мањем проценту грла у чистој раси ове три доминантне расе.

Овчарство на територији општине Беране и сјеверу Црне Горе има вјековну традицију. Некад се узгајао значајно већи број ове врсте стоке, а данас се гаји око 8.000 оваца (Табела 34.). На подручју општине највише је заступљена оплемењена Праменка - Васојевићки сој овце, али су такође заступљени и други сојеви Праменке, као и Виртембершка раса која се користи као оплемењивач у циљу побољшања производних особина Праменке.

И поред веома позитивних услова за гајење коза козарство као делатност није нарочито развијено. На територије општине се гаји око 800 грла (Табела 34.). С обзиром да је коза скромних захтјева према исхрани и условима држања, у последње вријеме почиње се значајније гајити, што указује и изградња савремене фарме за гајење коза (фарма коза „Станковић” - Веничка). Најзаступљеније расе су домаћа балканска и Алпска.

Свињарству на овом подручју није посвећена одговарајућа пажња у погледу организованог узгоја и селекције. Ова грана сточарства углавном се ослања на набавку запата са других подручја. У селу Загорје регистрована је Фарма за „узгој и тов свиња”, која се бави искључиво продајом прасади за тов свих узраста.

Коњарство као грана сточарства на овим просторима има традицију у погледу узгоја и држања домаће аутохтоне расе коња „Брдско-планински”. Механизација пољопривреде је у значајној мјери утицала на смањење броја грла.

До прије неколико година живинарство као грана сточарства на територији општине Беране није било озбиљније организовано, већ се њом бавило спорадично и била је присутна као узгој без неке посебне орјентације за расни састав. Производња је углавном организована у оквиру мањих пољопривредних газдинстава, а свега неколико пољопривредних произвођача се одлучило да оформи јато од 1.000 до 3.000 јединки.

¹² Статистички годишњак, 2022

Свеукупно сагледавши, посебан проблем је значајно смањење броја економски најзначајнијих и најзаступљенијих врста стоке овог подручја оваца и говеда. Истина, обим сточарске производње (млијеко, месо), због побољшања расног састава и повећања продукције по грлу, не смањује се по истој стопи као бројно стање стоке, али ова чињеница не ублажује у већој мјери оцјену негативних тенденција у овој грани пољопривреде.

Нажалост, тешко је доћи до поузданих података о обиму производње у сточарству, због двије групе разлога:

- а) доминантног учешћа натуралне у укупној производњи;
- б) непотпуног праћења и обраде података.

Према подацима Секретаријата за пољопривреду, туризам и водопривреду општине Беране, од значајнијих сточних производа, процењује се да робна производња млијека износи око 7.290.000 литара годишње (крављег 7.200.000 литара, овчијег 30.000 литара и козијег око 60.000 литара).

Производња осталих сточних производа (вуна, кожа) је маргиналног значаја, због чињенице да се на овом подручју (као и на читавом региону) ови производи или не откупљују (лош и неорганизован откуп вуне) или пак откупљују по веома ниским цијенама (вуна у замјену за сточну камену со).

Основни узроци дугорочне тенденције смањења сточног фонда на подручју општине Беране су: а) запостављање пољопривреде у дугом периоду; б) економско пропадање села; в) смањење капацитета унутрашњег тржишта, што се огледа кроз смањењу потрошњу основних сточних производа (млека и меса) по становнику и укупно и г) отежан приступ сточних производа из овог краја (и државе у целини) на свјетска тржишта у дугом периоду, због више разлога, од којих су по својим негативним посљедицама посебно значајни: (1) немогућност обезбјеђења континуитета у испоруци, (2) неиспуњење европских (и свјетских) стандарда квалитета.

Остале гране пољопривреде

Са економским развојем неког региона или земље у цјелини, остале гране пољопривреде, које се најчешће називају алтернативне, добијају посебан значај. По правилу, то су: пчеларство, аквакултура (гајење риба и других водених животиња), хеликокултура (пужарство), гајење јестивих гљива, гајење дивљачи (срне, дивље свиње, јелени лопатари, птице и друго) у функцији ловног туризма и специјалитета за унутрашње тржиште и извоз, гајење кунића и крзнашица и друго. У алтернативну пољопривреду се често убраја и органска пољопривреда, која практично обухвата све гране и линије производње, али се производња организује по органском поступку (без употребе пестицида и синтетичких минералних ђубрива).

На подручју општине Беране постоје агроеколошки и други услови за економски цјелиходну производњу већине од наведених грана или линија пољопривредне производње. За сада се значајнији економски резултати постижу само у пчеларству и рибарству.

Према подацима Секретаријата за пољопривреду, туризам и водопривреду општине Беране, на подручју општине Беране има око 5.000 кошница пчела, што је респективан број. Произведени мед је изузетног квалитета, што је резултат веома разноврсног флористичког састава и богате пчелиње паше. На подручју општине Беране функционишу два удружења пчелара, и то: удружење пчелара „Уљаник” са око 55 чланова и удружење пчелара „Рој” са око 33 чланова.

Последњих година на подручју општине Беране изграђено је неколико рибњака пастрмке. Постоји један савремени комерцијални рибњак за узгој рибе („Рибњак” АД Буче),

капацитета 250 тона конзумне рибе у два турнуса. Такође, рибњак располаже мрестилиштем капацитета 2.000.000 јединки млађи рибе. На територији Берана изграђено је још неколико мањих рибњака у породичном власништву, гдје се такође производи риба и то врста „Калифорнијска пастрмка”. Одређени број ових рибњака има и комерцијалну намјену.

Потенцијал за органску производњу

Пољопривредна производња у општини Беране се претежно обавља на ситним породичним поседима, на којима би производња органске хране могла да буде модел одрживе пољопривредне производње, на оваквим и сличним подручјима. Органска храна је знатно скупља од конвенционалне што ће у будућности представљати шансу за мале пољопривредне произвођаче. Сам почетак бављења органском производњом је врло захтјеван, због великог обима потребне документације. На територији општине Беране, нарочито на удаљенијим мјестима од града, пољопривредни произвођачи се одређују за органску производњу житарица, воћа и поврћа. Општина Беране је позната по значајним површинама, под органским житарицама.

Према подацима сертификационог тијела „Монтеорганике“, органска производња заступљена је у све 23 црногорске општине. Највише органских произвођача налази се у сјеверном (91,96%), док је најмање њих у централном и јужном делу Црне Горе (8,04%).

На подручју општине Беране регистрована су **52 произвођача**. Већина произведених количина житарица у органској производњи се пласира директно купцима на кућном прагу, продавницама и маркетима здраве хране, ресторанима са националном кухињом и преко млинске индустрије. Постоје бројне могућности у развоју пољопривреде беранске општине: знатно боља валоризација расположивих природних ресурса, диверсификација економских активности, развој органске производње, развој сеоског и других видова туризма, промоција аутохтоних пољопривредних производа и слично. Стварање могућности за останак младих на селу, унапрјеђење квалитета њиховог живота и повећање економских активности је један од начина подршке који се могу планирати општинским агробуџетом. Једна од главних шанси пољопривреде је даље унапрјеђење квалитета и пласмана, као и повећање обима производње аутохтоног сира, меса и месних прерађевина, меда, уз очување традиционалног начина производње, заштитом ознаком порекла ових производа. Узимајући у обзир ресурсе и традицију пољопривредне производње на подручју општине Беране развој пољопривредне производње и прераде треба посматрати као један од приоритета локалне економије.

Прерада пољопривредних производа

На породичним газдинствима млијеко је главни производ сточарства и на газдинствима која не предају млијеко највећим дијелом се прерађује у традиционално бијели сир. Највећим дијелом ради се о уситњеној производњи којом се бави велики број породица руралног подручја општине и којима је производња сира један од важних извора прихода. Произвођачи сира, да би постали конкурентни и могли да се појаве на тржишту морају задовољити стандарде добре пољопривредне праксе тј. „хигијенског пакета” у објектима и просторијама за производњу, као и начин паковања, декларисања и означавања, у складу са законском регулативом. Заштита ознаке порекла производа ствара претпоставке за квалитетнији живот становништва сеоског подручја, бољу валоризацију производа кроз туристичку потрошњу, заштиту од злоупотреба и имитација као и повећање тржишне вредности производа, уговорену продају без посредника и остваривање већих прихода породичних газдинстава.

Производњу хране и поред позитивног тренда, карактеришу слаби капацитети за прераду пољопривредних производа. У сектору мљекарске агроиндустрије, у општини Беране постоји једна мљекара „Лазине”.

У општини Беране не постоје агроиндустријски капацитети за прераду меса. Пољопривредна газдинства у оквиру својих објеката посједују мање сушаре и производе говеђу, свињску и овчију пршуту, за своје потребе. Сви подаци указују на неопходност подизања конкурентности прерађивачких капацитета и чвршће повезивање са примарним сектором.

3.10. САОБРАЋАЈ

Општа тежња локалне заједнице је уздизање на ниво вишег ранга према мјерилима одрживе економије и напредне технологије, а у сврху постизања веће територијалне кохезије, вишег нивоа приступачности, функционалне полицентричности и развијеног урбаног идентитета. На локалном нивоу је неопходно изградити и развити саобраћајни (и комуникацијски) систем који ће омогућити одрживу мобилност становништва, пружити подршку убрзаном развоју локалне заједнице и њене конкурентности и у региону и шире.

3.10.1. ДРУМСКИ САОБРАЋАЈ

Један од стубова свеукупног развоја Берана је и саобраћајна инфраструктура, коју не чине само саобраћајнице и објекти. То је јединствена комбинација инфраструктуре стављене у функцију грађана и посјетилаца, а која омогућава ефикасност рада градских служби, висок степен безбједности, активан и здрав живот грађана.

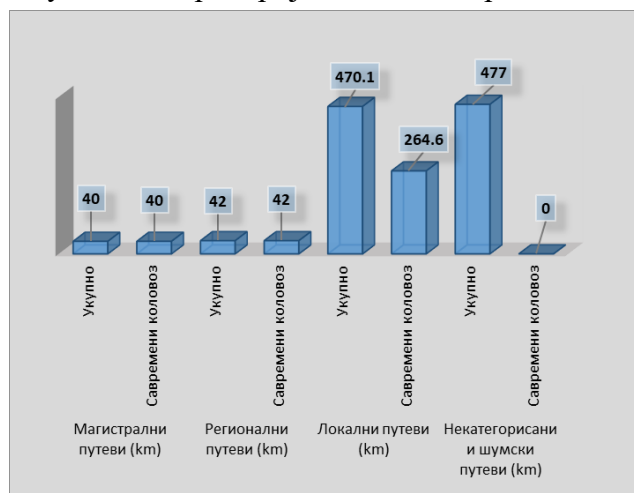
На територији општине Беране постоји развијена мрежа саобраћајница (Табела 35. и Графикон 5.). Укупна дужина путева износи око 1.029,1 km, од тога:

- магистрални путеви (дио магистралног пута М-2) - 40 km;
- регионални путеви (дио регионалних путних праваца Р-2,Р-20) - 42 km.
- локални путеви, око 470,1 km од чега са асфалтним застором (савремени коловоз) 264,6 km, а 205,5 km са земљаним или туцаничким коловозним застором;
- некатегорисани и шумски путеви у општој употреби око 477 km;

Табела 35. Дужина путева на територији општине Беране (подаци крајем 2022. године)

Магистрални путеви (km)		Регионални путеви (km)		Локални путеви (km)		Некатегорисани и шумски путеви (km)		
Укупно	Савремени коловоз	Укупно	Савремени коловоз	Укупно	Савремени коловоз	Укупно	Савремени коловоз	
40	40	42	42	470,1	264,6	477	0	
Укупна дужина путне мреже (km)							1029,1	

Графикон 5. Дужина путева на територији општине Беране

Како нису познати тачни подаци о категоризацији путне мреже, и како у Беранама егзистира и значајан број некатегорисаних путева, потребно је извршити измјене и допуне Одлуке о општинским и некатегорисаним путевима.

Велики број градских саобраћајница је у потпуности реконструисан и задовољава потребе у складу са пројектно - техничком документацијом и стандардима за ову врсту саобраћајница.

На подручју општине постоји солидна путна инфраструктура. Сви мјесни центри асфалтним саобраћајницама су повезани са градом. Потенцијалне локације за развој бизниса на Рудешу и осталим дјеловима општине повезани су са магистралним путем који представља дио јадранске и ибарске магистрале и са регионалним путем Беране - Плав.

Повољан географски положај обезбјеђује доступност, ибарском и јадранском магистралом, солидну саобраћајну повезаност са ближом и даљом околином, што је од великог значаја за развој Берана и околних мјеста. Кроз Беране пролази и регионални пут Р-2, Беране-Андријевица, према Андријевици и Плаву који се преко Албаније повезује са Подгорицом.

Најближи гранични прелази Општини Беране су Драченовац код Рожаја на око 40 km и Добраково - граница са Србијом на око 40 km.

Најближа лука Беранама је Лука Бар, која је од Берана удаљена 193 километра.

Удаљеност од жељезничког саобраћаја је 36 km, са најближом жељезничком станицом у Бијелом Пољу.

У Беранама постоји аеродром који није активан, а тренутна удаљеност од Аеродрома Подгорица ће са досадашњих 158 km бити смањена на 115 km (отварањем новоизграђеног тунела).

Беране је удаљено од Подгорице 143 km, а завршетком дијела аутопута Подгорица-Матешево и регионалног пута Беране-Лубнице-Јеловица-Колашин удаљеност Берана од Подгорице биће значајно смањена.

Саобраћајна инфраструктура се може посматрати као инструмент за равномјерни регионални развој, јачање територијалног интегритета и очување цјеловитости државе.

Завршетком путних праваца Беране-Јеловица-Колашин и Беране-Петњица, значајно ће бити побољшана саобраћајна комуникација на самом подручју општине Беране као и према југу Црне Горе, што ће омогућити лакши проток људи, роба и капитала, а самим тим и унапређење услова пословања као и развој пољопривреде и туризма.

Боља саобраћајна повезаност мјесних центара са градским подручјем, валоризација туристичких потенцијала постићи ће се и асфалтирањем локалних путева у општој употреби до мјесних центара.

У оквиру редовних активности Агенције за изградњу и развој Берана врши се редовно одржавање уличне расвјете на постојећим правцима (око 60 km), замјена постојећих светиљки новим и економичнијим светиљкама, уградња на новим линијама и израда нових линија уличне расвјете. Пројектом је предвиђено и унапређење енергетске ефикасности на електро мрежи и уличној расвјети.

У наредном периоду предвиђена је имплементација великих инфраструктурних пројеката, и то:

- Завршетак тунела ка Колашину који значајно позицију Берана чини бољом те ће удаљеност до Подгорице бити приближно 100 km, уместо досадашњих 143 km;

- Изградња 21,5 km аутопута А-1 Бар-Бољаре на територији општине Беране (дионица Андријевица-Беране) након које се очекује осјетан привредни раст, валоризација бизнис зона, лакши проток људи, роба и капитала, отварање нових радних мјеста;
- Реконструкција постојеће трасе магистралног пута М-2, Рибаревина-Беране-Рожаје, са изградњом додатне треће траке у дужини од 5 km;
- Реконструкција регионалног пута Р-2, Беране-Андрејевица, ка Андријевици и Плаву;
- Реконструкција регионалног пута Р-20, Беране-Петњица на дионици Подвале-Беране у дужини од 12,4 km, што ће омогућити лакши проток људи, роба и капитала, а самим тим и унапређење услова пословања као и развој пољопривреде;
- Санција регионалног пута Мојковац-Беране који тренутно није у функцији;
- Изградња регионалног пута Лубнице-Мојковац дужине од око 9,5 km који ће са мрежом локалних путева на директан и индиректан начин омогућити валоризацију цјелокупног простора Бјеласице и Комова. Планирани регионални пут у потпуности саобраћајно отвара простор Бјеласице остварујући сигурнију, безбједнију и бржу саобраћајну повезаност општинских центара Мојковца и Берана и планираних развојних зона;
- Пројектовање нових саобраћајних рјешења за све раскрснице на мјестима укрштања регионалног пута Р-2 са постојећим локалним путевима и улицама (улицом Тодора Ђеда Војводића и улицом Пешца VI), у складу са условима безбједности у саобраћају;
- Пројектовање нових саобраћајних рјешења за све раскрснице у градској зони (кружни токови), у складу са условима безбједности у саобраћају како би се елиминисали проблеми у саобраћају у градском и приградском подручју и самим тим омогућило сигурно одвијање саобраћаја у раскрсницама, смањење застоја, уштеда времена путовања, безбједно кретање пјешака.
- Изградња нових и реконструкција најфреквентнијих градских саобраћајница омогућиће лакшу комуникацију грађанима, растерећење градског саобраћаја, смањење застоја, уштеду времена путовања, као и више паркинг места.
- У наредном периоду предвиђен је наставак радова на заобилазници од моста „Ника Стругара“ до Талумског моста, изградња саобраћајнице која повезује улицу Миљана Томичића и ул. Светог Саве (између Гимназије и КБЦ-а Беране).
- Умјесто класичних раскрсница изградиће се кружне раскрснице (кружни токови) код „Нишавића пекаре“ и код Хотела „Беране“.
- Изградња саобраћајница детаљног урбанистичког плана Бистрица и Острови које ће допринијети бољој повезаности приградских подручја са главним градским саобраћајницама;
- Изградња бициклических стаза од приградских насеља ка градском језгру, као и дуж постојеће и планиране заобилазнице;
- Пројектовање нове вертикалне и хоризонталне саобраћајне сигнализације како би се елиминисали проблеми у саобраћају у градском подручју настали усљед неадекватно обиљежених раскрсница. *Потребно је урадити Анализу утицаја саобраћајне сигнализације на настанак саобраћајних незгода у зони раскрсница;*
- Изградња јавних гаража, у складу са плановима, на мјестима на којима су предвиђене у оквиру ДУП-а „Парк“ и ДУП-а „Лева обала Лима“;

- Изградња паркиралишта код "Тржнице" и подземне гараже на тргу „21. јул“ намећу се као ефикасна рјешења проблема паркирања у граду.
- Реконструкција (асфалтирање) пута Курикуће-Суводо допринијеће бољој повезаности Бјеласице;
- Активација/рјешавање питања постојеће аутобуске станице и/или изградња нове аутобуске станице код бившег АМС Беране како би се на једном мјесту понудила организована и квалитетна транспортна услуга свим корисницима (путницима и превозницима);
- Унапрјеђење постојеће и куповина нове механизације за потребе одржавања и изградњу нових праваца јавне расвете;
- Израда Стратегије детаљне регулације саобраћаја на територији Општине Беране;
- Реализација пројекта Техничка регулација саобраћаја у ужем језгру општине Беране;
- У циљу добијања мјеродавне саобраћајне слике, временске и просторне неравномјерности токова на мрежи, структуре саобраћајних токова, времена путовања и брзине на мрежи и временског застоја возила, пјешака и пјешачких токова итд., неопходно је спровести адекватна истраживања и мјерења и на основу добијених података анализирати саобраћајне токове на мрежи како би се повећао капацитет;
- Како је последњих година проток саобраћаја знатно увећан, потребно је да се изврши димензионисање коловозних конструкција те да се за изградњу саобраћајница користити флексибилни коловозни застор који има знатно боље експлоатационе карактеристике у односу на крути коловозни застор;
- Локални и шумски путеви који допиру до високих планинских предела потенцирају развој планинарства, шумарства, двопрераде, туризма и сточарства, али у циљу њихове веће функционалности потребно их је реконструисати и асфалтирати.

Табела 36. Листа магистралних и регионалних путева који пролазе кроз Беране

Бр	Назив пута	Ознака пута	Магистрални Укупна дужина (m)	Регионални Укупна дужина (m)
1.	Рибаревине- Беране – Рожаје - Шпиљани	М-5	80.200	
2.	Беране - Андријевица	Р-2		15.978
3.	Беране – Петњица - Калаче	Р-12		36.080
4.	Беране – Лубнице - Јеловица	Р-24		24.000

Из свега горе наведеног, проистиче да је потребно урадити студију: АНАЛИЗА САОБРАЋАЈНОГ СИСТЕМА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ.

Наведена анализа обухватила би израду слједећих Студија:

1. Студија јавног градског и приградског транспорта путника
2. Студија ауто такси транспорта путника
3. Студија динамичког саобраћаја
4. Студија паркирања
5. Студија бицикличког саобраћаја

Повод за израду наведених Студијских пројеката, произилази из основних проблема саобраћаја у општини Беране, који потичу од високог учешћа путничких аутомобила а који

генеришу велику потражњу, односно „троше“ највећи капацитет уличне мреже-саобраћајне понуде, а имају најмањи специфичан учинак од свих средстава и начина путовања који се појављују у општини. Немогућности опслуживања односно немогућности извршавања основног задатка саобраћајног система - задовољење захтјева за превозом, треба додати и највећи допринос градских саобраћајних система у укупном нарушавању животне и амбијеталне цјелине општине.

Под условом да се резултати ових Студија користе, а предлози за побољшање тренутне ситуације саобраћајног система у оквиру Општине Беране примјене у пракси, могу се очекивати велика побољшања на пољима:

- безбједности пјешака,
- функционисања паркирања и усаглашавања потреба за паркирањем,
- квалитета пружања услуга јавног превоза,
- квалитета пружања такси услуга
- стања хоризонталне и вертикалне сигнализације,
- безбједности бициклическог саобраћаја и
- заштите животне средине.

3.10.2. ВАЗДУШНИ САОБРАЋАЈ

Један од најзначајнијих неискоришћених ресурса општине Беране је Иванградски аеродром за цивилни саобраћај. Први пут отворен је 21. јула 1961. године. Са беранске писте летјели су у почетку само авиони за Београд и то понедељком и петком, а касније је на овој релацији одржавана редовна ваздушна линија шест пута недељно, као и линије за Загреб и Љубљану.

Аеродром је 1976. године затворен за цивилни саобраћај, а осамдесетих година коришћен је искључиво као војни аеродром и за потребе беранског Аеро клуба.

Аеродромска писта је дуга скоро два километра (1.950 m) и у добром је стању, док би у осталу инфраструктуру требало улагати.

Нелегални објекти у зони аеродрома представљају ограничавајући фактор у ревитализацији аеродромске инфраструктуре, што представља велики проблем чијем рјешавању треба приступити у наредном периоду.

Како би се на најбољи начин у складу са међународним нормама омогућио дугорочни стратешки развој Аеродрома Беране, потребно је донети одлуку да се размотри и омогући инвестиција из приватног сектора кроз транспарентан и конкурентан процес праћен увођењем најбоље праксе за развој, унапрјеђење и финансирање аеродрома.

Имајући у виду да је превасходни циљ да се аеродрому обезбиједи средњерочан односно дугорочан развој, уз заштиту интереса Црне Горе и општине Беране, свих корисника аеродромских услуга и осталих заинтересованих страна, потребно је изабрати модел јавно приватног партнерства (за цивилни/карго саобраћај) са елементом концесије, као најпогодније опције из више разлога.

Као један од кључних разлога за концесију је тај што би концесија омогућила Црној Гори и Аеродрому Беране да задрже власништво над аеродромом, где се преноси једино право на коришћење током концесије. Концесија тиме штити државу на дугорочној основи, јер не долази до губитка контроле. Након завршетка концесије, држави Црној Гори би на потпуно управљање остао аеродром са новом, модерном и енергетски ефикасном инфраструктуром.

У случају немогућности валоризације аеродрома Беране кроз јавно-приватно партнерство, у сарадњи са Владом Црне Горе, покренути питање активирања аеродрома као: Центра за обуку пилота, Регионалног центра за гашење пожара или Војног аеродрома - касарне.

Поновном валоризацијом аеродрома користи не би имало само Беране већ и читав сјевер Црне Горе, а његове услуге користили би и становници из пограничних градова Србије. Из овог региона у дијаспори живи значајан број људи, чиме би се олакшала комуникација са завичајем. Аеродром је посебно значајан за валоризацију туристичких потенцијала којима сјевер располаже.

3.10.3. ЖЕЛЕЗНИЧКИ САОБРАЋАЈ

Пошто у будућности предстоји остваривање адекватне саобраћајне политике у домену прерасподеле превоза, очекивана је реафирмација и овог вида превоза у домену превоза роба и путника. Да би се ови циљеви задовољили, потребно је у наредном седмогодишњем периоду урадити Студију оправданости изградње железничке пруге Бијело Поље-Беране (34 km), којом би се центар сјеверног региона повезао са врло важним жељезничким коридором Београд-Бар. За ове подухвате постоје одређени просторни и инфраструктурни услови. Успостављањем новог система жељезничког саобраћаја на простору општине, доћи ће до афирмације овог вида превоза у извршењу превозно транспортног рада.

3.11. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Тржиште телекомуникација један је од основних покретача привреде Црне Горе, а дигитализација и 5G развој остаће у врху агенди оператора који послују на овим просторима а то су: „МТЕЛ“ д.о.о, „Црногорски Телеком“ а.д. и „ONE Crna Gora“ ДОО.

На основу најновијег извјештаја ICT Regulatory Tracker (Међународне уније за телекомуникације), Црна Гора заузима 14. место на листи од 193 државе које су чланице Уједињених Нација.

Како је из „Агенције за електронске комуникације и поштанску дјелатност“ (ЕКIP) саопштено, у Црној Гори се за пружање електронских комуникационих услуга примјењују најсавременије технологије а асортиманом услуга и нивоом развоја електронских комуникационих мрежа иде се у корак са развијеним државама.

На основу истраживања спроведених на тему употребе информативних и комуникативних технологија (ICT-а) у Црној Гори више од 80% становника је користило интернет.

Укупна покривеност територије GSM сигналом (сигналом мрежа II генерације) је око 99%, док укупна покривеност сигналом UMTS i LTE мрежа (мобилних мрежа III и IV генерације) износи око 98%, што Црну Гору сврстава у ред земаља са изузетно добром покривеношћу.

У I кварталу 2022. године почела је са радом и прва 5G мрежа (пета генерација електронских комуникационих мрежа) али са још скромном покривеношћу.

У наредних десет година, развој дигиталних сервиса, мобилне комуникационе мреже пете генерације (5G), представљају један од најважнијих сегмената цјелокупне дигиталне трансформације друштва.

Док је 3G омогућио мобилни интернет, а 4G мобилни широкопојасни приступ, очекује се да ће 5G постати инфраструктура за повезаност која ће омогућити нове производе и услуге и тако утицати на све дјелове друштва.

Дигиталне технологије засноване на 5G мобилним мрежама које су уграђене у уређаје, машине и процесе, омогућиће да бежична повезаност постане основа за функционисање вертикалних индустријских области као што су: индустријска

производња, енергетски сектор, пољопривреда, трговина, финансијске услуге, здравство, образовање, јавна безбједност, туризам, медији итд.

Стандардне карактеристике 5G мреже у виду побољшања брзине преноса података, ултра поуздане комуникације са врло малим кашњењем, масовног интернета и сл. подразумевају да ће 5G инфраструктура наћи примјену у многим случајевима коришћења као што су: аутономна возња, телемедицина (здравство нова верзија), аутоматизована производња, паметни градови, паметна пољопривреда итд. Све ово треба да доведе до континуираног унапрјеђења пословања индустрије, повећања продуктивности, генерисања нових иновација, тј до редефинисања економске конкурентности индустрија и цјелокупне економије.

Значај 5G мрежа препознале су развијене земље света. Црна Гора је кроз Стратегију дигиталне трансформације Црне Горе 2022-2026. године идентификовала значај дигиталне повезаности, са акцентом унапрјеђења доступности и повећања капацитета мобилних широкопојасних услуга, па је један од циљева дигиталне трансформације Црне Горе увођење високог нивоа покривености 5G мрежом и повећања приступа интернету. У складу са наведеним циљем, МЕРТ је покренуло израду Стратегија за развој 5G мобилних комуникационих мрежа у Црној Гори 2023-2027. година са пратећим акционим планом за 2023-2024. година. Свакако се у поменутиим Стратегијама налази и подручје Општине Беране чији грађани и привреда треба да имају максималне бенефите услед развоја мобилних комуникационих 5G мрежа.

Друштво за телекомуникације „МТЕЛ“ ДОО је део „Телеком Србија Групе“ коју чине: МТС Србија, М:ТЕЛ БиХ и МТЕЛ Црне Горе.

У Табели 37. су наведене локације базних станица које посједује „МТЕЛ“ на територији општине Беране.

Табела 37. Локације базних станица МТЕЛ мреже на територији општине Беране

Код локације	Назив локације	2G	3G	4G	5G	Општина
BA01	Јејевица	да	да	да	да	Беране
BA02	Заостро	да	не	да	не	Беране
BA03	Скававац	да	да	да	не	Беране
BA11	Кацубер	да	да	да	не	Беране
BA12	Солитер Беране	да	да	да	да	Беране
BA18	Лубнице	да	не	да	не	Беране
BA24	Беране Зора	да	да	да	не	Беране
BA28	Доње Луге	да	да	да	не	Беране
BA32	Тмушићи	да	да	да	не	Беране
BA33	Песца	да	да	да	не	Беране
BA34	Рудеш	да	да	да	не	Беране
BA36	Виницка	да	не	да	не	Беране
PG28	Бјеласица	да	не	да	не	Беране
BA43	Шекулар 2	да	не	да	не	Беране

Поред тога, МТЕЛ свакако има планове за даљи развој мобилне мреже на територији општине Беране. Ширење постојеће 4G мреже и имплементација 5G мреже. Такође планира радове на изградњи оптичке мреже.

Табела 38. Корисници МТЕЛ- а по врстама услуга

Кабловски	3,053
DTH	1,902
Postpaid	12,717
Prepaid	8,416

У мјесецу децембру 2022. године „МТЕЛ“ д.о.о закупио је потребне ресурсе за наредних 15 година и куповином 2x10 MHz у опсегу 700 MHz и 120 MHz у опсегу 3,6 GHz, а све са циљем развоја 5G сервиса.

Црногорски Телеком АД на територији општине Беране поседује фиксну кабловску мрежу у дужини од 57.363 m.

Што се тиче развоја VDSL (very-high-bit-rate digital subscriber line) технологије, за широкопојасни приступ сервисима, постављени су outdoor кабинети на сљедећим локацијама:

- ОЦ – Хотел Беране
- ОЦ – Доње Луге
- ОЦ – Доња Ржаница
- ОЦ – Пешца
- ОЦ – Миљана Томичића

У плану је изградња FTTH подземне оптичке мреже до корисника у центру града, II фаза (ул. Влада Мартиновића, 29. Новембар).

На територији општине Беране се налазе сљедећи објекти базних станица:

Јејевица, Тунел Локве, Лубнице, Раскрсница Беране, ТКЦ Беране, Заостро, Бистрица МХЦ Калудра, Луге, Шекулар МХС, Шекулар РДЦ, Спалевићи 1, Спалевићи 2, Трешњево.

На подручју Општине Беране, 5G мрежа је доступна на сљедећим локацијама:

1. ТКЦ Беране
2. Раскрсница Беране и
3. Луге- Беране.

ЦГ Телеком на територији општине Беране има 16.951 корисника.

Бивши „Теленор ДОО“ који је трансформисан у „ONE Crna Gora“ (од 01.04.2022. године), на територији општине Беране нема у свом власништву кабловску инфраструктуру, надземне оптичке и коаксијалне водове. Поменућу инфраструктуру ово предузеће узима у закуп. На дан 01.12.2023. године, ONE на територији општине има укупно 11.754 корисника и 13 базних станица (Табела 39. и Табела 40.):

Табела 39. Број корисника ONE мреже на територији општине Беране

Беране	Prepaid	mobilna voice	5868
	Postpaid	mobilna voice	5099
	Prepaid	Broadband	34
	Postpaid	Broadband	753

Табела 40. Локација базних станица ONE мреже на територији општине Беране

Назив локације	2G	3G	4G	5G	Општина
БЕРАНЕ	да	да	да	Да	Беране
БЕРАНЕ РАСКРСНИЦА	не	да	да	2024	Беране
ДОЊЕ ЛУГЕ	да	да	да	Да	Беране
ЈЕЈЕВИЦА	да	да	да	не	Беране
КАЦУБЕР	да	да	да	не	Беране
КАЛУДРА	да	да	да	не	Беране
ЛУБНИЦЕ	да	да	да	не	Беране
ПЕСЦА	да	да	да	да	Беране
РУДЕС	да	да	да	да	Беране
СЕКУЛАР	да	да	да	не	Беране
ТМУСИЦИ	да	да	да	не	Беране
ВИНИЦКА	да	да	да	не	Беране
ЗАОСТРО	да	да	да	не	Беране

Поред тога, у овој години планирају да пусте нову БС на локацији Јеловица, као и да покрију нови тунел који повезује колашинско скијалиште и Јеловицу.

У 2024. години у плану су проширења 4G мреже на 4 локације и 5G мреже на једној локацији. Такође, у овој години не планирају изградњу оптичке мреже у општини Беране, али је у плану да се закупи капацитет на релацији Беране-Андријевица.

Јасно је да ће у наредном периоду тржишна утакмица између поменутих три оператера на развоју 5G мреже и најсавременијих сервиса које она омогућава, допринијети квалитетнијем животу грађана и бржем развоју привреде Берана.

3.12. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

3.12.1. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА МРЕЖА

На подручју општине Беране снабдијевање електричном енергијом се врши преко предузећа ДОО „Црногорски електродистрибутивни систем ЦЕДИС” који покрива 7 Региона. Бивша Електродистрибуција Беране, заједно са Електродистрибуцијом Рожаје у организационом смислу чине Регион 3 који својом дјелатношћу покрива шест општина (Беране, Рожаје, Плав, Андријевица, Петњица и Гусиње), укупне површине око 2.000 km².

Општина Беране се електричном енергијом напаја преко трафостанице 110/35 kV (2x20 MVA). У оквиру овог система су активне следеће трафостанице:

- Рудеш (Беране 1) 2x8 MVA са укупним бројем од 7.966 потрошача;
- Центар (Беране 2) 4x8 MVA са укупним бројем од 5.903 потрошача;
- Полица (Беране 3) 2.5 MVA са укупним бројем од 3.102 потрошача.

Трафостаница 35/6kV „Целулоза”, инсталисане снаге 2x4 MVA, намијењена је напајању Рудника мрког угља „Беране“, који тренутно није у функцији.

У Општини Беране имамо и расклопно постројење 35 kV „Буче“ на које су прикључене мале хидроелектране (mHE): Бистрица, Јеловица 1, Јеловица 2, Шекулар, Орах, Рмуши и Спалевићи. Поред поменутих, на 10 kV мрежу је прикључена Миоље Поље.

На територији Општине Беране имамо укупно 194 трафостанице 10/0,4 kV, инсталисане снаге 61,56 MVA, од тога:

- 32 BTS инсталисане снаге 13,63 MVA,

- 27 MBTS инсталисане снаге 19,24 MVA,
- 5 PSTS инсталисане снаге 1,78 MVA,
- 112 STS инсталисане снаге 15,57 MVA,
- 10 TS-K инсталисане снаге 3,31 MVA и
- 8 TS-O инсталисане снаге 8,03 MVA.

Дужина ваздушне 35 kV мреже на предметној територији је 7,8 km и то:

- 1,1 km од TS 110/35kV „Беране“ до TS 35/6kV „Целулоза“ и
- 6,7 km од TS 110/35kV „Беране“ до TS 35/10kV „Полица“.

Дужина кабловске 35 kV мреже је 8,22 km, од чега:

- 0,03 km од TS 110/35kV „Беране“ до TS 35/10kV „Рудеш“,
- 5,9 km од TS 35/10kV „Рудеш“ до TS 35 kV „Буче“ и
- 2.292 m од TS 110/35kV „Беране“ до TS 35/10kV „Центар“.

Електроенергетска мрежа између малих хидроелектрана има дужину од 38,1 km.

Дужина ваздушне 10 kV мреже је 190,95 km, док је дужина кабловске 10 kV мреже 36,8 km. Ваздушна мрежа такође има и 62.000 стубова, највећим дијелом дрвених импрегнисаних.

Број корисника електричне енергије у 2023. години на подручју општине Беране износио је 16.971.

Планови на инвестиционој изградњи и одржавању на подручју општине Беране у периоду 2024-2031. година

План инвестиција 2024-2031. година обухвата пројекте на: изградњи и реконструкцији објеката којим ће се обезбиједити прописане перформансе система (достизање техничких стандарда), изградњи и реконструкцији објеката којим ће се омогућити задовољење планираног раста потрошње, технолошким унапрјеђењима мреже са циљем повећања поузданости и оптимизације функционисања система и смањења губитака.

Укупни табеларни приказ планираних улагања у инвестиционе пројекте на подручју општине Беране по групама основних средстава: **примарна мрежа** (трафостанице 35/10 kV и водови 35 kV) и **секундарна мрежа** (трафостанице 10/0,4 kV, 10 kV и 0,4 kV водови) за период од 2021. до 2026. године (и након тога) дати су у Табели 41.

Табела 41. План улагања у инвестиционе пројекте на подручју општине Беране (у €)

Планиране инвестиције општине Беране	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026 +.	Укупно
Примарна мрежа		70,000		1,086,235	238,000	1,009,750	2,403,985
Секундарна мрежа	218,000	332,661	592,559		849,150	977,826	2,970,195
УКУПНО	218,000	402,661	592,559	1,086,235	1,087,150	1,987,576	5,374,180

Извор: ДОО „Црногорски електродистрибутивни систем“ - ЦЕДИС

Од **капиталних инвестиција** у објекте електроенергетске инфраструктуре на подручју Општине Беране, планирано је да се у 2024. години крене са припремним активностима на реализацији пројекта изградње TS 35/10kV „Буче“ и њеног уклапања у постојећу мрежу.

У претходних 10 година, кроз разне пројекте, првенствено - Пројекат унапријеђења система мјерења, ревитализацију и инвестиционе пројекте, на близу 100 трафорејона је вршена замјена стубова и проводника, и исте су доведене у врло добро стање. Такође од 2019. године на овамо завршена је ревитализација DV 10 кV „Долац“, DV 10кV „Луге“ и DV 10 кV „Будимља“, као и припадајућих трафостаница 10/0,4 кV.

У претходне двије године Служба одржавања региона 3 је кроз ревитализацију у NN мреже уградила 162 стуба (152 бетонска и 10 дрвених) и 5.298 m SKS-а, а у DV 10 кV уграђена су 82 стуба (67 бетонских, 4 решеткаста и 11 дрвених) и око 4.700 kg ужета.

У наредном периоду планиран је пројекат ревитализације 4 NN мреже: „Загорје“, „Калудра“, „Маште 1“ и „Горажде 2“.

Припремљени су подаци за кандидовање DV 10 кV „Полица“ за Пројекат ревитализације, а у наредном периоду припремиће се подаци за трафорејоне: „Шекулар I“, „Шекулар II“ и "Шекулар III", чија је NN мрежа тренутно у најлошијем стању. Након тога ићи ће се са припремом података за DV 10кV „Застро“ (тима би сви DV-и на подручју Општине Беране били обухваћени Пројектом ревитализације), као и за остале NN мреже, по приоритетима.

Текуће одржавање дистрибутивне мреже представља редовне и свакодневне активности ЦЕДИС-а. Приликом израде годишњих планова одржавања, који се базирају на потребама превентивног одржавања енергетских објеката, посебно се узимају у обзир и потребе корективног одржавања условљене догађајима који су непредвидиви, најчешће неповољне временске прилике и сл.

3.12.2. ХИДРОЕНЕРГИЈА

Хидроенергија водених токова је једна од најперспективнијих и најекономичнијих природних ресурса. У области градње хидропостројења, има још доста простора за изградњу и коришћење тзв. мини хидроелектрана које се постављају на мањим водотоковима – планинским рекама и потоцима. Изградња мини хидроелектрана захтева стабилне водотокове који не пресушују у току сезоне.

Општина Беране располаже са великим хидроенергетским потенцијалима. У претходној деценији су направљени значајни помаци на искоришћавању хидроенергетских потенцијала и до сада је на подручју Општине саграђено и пуштено у рад 7 мини хидроцентрала укупне снаге око 10,5 MW (Табела 42.).

Табела 42. Функционалне мини хидроелектране у Беранама

Ред. Број	Назив	Снага
1.	Бистрица	5,6 MW
2.	Шекулар	1,66 MW
3.	Орах	954 KW
4.	Језерштица	844 KW
5.	Спалевићи I	650 KW
6.	Рмуш	474 KW
7.	Миоље Поље	300 KW

Извор: Званични подаци ДОО "Бенерго"

Имајући у виду да је велики хидроенергетски потенцијал мало искоришћен, Скупштина општине Беране је одлучила да се изграде 3 (три) мини хидроелектране (МХЕ) на три постојећа локална водовода и оснује друштво са ограниченом одговорношћу ДОО „БЕНЕРГО“ које ће руководити пројектом. Основна дјелатност овог предузећа је производња електричне енергије из обновљивих извора.

До сада је пуштена у рад једна од три планиране мини-хидроелектране, „Миоље поље“, која тренутно ради са просечном производњом од 230 kW и њеним радом управља ДОО „Бенерго“. За остале две планиране мини-хидроелектране постоје пројектне идеје, чија је планирана снага дата у Табели 43.

Табела 43. Планиране мини хидроелектране

Ред. број	Назив	Снага
1.	Ржанско врело	380 KW
2.	Дапсиће	70 KW

Извор: Званични подаци ДОО „Бенерго

Мини хидроелектране (МХЕ) су замишљене као притисно-проточна постројења на планираним локалним водоводима (цјевоводима). Пројекти ће се реализовати у складу са Законом о енергетици, енергетској ефикасности и очувању природне средине, којим се прецизно дефинише коришћење обновљивих извора енергије уз поштовање еколошких стандарда.

МХЕ „Дапсиће“ замишљена је као постројење које би се налазило на већ постојећем Водоводу Дапсиће. МХЕ „Дапсиће“ је замишљена као притисно-проточно постројење на постојећем укопаном азбесто-цементном цевоводу, а које користи 89,5 метара пада од постојећег водозахвата на коти 917,5 метара надморске висине па до коте 828 метара надморске висине, на којој се тренутно налази прекидна комора, а на њој је предвиђена стројара. Дужина цјевовода у том потезу је 3.660 метара, јединственог пречника цијеви 350 mm, пројектовани капацитет овог цјевовода износи 100 литара у секунди. Инсталисана снага овог постројења је 67 KW по часу што даје могућу годишњу производњу од 578 MW.

МХЕ „Ржанско врело“ је планирано, такође као притисно-проточно постројење на планираном укопаном цјевоводу, а које користи 273 метара пада од будуће каптаже на коти 1.030 метара надморске висине па до коте 757 метара надморске висине на којој ће бити машинска зграда. Након изградње водовода у укупној дужини 7.438 метара, јединственог пречника цеви од 315 mm, пројектовани капацитет овог цјевовода износи 150 литара у секунди.

Рјешење МХЕ „Ржанско врело“ ће бити дио система за водоснабдијевање насеља Доња Ржаница, Доње Луге, Петњик и Загорје из водоизворишта Ржанско врело. Инсталисана снага овог постројења је од 300 до 380 киловата по сату, што даје потенцијалну производњу на нивоу године од 3.000 MW.

Предметна два пројекта која су тренутно у фази припреме, извјесно је могу бити реализовани и по принципу **приватно-јавног партнерства**.

Урађена су и сва неопходна документа као и Студије изводљивости које показују исплативост и одрживост планираног пројекта у области хидроенергије. Током реализације СПР Општине Беране 2019-2023. завршен је пројекат, МХЕ „Миоље Поље“.

Очекивани позитиван ефекат након реализације комплетног плана изградње и стављања у функцију још две планиране МХЕ (Ржанско Врело и Дапсиће) јесте бруто добитак од око 600.000 € на годишњем нивоу, запошљавање радника на поменути

објектима, енергетска ефикасност без негативног утицаја по животну средину, као и квалитетније и поузданије водоснабдијевање становништва пијаћом водом.

3.12.3 СОЛАРНА И ЕНЕРГИЈА ВЕТРА

Сва енергија која потиче од сунчевог зрачења је обновљива енергија јер поред директног утицаја на климу и климатске услове, Сунце је одговорно и за стварање енергије ветра, морских таласа и струја, као и токова ријека.

Црна Гора заузима средишњи појас северне земљине полулопте. Количина сунчевог зрачења (радијације) по јединици површине представља најзначајнији природни енергетски ресурс на овим просторима и потенцијали коришћења соларне енергије су далеко испред хидроенергије, енергије биомасе, енергије вјетра и геотермалне енергије. Посљедњих година влада велико интересовање за соларну и енергију вјетра па сходно томе посебна пажња треба бити усмјерена и посвећена коришћењу ових ресурса.

Енергија вјетра има извјесне предности јер је обновљива и чиста, не загађује ваздух, не емитује CO₂ и не проузрокује киселе кише. Поред тога, не зрачи и не разара озонски омотач. Енергија вјетра је веома озбиљан обновљив извор енергије при достигнутом развоју технологије. Модерни вјетрогенератори почињу да производе електричну енергију већ при брзини ветра од 2,5 m/s, а заустављају се из безбједносних разлога при брзини од 25 m/s.

Према *Директиви ЕУ 2018/2001*, Црна Гора до 2030. године мора да достигне удио обновљиве енергије у укупној потрошњи од 50%. Имајући то у виду, Влада Црне Горе је почела да спроводи неке од мјера које би допринеле достизању задатог циља. Тако је почетком 2023. године смањила вриједност ПДВ-а за соларне панеле и тиме додатно стимулисала потенцијалне кориснике за коришћење енергије из обновљивих извора. Електропривреда Црне Горе је у новембру 2023. године потписала уговор (споразум) са фирмом „UGT Renewables“ о заједничком раду на пројектима за производњу електричне енергије из обновљивих извора и складиштење енергије. Такође, Влада Црне Горе је припремила Нацрт првог Закона о обновљивим изворима енергије којим се уводе аукције за доделу премија и фид-ин тарифа за инвестирање у зелену енергију, и трогодишњи план система подстицаја за тржишне премије и фид-ин тарифе (аукције). Аукције спроводи „Регулаторна агенција за енергетику и регулисане комуналне дјелатности“. Припремљена је финансијска подршка из фондова ЕУ и повољни кредитни аранжмани са Свјетском банком.

Коришћење соларне енергије је веома економична инвестиција и треба је свакако подстицати и субвенционисати њену примену. Сходно томе, Фонд за заштиту животне средине Црне Горе („Еко Фонд“) је припремио субвенције за 2024. годину у укупној вриједности од 150.000€ за локалне самоуправе које желе да инсталирају соларне панеле, топлотне пумпе и котлове на пелет или брикете, при чему је максимални износ за једну локалну самоуправу 37.500€.

Општина Беране има велики потенцијал на пољу коришћења соларне и енергије вјетра, због просторног положаја и климатских карактеристика. Ипак, коришћење соларне енергије на овом простору је тек у повоју па је потребно урадити детаљна испитивања и студије изводљивости на пољу искоришћења соларне и енергије вјетра и аплицирати за финансирање оваквих пројеката из међународних фондова.

Локална самоуправа је имала преговоре са потенцијалним партнерима из иностранства у области коришћења обновљивих извора енергије, па се може очекивати да ова област у наредном периоду може бити и предмет приватно-јавног партнерства.

3.13. КОМУНАЛНИ ПОСЛОВИ

3.13.1. ВОДОСНАБДИЈЕВАЊЕ

Водоснабдевање на подручју општине Беране је у надлежности ДОО „Водовод и канализација“ Беране. Водоснабдијевање града и приградских насеља врши се са изворишта „Мерића врело“, лоцираног на територији Мјесне заједнице Лубнице, које је каптирано и магистралним водом спојено са прекидном комором „Салача“. Одатле вода иде гравитационо до пумпне станице „Град“ и након тога до резервоара „Јасиковац“.

Приликом израде деонице магистралног пута Беране-Колашин 2014. године, стари цијевовод профила ДН350 (ливено-жељезни) од изворишта до прекидне коморе „Салача“ је замијењен новим цијевима профила ДН400 (Дуктил), чиме је повећан капацитет са 175 l/s на преко 200 l/s.

Дистрибутивна мрежа (примарна и секундарна) доводног система је дужине око 200 km. Покрива око 85% од укупног броја становника општине Беране. Израђена је од различитих материјала: дуктила, ливено-жељезних, поцинкованих, азбестно-цементних, полиетиленских и ПВЦ.

Поред главног изворишта водоснабдијевања („Мерића врело“) постоји и резервно извориште воде за снабдијевање града „Манастирско врело“ - Ђурђеви ступови, капацитета 85 l/s које користи пумпну станицу „Град“.

У надлежности предузећа „Водовод и канализација“ Беране је и водоводни систем „Дапсића врело“ - Полица, капацитета 45 l/s. Са овог изворишта се водом снабдијева становништво села Полица, Горње Будимље, Дапсићи и Петњик (*Стратешки план развоја општине Беране за период 2019-2023.*).

Количина воде у водоснабдијевању на подручју општине Беране у последњих пет година приказана је у *Табели 44.* (закључно са 31.10.2023. године).

Табела 44. Количина воде у водоснабдијевању на подручју општине Беране за период 2018-2023. г.

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	31.10.2023.
Количина воде (m³)	7.726.320	7.726.320	7.726.320	7.726.320	7.726.320	7.726.320
Фактурисано	1.276.370	1.298.364	1.241.563	1.297.627	1.269.713	1.061.015
физичка лица	1.259.763	1.281.665	1.227.577	1.282.759	1.253.532	1.039.650
правна лица	16.607	16.699	13.986	14.868	16.181	21.365
Број прикључака	9.766	9.801	9.822	9.883	9.990	10.029
физичка лица	8.937	8.972	8.864	9.044	9.160	9.206
правна лица	829	829	831	839	830	823

Извор: „Водовод и канализација“, ДОО Беране

Као највећи проблеми у водоснабдијевању општине Беране могу се издвојити сљедећи:

- Појава мутноће у прољећним и јесењим мјесецима за вријеме обилних падавина и топљења снијега (прољећни период). Ради превазилажења наведеног проблема урађен је *Пројекат постројења за пречишћавање питке воде на прекидној комори „Салача“* и он је у завршној фази (подаци Општине Беране);
- Од укупне водоводне мреже, око 30 km је израђено од азбестно-цементног материјала, које треба замијенити;
- У љетњим мјесецима издашност изворишта „Мерића врело“ није довољна за потребе водоснабдијевања дјелова града на вишим котатама терена па се у том периоду додатно упумпава вода са Манастирског врела;
- Издашност изворишта „Дапсићко врело“ у љетњим мјесецима није довољно за снабдијевање потрошача у насељима Дапсиће и Полица што такође представља слабу тачку у систему водоснабдијевања на подручју општине Беране.

У плану је изградња водоводне мреже за водоснабдијевање индустријске зоне у насељу Буче дужине 4.300 метара. Такође је неопходна уградња мјерних инструмената свим потрошачима.

3.13.2. УПРАВЉАЊЕ ОТПАДНИМ ВОДАМА

На подручју општине Беране канализациони систем је под ингеренцијом предузећа ДОО „Водовод и канализација“ Беране. Канализациони систем, укупне дужине 19,8 km, покрива 68% становништва на подручју општине Беране и задовољава потребе самог градског насеља Беране и у некој мјери приградских насеља: Берансело, Долац, Доње Луге и Пешца. Постоји потреба за проширењем канализационе мреже и на приградска насеља: Лужац, Буче и Доње Луге. Регистровани број прикључака на канализациони систем је 6.049 корисника. Од укупно регистрованих прикључака, 87,1% (5.270 прикључака) су код физичких лица, док је преосталих 12,9% (779 прикључака) код правних лица. Домаћинства која нису прикључена на систем канализације имају своје септичке јаме.

Комуналне отпадне воде су отпадне воде из домаћинстава или мјешавина тих вода са индустријским отпадним водама и/или атмосферским отпадним водама.

На основу *Извјештаја о стању испуштања отпадних вода за територију Општине Беране за 2022. годину*¹³, може се констатовати следеће:

1. Општина Беране, сходно Правилнику о географским границама, броју и капацитету агломерација („Службени лист ЦГ“, бр. 78/17) обухвата агломерацију Беране 1, која обухвата територију општине Беране. Идентификациони број агломерације Беране 1 је 6, и њоме су, обухваћена насеља: Беране, Берансело, Буче, Долац, Доње Луге, Лужац, Пешца и Будимља. У складу са Правилником, број становника агломерације је 22.167. Процијењено максимално оптерећење агломерације изражено у броју еквивалент становника је 25.000.
ДОО „Водовод и канализација“ Беране обавља комуналне дјелатности јавног водоснабдијевања, управљања комуналним отпадним водама и управљања атмосферским водама. Сходно наведеном, Друштво је одговорно за управљање отпадним водама за агломерацију Беране 1, што подразумијева обављање послова сакупљања и одвођења комуналних, атмосферских и отпадних вода другог поријекла са подручја Општине, одржавања канализационог система, као и одржавања система за прихват и одвођење атмосферских вода. Друштву је у оквиру послова сакупљања комуналних отпадних вода, повјерено и обављање послова црпљења, одвоза и збрињавања отпадних вода из септичких јама са подручја агломерације Беране 1;
2. Број становника који су повезани на колекторски систем фекалне канализације је 18.445 (број корисника - 5.270 помножен са просјечним бројем чланова домаћинства - 3,5), што представља 68% укупног становништва на подручју Општине Беране. На подручју агломерације Беране 1 постоји 2.663 септичких јама;
3. Број корисника услуга ДОО „Водовод и канализација“ Беране прикључених на канализациону мрежу је 5.270 корисника у сегменту физичких лица (домаћинстава) и 779 корисника у сегменту правних лица;

¹³ Извјештај је сачињен на основу одредби члана 17. став 3 Закона о управљању комуналним отпадним водама („Службени лист ЦГ“, бр. 02/17), а исти је израђен у складу са чланом 2. Правилника о садржају извјештаја о испуштању (диспозицији) комуналних отпадних вода и биолошки разградивих индустријских отпадних вода („Службени лист ЦГ“, бр. 78/17).

4. Дужина фекалне и атмосферске канализационе мреже, према званичним подацима који се достављају Регулаторној агенцији за енергетику и регулисање комуналне дјелатности износи око 20 km. Цијеви су бетонске, азбестне и полиетиленске. Евидентирано је 1.408 канализационих шаhti. Одржавање фекалне канализације врши се помоћу високопритисних возила на комплетном подручју агломерације, канал цет;
5. Постројење за пречишћавање отпадних вода је у функцији од 2019. године, пројектовано и изведено за механички и биолошки третман отпадних вода комуналног карактера за 22.000 еквивалентних становника.

На ППОВ се примјењује секундарно пречишћавање отпадних вода на бази активног муља, коме претходи прелиминарно пречишћавање или примарно пречишћавање. Главне канализационе цијеви испуштају отпадну воду у улазну комору на чијем излазу су грубе решетке које одстрањују грубе предмете, даље вода гравитацијски протиче кроз канале гдје су смјештене fine решетке које отпатке празне у контејнер. Даље отпадне воде иду до подизне пумпне станице одакле се испумпавају у јединице за механички третман (компакт јединице) гдје се врши одвајање чврстих материја, шљунка, пијеска, масноћа и уља. Из ње вода гравитацијски иде у базен за изједначавање у коме се дозира ферихлорид за смањење концентрације фосфора. Из њега пумпе пребацују воду у СБР резервоаре у којима се врши биолошко пречишћавање (секундарно), гдје се врши уклањање органских материја (нитрификација и денитрификација), разграђује се примарни муљ и добија се секундарни муљ из процеса биолошке обраде. Биолошки процеси се одвијају уз помоћ аеробних микроорганизама. Након овога се врши биоталожјење гдје се муљ одваја од пречишћене воде. Дио муља се враћа у процес (активни муљ), гдје служи као активатор биопроцеса. Остатак муља се пумпама одводи у таложник и даље на обраду, док се пречишћена вода (ефлуент) испушта у реципијент - Макву, притоку реке Лим;

6. Агломерација Беране 1 има само 1 испуст и то испуст са ППОВ-а, реципијент испуста је Маква, притока ријеке Лим. Укупна количина испуштене отпадне воде у току 2022. године износила је $4.350 \text{ m}^3/\text{дан}$, односно $1.587.750 \text{ m}^3/\text{годишње}$.
7. Не постоје подаци о индустријским испустима на територији агломерације Беране 1.
8. Овлашћена лабораторија, Институт за јавно здравље Црне Горе, је у току 2022. године у 3 наврата вршила испитивања квалитета отпадних вода узимањем узорка, једнократним захватом, на мјесту испуста пречишћене воде из ППОВ у реципијент Макву, тј. ријеку Лим. У сва 3 наврата физичко-хемијске анализе извршене од стране овлашћене лабораторије, узорак пречишћене отпадне воде је показао да вода одговара задатим граничним параметрима и условима Правилника о квалитету и санитарно техничким условима за испуштање отпадних вода, начину и поступку испитивања и квалитета отпадних вода и садржају извештаја о утврђеном квалитету отпадних вода („Службени лист ЦГ“, бр. 56/19).
9. Секретаријат за инспекцијске послове Општине Беране, у оквиру своје систематизације радних места има 7 комуналних инспектора и 11 комуналних полицајаца, који су поред других послова, били ангажовани у области контроле управљања комуналним отпадним водама. У Секретаријату не постоји посебно систематизовано мјесто инспектора за воде. У току 2022. године је извршено укупно 19 инспекцијских контрола у овој области и исте су се односиле на прикључење на канализациону мрежу (15) и контроле везане за изливање септичких јама на сеоском подручју (4). Током инспекцијског надзора није било изречених казни.

Закључна разматрања и препоруке за унапрјеђење стања управљања комуналним и индустријским отпадним водама

Постојеће постројење за пречишћавање отпадних вода пројектовано је и изведено за механички и биолошки третман комуналних отпадних вода органског оптерећења за 22.000 еквивалент становника. У наредном периоду је неопходно радити на реализацији пројекта постројења за обраду канализационог муља.

Општи циљ је да се допринесе заштити животне средине, нарочито локалних и регионалних водених површина које се налазе низводно од агломерације Беране 1, те да се побољшају услови живота на територији агломерације.

При изради Извјештаја коришћени су доступни подаци који су Секретаријату за комунално-стамбене послове, саобраћај и заштиту животне средине достављени од стране ДОО „Водовод и канализација“ Беране и Секретаријата за инспекцијске послове Општине Беране.

3.13.3. УПРАВЉАЊЕ КОМУНАЛНИМ ОТПАДОМ

Управљање отпадом је на подручју општине Беране организовано у склопу ДОО „Комунално“ Беране кроз индивидуалну и заједничку комуналну потрошњу.

Активности од посебног друштвеног интереса везани за индивидуалну комуналну потрошњу односе се на:

- Пружање услуга сакупљања, транспорта и одлагања отпада;
- Одржавање градских пијаца и пружање пијачних услуга;
- Одржавање градског гробља и градске капеле, и пружање погребних услуга;
- Одржавање склоништа за смјештај и заштиту напуштених и изгубљених паса и осталих напуштених животиња са подручја Општине Беране.

Активности од посебног друштвеног интереса везани за заједничку комуналну потрошњу односе се на:

- Одржавање и уређење јавних површина на територији града;
- Одржавање општинских путева (градске улице и улице у насељима, локални путеви);
- Одржавање и чување привременог складишта (депоније отпада);
- Одржавање склоништа за смештај и заштиту напуштених и изгубљених паса и осталих напуштених животиња са подручја Општине Беране.

Редовна активност у склопу овог предузећа је и одржавање градског гробља, капеле и пружања погребних услуга. За даље проширење градског гробља недостаје простора због чега је потребно обезбедити нову локацију. Такође је битно уредити и модернизовати пијачни простор због унапређења услова пословања и повећања нивоа безбедности промета хране на пијацама.

План управљања комуналним и неопасним грађевинским отпадом у Општини Беране за период 2016-2020. године, донијела је Скупштина општине Беране 2016. године сходно законски дефинисаним обавезама и овај План је и даље у примјени.

Овим Планом је представљено постојеће стање управљања комуналним и неопасним грађевинским отпадом, кроз постојећу комуналну инфраструктуру. Дате су пројекције управљања отпадом, сходно потребама и могућностима Општине Беране и планиране инвестиције у капиталне пројекте (изградња трансфер станице, планирану изградњу

рециклажног дворишта са сортирницом, као и осталих потребних објеката, опреме и механизације).

Планом су постављени циљеви који су у складу с препорукама Државног плана управљања отпадом и националном стратегијом управљања отпадом, а тиме и европским директивама.

Локални план обухвата све фазе управљања отпадом, од настанка отпада до његовог коначног збрињавања - одлагања/депоновања, и ставља акценат на две најважније карике у организованом одрживом управљању отпадом:

- примарну селекцију (увођењем сакупљања отпада из домаћинства кроз двије фракције: суву - рециклабилни материјали: папир, ПЕТ амбалажу, картон, лименке и др., и мокру фракцију - органски биоразградиви отпад);
- подизање јавне свијести (планирано је кроз организовање едукације од стране надлежних градских служби са НВО сектором и осталим заинтересованим институцијама и заинтересованим појединцима обезбиједити упознавање свих циљних група).

Планирани циљеви су сљедећи:

- успостављање примарне селекције по моделу „суве“ и „мокре“ фракције отпада;
- подизање јавне свијести - унапријеђење односа комуналних служби и становништва;
- изградња планираних постројења и набавка недостајуће механизације и опреме;
- смањење количине отпада који ће се одложити на привременом одлагалишту у Рујиштима.

У складу са чланом 25. Закона о управљању отпадом („Службени лист ЦГ“, бр. 64/11, 39/16) и члана 4. Правилника о ближем садржају и начину подношења годишњих извјештаја о спровођењу планова управљања отпадом („Службени. лист ЦГ“, бр. 53/12), може се констатовати сљедеће:

- укупна количина сакупљеног отпада у 2022. години је била 9.980 t (мешани комунални отпад 7.330 t; земља, камен, грађевински отпад 1.660 t; биоразградиви и дрвени отпад 990 t), што је умањење од 9% у односу на 2021. годину када је сакупљено 9.145 t, што је дјелимично и резултат чишћења дивљих депонија са територије Општине;
- обухваћеност становништва услугама сакупљања на територији општине Беране у 2022. години је била 79,79%, што је повећање у односу на претходну 2021. годину за 1,06%. На самом градском подручју обухваћеност овим услугама је 100%;
- број корисника услуга код којих се врши организовано сакупљање комуналног отпада у 2022. години био је за привредна друштва 728, што је повећање од 2,8% у односу на 2021. годину (708 корисника), док је број физичких лица код којих се врши организовано сакупљање комуналног отпада у 2022. години био 6.785, што је повећање од 1,35% у односу на 2021. годину (6.694 корисника);
- цијене услуга за преузимање, обраду и одлагање комуналног отпада у 2022. години износиле су 0,09 €/m² за физичка лица, што је идентично у односу на 2021. годину, када су у питању правна лица цијене услуга у 2022. години нису се мијењале у односу на 2021. годину и износиле су 0,32 €/m² за пољопривредне апотеке, гвожђаре, бутике, продавнице аутодјелова и др., и 0,48 €/m² за правна лица као што су: маркети, пиљаре, месаре и др.;
- Привремено одлагалиште комуналног отпада „Рујишки лази“ у Рујиштима, којим управља ДОО „Комунално“ Беране, удаљено од града око 25 km, опремљено је са радном машином Булдожер ТГ75Ц за уређење истог, стражарском кућицом за

стражарску службу која врши 24-часовни надзор депоније. Повремено се ангажује механизација за пресвлачење отпада земљом и насипом, уређење прилазног пута и друге потребе. Транспорт комуналног отпада до Рујишта се врши аутосмеђарама са затвореним системом (бункерима) за транспорт истог. Пут кроз Рујиште је једним дијелом асфалтиран, преостало је око 2 km за асфалтирање до одлагалишта отпада, а пут, иако је тежак за одржавање (успони, клизишта, снијег у зимском периоду и др.), редовно се одржава како у љетњем тако и у зимском периоду;

- у посједу ДОО „Комунално“ Беране у току 2022. године су се налазиле комуналне посуде: 545 контејнера од 1,1 m³ (164 предвиђено за расход), 60 контејнера од 5 m³ (47 предвиђено за расход), пластичне канте 120 литара за суви и мокри отпад - 2.161 комада, као и 8 наткривених зелених острва у граду са по 4 контејнера за селективно одлагање отпада 1,1 m³ и посудама за одлагање пепела;
- у току 2022. године издата су 2 мишљења на планове управљања отпадом за произвођаче отпада, као и 2 сагласности за привредна друштва за сакупљање отпада са територије Општине Беране.

Према подацима Секретаријата за инспекцијске послове Општине Беране, овај орган је у току 2022. године поднио један прекршајни налог за нелегално одлагање отпада.

У току 2022. године није рађен попис нелегалних одлагалишта отпада на територији Општине Беране.

Током 2022. године саниране су сљедеће депоније:

- Регионални пут Беране-Лубнице 13.015 m³;
- Локација поред обилазнице у близини пиране Вуксановић, око 45 m³;
- Локација преко пута тениских терена Поповић, око 10 m³;
- Обилазница код спортских терена на Пешцима, око 25 m³;
- Берансело - Сушица, око 35 m³;
- МЗ Пешца према кућама Пајковића, око 350 m³;
- Петњик - Мршина бара око 45 m³;
- Доње Луге поред гробља, око 300 m³;
- Хареме, испод Лимског моста, око 20 m³;
- Насеље Риверсајд, око 700 m³ (уз помоћ Министарства).

Према подацима Секретаријата за привреду, развој и инвестиције, Општина Беране је договорила сарадњу са Министарством одрживог развоја и туризма за реализацију пројекта *Изградње рециклажног дворишта са сортирницом*. Објекат би требао да се гради у склопу Индустијске зоне на Рудешу. Рециклажно двориште са сортирницом ће садржати линију за секундарну селекцију корисних компоненти мјешовитог отпада, пресу за компресовање (балирање) секундарних сировина, привремено складиште за издвојене и балиране секундарне сировине, дио за привремено складиштење довозених и издвојених посебних врста отпада.

Главни ревидован пројекат је завршен и УЈР је расписала тендер за изградњу рециклажног дворишта. Отварање понуда за изградњу рециклажног дворишта је било 2020. године. Везано за овај пројекат до данас нема промјена. Међутим, од 2020. године води се судски спор у вези овог предмета.

3.13.4. ОДРЖАВАЊЕ ПУТЕВА

Све ингеренције над редовним одржавањем и санацијом локалних путних праваца и градских улица на територији општине Беране има Агенција за изградњу и развој Берана

ДОО. Све активности Агенције се изводе плански, сходно препознатим потребама мјесних заједница и расположивим буџетским средствима.

Такође, Агенција предузима и све активности у току трајања зимске службе на подручју општине Беране (примарно чишћење снијега и посипање соли). За ове потребе, Агенција се стара о проходности свих градских улица (укупне дужине од око 20 km), те локалних и категорисаних путева у општој употреби (укупне дужине од око 470 km).

За поменуте потребе Агенција располаже довољним бројем квалификоване и добро обучене радне снаге, те употребом адекватне механизације. Са друге стране, током наредног периода постоји оправдана потреба модернизације расположиве механизације.

Треба напоменути да је Агенција за изградњу и развој Берана ДОО, примарно основана за вршење послова уређивања, унапрјеђивања, заштите и рационалног коришћења грађевинског земљишта, изградње стамбених и нестамбених зграда, изградње, реконструкције и развоја локалних и некатегорисаних путева, те реализације капиталних инвестиција од значаја за Општину, односно и за обављање других послова у складу са одлукама компетентних општинских органа и позитивних прописа који у крајњој инстанци подржавају рационалније коришћење расположиве имовине и ефикасније пословање Агенције, те одржив развој Општине у цјелини.

Одржавање регионалних и магистралних путних праваца, који се пружају територијом Општине у надлежности је државне Управе за саобраћај, односно Министарства саобраћаја и поморства.

Структура путне мреже на територији Општине приказана је сљедећом табелом (Табела 45.).

Табела 45. Структура путне мреже за општину Беране (стање крајем 2022. године, у km)

Укупно	Савремени коловоз	Магистрални		Регионални		Локални	
		Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени коловоз
547,10	336,60	40	40	42,00	42,00	470,10	264,60

Извор: Агенција за изградњу и развој Берана ДОО, 2023.

Треба напоменути да поред магистралних, регионалних и локалних путева, табелом нису приказане дужине за некатегорисане и шумске путеве на територији Општине, чија дужина износи око 477 km. Стога, укупна дужина путне мреже унутар општине Беране износи око 1.024 km.

Магистрални (дио магистралне трасе М2) и регионални путни правци (дио регионалних траса Р2, Р20), као и преко 56% расположивих категорисаних локалних путева су са савременим коловозом (асфалтним путним застором), док је остатак локалних путева доминантно са земљаним или туцаничким коловозним застором. Такође, градска зона општине покривена је мрежом градских улица у укупној дужини од око 20 km.

3.13.5. ОДРЖАВАЊЕ ЈАВНЕ РАСВЈЕТЕ

Под надлежношћу Агенције за изградњу и развој Берана ДОО су и активности везане за редовно одржавање постојеће уличне расвете на већ дефинисаним правцима, односно модернизација постојећих свјетилки економичнијим и еколошки пожељнијим. Такође, под ингеренцијом Агенције је и предлагање и установљавање нових линија уличне расвјете сходно потребама локалне заједнице, а на основу претходно усвојеног годишњег плана рада Агенције.

На подручју општине Беране тренутно је у функцији мрежа уличне јавне расвјете укупне дужине од око 120 km, са капацитетом од преко 2.400 инсталираних свјетилки јавне расвјете, којима су покривене све градске улице, приградска насеља и мјесни центри.

Сав електро материјал потребан за редовно одржавање постојећих и израду нових линија јавне расвјете прибавља се јавним позивом. Агенција располаже довољним бројем висококвалификоване стручне радне снаге, док постоји потреба унапрјеђења постојеће и куповине нове механизације неопходне за неометано извођење редовних активности из поменутог радног опсега Агенције.

3.14. АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ

Локална самоуправа остварује се у потпуности по начелима: демократије, једнакости, децентрализације, деполитизације, аутономности, законитости, професионалности, ефикасности рада органа локалне самоуправе и међусобне сарадње државе и општине.

3.14.1. ПРОСТОРНО-ПЛАНСКА И СТРАТЕШКА ДОКУМЕНТА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ

Просторни урбанистички план општине Беране (у даљем тексту ПУП) је основни документ просторног уређења који разрађује начела просторног уређења и утврђује циљеве просторног развоја те подјеле на центре, планске цјелине и зоне, свеобухватну заштиту, коришћење и намјену цјелокупног простора. ПУП је најважнији плански документ у хијерархији локалних планских докумената који обухвата цјелокупан простор општине и основни је развојни документ на основу којег су донешени плански документи нижег реда.

Просторни урбанистички план Беране до 2020. године (ПУП) усвојен је 2014. године („Службени лист ЦГ- Општински прописи“ број 35/14), а површина општине Беране по ПУП-у из периода усвајања је 674,97 km² заједно са Општином Петњица. Према подацима Управе за некретнине, након разграничења двије општине, површина Општине Беране је 506,288 km².

Доношењем Просторног урбанистичког плана општине створили су се предуслови за рационално и намјенско коришћење простора и дефинисање праваца развоја, као и израду локалних планских докумената у складу са смјерницама из ПУП-а. ПУП-ом је дефинисано да се простор општине ближе планира односно уређује доношењем локалних планских докумената и то 35 ДУП-ова, 3 ЛСЛ-је и 2 УП-а. Планским документима је предвиђена генерална урбанистичка разрада, која је одређена за развој у грађевинско земљиште у површини од 997,79 ha, а остала површина је просторна разрада у којој је само дио у насељима намијењен за градњу.

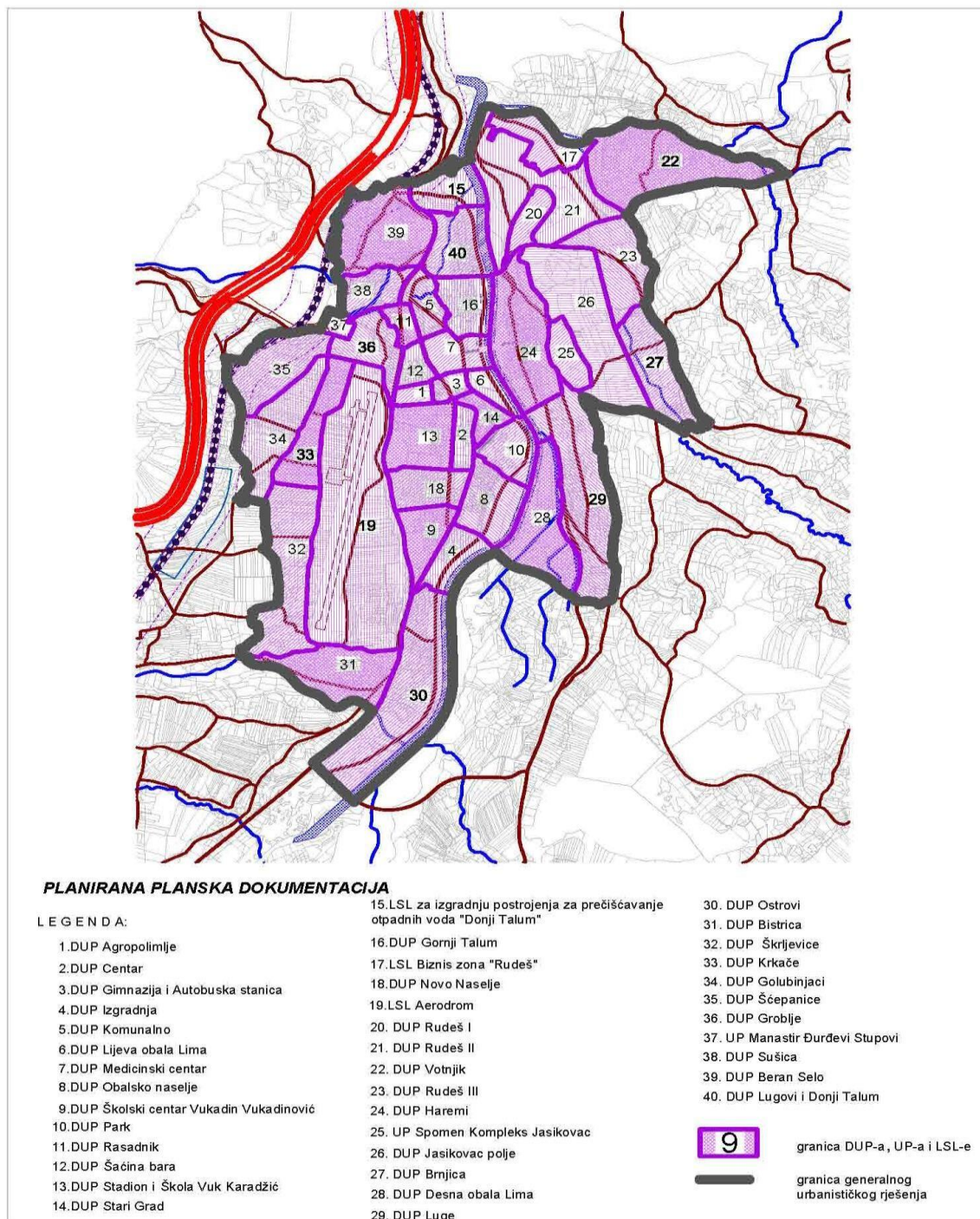
Општина Беране је административно подијељена на 34 катастарске општине, 46 насеља (5 градских насеља, 6 приградских насеља и 35 сеоских насеља).

У захвату општине Беране а у складу са ПУП-ом је извршена подјела на урбанистичку разраду и просторну разраду. Урбанистичка разрада је зона за коју је предвиђено доношење планова нижег реда (ДУП-ова) и зона предвиђена за опремање грађевинског земљишта. Просторна разрада је зона за коју није предвиђено доношење ДУП-ова осим у случајевима појединачних инвестиција и значајнијих објеката за које је могуће донијети Планове.

У урбанистичкој разради је планирано 40 детаљних урбанистичких планова у укупној површини од 9.977.970 m² (997,79 ha). У оквиру урбанистичке разраде је донесено 404,24 ha од 997,79 ha. Ван урбанистичке разраде је дио Плана посебне намјене Бјеласица и Комови који обухвата дјелове четири општине а беранска територија је 32,07% односно 220,22 km² од предметног плана.

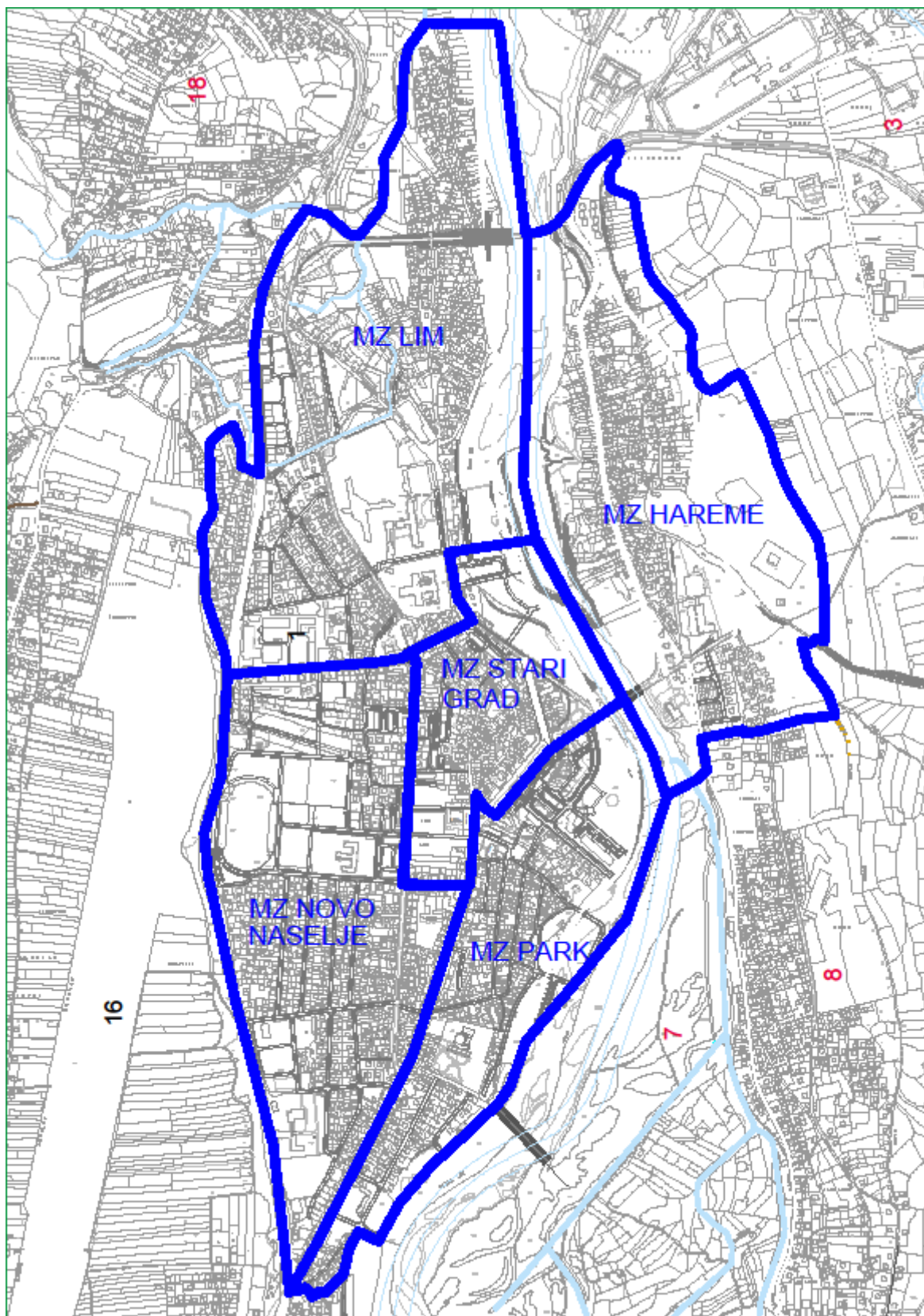
ПУП је истекао 2020. године У току је израда Нацрта Измјена и допуна ПУП-а. Држава је у обавези да донесе Просторни план Црне Горе и тренутно је у току израда Нацрта истог. Очекује се Нацрт почетком 2024. године. Надлежно Министарство такође доноси и Измјену и допуну Просторног плана Берана (у фази завршавања Нацрта).

Мапа 1. Извод из планске документације

Извор: Секретаријат за планирање и уређење простора

Мапа 2. Градске мјесне заједнице

Извор: Градски Архитекта

3.14.2. АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ - ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

У складу са Законом о локалној самоуправи, успостављена је функционална структура локалне самоуправе за подручје општине Беране. Законодавну власт на локалном нивоу чини Скупштина. Скупштина има Предсједника и Секретара скупштине који руководи Службом скупштине. На челу извршне власти налази се Предсједник општине. Локална самоуправа функционише на основу Одлуке о организацији и начину рада локалне управе општине Беране („Службени лист ЦГ - Општински прописи“, бр. 3/23 од 13.01.2023, 8/23 од 16.02.2023, 16/23 од 04.04.2023).

Обављање послова локалне управе који су утврђени Законом, Статутом општине и другим прописима врши се преко органа локалне управе и то су: Секретаријати, управа и дирекција.

Специфичне послове обављају посебне службе. Обављање стручних и других послова за Предсједника општине, Главног администратора и Главног градског архитекту, повјерено је стручним службама.

Секретаријате и управу Општине Беране чине:

- Секретаријат за општу управу и друштвене дјелатности;
- Секретаријат за финансије и економски развој;
- Секретаријат за планирање и уређење простора;
- Секретаријат за комунално-стамбене послове, саобраћај и заштиту животне средине;
- Секретаријат за пољопривреду, туризам и водопривреду;
- Секретаријат за спорт,
- Секретаријат за културу, омладину и односе са НВО
- Секретаријат за инспекцијске послове;
- Секретаријат за привреду, развој и инвестиције и
- Управа за наплату локалних јавних прихода.

Општина Беране има и **Дирекцију за имовину и заштиту имовинских права**, која обавља послове из области имовинских права и овлашћења и правне заштите имовинских права и интереса општине.

У општини Беране постоје три организационе целине, **стручне службе**:

- Центар за информациони систем,
- Служба заштите и спашавања,
- Служба за унутрашњу ревизију.

Као **посебне службе** постоје:

- Служба предсједника општине,
- Служба за заједничке послове,
- Служба главног администратора и
- Служба главног градског архитекте.

Јавне установе и предузећа чији је оснивач Општина су:

- ЈУ „Дневни центар за дјецу и омладину са тешкоћама и сметњама у развоју“;
- ЈУ „Полимски музеј“;
- ЈУ „Центар за културу“;

- Туристичка организација „Беране“;
- ДОО „Агенција за инвестиције и развој Берана“;
- ДОО „Спортски центар“;
- ДОО „Водовод и канализација“;
- ДОО „Комунално“ ;
- ДОО "Паркинг сервис";
- ДОО "Регионални бизнис центар";
- „Бенерго“ ДОО,
- ЛЈЕ (локални јавни емитер) „Радио Беране“. Унутрашња организација органа

локалне управе обезбјеђује:

- законито, успјешно и ефикасно вршење послова,
- груписање сродних и међусобно повезаних послова,
- примјену савремених метода и техничких средстава и
- сталну контролу и одговорност за вршење повјерених послова из дјелокруга свога рада.

Углавном се послови органа и служби локалне управе обављају у оквиру организационих јединица, док вршење појединих послова може бити организовано и изван поменутих организационих јединица.

Унутрашње организационе јединице су: сектор, одсјек, кабинет, служба и канцеларија - биро.

Сектор је основна организациона јединица и он служи за вршење сродних послова из више сродних управних области из основне дјелатности органа или за остваривање појединих функција органа локалне управе.

Организационом јединицом управља руководиоца организационе јединице кога поставља и разрјешава старјешина органа.

Акт о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста који се односи на вршење повјерених послова и задатака, број и структуру службеника, доноси Предсједник општине.

Одлуку о организацији и начину рада локалне управе општине Беране, сходно Закону доноси Предсједник и иста ступа на снагу 8 дана од дана објављивања у Службеном листу. Дакле, није неопходна сагласност ниједног другог државног органа/министарства.

Сукоб надлежности између органа локалне управе рјешава Главни администратор.

Сукоб надлежности између органа локалне управе, јавних служби и правних лица којима је одлуком Скупштине повјерено вршење одређених послова, рјешава Предсједник општине.

Ради ефикаснијег остваривања њихових функционалности, Предсједник општине усмјерава и усклађује рад органа и служби локалне управе у обављању свакодневних послова из њиховог дјелокруга рада.

Старјешина органа локалне управе одлучује о изузећу службеника у органима локалне управе, док Предсједник општине одлучује о изузећу старјешине органа локалне управе и Главног администратора општине.

На нивоу Општине Беране тренутно је успостављена сљедећа пирамида управљања: Пресједник општине, Главни администратор, старјешина органа локалне управе, руководиоци стручних и осталих служби и запослени.

Органи и службе локалне управе и јавне службе су дужни да организују вршење послова и задатака из свог дјело круга, на начин да грађанима омогуће да на ефикасан и економичан начин остварују своја права и извршавају задате обавезе.

Органи и службе локалне управе и јавне службе су дужни да: размотре представке, притужбе, петиције и предлоге грађана, поступи по њима и о томе обавијесте грађанина у року утврђеном Статутом општине и другим актом. Такође, органи и службе локалне управе у обавези су да пруже стручну помоћ грађанима у погледу остваривања њихових права и обавеза.

Међусобни односи органа локалне управе и служби заснивају се на правима и дужностима утврђеним законом, Статутом Општине и Одлуком о организацији и начину рада локалне управе општине Беране.

Органи и службе у обавези су да међусобно квалитетно сарађују када то захтијева природа посла и постављених задатака, да размјењују потребне податке и обавјештења која су неопходна за њихово функционисање. Тијесну сарадњу нарочито остварују приликом израде нацрта прописа, програма и планова развоја општине и појединих дјелатности, стратешког плана, плана учешћа локалног становништва у вршењу јавних послова и сл.

Средства за финансирање рада органа и служби локалне управе обезбјеђују се у Буџету општине. Средства за обављање пренесених и повјерених послова обезбјеђују се у Буџету Црне Горе.

Рад органа локалне управе је јаван. Јавност рада остварује се у складу са Законом, Статутом Општине и другим општинским одлукама.

У самој јединици локалне самоуправе Беране тренутно је запослено 295 људи, док у предузећима чији је оснивач Општина ради 492 запослена лица.

Евидентан је нереално висок број запослених како у самој општини, тако и установама и ДОО чији је иста оснивач. Међутим, како се ради о општини из североисточног региона земље, у којој нема државних предузећа (и са релативно slabим приватним сектором) и из које становништво одлази у потрази за бољим животним условима, једноставно је неминовност запослити људе у јавном - локалном сектору, да би се барем мало амортизовао одлив становништва.

Грађанска партиципација на локалном нивоу је посебно важна, јер се она тиче утицаја на процесе који се најдиректније односе на њихов свакодневни живот, рјешавање постојећих проблема и препознавање потреба.

Грађани учествују у процесу доношења одлука кроз грађанске иницијативе, петиције, локални референдум, јавне расправе приликом доношења одлука, институт „слободна столица“ који подразумева учешће грађана/НВО на сједницама Скупштине. Проблем је што се овај вид комуникације између грађана и локалне самоуправе релативно мало користи у пракси.

Грађанима је понуђена анонимна анкета за учествовање у креирању Стратешког плана развоја општине Беране од 2024. до 2031. године и они су је у одређеној мјери искористили.

У циљу неговања добросусједских, међуопштинских и регионалних односа, општина Беране је потписник великог броја споразума о сарадњи и братимљењу.

Општина Беране је град побратим са градом Терамо (Италија) и градском општином (Града Београда) Чукарица од 1985. године, са општином Пећ од 1998. године, са Костромским рејоном (Руска Федерација) од 2005. године, са општином Esch-sur- Alzette из Луксембурга од 2009. године, општином Завидовићи (БиХ) од 2011. године, општином Ђили из Турске од 2012. године, општином Дуделанж из Луксембурга од 2012. године, са градом Суботица од 2013. године, са општином Старо Нагоричане (Северна Македонија) од 2015. године, општином Врњачка Бања од 2016. године са општином Адана - Караисали из Турске од 2016. године.

Интернет презентација

Општина Беране има своју званичну интернет презентацију на адреси <http://www.berane.me/>.

На њој се могу наћи основни подаци о самој општини, локалној самоуправи, туризму, стратешким плановима развоја у општини и др. На презентацији се могу прочитати и најновије вијести од значаја за општину, преузети релевантни документи, фотографије и видео записи у електронској форми, а омогућен је и контакт путем електронске поште са надлежнима у Општини.

Општина Беране посебну пажњу посвећује представљању Општине у јавности, информисању грађана и сарадњи са медијима, што својим свакодневним активностима омогућава Биро за односе са јавношћу, организациона јединица у Служби председника.

У циљу тачног информисања јавности и побољшања комуникације са грађанима и осталом заинтересованом јавношћу, пласирају се информације и на званичну фејсбук страницу Општине Беране, вајбер заједницу и правовремено се достављају представницима медија у Беранама и Црној Гори.

Едукација кадрова је увек пожељна, док је у претходном периоду због пандемије вируса Covid-19 била прилично запостављена. У наредном периоду треба појачати ову врло важну активност.

Локална самоуправа као редовну активност спроводи едукацију запослених, али ради јачања капацитета локалне самоуправе потребно је успоставити систем електронске кадровске евиденције. Препознаје се потреба за едукацијом запослених за планирање и управљање пројектним циклусом. Сарадња са НВО је на задовољавајућем нивоу, али се може и даље унапрјеђивати, посебно кроз доношење и реализацију локалних акционих планова, као што је ЈАП за младе, Локалног програма за развој културе, ЈАП са особе са инвалидитетом и сл.

Ради што боље доступности услуга које пружа локална самоуправа, грађанима и правним лицима, потребно је успоставити систем електронске управе у општинским органима. У наредном периоду потребно је урадити и редизајн интернет презентације.

3.14.3. БУЏЕТ ОПШТИНЕ

Буџет је у односу на планирани износ највише остварен у 2022. години (93,50%) док је минимално остварење било у 2020. години (65%), када је била пандемија COVID 19 (Табела 46.)

Табела 46. Буџет Општине Беране

Буџет (€)	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Планирани укупни	11.210.000,00	12.540.000,00	10.700.000,00	9.900.000,00	11.950.000,00
Планирани оперативни	10.030.805,00	9.403.600,00	8.880.600,00	9.012.282,00	10.149.675,00
Планирани капитални	1.179.195,00	3.136.400,00	1.819.400,00	887.718,00	1.800.325,00
Остварени оперативни	9.460.208,90	7.656.255,31	7.718.126,66	8.879.057,18	/
Остварени капитални	518.220,00	548.080,88	1.021.783,31	377.096,85	/
Остварени Укупни	9.978.428,90	8.204.336,19	8.739.909,97	9.256.154,03	/

Извор: Секретаријат за финансије и економски развој, Општина Беране

Тренд далеко већег остварења присутан је код оперативног буџета (на примјер у 2022. години оперативни буџет остварен је чак са високих 98,52 %).

На пољу капиталног буџета остварење у односу на план је знатно мање и то:

2019 =43,95%; 2020= 17,47%; 2021= 56,16% и 2022= 42,47%.

3.15. АНАЛИЗА РЕАЛИЗАЦИЈЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2019. ДО 2023. ГОДИНЕ

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2019. до 2023. године, усвојен је на сједници Скупштине Општине одржаној 02.07.2019. године („Службени лист ЦГ - Општински прописи“, бр. 28/2019). Планом је дефинисан општи циљ и још четири специфична стратешка циља. Општи циљ развоја општине Беране био је: „*Постигнут бољи квалитет живота за све грађане Берана, унапријеђена инфраструктура, развијена привреда и пољопривреда, валоризовани природни ресурси и туристички потенцијали уз поштовање принципа одрживог развоја*“.

Специфични стратешки циљеви су:

I унапрјеђење јавне инфраструктуре;

II подстицање економског развоја и јачање конкурентности привреде;

III заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима;

IV јачање административних капацитета и развој људских ресурса.

Ради постизања стратешког циља (визије) општине Беране од 2019. до 2023. године, дефинисани стратешки циљеви, приоритети и мјере представљени су кроз пројекте. Тада је Стратешким планом развоја предвиђена реализација 88 пројектних идеја.

Анализа постигнутих резултата током спровођења претходног Стратешког плана развоја укључује њихове вриједности и изворе финансирања. Анализа реализованих активности је припремљена на основу достављених докумената и података из општинске управе Општине Беране дана 04. 12. 2023. године, а резултати су приказани табеларно (Табела 47).

Како наводе у општини Беране, извјештај је сачињен на основу доступних података који су прикупљени у сарадњи са надлежним секретаријатима. Ради бољег разумијевања, нумерација наведених пројеката у овом табеларном приказу задржала је редосљед

појављивања у претходном Стратешком плану развоја.

Табела 47. Табеларни приказ степена реализације планираних пројеката током спровођења претходног Стратешког плана развоја према специфичним циљевима и приоритетима

І СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ: УНАПРЈЕЂЕЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ					
Приоритет 1: Унапрјеђење и развој саобраћајне инфраструктуре					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
6.	Редовно и инвестиционо одржавање локалних путева у градском и приградском подручју	Асфалтерски радови на санацији оштећења коловоза („ударне рупе“). Одржавање градских улица, уређење тротоара, обиљежавање хоризонталне и вертикалне сигнализације.	56.421,22 155.455,18	Континуирана активност	2019-2020.
7.	Унапрјеђење градских саобраћајница	Санације градских улица током 2019. и 2020. године.	301.836,57	Континуирана активност	2019-2020.
Приоритет 2: Унапрјеђење градске инфраструктуре					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
14.	Реконструкција постојеће зграде Центра за културу	Радови у току.	72.269,80	Инсталиран систем гријања, прекривен кров, замијењена столарија	2021.
15.	Реконструкција фасада у ужем градском језгру	У току 2019. године завршена пројектна документација.	1.942,00	Завршена пројектна документација	2019.
17.	Изградња зграде за лица са инвалидитетом 27+	Опредијељена локација, обезбијеђени УТУ, упућен захтјев за расписивање конкурса.	-	У току израда пројектне документације	2019-2022.
18.	Реконструкција и одржавање објеката локалне самоуправе	Реконструкција ходника општинске зграде, канцеларија, мале сале.	100.941,00 91.555,31 50.492,33 11.991,76	-	2019-2022.
19.	Редовно и инвестиционо одржавање електро мреже за потребе уличне расвете	Током 2019. године освијетљено је око 8 km улица. Током 2020. године освијетљено је око 7 km улица.	26.140,97 15.031,24	Континуирана активност	2019-2020.
20.	Реконструкција старе хале спортова	Није започета	-	-	-
21.	Реконструкција западне трибине градског стадиона	Радови у току.	1.800.000,00	Пројекат је у току - прва фаза реконструкције почела	2019-2022.
22.	Постављање рефлектора на градском стадиону	У сарадњи са Фудбалским савезом Црне Горе.	Финансирао Фудбалски савез Црне Горе	Радови завршени	2020-2021
25.	Уређење спортских полигона и изградња нових у МЗ (набавка мобилијара)	-	3.771,00	Континуирана активност	2019-2022.
26.	Изградња ЦИТЕС центра са зоолошким вртом	Обавеза општине је изградња трафостанице. Расписан је тендер за израду пројектне документације.	38.000,00 (наградни фонд Министарства Екологије); 4.961,00 буџет Општине	Пројекат је у току - Идејно решење, завршен конкурс	2019-2022.
27.	Уређење Његошевог трга	У сарадњи са МЗ Стари град, Општина Беране је у току 2020. године извршила уређење Његошевог трга које се састојало од уклањања	33.755,70	Пројекат је реализован	2020.

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

		бехатон плоча и припрему за израду нових бехатон плоча, као и уградњу ЛЕД расвете.			
Приоритет 3: Изградња комуналне инфраструктуре					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
30.	Реконструкција градске капеле са уређењем паркинга простора	Асфалтиран паркинг код градске капеле P=1.300 m ² .	23.332,94 22.604,00	Пројекат је дјелимично реализован	2020.
31.	Уређење новог градског гробља	Завршено идејно рјешење..	373.417,00 за експропријацију земљишта	У току распис конкурса	2020.
32.	Изградња паркинга гараже	-	-	-	-
33.	Уређење парковских површина предвиђених планским документом	У оквиру пројекта „Уређења градског парка финансираног од стране Турске развојне агенције (ТИКА) током 2019. и 2020. године, извршена је адаптација парка „Сунце“ у виду постављања мобилијара, уградње ЛЕД светиљки, инсталирања система за наводњавање и сађења зимзелене ограде око парка. У сарадњи са МЗ Парк током 2020. године општина Беране је спровела I и II фазу уређења Цвјетног парка.	50.236,00 39.669,83	Континуирана активност	2019-2020.
Приоритет 4: Унапређење водоснабдевања					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
36.	Проширење и реконструкција постојеће водоводне мреже	Радови у циљу функционисања и модернизације водоводног система на резервоару „Јасиковац“ и пумпној станици „Град“.	900.000,00	Пројекат је реализован	2019-2021.
40.	Уградња пречистача ради смањења мутноће питке воде на прекидној комори Селача	Уградња аутоматске станице за хлорисање на прекидној комори „Селача“.			
41.	Уградња хлоринаторских станица на сеоским водоводима	Уградња аутоматске станице за хлорисање „Дапсифи“.			
37.	Замјена дотрајалих цјевовода и уградња мерних инструмената свим потрошачима	Реконструкција водоводне мреже са преспајањем потрошача на мрежу. Замјена водомјера.	998,82 1.874,00	Континуирана активност	2019-2021.
II СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ: ПОДСТИЦАЊЕ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА И ЈАЧАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВРЕДЕ					
Приоритет 1: Унапређење пословног амбијента за раст и развој привредних активности					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
42.	Успостављање јединственог система нефинансијске подршке бизнису	РБЦ и Одељење за економски развој Општине Беране пружају подршку почетницима у бизнису за припрему бизнис планова.	-	Континуирана активност	2019-2021.
43.	Подршка кластерима	-	-	-	-
44.	Развој и промоција бизнис зона	Расписани Јавни позиви за давање у закуп Бизнис зоне Рудеш. Потписана два уговора о закупу.	6.165,00 9.014,00	Континуирана активност	2019-2020.
Приоритет 2: Унапређење пољопривреде и руралног развоја					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
47.	Изградња сточне пијаци	Организација завршних радова. Расписивање конкурса за вршиоца техничког пријема. Добијање употребне дозволе.	53.305,00	Пројекат је реализован	2020.

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

Приоритет 3: Развој туризма и валоризација културне баштине					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
56.	Мјере ревитализације катуна, развој туристичких еко-етно села, пољопривредних катуна	Пројектом „Туристичким стазама сјевера“ - Норвешка амбасада, реконструисан је планинарски дом „Суводо“ на Бјеласици.	22.252,16	Пројекат је реализован	2020.
61.	Унапрјеђење промоције града кроз организацију манифестација	Манифестација „Тундерфест“ (због пандемије корона вируса није се одржавало 2020. и 2021. године). „Ладница Ђинђува по тргу расута“. Беранско културно љето.	10.000,00 2.000,00 8.200,00	Континуирана активност	2019-2021.
III СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ: ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА					
Приоритет 1: Успостављање Система управљања отпадом и отпадним водама					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
69.	Изградња рециклажног дворишта са сортирницом	Општина Беране је са Министарством одрживог развоја и туризма договорила сарадњу везано за поменути пројекат, који ће финансирати Управа Јавних радова Црне Горе. Уговорени су радови 01.04.2020. године у вредности од 1.285.487,09 €. Како би се радови могли започети, урађен је елаборат о уклањању старих објеката на локацији предвиђеној за изградњу рециклажног дворишта. У складу са елаборатом, покренут је тендер на којем је изабрана фирма која је извршила припремање терена за изградњу, тј. извршила рушење старих објеката. Радови на изградњи рециклажног дворишта нису започети због покретања поступка раскида уговора са Извођачем радова, пред Привредним судом у Подгорици, који је покренула УЈР. Очекује се рјешавање судског спора, чији је крајњи исход или раскид Уговора са извођачем или наставак Уговора тј. почетак извођења радова.	Реализација пројекта у фази извођења радова прекинута због судског поступка	Пројекат у току	2020-2022.
70.	Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода и проширење примарне и секундарне канализационе мреже	I фаза изградња постројења за пречишћавање отпадних вода. II фаза Изградња канализационе мреже.	11.561.537,73	Пројекат је завршен	2019.
71.	Изградња постројења за коришћење канализационог муља	Привремена технологија, израђена сопственим капацитетима, на пробном раду.	-	Није реализован	Јануар-април 2020.
72.	Пројекат „Зелена острва“	Прекогранични пројекат „Зелена Острва“ - IPA II SVS Mne-Alb. Партнери на пројекту су НВО „Caritas Montenegro“ - Бар, НВО „VIS Albania“ и Општина Malesia e Madhe - Албанија. Тема пројекта је заштита животне средине.	469.816,92	Пројекат је реализован	2020.
Приоритет 2: Заштита и коришћење природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
76.	Изградња обалоутврде на	Регулација ријеке Лим на локацији	2.500.000,00	Завршена	2019-2021.

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

	ријеци Лим у циљу заштите од поплава	„Беране - урбана зона“ у дужини од 1,6 km у оквиру пројекта „Управљање сливом реке Дрине на западном Балкану“.		пројектна док. Главни пројекат, ријешени имовинско правни односи	
77.	Регулација корита ријеке Лим са притокама	У циљу заштите од поплава, посебно у јесењим и пролећним месецима, неопходно је извршити регулацију корита Лима са притокама. Ово обухвата уклањање спрудова, наноса, проширење корита.	-	Континуирана активност	2019-2021.
78.	Подстицање пошумљавања	-	-	-	-
79.	Изградња малих хидроелектрана на градском водоводу	Мини хидроцентрали „Миоље поље“ - у циљу покривања утрошача електричне енергије градске расвјете, јавних институција и спортских објеката.	920.000,00	Пројекат завршен	2019-2021.
IV СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ: ЈАЧАЊЕ АДМИНИСТРАТИВНИХ КАПАЦИТЕТА И РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА					
Приоритет 1: Јачање капацитета локалне самоуправе					
Р. бр.	Назив пројекта	Опис	Утрошена средства (у €)	Степен реализације	Година реализације
87.	Едукација запослених у локалној самоуправи	Локални службеници присуствују обукама, радионицама, округлим столовима.	-	Континуирана активност	2019-2021.
88.	Доношење локалних акционих планова (ЛАП за културу, ЛАП за младе, ЛАП за ОСИ..)	ЛАП за социјалну инклузију Рома и Египћана 2019-2023. Стратегије запошљавања Општине Беране 2021-2025.	-	Континуирана активност	2019-2020.
Приоритет 2: Унапређење међуопштинске и регионалне сарадње					
- IPA II Interreg Ita-Alb-Mne - назив пројекта „CO-Clean“ - 109.250,00 € вриједност за Беране 2020-2021. - Партнерство на Прекограничном пројекту Црна Гора - Косово (ЕУ) назив пројекта „PRAXIS“ - 2020.					

Извор: Извјештај о реализацији Стратешког плана развоја општине Беране за 2019, 2020, 2021. и 2022. годину.

Резултати анализе показали су да:

- Од укупно 88 планираних пројеката, Општина располаже дјелимичним или потпуним подацима за 37 пројектних активности чија вредност износи најмање 18.016.052,48 евра;
- Општина је у протеклом петогодишњем периоду реализовала 14 пројектних активности укупне вредности најмање 16.623.777,25 евра;
- Статус пројеката „континуирана активност“ забиљежена је код 12 пројектних идеја укупне вриједности најмање 1.009.994,83 евра;
- осим буџета Општине, финансијска средства за финансирање пројектних активности потичу и из средстава прекограничне сарадње, ресорних министарстава, домаћих и међународних фондова, као и других донација у сарадњи са државним институцијама.

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године
Уочено је да се највећи број пројеката без адекватних података налазе у оквиру специфичног стратешког циља 2 - *Подстицање економског развоја и јачање конкурентности привреде* и специфичног стратешког циља 3 - *Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима*.

Као редовна активност континуирано се спроводио велики број пројеката у оквиру сва четири специфична стратешка циља. Статус пројеката „*реализација у току*“, „*континуирана активност*“ или „*реализована фаза*“ имају вишегодишњи пројекти који се реализују фазно или из донаторских средстава у сарадњи са државним институцијама.

Ради позиционирања општине Беране у ширем контексту Црне Горе и уз сагледавање вриједности на националном нивоу, извршено је поређење степена развијености и конкурентности Општине са другим јединицама локалне самоуправе. У наредним табелама дат је преглед кретања индекса и степена конкурентности, као и индекса и степена развијености општине Беране (Табела 48. и 49.) који су у складу са Законом о регионалном развоју.

Степен конкурентности утврђује се на основу индекса конкурентности који представља трогодишњи просјек показатеља пословног окружења и пословног сектора, који се израчунава на основу анализе квалитативних и квантитативних података на нивоу јединице локалне самоуправе.

Табела 48. Упоредни приказ индекса конкурентности општине Беране за периоде: 2009-2011; 2012-2014; 2019-2021. година

Показатељ	2009-2011.	2012-2014.	2015-2017.	2019-2021.
Индекс конкурентности	67	66,8	60,1	66,6
Степен конкурентности	18	18	21	23

Извор: Стратегија запошљавања општине Беране 2021-2025. година - подаци за временски период 2015-2017; Правилник о утврђивању листе степена конкурентности јединице локалне самоуправе за преостале временске периоде.

Показатељи *степен конкурентности* приказани у Табели 48. показују да је општина Беране заузимала 18. мјесто од 21 Општине у периодима 2009-2011. година и 2012-2014. година. **Индекс конкурентности** нам показује да је Општина значајно испод нивоа просека Црне Горе и ова вриједност се није значајно промијенила у прва два посматрана временска интервала (67 и 66,8). Међутим, у периоду 2015-2017. година, ситуација се знатно погоршала кад је у питању вриједност индекса конкурентности (60,1) и позиција Општине (21) од укупно 23 општине. У периоду 2019-2021. година, индекс конкурентности се вратио на ниво из 2012-2014. године (66,6), али степен конкурентности показује да је Општина назадовала јер је била на 23. од 24. позиције.

Индекс развијености јединице локалне самоуправе представља просјечно пондерисано одступање стандардизованих вредности основних показатеља од националног просека.

Показатељи који улазе у састав индекса развијености израчунати су на основу података у периоду од три године, а то су: стопа незапослености, доходак јединице локалне самоуправе по глави становника, буџетски приходи јединице локалне самоуправе (сопствени и законом уступљени) по глави становника, стопа раста становништва и стопа образовања становништва на нивоу јединице локалне самоуправе.

У Табели 49. дат је приказ индекса развијености општине Беране за посматране периоде.

Табела 49. Упоредни приказ индекса развијености општине Беране за временске периоде: 2010-2012; 2013-2015; 2016-2018; 2019-2021. година

Показатељ	2010-2012.	2013-2015.	2016-2018.	2019-2021.
Индекс развијености	60,08	65,55	58,32	62,86
Степен развијености	16	14	18	19

Извор: Правилник о утврђивању листе степена развијености јединице локалне самоуправе за наведене временске периоде.

Иако је у посматраном периоду дошло до пораста **индекса развијености** у периоду 2013-2015. година (65,55) у односу на временски период 2010-2012. година (60,08), општина Беране је и даље остала у трећој групи развијености. У периоду 2016-2018. година, индекс развијености био је значајно мањи него у претходном периоду, да би се од 2019. до 2021. године мало вратио на ниво из 2013. године.

Према **степену развијености** јединица локалне самоуправе, општина Беране заузимала је 16. па 14. мјесто, да би од 2016-2018. и од 2019-2021. године значајно назадовала (18. па 19. позиција). Због тога Беране припада групи мање развијених општина, сврстана је у категорију 50-75% развијености и у групи са општинама: Бијело Поље, Шавник, Тузи и Андријевица. Према овом индикатору, испод црногорског просјека је 19 од 24 општине.

3.16. SWOT АНАЛИЗА

На основу резултата анализираних области, састављена је SWOT матрица за израду Стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године. Ова шема представља важну аналитичку технику и оквир стратешког планирања који на најбољи начин одређује систематизацију ситуационе анализе, а сагледавају се:

- а) *интерни (локални) ресурси Општине (снаге и слабости) за посматране области;*
 б) *екстерни утицаји (шансе и претње) који потичу из домаћег и међународног окружења у анализираним областима.*

У наставку следи табеларни приказ SWOT анализе по областима за општину Беране (Табела 50.).

Табела 50. SWOT анализа анализираних области општине Беране, 2023. године

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Повољан географски положај; – Повољни климатски услови; – Развијена мрежа регионалних и магистралних путева и железница. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Недовољно коришћени потенцијали водних и ваздушних ресурса; – Угроженост природних ресурса пренамјеном и експлоатацијом.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Општина је једна од највећих општина на сјевероистоку Црне Горе; – Хидропотенцијал ријеке Лим. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Неусаглашеност инфраструктурних потреба са географским положајем општине Беране.
СТАНОВНИШТВО	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Просјечна старост становника општине Беране од 36,4 година; – Доминантно и флексибилно радно-способно становништво. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Негативан природни прираштај; – Несразмјерна насељеност урбаних и руралних насеља; – Низак проценат становништва у руралном подручју; – Депопулација; – Миграције младих људи.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Трансфер позитивних искустава у области популационе политике из других земаља. – Доношење програма којима би се подстакло демографски развој и ревитализација; – Развој људских ресурса за управљање локалним и регионалним развојем. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Густина насељености није у сагласности са природним ресурсима региона; – Расположена старосна структура; – Дугорочни тренд депопулације; – Економска миграција становништва.
ЗАПОШЉАВАЊЕ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Подршка запошљавању и самозапошљавању кроз мјере Активне политике запошљавања; – Постојање високообразовних установа може пружити квалификоване кандидате; – Развој индустријских зона може пружити могућности за отварање нових радних места. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Висока стопа незапослености; – Неповољна старосна структура незапослених лица; – Недовољно радних места за висококвалификовану радну снагу.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Долазак страних фирми које би утицале на смањење стопе незапослених; 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Потребе привреде за радном снагом у Сјеверном региону Црне Горе су на нижем

<p>– Генерално растући тренд броја запослених.</p>	<p>нивоу у односу на остале регионе, тако да је присутна и миграција незапослених лица; – Миграције високообразовног кадра</p>
<p>ОБРАЗОВАЊЕ И ОБРАЗОВНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ</p>	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <p>– Постојање доброг законодавног оквира за развој образовања; – Постојање инвестиционих подстицаја из буџетских средстава и међународних пројеката.</p>	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <p>– Недостатак информатичке опреме и других савремених дидактичких средстава; – Недовољни просторни капацитети, посебно у области предшколског васпитања и образовања; – Неповољна старосна структура становништва.</p>
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <p>– Учешће у међународним пројектима; – Повлачење средстава из Европских фондова; – Јачање људских ресурса у области образовања; – Повезивање области образовања, спорта и туризма.</p>	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <p>– Исељавање становништва посебно оних са ВСС; – Број незапослених са високом стручном спремом; – Мањак смештајних капацитета; – Ограничена финансијска средства локалне заједнице; – Недовољно учешће у међународним пројектима и недовољно повлачење средстава из Европских фондова.</p>
<p>ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНИ РАД</p>	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <p style="text-align: center;"><i>Здравство</i></p> <p>– Постојање позитивних правних прописа који регулишу јавно здравље; – Дугогодишње искуство у пружању здравствених услуга; – Распољивост стручњака из области здравства; – Постојање Савјетовалишта за дјecu при Дому здравља; – Интерсекторска сарадња на нивоу ЈЛС.</p> <p style="text-align: center;"><i>Социјални рад</i></p> <p>– Распољивост стручњака из области здравства, социјалне заштите, образовања, или НВО; – Дугогодишње искуство пружаоца услуга; – Интерресорна комисија за процјену потреба за додатну образовну, здравствену и социјалну подршку дјетета или ученика; – Оспособљеност Центра за социјални рад за учешће у различитим облицима подршке женама изложеним насиљу; – Учешће младих на различитим манифестацијама.</p>	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <p style="text-align: center;"><i>Здравство</i></p> <p>– Недовољни технички и кадровски услови у примарној и секундарној здравственој заштити; – Неинформисаност становништва о обољењима КВБ; – Непрепознавање последица употребе и злоупотребе ПАС, алкохола, цигарета, и некоришћења доступне заштите.</p> <p style="text-align: center;"><i>Социјални рад</i></p> <p>– Ниске пензије и недостатак новчаних средстава за покривање трошкова коришћења услуга социјалне заштите; – Низак ниво умрежавања појединачних база података релеватних установа и организација; – Мањак иницијатива за организовање прихватилица за стара лица или прихватних станица; – Мала заинтересованост младих за учешће у активностима намијењеним старим особама; – Мала заинтересованост приватног сектора за пружање и развој социјалних услуга; – Низак ниво животног стандарда особа са инвалидитетом;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> –Лоша информисаност особа са инвалидитетом о правима и могућностима коришћења постојећих услуга; –Лоша информисаност пружалаца услуга о потребама корисника; –Велики број незапослених жена; –Жртве насиља у породици ријетко се обраћају за помоћ. –Пораст броја различитих облика насиља који нису препознати и дефинисани у процедурама и протоколима институција.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <p style="text-align: center;">Здравство</p> <ul style="list-style-type: none"> – Усклађеност националног законодавства са међународним стандардима; – Могућности за нова радна мјеста у здравству и пратећим службама изградњом Ургентног центра; – Спремност Здравствених центара за учешће у различитим облицима здравствене подршке становништву. <p style="text-align: center;">Социјални рад</p> <ul style="list-style-type: none"> – Коришћење базе података Завода за социјалну заштиту и информисање о пруженим услугама у заједници; –Укључивање приватног сектора у реализацији стратешких циљева; –Постојање домаћих и иностраних конкурса за унапрјеђење квалитета живота старијих; –Заинтересованост општинске управе за успостављање нових услуга социјалне заштите у складу са својим овлашћењима; –Подизање свијести грађана и запослених у јавном и приватном сектору о правима и потребама особа са инвалидитетом; –Сарадња са медијима; –Примјена позитивног искуства других удружења и организација из окружења; –Оснаживање социјалног предузетништва; –Рад жена стручњака на повећању видљивости женске проблематике кроз медије и подршка пројектима са овом тематиком; –Присуство домаћих и страних фондова; –Реалан увид у ограничења које носи старост; –Спремност Центра за социјални рад за учешће у различитим облицима за до сада неспровођене подршке деци и породици. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <p style="text-align: center;">Здравство</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пораст фактора ризика КВБ, болести зависности и СТБ; – Континуиран одлив стручног здравственог кадра и других стручних радника (медицинског особља); – Непрепознавање последица некоришћења здравствене заштите. <p style="text-align: center;">Социјални рад</p> <ul style="list-style-type: none"> –Низак стандард и велика незапосленост локалног становништва; –Значајан удио старијих особа у укупном становништву; –Ниска социјална свест средине о потребама старих; –Услед продужења животног вијека све више људи оболијева од психоорганичког синдрома, чиме се умањује способност бриге о себи; –Предрасуде о особама са инвалидитетом; –Неинформисаност старих лица и осталих чланова породице о правима; –Сразмјерно велике обавезе старачких домаћинстава сходно висини расположивих прихода; –Недовољно издвајање буџетских средстава за развој социјалних услуга и давања; –Непостојање националног и локалног мониторинга и евалуације услуга пружених дјечи и породици; –Недовољна финансијска средства за подршку породица са дјецом; –Повећан број случајева вршњачког насиља; –Недовољна психосоцијална подршка и помоћ дјечи и младима жртвама насиља; –Недовољно средстава из националног и локалног буџета за социјалну заштиту особа са инвалидитетом; –Недовољна свест средине о социјалним потребама ОСИ;

	<ul style="list-style-type: none"> –Недовољно спровођење законских мјера у пракси; –Значајне разлике у положају и квалитету живота жена у руралним и урбаним срединама; –Незадовољавајуће учешће жена у јавном животу и на мјестима одлучивања; –Недовољна солидарност међу женама.
КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Постојање законодавног оквира за развој културе и рад Установа културе; – Постојање буџетских инвестиционих подстицаја и међународних пројеката (посебно европских фондова усмјерених на културу а намијењених државама кандидатима). 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Мањак просторног капацитета; – Недовољна повезаност културе, спорта и туризма; – Недовољно развијен приватни сектор који би учествовао у финансирању појединих културних манифестација кроз спонзорства.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Јачање људских ресурса у области културе; – Учешће у међународним пројектима и повлачење средстава из европских фондова; – Повезивање области спорта, туризма и културе и даљи развој спортског и културног туризма; – Јачање присуства приватних фирми у финансирању културних манифестација кроз спонзорства. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Мањак просторног капацитета; – Ограничена финансијска средства из буџета општине Беране; – Недовољно препознавање значаја међународних пројеката и могућности повлачења средстава из европских фондова; – Миграције становништва, посебно дијела са ВСС.
СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Постојање добрих законодавних оквира за развој спорта; – Постојање буџетских инвестиционих подстицаја и међународних пројеката (посебно европских фондова усмерених на спорт, а намијењених државама кандидатима). 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Мањак просторног капацитета; – Недовољна повезаност спорта и туризма; – Недовољно развијен приватни сектор који би учествовао у финансирању спортских клубова кроз спонзорства.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Јачање људских ресурса у области спорта; – Учешће у међународним пројектима и повлачење средстава из Европских фондова; – Повезивање области спорта и туризма, и даљи развој спортског туризма; – Јачање учешће приватних фирми у финансирању спортских клубова кроз спонзорства. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ограничена финансијска средства из буџета општине Беране; – Миграције становништва, посебно дијела са ВСС.
ПРИРОДНИ УСЛОВИ, РЕСУРСИ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Расположиве резерве мрког угља и осталих минералних сировина; – Расположиво шумско богатство; 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> –Недовољна искоришћеност природних богатава;

<ul style="list-style-type: none"> – Релативно висок квалитет расположивог земљишта; – Дobar квалитет ваздуха; – Расположивост великог хидропотенцијала; – Заштићена природна подручја, укључујући НП Биоградска гора; – Присуство биолошке разноврсности и значајнијих природних богатстава; – Подручја са посебним природним вриједностима (ријека Лим, језера, планина Јеловица); – Проактивност локалне самоуправе у заштити животне средине. 	<ul style="list-style-type: none"> – Неадекватно управљање природним ресурсима; – Непостојање прерађивачких капацитета (за финализацију производа); – Отежано добијање концесија за индивидуалне дрвопрерађиваче; – Слаба примјена нових технологија; – Низак ниво еколошке свијести становништва; – Одсуство континуираног мониторинга квалитета ваздуха; – Присуство загађивача, попут колективних и индивидуалних ложишта, саобраћаја у градском језгру, неправилног одлагања отпадних вода; – Недовољна искоришћеност обновљивих извора енергије; – Ниска свијест о потреби адекватног управљања отпадом.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Финализација прераде дрвета; – Коришћење обновљивих извора енергије; – Могућност успостављања приватно - јавног партнерства; – Едукација становништва у области екологије и заштите животне средине; – Повећање надлежности и капацитета локалне управе за заштиту животне средине; – Валоризација природних ресурса кроз просторно планирање; – Интензификација спровођења мјера заштите животне средине; – Искоришћавање потенцијала обновљивих извора енергије; – Улагања у побољшање канализационог система; – Конституисање система за праћење и мониторинг стања животне средине; – Перспективе повезане са могућим чланством Црне Горе у ЕУ. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Нерационална, непланска и неодржива експлоатација природних богатстава (шумског фонда, ријека, итд.); – Елементарне непогоде и климатске промјене; – Загађење водотокова усљед неодговорне употребе хемикалија у пољопривреди; – Уношење опасних материја у земљиште и водотокове; – Присуство загађења од индивидуалних и индустријских ложишта.
ПРИВРЕДА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <p style="text-align: center;"><i>Економско-производни систем</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Постојање законодавних оквира за пословање привредних субјеката; – Постојање инвестиционих подстицаја државе, посебно стимулативних мјера подршке за покретање пословања у Бизнис зони „Рудеш“ и нова запошљавања. <p style="text-align: center;"><i>Туризам</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Аутентичност предјела, понуде и традиционалних вриједности; 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <p style="text-align: center;"><i>Економско-производни систем</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Радно-интензивна и енергетски неефикасна привредна производња; – Недостатак кадровских капацитета за даљи развој дрвне индустрије; – Непостајање финалних дрвних производа; – Непостајање железничке и телекомуникационе инфраструктуре на локацији Бизнис зоне „Рудеш“;

<ul style="list-style-type: none"> – Потенцијал за авантуристички туризам; – Располагиво богатство природних љепота; – Разноликост туристичке понуде засноване на потенцијалу планине, ријеке, језера; – Богато културно-историјско наслеђе; – Изражена традиција гастрономске понуде; – Понуда сеоског туризма на традиционалним сеоским домаћинствима уз пружање аутентичних искустава; – Изражено гостопримство локалног становништва. <p style="text-align: center;">Пољопривредна и органска производња</p> <ul style="list-style-type: none"> – Релативно повољан географски положај подручја општине Беране; – Располагање значајним површинама пољопривредног земљишта на којима је омогућена разноврсна биљна и сточарска производња; – Повољне хидрографске карактеристике већег дијела подручја општине (већи и мањи водотоци и бројни извори воде већег капацитета); – Задовољавајућа основна саобраћајна и енергетска инфраструктура у већем дијелу подручја општине; – Повољни услови за пољопривредну производњу у систему органске пољопривреде; – Традиција у пољопривредној производњи; – Повољни услови за гајење оваца, коза и говеда у интензивном систему узгоја на великом дијелу брдско-планинског подручја општине; – Велике могућности за производњу сточне хране која превазилази потребе садашњег обима сточарства; – Развијена и добро опремљена служба за здравствену заштиту и лијечење стоке; – Развијена пољопривредна служба за подршку пољопривредним произвођачима; – Повољни услови за гајење коштичавог (шљива), јабучастог (јабука, крушка), јагодастог (јагода, високожбунаста боровница, малина) и језграстог воћа (орех, леска); – Повољни услови за гајење поврћа на отвореном и у затвореном простору (пластеници); – Изузетно повољни услови за развој алтернативних и других грана пољопривреде (пчеларство, подизање рибњака пастрмке, гајење ловне дивљачи, производња љековитог и ароматичног биља). 	<ul style="list-style-type: none"> – Гашење производних погона који су некада запошљавали више хиљада радника; <p style="text-align: center;">Туризам</p> <ul style="list-style-type: none"> – Недовољна диверзификација туристичког производа; – Неадекватна инфра и супраструктура (комунална и водоводна, електро, путна и друго) наспрам захтјева модерне туристичке понуде; – Недостатак свијести о развојним политикама; – Општина је генерално недовољно препозната дестинација; – Изражена сезоналност у туризму; – Изражено присуство сиве економије; – Депопулација руралних предјела и лоша старосна структура у руралним подручјима; (мањак расположиве адекватне радне снаге); – Присуство непланске градње; – Лошији третман отпадних вода и присуство дивљих депонија потенцијално кочи развој туризма; – Недовољна сарадња између јавног и приватног сектора; – Низак ниво дигитализације; – Недостатак финансијских средстава; – Низак ниво међусекторске сарадње; – Мањак ефикасне маркетиншке стратегије може резултирати недовољним промовисањем туристичких потенцијала. <p style="text-align: center;">Пољопривредна и органска производња</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ниска инвестициона улагања у пољопривреду у дугом периоду; – Негативна демографска кретања на подручју општине у цјелини, а посебно у руралним и планинским дјеловима; – Неповољне климатске карактеристике, нарочито из угла висине и распореда падавина; – Мањак система за наводњавање, због чега се недовољно користе расположиви водни ресурси; – Уситњеност земљишних посједа; – Отежана употреба механизације због структуре земљишта, конфигурације терена и уситњености посједа; – Технолошка застарјелост и висок степен амортизованости расположивих средстава механизације и опреме у пољопривреди; – Неповољан расни састав стоке; – Неодговарајући смјештајни и хигијенски услови у гајењу стоке, и недовољно
--	---

	<p>механизовање радних процеса у сточарству;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Застарели и у високом степену амортизовани засади воћа; – Недовољно ријешена инфраструктура у руралним и планинским дјеловима општине (локални путеви, водоснабдијевање, комунални отпад и друго); – Неорганизован откуп и снабдијевање пољопривредних произвођача са инпутима за производњу и средствима за заштиту биља и стоке; – Недовољни и застарели капацитети за прераду пољопривредних производа (мљекаре, сушаре, дестилерије и друго); – Пропадање организација у пољопривреди и неорганизованост пољопривредних произвођача; – Мањак искусних и образованих менаџера у агробизнису; – Недовољно познавање капацитета свјетског тржишта.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <p style="text-align: center;"><i>Економско-производни систем</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Привлачење нових инвеститора и донатора; – Стимулисање алокације инвестиција према недовољно развијеним привредним субјектима; – Формирање нових бизнис зона; – Јачање кадровске структуре у дрвној индустрији; – Подстицање развоја дрвне индустрије и стварања високог степена финализације дрвних производа. <p style="text-align: center;"><i>Туризам</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Туризам, стимулатор развоја других привредних и непривредних грана; – Тренд повратка људи природи; – Могућност коришћења ЕУ фондова, с обзиром на статус кандидата, и процес интеграције ЦГ у Европску унију и приступ ЕУ претприступним фондовима; – Активирање аеродрома; – Унапрјеђење друмске инфраструктуре (изградња пута Беране-Јеловица-Колашин, и друго); – Диверзификација туристичког производа (развој руралног, културно-историјског, спортско-рекреативног, верског и других облика туризма); – Јачање јавно-приватног партнерства; – Повећање потражње за органским пољопривредним производима; 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <p style="text-align: center;"><i>Економско-производни систем</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Исељавање радно способног становништва; – Пропадање грађевинских објеката у Бизнис зони „Рудеш“; – Утврђивање начина валоризације активности у дрвној индустрији; – Недовољно средстава за оживљавање дрвне индустрије; – Стопа наплата потраживања; – Стални раст инфлације. <p style="text-align: center;"><i>Туризам</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Слаба информисаност о могућностима и бенефитима „зеленог туризма“; – Повећање загађења ваздуха и загађености животне средине; – Ограничен финансијски капацитет локалних самоуправа; – Недовољна валоризација културне баштине; – Мањак квалификоване радне снаге; – Недовољно оснажено јавно-приватно партнерство; – Притисак конкуренције других дестинација; – Мањак инвестиција у туристичку инфраструктуру може ограничити раст туризма и умањити привлачност дестинације.

<ul style="list-style-type: none"> – Потражња за зеленим или еко смјештајним капацитетима; – Развој понуде, односно производа који су у функцији здравих стилова живота (спортски туризам, авантуристички и камп туризам, туризам у заштићеним подручјима и слично); – Инвестирање у унапрјеђење смјештајних капацитета и туристичких атракција повећава атрактивност дестинације. <p>Пољопривредна и органска производња</p> <ul style="list-style-type: none"> – Стратегија развоја пољопривреде и друге мјере економске политике Црне Горе, којима се стимулише развој и интензивирање пољопривредне производње; – Дугорочна Стратегија Европске Уније, која предвиђа значајнија улагања у пољопривреду и прехранбену индустрију у земљама Балкана; – Могућност већих инвестиција у аграр од стране предузетника и других људи из овог краја који живе и раде у економски развијеним земљама; – Близина великих потрошачких центара у Црној Гори и земљама окружења; – Висока стопа раста тражње хране на свјетском тржишту и компаративна предност беранског краја у производњи појединих пољопривредних производа код којих је посебно изражен раст тражње; – Значајна улагања општине Беране у стварање услова за развој појединих линија пољопривредне производње; – Укрупњавање земљишних посједа, као резултат тржишне економије; – Увођење савремених технологија у примарну производњу и прераду пољопривредних производа; – Реализација Програма изградње угоститељско-туристичког комплекса. 	<p>Пољопривредна и органска производња</p> <ul style="list-style-type: none"> – Низак ниво привредне активности; – Глобализација свјетске економије и евроинтеграције; – Неконтролисан увоз јефтених пољопривредно-прехранбених производа; – Изостанак подстицаја у пољопривреди због могућег дефицита у републичком буџету; – Одливање најпродуктивније радне снаге из пољопривреде у профитабилније гране привреде, или у иностранство; – Велика пробирљивост тржишта земаља ЕУ у погледу траженог квалитета прехранбених производа; – Самодовољност тржишта економски развијених земаља за основним пољопривредним и прехранбеним производима (месо, млијеко и др.); – Висока цијена коштања пољопривредних производа због виших цијена инпута и ниже продуктивности у односу на аграрно развијене земље; – Увођење свјетских норми стандарда квалитета пољопривредних производа; – Нестабилна политичка и економска ситуација у земљама региона, односно окружења; – Могућност привредне рецесије у земљама ЕУ, што нужно доводи до пада потрошње прехранбених производа који се карактеришу са високом еластичношћу тражње; – Пријетње од заостајања у развоју профитабилнијих грана пољопривреде у односу на друге крајеве Црне Горе.
САОБРАЋАЈ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Задовољавајуће стање и покривеност путне инфраструктуре на локалном нивоу (категорисани и делимично некатегорисани путеви); – Добра повезаност локалних путева који се везују за градско језгро; – Релативно уређена градска и приградска саобраћајна инфраструктура; – Висока мотивисаност општинске управе за израду планске и пројектно-техничке документације. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ограниченост буџетских средстава за унапређење путне инфраструктуре; – Непостојање жељезничке мреже; – Недостатак паркинг мјеста; – Непостојање аеродрома.
ШАНСЕ	ПРИЈЕТЊЕ

<ul style="list-style-type: none"> – Повољан географски положај; – Изградња пута Беране-Јеловица-Колашин; – Изградња 21,5 km аутопута А-1 Бар-Бољаре на територији општине Беране; – Висока мотивисаност општинске управе за спровођење валоризације аеродрома; – Подршка од стране владиних тела у припреми и спровођењу великих инфраструктурних пројеката; – Унапрјеђење путне инфраструктуре на територији општине и побољшање веза са регионом; – Потенцијал развоја и оспособљавања алтернативних саобраћајница; – Интензификација туристичких потенцијала кроз изградњу регионалног пута Лубнице-Мојковац, чиме ће се омогућити валоризација цјелокупног простора Бјеласице и Комова. 	<ul style="list-style-type: none"> – Неконтролисано коришћење локалних путева (транспорт дрвне грађе); – Мањак инвеститора за унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре; – Недостатак финансијских средстава за модернизацију саобраћајне инфраструктуре; – Релативно низак ниво расположивих фондова за улагање у одржавање, обнову и развој путне мреже.
ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Постојање одговарајуће инфраструктуре за бежични интернет и ADSL; – Доступност оператера за фиксну и мобилну телекомуникацију. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Слаба примјена нових технологија.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ширење 5G мреже са свим напредним сервисима. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Присуство услуга оператера из земаља окружења.
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Распољивост великог хидропотенцијала; – Постојање функционалне електро - енергетске инфраструктуре; – Добро снабдијевање потрошача електричном енергијом. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Недостатак материјалних и административних капацитета за спровођење пројеката енергетске ефикасности; – Слаба примена нових технологија.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Коришћење обновљивих извора енергије. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Непроналажење стратешког партнера за валоризацију обновљивих извора енергије.
КОМУНАЛНИ ПОСЛОВИ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Развијена (територијално) дистрибутивна мрежа за водоснабдијевање; – Постојање привременог складишта комуналног отпада „Рујишке лазе“; – Санирано привремено одлагалиште „Васове воде“; – Задовољавајуће стање и покривеност територије општине јавном расвјетом; – Распољивост квалификованом радном снагом и адекватном механизацијом потребном за извођење комуналних послова. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Неадекватно управљање отпадним водама; – Непостојање адекватне инфраструктуре за управљање чврстим отпадом и отпадним водама; – Сразмјерно високи губици питке воде у водоводној мрежи током њене дистрибуције; – Повећана замућеност питке воде током кишног периода (током пролећа и јесени); – Непотпуна покривеност територије канализационом мрежом (приградских насеља); – Непостојање складишта (депоније) грађевинског отпада;

	– Техничко-технолошка застарјелост појединих комада расположиве механизације.
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Завршетак радова на постројењу за пречишћавање отпадних вода и недостајућих траса канализационе мреже; – Изградња „Рециклажног дворишта са сортирницом“. 	<p style="text-align: center;">ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Нерегулисано корито ријеке Лим; – Елементарне непогоде које могу изазвати проблеме у водоснабдијевању; – Конфигурација терена; – Ниво расположивих фондова за улагање у одржавање, обнову и развој јавне расвете, водоводне и канализационе мреже.
АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ	
<p style="text-align: center;">СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Нацрт просторно-урбанистичког плана општине је у припреми, а очекује се његово усвајање током 2024. године; – Постојање технологије за унапрјеђење пружања услуга грађанима (СМС модул, веб сајт Општине, вајбер заједница); – Постојање Грађанског бироа у циљу унапређења пружања услуга грађанима; – Распоживост адекватних одлука у циљу подстицања предузетништва; – Побратимљавање са осталим општинама и градовима у и ван Црне Горе. 	<p style="text-align: center;">СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Преплитање надлежности; – Непостојање прецизног регистра (пописа) општинске непокретне имовине;
<p style="text-align: center;">ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Усавршавање кадрова у различитим областима из надлежности локалне самоуправе, и велика посвећеност у раду; – Повратак стручних кадрова; – Подстицање укључивања грађана у процесу доношења одлука; – Јачање сарадње са НВО; – Подстицање међуопштинске и прекограничне сарадње; – Увођење електронске управе. 	<p style="text-align: center;">ПРЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Несразмјеран (превелик) број запослених у општинској управи у односу на број становника; – Низак фискални капацитет; – Утицаји економске кризе; –

IV ОПШТИ ЦИЉ И СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ СА ПРИОРИТЕТИМА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ

4.1. ОПШТИ ЦИЉ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ

Константан привредни, друштвени, економски и еколошки раст Општине изазван повећањем продуктивности, конкурентности и инвестиционим улагањима, као подршка инклузивном расту и напретку општине Беране.

4.2. СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ СА ПРИОРИТЕТИМА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ

- I Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране;**
- II Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима;**
- III Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета;**
- IV Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности;**
- V Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре;**
- VI Унапрјеђење постојећих административних капацитета.**

Након дефинисаних специфичних стратешких циљева приступило се изради њихових приоритета и пројектних идеја.

I Специфични стратешки циљ: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране

Приоритет 1. Унапрјеђење сточарске производње

- Пројектна идеја 1. Специјализоване говедарске фарме;
- Пројектна идеја 2. Специјализоване овчарске фарме;
- Пројектна идеја 3. Специјализоване фарме коза;
- Пројектна идеја 4. Специјализоване свињарске фарме;
- Пројектна идеја 5. Специјализоване живинарске фарме,
- Пројектна идеја 6. Унапрјеђење пчеларске производње (за производњу меда и репроцентри за производњу матица);
- Пројектна идеја 7. Унапрјеђење рибарства;

Приоритет 2. Унапрјеђење биљне производње

- Пројектна идеја 8. Подизање савремених засада коштичавог воћа (шљива);
- Пројектна идеја 9. Подизање савремених засада јагоде;
- Пројектна идеја 10. Подизање савремених засада малине;
- Пројектна идеја 11. Подизање савремених засада високожбунасте боровнице,
- Пројектна идеја 12. Обнављање засада и унапрјеђење технологије јабуке и крушке;
- Пројектна идеја 13. Унапрјеђење ратарске производње;
- Пројектна идеја 14. Унапрјеђење производње крмног биља;
- Пројектна идеја 15. Унапрјеђење повртарске производње;
- Пројектна идеја 16. Унапрјеђење органске производње;

Пројектна идеја 17. Гајење, сакупљање и прерада ароматичног и лековитог биља и шумских плодова;

Приоритет 3. Унапрјеђење институционалне помоћи пољопривредним произвођачима

Пројектна идеја 18. Институционална подршка пољопривредним газдинствима;

Пројектна идеја 19. Оснивање и подстицај развоја агрокооператива;

Пројектна идеја 20. Заштита географског поријекла пољопривредних и прехрамбених производа;

II Специфични стратешки циљ: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима

Приоритет 1. Унапрјеђење квалитета ваздуха

Пројектна идеја 21. Постављање мобилне мјерне станице за континуирано праћење квалитета ваздуха;

Пројектна идеја 22. Реконструкција котларница јавних објеката у циљу преласка на еколошки прихватљива горива;

Приоритет 2. Унапрјеђење квалитета пијаће воде

Пројектна идеја 23. Уређење водотокова другог реда који су у сливу за пијаћу воду;

Пројектна идеја 24. Проширење и реконструкција водоводне мреже са замјеном азбестно-цементних цијеви;

Пројектна идеја 25. Изградња пречишћивача за питку воду на водоизворишту „Мерића Врело“;

Пројектна идеја 26. Уградња хлорних станица на сеоским водоводима;

Приоритет 3. Ефикасно управљање отпадним водама

Пројектна идеја 27. Унапрјеђење и реконструкција канализационе инфраструктуре;

Пројектна идеја 28. Изградња пречишћивача за канализациони муљ;

Пројектна идеја 29. Изградња канализационе мреже Доњи Талум;

Пројектна идеја 30. Изградња канализационе мреже Лужац;

Приоритет 4. Ефикасно управљање отпадом

Пројектна идеја 31. Мапирање и чишћење дивљих депонија;

Пројектна идеја 32. Примарна селекција и одвоз отпада;

Пројектна идеја 33. Санација и рекултивација бивше депоније са промјеном намјене простора;

Пројектна идеја 34. Изградња рециклажног дворишта са сортирницом и трансфер станицом;

Пројектна идеја 35. Подизање нивоа свести грађана о значају ефикасног управљања отпадом;

Приоритет 5. Енергетска ефикасност и одрживо управљање природним ресурсима

Пројектна идеја 36. Јамска складишта за топлификацију Општине;

Приоритет 6. Заштита од поплава и клизишта

Пројектна идеја 37. Изградња обалоутврде на реци Лим у циљу заштите од поплава;

Пројектна идеја 38. Регулација корита Лима са притокама;

Пројектна идеја 39. Мапирање клизишта и израда пројектне документације за њихово санирање;

III Специфични стратешки циљ: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета

Приоритет 1. Проширење смјештајних капацитета

Пројектна идеја 40. Изградња туристичког комплекса са рибарским селом код СТЕС центра;

Пројектна идеја 41. Изградња смјештајних капацитета за релаксацију - нови стандарди у туризму општине Беране;

Приоритет 2. Промоција културне и историјске баштине

Пројектна идеја 42. Истраживање, заштита и промоција културне баштине Општине Беране;

Приоритет 3. Диверзификација туристичке понуде

Пројектна идеја 43. Креирање туристичког кластера за интегрисану туристичку понуду;

Пројектна идеја 44. Рестаурација и претварање старих кућа у аутентичне смјештајне јединице;

Пројектна идеја 45. Промоција и унапрјеђење традиционалне кухиње у сеоском туризму;

Приоритет 4. Услужно оријентисан развој (ширење услуга које укључују преводиоце, информативне брошуре на различитим језицима и различите типове смјештаја)

Пројектна идеја 46. Израда интерактивне виртуелне туристичке туре;

Приоритет 5. Валоризација природних ресурса у функцији туризма

Пројектна идеја 47. Еко-туристички центар и мрежа стаза за активности у природи;

IV Специфични стратешки циљ: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности

Приоритет 1. Унапрјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа

Пројектна идеја 48. Производња млијека и млијечних производа - мини млијекара;

Пројектна идеја 49. Подизање капацитета за прераду меса (кланица, сушаре);

Пројектна идеја 50. Подизање капацитета за дестилацију (дестилерије);

Пројектна идеја 51. Подизање капацитета за сушење пољопривредних производа (мини сушаре);

Пројектна идеја 52. Формирање откупно-прерадног центра за воће, поврће и шумске плодове;

Приоритет 2. Подстицање привредног развоја

Пројектна идеја 53. Развој и промоција бизнис зона од регионалног значаја и формирање и развој бизнис зона од локалног значаја као и инфраструктурно уређење бизнис зона;

Приоритет 3. Коришћење природних ресурса у сврху економског развоја

Пројектна идеја 54. Експлоатација хидропотенцијала на територији општине Беране;

Пројектна идеја 55. Изградња хидроелектране „Тивран“;

Пројектна идеја 56. Истраживања камена и глине на територији општине Беране;

Пројектна идеја 57. Развој дрвнопрерађивачке индустрије и стварање производа са вишим степеном обраде - подизање производних капацитета за производњу брикета и пелета;

Приоритет 4. Унапрјеђење институционалне подршке

Пројектна идеја 58. Подршка оснивању кластера у области привреде;

V Специфични стратешки циљ: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре

Приоритет 1. Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре

Пројектна идеја 59. Пројектовање нових саобраћајних рјешења за све раскрснице у градској зони (кружни токови) - кружни ток код „Нишавић пекаре“;

Пројектна идеја 60. Пројектовање нових саобраћајних рјешења за све раскрснице у градској зони (кружни токови) - кружни ток код хотела „Беране“

Пројектна идеја 61. Техничка регулација саобраћаја у ужем језгру општине Беране;

Пројектна идеја 62. Реконструкција пута Бераковац - Петњик;

Пројектна идеја 63. Саобраћајно повезивање (организација јавног: градског, приградског и међуградског превоза);

Пројектна идеја 64. Изградња регионалног пута Лубнице - Мојковац;

Пројектна идеја 65. Поновно отварање аеродрома;

Пројектна идеја 66. Изградња пјешачког моста на Лиму у Харемима;

Пројектна идеја 67. Изградња колског моста преко Лима на обилазници;

Пројектна идеја 68. Изградња приступне саобраћајнице колском мосту са обје стране ријеке Лим;

Пројектна идеја 69. Изградња моста на Лиму, МЗ „Штитари-Пода“;

Пројектна идеја 70. Изградња приступне саобраћајнице новом вртићу;

Пројектна идеја 71. Изградња улице између болнице и Гимназије „Панто Малишић“;

Пројектна идеја 72. Реконструкција Полимске улице;

Пројектна идеја 73. Реконструкција улице од семафора ка градском гробљу;

Пројектна идеја 74. Изградња приступне саобраћајнице према Новом гробљу;

Пројектна идеја 75. Изградња улице од заобилазнице до Полимске улице

Пројектна идеја 76. Реконструкција улице од Хотела „Беране“ до Лисијевог поља;

Пројектна идеја 77. Изградња тротоара од моста на Бистрици до скретања ка Лубницама уз магистрални пут;

Пројектна идеја 78. Реконструкција улица у Новом насељу;

Пројектна идеја 79. Реконструкција Шудиковске улице;

Пројектна идеја 80. Реконструкција улице Епископа Теофила;

Пројектна идеја 81. Реконструкција пута Курикуће-Суводо;

Пројектна идеја 82. Реконструкција Манастирске улице до старог градског гробља;

Пројектна идеја 83. Изградња моста на Лиму код манастира Урошевица;

Приоритет 2. Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре

Пројектна идеја 84. Реконструкција постојеће зграде ЈУ Центар за културу;

- Пројектна идеја 85. Реконструкција трга 21. јул;
- Пројектна идеја 86. Реконструкција фасада у ужем градском језгру;
- Пројектна идеја 87. Изградња дома и дневног центра за стара и изнемогла лица;
- Пројектна идеја 88. Изградња зграде за лица са сметњама и потешкоћама у развоју 27 +;
- Пројектна идеја 89. Реконструкција, одржавање и унапрјеђење енергетске ефикасности објеката у власништву локалне самоуправе;
- Пројектна идеја 90. Реконструкција старе Хале спортова;
- Пројектна идеја 91. Реконструкција западне трибине градског стадиона
- Пројектна идеја 92. Постављање рефлектора на помоћни терен спортског центра;
- Пројектна идеја 93. Реконструкција атлетске стазе на градском стадиону;
- Пројектна идеја 94. Реконструкција стадиона малих спортова;
- Пројектна идеја 95. Уређење спортских полигона и игралишта и изградња нових терена у мјесним заједницама на територији општине Беране;
- Пројектна идеја 96. Изградња затвореног градског базена;
- Пројектна идеја 97. Уређење Његошевог трга;
- Пројектна идеја 98. Изградња новог вртића;
- Пројектна идеја 99. Санирање и адаптација школских објеката;
- Пројектна идеја 100. Изградња CITES центра са зоолошким вртом;
- Пројектна идеја 101. Уређење великог парка код Лима;
- Пројектна идеја 102. Уређење и валоризација културног добра „Јасиковац“;
- Пројектна идеја 103. Уређење градске зоне између улица 29. новембра и ЈУ Центара за културу;
- Пројектна идеја 104. Реконструкција куће Војводе Гавра Вуковића;
- Пројектна идеја 105. Формирање регионалног центра за обуку ватрогасаца и службе спашавања;
- Пројектна идеја 106. Увођење система гријања у Спортском центру и изградња тениских терена;

Приоритет 3. Унапрјеђење водоснабдијевања

- Пројектна идеја 107. Замјена дотрајалих цјевовода и уградња мјерних инструмената свим потрошачима;
- Пројектна идеја 108. Обезбеђење додатних количина воде са изворишта Мечија Раван, за водовод Дапсиће-Полица и реконструкција водовода Дапсиће;
- Пројектна идеја 109. Обезбјеђивање додатних количина воде са изворишта Ржани Поток;
- Пројектна идеја 110. Изградња водовода у руралним подручјима;
- Пројектна идеја 111. Изградња водовода Буче;
- Пројектна идеја 112. Изградња водовода „Пешца“;
- Пројектна идеја 113. Изградња водовода „Рујанац“;
- Пројектна идеја 114. Изградња водовода „Заград“;

Приоритет 4. Развој и унапрјеђење комуналне инфраструктуре

- Пројектна идеја 115. Реконструкција градске капеле са уређењем паркинг простора;
- Пројектна идеја 116. Изградња новог градског гробља;

Пројектна идеја 117. Изградња паркинг гараже;

VI Специфични стратешки циљ: Унапрјеђење постојећих административних капацитета

Приоритет 1. Примјена софтверских решења у свакодневном раду

Пројектна идеја 118. Формирање регистра непокретне општинске имовине;

Пројектна идеја 119. Успостављање система електронске кадровске евиденције;

Пројектна идеја 120. Формирање регистра електронске евиденције предмета;

Приоритет 2. Доношење акционих планова и програма за поједине области

Пројектна идеја 121. Доношење локалних акционих планова (ЛАП за културу, ЛАП за младе, ЛАП за ОСИ ...);

Приоритет 3. Унапрјеђење просторно-планских капацитета

Пројектна идеја 122. Ажурирање геодетских подлога за потребе израде ДУП-ова.

4.3. РЕАЛИЗОВАНИ И ЗАПОЧЕТИ ПРОЈЕКТИ У 2023. ГОДИНИ

У оквиру ове тачке дат је табеларни преглед реализованих и започетих пројеката у 2023. години (Табела 51.).

Табела 51. Преглед реализованих и започетих пројеката општине Беране у 2023. години

Р. бр.	Назив пројекта	Учешће општине Беране (у €)	Учешће Дирекције јавних радова, осталих државних органа, ЕУ фондова и донатора (у €)	Укупно (у €)	Степен реализације
1.	ROMACTED - Адаптација помоћног објекта у насељу Риверсајд	3.382,00	14.899,75 - Савет Европе	18.271,75	У завршној фази
2.	ИЛЕР - Пројекат запошљавања у области дрвопрераде	15.885,81	120.000,00 – ЕУ; 13.495,55 - RDA ВКР	149.381,36	У току
3.	RELOAD - регионални програм локалне демократије на Западном Балкану	13.600,00	82.400,00 - UNDP	96.000,00	У завршној фази
4.	URBACT - интегрисани одрживи урбани развој	4.083,45	77.585,55 - European Regional Development Fund (ERDF)	81.669,00	У току
5.	Уређење паркова и јавних површина у центру града и приградским насељима	40.000,00	0,00	40.000,00	У току
6.	Ограда у улици Тодора Ђеда Војводића	70.065,29	0,00	70.065,29	У току
7.	Адаптација крова на згради Центра за културу	9.000,00	81.000,00 - Њемачко друштво за међународну сарадњу (GIZ)	90.000,00	У току
8.	Реконструкција амфитеатра у Гимназији "Панто Малишић"	0,00	21.000,00 - Хуманитарна фондација Fashion Company	21.000,00	Завршен
9.	Реконструкција западне трибине градског стадиона	48.307,00	0,00	48.307,00	У току
10.	Реконструкција спортског терена у МЗ Полица	11.000,00	0,00	11.000,00	Завршен
11.	Туристичка сигнализација	5.000,00	0,00	5.000,00	Завршен
12.	Поздравна порука	4.700,00	0,00	4.700,00	Завршен
13.	Реконструкција водоводне мреже у МЗ Петњик	10.000,00	0,00	10.000,00	Завршен
14.	Санација пута Петњик - Крчево	50.000,00	0,00	5.000,00	Завршен
15.	Асфалтирања на територији Општине Беране	587.868,00	894.290,00	1.482.158,00	Завршен
16.	Електромрежа на територији Општине Беране	-	-	-	-
17.	Набавка изложбених кућица за потребе сајмова	12.900,00	0,00	12.900,00	Завршен
18.	Обиљежавање улица	3.200,00	0,00	3.200,00	Завршен
19.	Реконструкција фасаде на згради у улици 29. новембра	40.000,00	0,00	40.000,00	У току
20.	Реконструкција крова на згради Општине	29.670,00	0,00	29.670,00	У току
21.	Санација депоније Рујишта	24.000,00	0,00	24.000,00	Завршен
22.	„Уклонимо дивље депоније“	21.000,00	0,00	21.000,00	Завршен
23.	Реконструкција теретане у спортском центру	10.000,00	0,00	10.000,00	Завршен
24.	Опремање Општине Беране возилом за превоз особа са инвалидитетом	2.715,00	34.690,00 - Амбасада Јапана	37.405,00	Завршен
25.	Завршетак линије за прераду муља	7.935,47	-	7.935,47	У завршној фази
26.	Ефикаснији систем заштите и спасавања у Беранама	50,00	9.940,00 - МУП ЦГ	9.990,00	Завршен

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

27.	Пројекат дигитализације биоскопске сале ЈУ Центар за културу Беране	14.192,00	35.000,00 - Филмски центар Црне Горе; 35.000,00 - Министарство културе и медија Црне Горе	84.192,00 без ПДВ – а	Завршен
28.	Евоцирање и привлачење културног туризма – Хришћанска антика и турско купатило за културни туризам	39.000,00	369.131,29 - ЕУ фондови	434.272,10	У току
29.	Системска археолошка истраживања Градца у Будмљи код Берана	0,00	15.000,00 - Министарство културе и медија Црне Горе	15.000,00	Завршен
30.	Санације путева, водовода и игралишта у мјесним заједницама	123.273,65	0,00	123.273,65	Завршен

Извор: интерни подаци општине Беране добијени на упит дана 28.11.2023. године

Сходно подацима приказаним у *Табели 47.* видимо да је током 2023. године од 30 (тридесет) започетих инвестиционих пројеката у општини Беране, више од половине реализовано (17 (седамнаест) односно 57%), степен реализације „у завршној фази“ имају три пројекта, док преосталих 10 (десет) пројектних активности имају степен реализације „у току“. Свега једна пројектна активност има непознат степен реализације. Ови резултати су показали да је општина Беране остварила висок степен реализације пројектних активности током 2023. године.

Такође, уочава се и да се око 40% започетих и реализованих вриједности пројектних активности финансирало из буџета општине Беране, док је преосталих 60% започетих и реализованих вриједности пројектних активности финансирано из других извора финансирања (Савет Европе, UNDP, GIZ, Амбасада Јапана, Fashion Company, као и други домаћи и међународни извори).

V ГОДИШЊИ АКЦИОНИ ПЛАН СА ОПИСОМ ПЛАНИРАНИХ ПРОЈЕКТА

5.1. АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОД - ЗА 2024. ГОДИНУ

Назив пројекта	Очекивани ефекти	Временски оквир	Носилац пројекта и одговорна лица	Остали учесници у спровођењу пројекта	Укупна потребна средства у 2024. години	Учешће буџета Општине	Учешће буџета Црне Горе	Остали извори финансирања
1. Специјализоване говедарске фарме	Повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обogaћивање понуде сточарских производа, диверзификацији производње на газдинству.	2024.	Општина Беране и партнери	Предузетници и пољопривредна газдинства	100.000	20.000	30.000	50.000
2. Специјализоване овчарске фарме	Потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обogaћивање понуде сточарских производа.	2024.	Општина Беране и партнери	Предузетници и пољопривредна газдинства	100.000	20.000	30.000	50.000
3. Специјализоване фарме коза	Потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обogaћивање понуде сточарских производа.	2024.	Општина Беране и партнери	Предузетници и пољопривредна газдинства	100.000	20.000	30.000	50.000
4. Специјализоване свињарске фарме	Потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обogaћивање понуде сточарских производа.	2024.	Општина Беране и партнери	Предузетници и пољопривредна газдинства	100.000	20.000	30.000	50.000

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

5. Специјализоване пчеларске фарме (за производњу меда и репроцентри за производњу матица)	Диверзификацији производње на газдинству.	2024.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства	50.000	10.000	15.000	25.000
6. Подизање савремених засада коштичавог воћа (шљива)	Промјена структуре воћних засада; освајање позиција у пласману воћа на унутрашњем и свјетском тржишту.	2024.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства	100.000	20.000	30.000	50.000
7. Подизање савремених засада малине	Побољшање квалитета свјежег воћа и њихових производа у складу са домаћим и свјетским стандардима.	2024.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства	50.000	10.000	15.000	25.000
8. Унапрјеђење органске производње	Развој сеоског и других видова туризма, промоција аутохтоних пољопривредних производа и слично.	2024.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства	200.000	40.000	60.000	100.000
9. Оснивање и подстицај развоја агрокооператива	Нова домаћинства на тржишту; Нова радна мјеста, Већи профит.	2024.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства; Произвођачи хране и прерађивачи пољопривредних производа	50.000	15.000	35.000	-
10. Мјерење квалитета ваздуха (постављање мобилне мјерне станице за континуирано праћење квалитета ваздуха)	Постављена мобилна мјерна станица за континуирано праћење квалитета ваздуха.	2024.	Општина Беране	Органи локалне управе, Секретаријат за комунално-стамбене послове и заштиту животне средине	30.000	-	9.000	21.000
11. Проширење и реконструкција постојеће водоводне мреже са заменом азбестно-цементних цеви	Уредније водоснабдијевање домаћинстава.	2024.	Општина Беране	„Водовод и канализација“ д.о.о., Министрство одрживог развоја и туризма	200.000	60.000	140.000	-

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

12. Уградња хлорних станица на сеоским водоводима	Уредније водоснабдијевање домаћинстава питком водом.	2024.	Општина Беране	Министарство пољопривреде, донатори	100.000	20.000	30.000	50.000
--	--	-------	----------------	-------------------------------------	---------	--------	--------	--------

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

13. Изградња пречишћивача за питку воду на водоизворишту „Мерића врело“	Квалитет произведене питке воде мора бити у складу са Правилником о здравственој исправности воде за пиће.	2024.	Општина Беране	„Водовод и канализација“ д.о.о., Министрство одрживог развоја и туризма, донатори	5.000.000	200.000	1.300.000	3.500.000
14. Изградња водовода „Буче“	Обезбијеђена питка вода за мјештане Буча.	2024.	Општина Беране	Грађани општине	500.000	150.000	350.000	-
15. Побољшање квалитета одвођења отпадних вода из домаћинства	Подигнути стандарди управљања отпадним водама.	2024.	Општина Беране	Грађани општине, туристи, све организације и јавне институције	200.000	40.000	60.000	100.000
16. Изградња канализационе мреже Доњи Талум	Обезбијеђена канализација за мјештане Доњег Талума.	2024.	Општина Беране	Грађани Берана	210.000	50.000	160.000	-
17. Примарна селекција и одвоз отпада	Смањење количине отпада, повећано рециклирање и поновна употреба.	2024.	Општина Беране	Цјелокупна заједница општине Беране	50.000	10.000	15.000	25.000
18. Подизање нивоа свијести грађана о значају ефикасног управљања отпадом	Повећана свијест о одговорном третирању отпада, повећано учешће заједнице, промјена понашања и навика, активна заједница у управљању отпадом, стално подизање свијести.	2024.	Општина Беране	Грађани општине	20.000	3.000	-	17.000
19. Изградња обалоутврде на ријечи Лим у циљу заштите од поплава	Успостављене стабилне обале ријеке; дат допринос заштити, очувању и унапрјеђењу животне средине, кроз смањење штетног утицаја хазарда вода (и речних наноса) у будућности.	2024.	Општина Беране	ИПА фондови, страни донатори	14.000.000	-	2.800.000	11.200.000
20. Истраживање, заштита и промоција културне баштине општине Беране	Повећана свијест о културном наслеђу, Повећан број посјетиоца.	2024.	Општина Беране	Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера	100.000	20.000	30.000	50.000

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

21. Рестаурација и претварање старих кућа у аутентичне смјештајне јединице	Диверзификација туристичке понуде, Оживљавање културног наслеђа.	2024.	Општина Беране	Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера	100.000	20.000	30.000	50.000
22. Еко-туристички центар и мрежа стаза за активности у природи	Повећани приходи за локалну заједницу Заштита природе, Културна интеракција.	2024.	Општина Беране	Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера	30.000	6.000	9.000	15.000
23. Подизање капацитета за сушење пољопривредних производа (мини сушаре)	Потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, стандардизација производа, нова радна мјеста.	2024.	Општина Беране	Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори	100.000	30.000	70.000	-
24. Формирање откупног- прерадног центра за воће, поврће и шумске плодове	Изграђен и потпуно функционалан откупно- прерадни центар са обученим менаџментом и особљем.	2024.	Општина Беране	Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори	1.000.000	300.000	700.000	-
25. Истраживања камена и глине на територији општине Беране	Добијање тачних информација о налазиштима камена и глине.	2024.	Општина Беране	Буџет државе	300.000	90.000	210.000	-
26. Изградња приступне саобраћајнице према Новом гробљу	Изградњом приступне саобраћајнице Новом гробљу обезбиједиће се адекватан приступ Новом гробљу.	2024.	Општина Беране	Буџет државе	1.500.000	300.000	1.200.000	-
27. Изградња приступне саобраћајнице новом вртићу	Боља функционалност вртића, чија је изградња планирана у близини поменуте локације, растерећен саобраћај, уређење јавне површине.	2024.	Општина Беране	Буџет државе	800.000	100.000	700.000	-
28. Изградња улице од заобилазнице до Полимске улице	Растерећење саобраћаја у Полимској улици.	2024.	Општина Беране	Буџет државе	250.000	50.000	200.000	-

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

29. Реконструкција улице од Хотела "Беране" до "Лисијевог поља"	Унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана на траси улице од Хотела „Беране“ до „Лисијевог Поља“.	2024.	Општина Беране	Буџет државе	2.000.000	300.000	1.700.000	-
30. Техничка регулација саобраћаја у ужем језгру општине Беране	Унапрјеђење путне инфраструктуре.	2024.	Општина Беране	Буџет државе	200.000	60.000	140.000	-
31. Изградња водовода у руралним подручјима	Нова домаћинства прикључена на водоводну мрежу, Уредније водоснабдијевање руралног подручја.	2024.	Општина Беране	Министарство пољопривреде и руралног развоја, доо „Водовод и канализација“	500.000	100.000	150.000	250.000
32. Формирање регистра непокретне општинске имовине	Успостављен електронски регистар општинске имовине.	2024.	Општина Беране	Службеници у локалној самоуправи	10.000	10.000	-	-
33. Формирање регистра електронске евиденције предмета	Успостављен електронски регистар општинске имовине.	2024.	Општина Беране	Службеници у локалној самоуправи	10.000	10.000	-	-
34. Ажурирање геодетских подлога за потребе израде ДУП-ова	Ажуриране геодетске подлоге.	2024.	Општина Беране	Локална управа	200.000	200.000	-	-
Укупно					28.260.000	2.304.000	10.278.000	15.678.000

5.2. ИНДИКАТИВНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА 2025. ГОДИНУ

Назив пројекта	Очекивани ефекти	Временски оквир	Носилац пројекта и одговорна лица	Остали учесници у спровођењу пројекта	Укупна потребна средства у 2025. години	Учешће буџета Општине	Учешће буџета Црне Горе	Остали извори финансирања
1. Специјализоване живинарске фарме	Потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства).	2025.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови	50.000	10.000	15.000	25.000
2. Унапрјеђење производње рибе	Обогаћивање понуде сточарских производа, диверзификацији производње на газдинству, већи број запослених.	2025.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства, Министарство пољопривреде и руралног развоја, ЕУ фондови	50.000	10.000	15.000	25.000
3. Подизање савремених засада јагоде	Побољшање квалитета свјежег воћа и њихових производа у складу са домаћим и свјетским стандардима; изградња савремених капацитета за складиштење и прераду воћа.	2025.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови	50.000	10.000	15.000	25.000
4. Унапрјеђење ратарске производње	Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду ратарских култура.	2025.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови	100.000	20.000	30.000	50.000
5. Унапрјеђење повртарске производње	Унапрјеђење технологије гајења повртарских усјева.	2025.	Општина Беране	Предузетници и пољопривредна газдинства, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови	100.000	20.000	30.000	50.000

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

6. Институционална подршка пољопривредним газдинствима	Повећан обим пољопривредне производње, повећан број пољопривредних произвођача.	2025.	Општина Беране	Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори	100.000	30.000	70.000	-
7. Реконструкција котларница јавних објеката у циљу преласка на еколошки прихватљива горива	Чистији ваздух; смањена потрошња горива; побољшано здравље становника Беране.	2025.	Општина Беране	Секретаријат за комунално-стамбене послове и заштиту жиотне средине	200.000	40.000	60.000	100.000
8. Уградња хлорних станица на сеоским водоводима	Уредније водоснабдијевање домаћинстава питком водом.	2025.	Општина Беране	Министарство пољопривреде, донације	100.000	20.000	30.000	50.000
9. Изградња пречишћивача за канализациони муљ	Ријешен проблем комуналног муља.	2025.	Општина Беране	Дирекција јавних радова	2.000.000	400.000	600.000	1.000.000
10. Изградња обалоутврде на реци Лим у циљу заштите од поплава	Успостављене стабилне обале ријеке; дат допринос заштити, очувању и унапрјеђењу животне средине, кроз смањење штетног утицаја хазарда вода (и рјечних наноса) у будућности.	2025.	Општина Беране	ИПА фондови, страни донатори	14.000.000	-	2.800.000	11.200.000
11. Израда елабората геомеханике за локације клизишта	Дат допринос смањењу ерозија земљишта мапирањем свих мјеста ризика и предложене мјере заштите имовине и објекта.	2025.	Општина Беране	Сви становници Берана	50.000	50.000	-	-
12. Смјештај за релаксацију - нови стандарди у туризму општине Беране	Повећање броја посјетиоца, дугорочно повећање прихода, подизање стандарда квалитета туристичке понуде.	2025.	Општина Беране	Стратешки партнери, приватни инвеститори	2.000.000	-	-	2.000.000

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

13. Оживљавање традиционалне кухиње и живота на селу у Беранама	Повећан интерес за традиционалну кухињу, подстицај за локалну економију, оживљавање културе и традиције.	2025.	Општина Беране	ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера	10.000	2.000	3.000	5.000
14. Израда интерактивне виртуелне туристичке туре	Појачана промоција општине Беране, повећан број посјетилаца, глобална приступачност, појачана промоција дестинације, боље планирање путовања.	2025.	Општина Беране	ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера	30.000	4.000	6.000	20.000
15. Формирање откупно-прерадног центра за воће, поврће и шумске плодове	Изграђен и потпуно функционалан откупно-прерадни центар са обученим менаџментом и особљем.	2025.	Општина Беране	Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори	1.000.000	300.000	700.000	-
16. Развој и промоција бизнис зона од регионалног значаја и формирање и развој бизнис зона од локалног значаја као и инфраструктурно уређење бизнис зона	Привођење намјени простора у складу са просторним плановима.	2025.	Општина Беране	Министарство економије, Буџет државе Црне Горе	200.000	60.000	140.000	-
17. Пројектовање нових саобраћајних рјешења за све раскрснице у градској зони (кружни токови) - кружни ток код Хотела „Беране“	Сигурно одвијање саобраћаја у раскрсницама, смањење застоја, уштеда времена путовања, безбједно кретање пјешака.	2025.	Општина Беране	Буџет Државе	100.000	30.000	70.000	-
18. Изградња дома и дневног центра за стара и изнемогла лица	Збрињавање старих и изнемоглих лица, нова радна мјеста.	2025.	Општина Беране	Министарство рада и социјалног старања	100.000	30.000	70.000	-
19. Техничка регулација саобраћаја у ужем језгру општине	Унапрјеђење путне инфраструктуре.	2025.	Општина Беране	Буџет Државе	200.000	60.000	140.000	-
20. Изградња паркинг гараже	Обезбијеђен нови простор за паркирање.	2025.	Општина Беране	Буџет државе	1.000.000	300.000	700.000	-

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

21. Изградња приступне саобраћајнице новом вртићу	Растерећен саобраћај, уређење јавне површине.	2025.	Општина Беране	Буџет државе	800.000	240.000	560.000	-
22. Изградња новог вртића	Ријешен проблем васпитања и смјештајних капацитета дјецe предшколског узраста.	2025.	Општина Беране	Буџет државе	2.000.000	600.000	1.400.000	-
23. Санирање и адаптација школских објеката	Побољшани услови за одвијање наставе.	2025.	Општина Беране	ДОО „Агенција за иградњу и развој Беране“; Министарство просвјете	500.000	150.000	350.000	-
24. Замјена дотрајалих цјевовода и уградња мјерних инструмената свим потрошачима	Смањење губитака на водоводној мрежи.	2025.	Општина Беране	„Водовод и канализација“ ДОО донатори	300.000	90.000	210.000	-
25. Успостављање система електронске кадровске евиденције	Јасан преглед расположивих људских ресурса електронском евиденцијом персоналних досијеа свих запослених.	2025.	Општина Беране	Секретаријат за општу управу и друштвене дјелатности	5.000	5.000	-	-
26. Доношење локалних акционих планова (ЈАП за културу, ЈАП за младе, ЈАП за ОСИ...)	Усвојени акциони планови.	2025.	Општина Беране	Локална управа	10.000	10.000	-	-
27. Ажурирање геодетских подлога за потребе израде ДУП-ова	Ажуриране геодетске подлоге.	2025.	Општина Беране	Локална управа	200.000	200.000	-	-
Укупно					25.255.000	2.691.000	8.014.000	14.550.000

5.3. ГОДИШЊИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ

Пројектна идеја 1. СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ ГОВЕДАРСКЕ ФАРМЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране Приоритет 1: Унапрјеђење сточарске производње
Опис пројектне идеје: Због разлике у надморској висини општине Беране, која директно утиче на квалитет земљишта, а самим тим и на врсту и квалитет припремљене сточне хране, у овом подручју могу се развијати различити системи сточарске производње. У беранској котлини могу се подизати говедарске мини фарме за производњу млијека (капацитета 5, 10 и 20 грла), као и меса са капацитетом до 50 грла у турнусу; У зони изнад 800 m, која се одликује неповољнијим условима за развој сточарства, односно земљиштем мање плодности и оштријом климом могу се развијати традиционални и екстензивни системи сточарске производње , са мање интензивним и аутохтоним расама који су базирани на сопственој производњи хране, са нешто мањим улагањима у технологију гајења и са оствареном пропорционално мањом добити, али и са производима који имају одређене додатне вриједности (нпр. производња традиционалних сточарских производа са ознаком географског поријекла). Подизање више савремених породичних робних фарми музних крава и товилишта. У ту сврху првенствено користити већ постојеће напуштене објекте, уз нужно инвестирање у адаптацију постојећих грађевинских објеката и уградњу савремене технолошке опреме.
Намјена и циљ пројекта: заустављање негативног тренда у кретању бројног стања говеда, и повећање обима производње (по грлу и укупно) и побољшању квалитета производа.
Активности: 1. Побољшање расног састава стоке: а) селекцијом, б) уматичењем, в) одгајивањем квалитетних приплодних грла на локалним фармама, г) по потреби увозом високо продуктивних грла (стеоне јунице); 2. Побољшање технологије гајења и здравствене заштите стоке, израда пројеката за моделе фарми.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обогаћивање понуде сточарских производа, диверзификацији производње на газдинству.
Излазни индикатори: број одгајивача, количина квалитетних анималних производа (месо, млијеко)
Одговорна страна: Општина Беране и партнери
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, мљекаре, кланице
Период имплементације: три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 2. СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ ОВЧАРСКЕ ФАРМЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
Приоритет 1: Унапрјеђење сточарске производње
<p>Опис пројектне идеје: Стратегија развоја овчарства састоји се у:</p> <ul style="list-style-type: none"> • заустављању даљег пада броја оваца и повећању производње овчијег меса и млијека (по грлу и укупно); • трансформација натуралне у робну производњу; • изградња савремених овчарских фарми у којима ће се на савремен начин гајити претежан број оваца на подручју општине Беране. <p>Појединачни капацитети фарми одређују се у зависности од расположивих услова (земљиште, објекти, радна снага). Предлажу се три модела овчарских фарми за 50, 100, 200 грла, плус пратеће категорије (јагњад, шиљежад). Производни смјер: месо-млијеко и приплодна грла за ремонт стада, као основни и вуна и кожа као споредни производи.</p>
Намјена и циљ пројекта: заустављање негативног тренда у кретању бројног стања основних врста стоке, и повећање обима производње (по грлу и укупно) и побољшању квалитета производа.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња нових или доградња и реконструкција смјештајних објеката; 2. Набавка и комплетирање опреме (за фарму и производњу сточне хране); 3. Набавку квалитетног приплодног материјала за повећање стада; 4. Заснивање сијаних ливада и мелиорација пашњака; 5. Израда пројеката за одговарајуће моделе фарми.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обогаћивање понуде сточарских производа, диверзификација производње на газдинству.
Излазни индикатори: број одгајивача, количина квалитетних анималних производа (месо, млијеко)
Одговорна страна: Општина Беране и партнери
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, мљекаре, кланице
Период имплементације: три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 3. СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ ФАРМЕ КОЗА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
Приоритет 1: Унапрјеђење сточарске производње
<p>Опис пројектне идеје: На предлог за подизање неколико мини фарми коза на брдском дијелу општине Беране утицало је неколико значајних чињеница, као што су:</p> <p>а) Производи на бази козјег млијека и меса спадају у групу производа „високог стандарда” за којима расте тражња на свјетском тржишту;</p> <p>б) У овој производњи (у основној или споредној дјелатности) у релативно скромним агроеколошким и другим условима може се постићи задовољавајући доходак и профит. Предлажу се капацитети фарми од 20 до 100 приплодних грла, плус пратеће категорије. Производни смјер: Предлажу се 2 варијанте:</p> <p>а) млијеко, односно специјалне врсте сирева (тврди, бијели меки и бијели меки сир у маслиновом уљу) које би се производиле на фармама и</p> <p>б) комбиноване - месо, млијеко.</p>
Намјена и циљ пројекта: заустављање негативног тренда у кретању бројног стања основних врста стоке, и повећање обима производње (по грлу и укупно) и побољшању квалитета производа.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња или доградња и реконструкција смјештајних објеката; 2. Набавка и комплетирање опреме за фарму; 3. Набавка опреме за мужу и производњу сирева; 4. Набавку или повећање основног стада; 5. Заснивање сијаних ливада и мелиорације постојећих пашњака; 6. Израда пројеката фарми.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обогаћивање понуде сточарских производа, диверзификацији производње на газдинству.
Излазни индикатори: број одгајивача, количина квалитетних анималних производа (месо, млијеко)
Одговорна страна: Општина Беране и партнери
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, мљекаре, кланице
Период имплементације: три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 4. СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ СВИЊАРСКЕ ФАРМЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране Приоритет 1: Унапрјеђење сточарске производње
Опис пројектне идеје: Стратегија свињарства у периоду 2024-2031. године састоји се у: <ul style="list-style-type: none"> • трансформацији натуралне у робну производњу, • изградњи савремених породичних робних фарми за производњу свињског меса мањег капацитета и • повећању обима производње свињског меса. План се заснива на сљедећим евидентним чињеницама: <ul style="list-style-type: none"> • на овом подручју производе се значајне количине кукуруза и других житарица, • производња свињског меса је јефтинија у односу на већину других врста (говеђе, овчије, козје), Предлажу се два модела фарми: а) комбиноване, на којима су заступљене све категорије свиња, а производи су свиње за клање и приплодни материјал и б) фарма са извјесним степеном специјализације, које су усмјерене на производњу: <ul style="list-style-type: none"> • подмлатка за тов и приплод и • товних свиња за клање. У погледу капацитета предлажу се три модела фарми, и то: а) фарме за производњу прасади за тржиште до одређене тежине (оријентационо 20-25 kg), појединачног капацитета од 6, 12 и 24 крмаче; б) фарме са комбинованом производњом - прасад и товне свиње (6, 12 и 24 крмача са пратећом производњом товљеника).
Намјена и циљ пројекта: заустављање негативног тренда у кретању бројног стања основних врста стоке, и повећање обима производње (по грлу и укупно) и побољшању квалитета производа.
Активности: <ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња или доградња и реконструкција смјештајних објеката; 2. Набавка и комплетирање опреме за фарму; 3. Набавку квалитетних грла; 4. Повећање производње стрних жита и кукуруза; 5. Израда пројеката фарми.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обогаћивање понуде сточарских производа, диверзификацији производње на газдинству.
Излазни индикатори: број одгајивача, количина квалитетних анималних производа (месо)
Одговорна страна: Општина Беране и партнери
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, мљекаре, кланице
Период имплементације: три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 5. СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ ЖИВИНАРСКЕ ФАРМЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
Приоритет 1: Унапрјеђење сточарске производње
<p>Опис пројектне идеје: Живинарство на подручју општине за више домаћинстава је економски значајна линија пољопривредне производње. Развој живинарства одређују следеће чињенице: а) ради се о релативно јефтиној производњи квалитетне хране, код које је у условима Црне Горе евидентан раст тражње; б) с обзиром да се производња обавља у затвореним објектима са строго контролисаном микроклимом и да се храна обезбјеђује из комплетних концентрованих смјеша, фармско живинарство у најмањој мери зависи од агроеколошких услова, па се фарме могу лоцирати на подручју цијеле општине; в) на подручју општине Беране ова производња је до сада углавном имала природни карактер. У планском периоду предвиђа се значајније повећање производње живинског меса и јаја. Природну производњу ће у претежној мјери замијенити робна производња која ће се остваривати преко специјализованих породичних мини фарми (за тов пилића и за производњу конзумних јаја).</p> <p>Предлог капацитета мини фарми: живинарске фарме за производњу јаја капацитета 300, 600 и 1.000 кокица и меса са истим или у складу са могућностима већим капацитетом бројлера.</p>
Намјена и циљ пројекта: повећање обима производње, побољшање квалитета производа.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња или доградња и реконструкција смјештајних објеката; 2. Набавка и комплетирање опреме за фарму; 3. Израда пројеката фарми.
<p>Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обогаћивање понуде сточарских производа, диверзификацији производње на газдинству.</p>
Излазни индикатори: број одгајивача, количина квалитетних анималних производа (месо)
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, мљекаре, кланице
Период имплементације: три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 6. УНАПРЈЕЋЕЊЕ ПЧЕЛАРСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ (за производњу меда и репроцентри за производњу матица)
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
Приоритет 1: Унапрјеђење сточарске производње
Опис пројектне идеје: Пчеларство је у Беранама постало економски веома значајна привредна грана. Користи од пчеларства су директне и индиректне. Директне користи се огледају у производима од пчела као што су: мед, восак, полен, прополис, матични млијеч и пчелињи отров. На територији општине је распрострањена производња меда, воска и прополиса. Индиректне користи од пчела су знатно веће, а огледају се у особини пчела да врше опрашивање воћа и другог гајеног биља. Пчеларство у Беранама има вековну традицију и организацију кроз вид удружења пољопривредних произвођача-пчелара у разне асоцијације. Захваљујући повољним агроеколошким условима, значајној заступљености природних ливада и пашњака богатог флористичког састава подручје општине Беране је веома погодно за гајење пчела.
Намјена и циљ пројекта: повећање обима производње, проширење лепезе производа, побољшање квалитета производа.
Активности: 1. Набавка и комплетирање опреме за пчеларство; 2. Набавка квалитетних друштава; 3. Формирање репроцентра; 4. Едукација одгајивача.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), диверзификацији производње на газдинству.
Излазни индикатори: број одгајивача, количина квалитетног меда и других пчелињих производа
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €: предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде и руралног развоја, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, маркети
Период имплементације: три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 7. УНАПРЈЕЋЕЊЕ РИБАРСТВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
Приоритет 1: Унапрјеђење сточарске производње
<p>Опис пројектне идеје: Кроз општину Беране протиче ријека Лим са својим притокама у дужини од око двадесетак километара. Са десне стране у ријеку Лим се уливају Шекуларска ријека, Калударска ријека, Дапсићка ријека и Љешница а са лијеве стране ријека Бистрица и Манастирска ријека. Осим поменутих ријека у Лим се улива већи број потока и сушица. Захваљујући овако развијеној мрежи водотокова општина Беране располаже са веома значајним капацитетима за узгој рибе. Постоји савремени комерцијални рибњак за узгој рибе („Рибњак“ АД Буче). Капацитет рибњака је око 250 тона конзумне рибе у 2 турнуса. Рибњак располаже са мрестилиштем капацитета од око 2.000.000 јединки млађи рибе. На територији општине Беране изграђено је још неколико мањих рибњака у породичном власништву, гдје се такође производи риба и то врста „Калифорнијска пастрмка“. Имајући у виду све веће интересовање за ове производе и могућност веће зараде у односу на неке друге дјелатности неопходно је подстицати унапрјеђење рибарства.</p>
Намјена и циљ пројекта: повећање обима производње
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројеката; 2. Набавка и комплетирање опреме за рибарство; 3. Едукација одгајивача.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), диверзификацији производње на газдинству; већи број запослених.
Излазни индикатори: број одгајивача, количина квалитетног меда и других пчелињих производа
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде и руралног развоја, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, маркети
Период имплементације: три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 8. ПОДИЗАЊЕ САВРЕМЕНИХ ЗАСАДА КОШТИЧАВОГ ВОЋА (ШЉИВА)
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Стратешки значај воћарства за подручје општине Беране одређују двије групе чинилаца: а) релативно повољни агроеколошки и други услови за гајење и висока коњунтура појединих врста воћа на унутрашњем и свјетском тржишту; б) вишегодишња искуства из више региона Црне Горе указују да је производња воћа (у повољним агроеколошким условима) рентабилнија у односу на друге гране и линије пољопривредне производње. Програм за подизање нових засада и унапрјеђење технологија производње коштичавог воћа (шљива). Основни разлози да се: <ul style="list-style-type: none"> • Обнови шљиварство на подручју општине Беране, за шта постоје повољни агроеколошки услови; • Повећа понуда плодова шљиве у свјежем и прерађеном стању на домаћем и иностраном тржишту; • Изврши постепена замјена водеће сорте шљиве у овом крају (пожегача), која је угрожена нападом вируса шарке, са отпорнијим и роднијим сортама, као и задржавању у мањем обиму отпорнијих и квалитетнијих аутохтоних ракијских сорти које су имуне на наведену болест.
Намјена и циљ пројекта: подизање интензивних засада воћа, ради повећања дохотка пољопривредних газдинстава с једне стране и повећања извоза, што за економију општине Беране може имати посебан значај.
Активности: <ol style="list-style-type: none"> 1. Регресирање или кредитирање под повољнијим условима набавке садница; 2. Едукација произвођача о савременом гајењу и заштити шљиве; 3. Организација откупа (задруге, прерађивачки капацитети, специјализована удружења и друго).
Очекивани резултат: <ul style="list-style-type: none"> - Промјена структуре воћних засада (у погледу врста воћа, сортимената, система и интензивности гајења); - Унапрјеђење технологије гајења и прераде воћа; - Побољшање квалитета свежег воћа и њихових производа у складу са домаћим и светским стандардима; - Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду воћа; - Освајање позиција у пласману воћа на унутрашњем и свјетском тржишту.
Излазни индикатори: број произвођача, количина квалитетног воћа у свјежем и прерађеном стању.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, прерађивачи воћа, маркети
Период имплементације: од три до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 9. ПОДИЗАЊЕ САВРЕМЕНИХ ЗАСАДА ЈАГОДЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Стратешки значај воћарства за подручје општине Беране одређују двије групе чинилаца: а) релативно повољни агроколошки и други услови за гајење и висока коњунтура појединих врста воћа на домаћем и светском тржишту; б) вишегодишња искуства из више региона Црне Горе указују да је производња воћа (у повољним агроколошким условима) рентабилнија у односу на друге гране и линије пољопривредне производње. У циљу унапрјеђења производње неопходно је урадити програм за подизање савремених засада јагодастог воћа (јагода, високожбунаста боровница, малина).
Намјена и циљ пројекта: подизање интензивних засада јагоде, ради повећања дохотка пољопривредних газдинстава с једне стране и повећања извоза, што за економију општине Беране може имати посебан значај; продаја плодова на тржишту (домаћем и иностраном), потрошња свјежих и прерађених плодова у домаћинствима и угоститељским објектима.
Активности: 1. Израда пројекта подизања засада; 2. Набавка квалитетног садног материјала; 3. Едукација произвођача, односно будућих инвеститора; 4. Организовање откупа (удружења, задруге, хладњаче).
Очекивани резултат: <ul style="list-style-type: none"> • Промјена структуре воћних засада (у погледу врста воћа, сортимента, система и интензивности гајења); • Унапрјеђење технологије гајења и прераде воћа; • Побољшање квалитета свјежег воћа и њихових производа у складу са домаћим и свјетским стандардима; • Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду воћа; • Освајање позиција у пласману воћа на домаћем и свјетском тржишту.
Излазни индикатори: број произвођача, количина квалитетног воћа у свјежем и прерађеном стању
Одговорна страна: Општина Беране, Пољопривредени произвођачи, савјетодавци
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: Становништво Берана и околних градова, туристи, прерађивачи воћа, маркети
Период имплементације: од двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 10. ПОДИЗАЊЕ САВРЕМЕНИХ ЗАСАДА МАЛИНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Стратешки значај воћарства за подручје општине Беране одређују двије групе чинилаца: а) релативно повољни агроколошки и други услови за гајење и висока коњунтура појединих врста воћа на домаћем и светском тржишту; б) вишегодишња искуства из више региона Црне Горе указују да је производња воћа (у повољним агроколошким условима) рентабилнија у односу на друге гране и линије пољопривредне производње. Најбољи услови за гајење малине у Беранском крају су до 900 метара надморске висине, на благим нагибима. Значајне земљишне површине на подручју општине Беране у потпуности одговарају производњи малине.
Намјена и циљ пројекта: Подизање интензивних засада воћа, ради повећања дохотка пољопривредних газдинстава с једне стране и повећања извоза, што за економију општине Беране може имати посебан значај.
Активности: 1. Израда пројекта подизања засада; 2. Набавка квалитетног садног материјала; 3. Едукација произвођача, односно будућих инвеститора; 4. Организовање откупа (удружења, задруге, хладњаче).
Очекивани резултат: - Промјена структуре воћних засада (у погледу врста воћа, сортимента, система и интензивности гајења); - Унапрјеђење технологије гајења и прераде воћа; - Побољшање квалитета свјежег воћа и њихових производа у складу са домаћим и свјетским стандардима; - Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду воћа; - Освајање позиција у пласману воћа на домаћем и свјетском тржишту.
Излазни индикатори: број произвођача, количина квалитетног воћа у свјежем и прерађеном стању
Одговорна страна: пољопривредени произвођачи, савјетодавци
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, прерађивачи воћа, маркети
Период имплементације: од двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 11. ПОДИЗАЊЕ САВРЕМЕНИХ ЗАСАДА ВИСОКОЖБУНАСТЕ БОРОВНИЦЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Плодови гајених сорти боровница су изузетно тражени на свјетском тржишту, а посебно у различитим комбинацијама са другим врстама јагодичастог воћа. На подручју општине Беране нема искустава у гајењу ове врсте воћа. На основу анализе агроеколошких услова подручја на појединим локалитетима овог краја на дубоким, плодним, добро дренираним и аерираним („ваздушно прозрачним“) земљиштима на надморској висини од 300 до 900 м могуће је наћи парцеле на којима се могу успјешно гајити високопродуктивне сорте високожбунасте боровнице.
Намјена и циљ пројекта: проширење палете производа од јагодичастог воћа
Активности: 1. Израда пројеката подизања засада; 2. Набавка квалитетног садног материјала; 3. Едукација произвођача, односно будућих инвеститора; 4. Организовање откупа (удружења, задруге, хладњаче).
Очекивани резултат: - Промјена структуре воћних засада (у погледу врста воћа, сортимента, система и интензивности гајења); - Унапрјеђење технологије гајења и прераде воћа; - Побољшање квалитета свјежег воћа и њихових производа у складу са домаћим и свјетским стандардима; - Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду воћа; - Освајање позиција у пласману воћа на унутрашњем и светском тржишту.
Излазни индикатори: број произвођача, количина квалитетног воћа у свјежем и прерађеном стању.
Одговорна страна: пољопривредени произвођачи, савјетодавци
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, прерађивачи воћа, маркети
Период имплементације: од двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 12. ОБНАВЉАЊЕ ЗАСАДА И УНАПРЈЕЂЕЊЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ ПРОИЗВОДЊЕ ЈАБУКЕ И КРУШКЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Од јабучастог воћа за подручје општине Беране већи привредни значај могу имати јабука и крушка, због сљедећих разлога: а) агроколошки услови значајног дијела подручја омогућавају рентабилну производњу ових врста воћа; б) повећана потражња за овим воћним врстама; в) плодови крушке, поред конзумне потрошње, све више постају врло значајна сировина за производњу квалитетних производа који се под повољним условима могу пласирати на домаће и светско тржиште (алкохолна и безалкохолна пића, сува крушка и друго).
Намјена и циљ пројекта: подизање интензивних засада воћа, ради повећања дохотка пољопривредних газдинстава с једне стране и повећања извоза, што за економију општине Беране може имати посебан значај.
Активности: 1. Израда пројекта подизања засада; 2. Набавка квалитетних садница, опреме за заштиту од болести, штеточина и корова, као и система за заливање; 3. Едукација будућих плантажера; 4. Изградња савремених капацитета за складиштење, паковање и припрему за тржиште свјежих плодова; 5. Организација произвођача у специјализована удружења.
Очекивани резултат: - Промјена структуре воћних засада (у погледу врста воћа, сортимента, система и интензивности гајења); - Унапрјеђење технологије гајења и прераде воћа; - Побољшање квалитета свјежег воћа и њихових производа у складу са домаћим и свјетским стандардима; - Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду воћа; - Освајање позиција у пласману воћа на унутрашњем и свјетском тржишту.
Излазни индикатори: број произвођача, количина квалитетног воћа у свјежем и прерађеном стању
Одговорна страна: пољопривредени произвођачи, савјетодавци
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, откупљивачи, прерађивачи воћа, маркети
Период имплементације: од двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 13. УНАПРЈЕЂЕЊЕ РАТАРСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Од ратарских усјева за подручје општине Беране највећи привредни значај имају пшеница, кукуруз и кромпир, а у мањој мјери се гаје јечам, овас, раж и хељда. На основу анализе стања ове производње постоје реалне могућности унапрјеђења производње. Увођењем нових високородних сорти и хибрида као и повећања нивоа технологије гајења могу се остварити значајно већи приноси ратарских усјева.
Намјена и циљ пројекта: повећање приноса и побољшање технолошког квалитета примарних пољопривредних производа, што доприноси повећању дохотка пољопривредних газдинстава и квалитетних производа за локално становништво и околне градове.
Активности: 1. Израда пројеката за заснивање усјева стрних жита, кукуруза и кромпира; 2. Едукација пољопривредних произвођача; 3. Набавка савремене механизације.
Очекивани резултат: - Унапрјеђење технологије гајења ратарских производа; - Побољшање квалитета примарних пољопривредних производа у складу са домаћим и свјетским стандардима; - Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду ратарских производа; - Освајање позиција у пласману на домаћем и свјетском тржишту.
Излазни индикатори: број произвођача, количина квалитетних житарица и кромпира.
Одговорна страна: пољопривредени произвођачи, савјетодавци
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, прерађивачи
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 14. УНАПРЈЕЋЕЊЕ ПРОИЗВОДЊЕ КРМНОГ БИЉА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
<p>Опис пројектне идеје:</p> <p>У производњи крмног биља у општини Беране највише су заступљене природне ливаде и пашњаци. Ове површине се одликују веома ниским приносима, а уз минимална улагања принос и квалитет се може повећати неколико пута. У производњи квалитетне сточне хране веома значајно мјесто припада вишегодишњим легуминозама (луцерка, црвена детелина, жути звездан и друго). Поред тога, крмни грашак, грахорице, суданска трава заступљене су на веома малим површинама. Међутим, услови сувог ратарења и недостатак потребне количине атмосферских падавина има за последицу недовољну производњу кабасте сточне хране. Из тог разлога потребно је интезивно вршити образовање произвођача и различитим подстицајним мјерама утицати да се обим и структура производње крмних биљака значајно обогати и повећа. То се, прије свега, постиже гајењем једногодишњих легуминоза (крмни грашак и грахорице) у смјеши са стрним житима.</p>
Намјена и циљ пројекта: добијање високих приноса јефтине квалитетне сточне хране.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројекта за гајење и искоришћавање крмног биља; 2. Мелиоративне мјере на природним ливадама и пашњацима; 3. Едукација пољопривредних произвођача; 4. Набавка савремене механизације.
<p>Очекивани резултат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Унапрјеђење технологије гајења крмних биљака; - Изградња савремених капацитета за складиштење и чување сточне хране; - Повећање сточног фонда.
Излазни индикатори: број произвођача, већа количина квалитетних житарица, кромпира и повртарских врста.
Одговорна страна: Пољопривредени произвођачи, савјетодавци,
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: фарме
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 15. УНАПРЈЕЂЕЊЕ ПОВРТАРСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Анализирајући производњу повртарских биљака може се констатовати да постоје одређене предности за значајно унапрјеђење ове производње у општини Беране. То се пре свега односи на постојање традиције гајења у појединим подручјима општине. Такође, предности се уочавају и у значајној обучености и опремљености произвођача за ову производњу. Треба интензивирати и подстицати производњу у затвореном простору како би се обезбиједила перманентна производња поврћа током читаве године коришћењем пластеника и стакленика . Неопходно је проширити асортиман врста повртарских биљака како би истовремено и повећали употребу поврћа у свакодневној исхрани. Такође, потребно је у производњу уводити нове сорте и хибриде погодне за дато подручје а и унаприједити технологију производње.
Намјена и циљ пројекта: повећање приноса и побољшање технолошког квалитета примарних пољопривредних производа, што доприноси повећању дохотка пољопривредних газдинстава и квалитетних производа за локално становништво и околне градове.
Активности: 1. Израда пројеката за заснивање плантажа поврћа у заштићеном простору и на отвореном; 2. Едукација пољопривредних произвођача; 3. Набавка и опремање пластеника; 4. Набавка савремене механизације.
Очекивани резултат: - Унапрјеђење технологије гајења повртарских усјева; - Побољшање квалитета примарних пољопривредних производа у складу са домаћим и свјетским стандардима; - Изградња савремених капацитета за складиштење и прераду повртарских врста; - Освајање позиција у пласману на домаћем и свјетском тржишту.
Излазни индикатори: већа количина квалитетних повртарских врста
Одговорна страна: Општина Беране, пољопривредени произвођачи, савјетодавци.
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: становништво Берана и околних градова, туристи, прерађивачи, маркети
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 16. УНАПРЈЕЂЕЊЕ ОРГАНСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Пољопривредна производња у општини Беране се претежно обавља на ситним породичним посједима, на којима би производња органске хране могла да буде модел одрживе пољопривредне производње, на оваквим и сличним подручјима. Органска храна је знатно скупља од конвенционалне, што ће у будућности представљати шансу за мале пољопривредне произвођаче. На територији општине Беране, нарочито на удаљенијим мјестима од града, пољопривредни произвођачи се опредељују за органску производњу житарица, воћа и поврћа. На подручју општине Беране регистрована су 52 произвођача . Већина произведених количина житарица у органској производњи се пласира директно купцима на кућном прагу, продавницама и маркетима здраве хране, ресторанима са националном кухињом и преко млинске индустрије.
Намјена и циљ пројекта: боља валоризација расположивих природних ресурса, диверсификација економских активности; органска храна је знатно скупља од конвенционалне, што представља шансу за мале пољопривредне произвођаче.
Активности: 1. Израда пројекта за производњу по принципима органске пољопривредне; 2. Едукација пољопривредних произвођача.
Очекивани резултат: - Развој сеоског и других видова туризма; - Промоција аутохтоних пољопривредних производа и слично; - Стварање могућности за останак младих на селу; - Унапрјеђење квалитета њиховог живота и - Повећање економских активности.
Излазни индикатори: број произвођача органске хране, количина органских производа
Одговорна страна: Општина Беране, пољопривредени произвођачи, савјетодавци
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: туристи, становништво Берана и околних градова
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Сертификовано тијело за праћење производње у органском поступку, Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 17. ГАЈЕЊЕ, САКУПЉАЊЕ И ПРЕРАДА АРОМАТИЧНОГ И ЉЕКОВИТОГ БИЉА И ШУМСКИХ ПЛОДОВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење биљне производње
Опис пројектне идеје: Сакупљање самониклог љековитог биља представља веома важну активност многих домаћинстава у руралним подручјима, а често и њихов значајан извор прихода. Повећана тражња за сировинама биљног порекла утицала је на увођења великог броја љековитих врста у плантажну производњу. Производњом на плантажама добија се већа количина и уједначенији квалитет биљне сировине, а поред тога значајно се смањује и притисак на природне ресурсе. Производња љековитог биља, као врло исплатива грана биљне производње, посљедњих деценија доживљава прави процват. Захваљујући повољним агроеколошким условима подручја општине Беране успешно се може организовати плантажна производња љековитог биља.
Намјена и циљ пројекта: боља валоризација расположивих природних ресурса, диверсификација економских активности; производња љековитог биља, као врло исплатива грана биљне производње представља шансу за пољопривредне произвођаче.
Активности: 1. Израда пројекта за заснивање плантажа: љековитог, ароматичног и зачинског биља; 2. Едукација пољопривредних произвођача; 3. Набавка савремене механизације.
Очекивани резултат: број произвођача љековитог биља, количина љековитог биља и квалитет биљне сировине.
Излазни индикатори: стварање могућности за останак младих на селу, унапрјеђење квалитета њиховог живота и повећање економских активности
Одговорна страна: Општина Беране, пољопривредени произвођачи, савјетодавци
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; предузетници и пољопривредна газдинства, буџет општине, Министарство пољопривреде, кредити, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: туристи, становништво Берана и околних градова, фармацеутска индустрија, козметика, прерађивачи (чајеви, етарска уља)
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 18. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДРШКА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
ПРИОРИТЕТ 3: Унапрјеђење институционалне помоћи пољопривредним произвођачима
Опис пројектне идеје: Пројекат подразумијева подршку пољопривредним произвођачима кроз стална предавања и обуке. Мониторинг процеса производње и благовремено давање стручних препорука у циљу заштите и њега усјева, гајења животиња. Успостављање ефикасног информисања произвођача. Унаприједити систем подстицаја и инвестиција у пољопривредну производњу и заштиту животне средине.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим становницима на селу.
Активности: <ul style="list-style-type: none">• Континуирана обука пољопривредних произвођача;• Унапрјеђење система информисања произвођача;• Унапрјеђење система подстицаја и инвестиција.
Очекивани резултат: <ul style="list-style-type: none">- Повећан обим пољопривредне производње;- Повећан број пољопривредних произвођача.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; Општина Беране, Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори
Циљне групе/корисници: произвођачи хране и прерађивачи пољопривредних производа
Период имплементације: пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране

Пројектна идеја 19. ОСНИВАЊЕ И ПОДСТИЦАЈ РАЗВОЈА АГРОКООПЕРАТИВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране
ПРИОРИТЕТ 3: Унапрјеђење институционалне помоћи пољопривредним произвођачима
Опис пројектне идеје: Гашењем некадашњих земљорадничких задруга пољопривредни сектор је много изгубио. Поновним оживљавањем агрокооператива дао би се нови подстрек и замајац развоју пољопривредног сектора, те је и ова активност један од приоритета локалне самоуправе.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим домаћинствима на сеоском подручју.
Активности: <ul style="list-style-type: none">• Промовисање предности удруживања пољопривредних произвођача;• Формирање кооператива;• Заједнички наступ на тржишту;• Контрола успјешности.
Очекивани резултат: <ul style="list-style-type: none">- Нова домаћинства на тржишту;- Нова радна места;- Већи профит.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; Општина Беране, Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори
Циљне групе/корисници: произвођачи хране и прерађивачи пољопривредних производа
Период имплементације: пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране

Пројектна идеја 20. ЗАШТИТА ГЕОГРАФСКОГ ПОРЕКЛА ПОЉОПРИВРЕДНИХ И ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране ПРИОРИТЕТ 3: Унапрјеђење институционалне помоћи пољопривредним произвођачима
Опис пројектне идеје: Обухвата подстицање производње аутентичних производа са заштићеним географским поријеклом карактера. Заштита ознаке поријекла производа, ствара претпоставке за квалитетнији живот становништва сеоског подручја, бољу валоризацију производа кроз туристичку потрошњу, заштиту од злоупотреба и имитација, као и повећање тржишне вриједности производа, уговорену продају без посредника и остваривање већих прихода породичних газдинстава. Подршка ће се огледати у брендирању и промоцији домаћих производа са подручја општине Беране. Заштита географског порекла производа може се односити, на примјер: на берански сир, „поличку погачу”, мед, шљивовицу и друго.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим произвођачима и прерађивачима хране.
Активности: 1. Израда елабората о заштити производа; 2. Заштита географског поријекла производа; 3. Едукација произвођача; 4. Удруживање пољопривредних произвођача; 5. Брендирање; 6. Промоција.
Очекивани резултат: - Повећан број домаћинстава која се баве производњом; - Формирање кластера за производњу производа са географским поријеклом; - Повећање прихода произвођача.
Излазни индикатори: број заштићених производа (брендова)
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; Општина Беране, Министарство пољопривреде и руралног развоја, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: произвођачи хране и прерађивачи пољопривредних производа
Период имплементације: пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране

Пројектна идеја 21. ПОСТАВЉАЊЕ МОБИЛНЕ МЈЕРНЕ СТАНИЦЕ ЗА КОНТИНУИРАНО ПРАЋЕЊЕ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима ПРИОРИТЕТ 1: Унапрјеђење квалитета ваздуха
Опис пројекта: Потребно је поставити мобилну мјерну станицу за континуирано праћење квалитета ваздуха. Ова станица ће обезбиједити податке о нивоима загађења, омогућавајући тачно утврђивање извора загађења и потребних мјера заштите. У реализацији овог пројекта била би употријебљена специјализована опрема за мјерење квалитета ваздуха на различитим локацијама у општини Беране. Био би развијен систем за мониторинг који подразумеива креирање инфраструктуре, методологије и технологије које омогућавају праћење и сакупљање података о одређеним параметрима или појавама. Биле би примијењене следеће методе испитивања: - DM-3 4-3 00 Одређивање сумпор-диоксида (SO ₂), спектрометријски, - DM-3 4-3 t 5 Одређивање чађи, рефлектометријски, - DM-3 4-322F Одређивање тешких метала у таложним материјалима, AAS, - DM-3 4-3224 Одређивање таложних материјала, гравиметријски. Развој оваквог система за мониторинг квалитета ваздуха игра кључну улогу у пружању информација о здравственом и животном окружењу, као и у потребним акцијама и мјерама за унапрјеђење квалитета ваздуха и заштиту животне средине.
Намјена и циљ пројекта: овај пројекат има за циљ да пружи основу за боље разумевање и мере за управљање квалитетом ваздуха у општини Беране, што је од кључног значаја за заштиту животне средине и одрживо управљање природним ресурсима.
Активности: 1. Набавка опреме; 2. Истраживање и анализа квалитета ваздуха; 3. Креирање базе података и развој система за мониторинг; 4. Анализа резултата и извјештаји; 5. Едукација и сензибилизација; 6. Идентификација мјера за унапрјеђење.
Очекивани резултат: постављена мобилна мјерна станица за континуирано праћење квалитета ваздуха; ова станица обезбеђује податке о нивоима загађења, омогућавајући тачно утврђивање извора загађења и потребних мјера заштите.
Излазни индикатори: - Информације о нивоу загађености ваздуха; - Извори загађења.
Одговорна страна: органи локалне управе, Секретаријат за комунално-стамбене послове и заштиту животне средине
Укупни буџет и извор финансирања: 30.000 €; буџет државе, кредитна средства, средства привредних субјеката који производном делатношћу загађују ваздух
Циљне групе/корисници: становници, привредници, туристи
Период имплементације: предлог је да се сваке године месец дана мјери квалитет ваздуха; пожељно је изабрати зимски мјесец када је ниво загађености већи
Мониторинг и евалуација: референтна лабораторија за испитивање ваздуха

Пројектна идеја 22. РЕКОНСТРУКЦИЈА КОТЛАРНИЦА ЈАВНИХ ОБЈЕКТА У ЦИЉУ ПРЕЛАСКА НА ЕКОЛОШКИ ПРИХВАТЉИВА ГОРИВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима ПРИОРИТЕТ 1: Унапрјеђење квалитета ваздуха
Опис пројекта: Пројекат реконструкције котларница јавних објеката у Беранама има за циљ прелазак са постојећег система гријања (нееколошки прихватљива горива) на системе који користе еколошки прихватљива горива. Ова реконструкција је намијењена да значајно допринесе заштити животне средине и подизању квалитета ваздуха у општини. Постојеће котларнице јавних објеката, као што су школе, болнице и други јавни објекти, биће претворене и модернизоване тако да уместо коришћења штетних горива прелазе на коришћење горива као што су биомаса, биогаз, соларна енергија или друге еколошки прихватљиве алтернативе. Прелазак на еколошки прихватљива горива има за циљ значајно смањење емисија штетних гасова и учествовање у заштити животне средине.
Намена и циљ пројекта: циљ је да се старе котларнице реновирају, како би се смањило загађење животне средине; на тај начин ће се смањити ризик од загађења које може да изазове различита обољења људи, при чему се смањује и потрошња горива.
Активности: <ol style="list-style-type: none">1. Проналазак стратешког партнера;2. Идентификовање јавних објеката са котларницама, процјена њиховог стања и функционалности, процјена тренутне употребе горива и ефикасности рада котларница;3. Израда плана реконструкције за прелазак на еколошки прихватљива горива, укључујући и анализу могућих опција за избор одговарајуће технологије и израда пројектно-техничке документације;4. Набавка опреме и горива: нови котлови, топоводи, пумпе, соларни панели и слично и њихова инсталација.
Очекивани резултат: <ul style="list-style-type: none">- реконструисане котларнице јавних објеката, које користе еколошки прихватљива горива;- чистији ваздух;- смањена потрошња горива;- побољшано здравље становника Берана.
Излазни индикатори: <ul style="list-style-type: none">- промјене у типу горива (нпр. биомаса, биогаз, соларна енергија);- смањење емисија штетних гасова (ксидни оксиди, сумпорни диоксид, честице у ваздуху итд.);- уштеда енергије;- задовољство корисника.
Одговорна страна: органи локалне управе, Секретаријат за комунално-стамбене послове и заштиту животне средине
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; буџет државе, буџет општине, донације
Циљне групе/корисници: становници, ђаци, студенти, запослени у јавним установама
Период имплементације: 2024-2031.
Мониторинг и евалуација: стручњаци и консултантске фирме, Секретаријат за комунално-стамбене послове и заштиту животне средине

ПРОЈЕКТНА ИДЕЈА 23: УРЕЂЕЊЕ ВОДОТОКОВА ДРУГОГ РЕДА КОЈИ СУ У СЛИВУ ЗА ПИЈАЋУ ВОДУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење квалитета пијаће воде
Опис пројекта: Ова пројекат се односи на уређење водотокова који не представљају главне ријеке у општини Беране, већ чине други ред водотокова. Ови водотокови значајно утичу на квалитет пијаће воде, јер могу бити извор загађења, поготово ако нису уређени и контролисани. Спровођење овог пројекта доприноси остварењу приоритетног циља у значајној мјери, с обзиром на то да унапрјеђење квалитета пијаће воде подразумејева подједнаку бригу о свим водотоковима. Пројекат има за циљ да уреди и одржава водотокове који служе за снабдијевање пијаћом водом на датој локацији. Овај пројекат обухвата серију активности које имају за циљ да заштите, очисте и одрже те водотокове другог реда, чиме се осигурава бољи квалитет пијаће воде за заједницу општине Беране. Активности у овом пројекту могу укључити редовно чишћење водотокова, уклањање отпада, садњу дрвећа или биља које би стабилизовало обалу и спријечило ерозију, као и усмјеравање водотока на начин који смањује ризик од поплава. Такође, пројекат може укључити и образовне кампање о заштити водених ресурса и важности чисте воде за заједницу.
Намјена и циљ пројекта: Циљ пројекта је да се подигне свијест о значају чисте и безбедне пијаће воде кроз одржавање и уређење водотокова другог реда, чиме се обезбеђује и заштита животне средине и квалитет живота за заједницу општине Беране.
Активности: 1. Чишћење водотокова од отпада и депонија; 2. Изградња дренажног система, чиме се смањује опасност од поплава и ерозије; 3. Изградња браника и канала.
Очекивани резултат: - Чистији водени ресурси; - Смањен ризик од поплава; - Боља заштита животне средине (пројекат доприноси заштити биодиверзитета у околини и очувању екосистема који зависе од чистих водених ресурса), - Подигнута свест заједнице; - Одрживи развој (креирање одрживих модела управљања воденим ресурсима који ће се наставити у будућности за дугорочни квалитет водених система).
Излазни индикатори: - Статус очишћених водених токова; - Ниво загађења; - Смањење ерозије; - Учешће заједнице; - Створени модели одрживог управљања.
Одговорна страна: органи локалне управе
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; буџет државе, буџет општине
Циљне групе/корисници: грађани општине, туристи, све организације и јавне институције
Период имплементације: 2024-2031.
Мониторинг и евалуација: органи локалне управе

Пројектна идеја 24. ПРОШИРЕЊЕ И РЕКОНСТРУКЦИЈА ПОСТОЈЕЋЕ ВОДОВОДНЕ МРЕЖЕ СА ЗАМЈЕНОМ АЗБЕСТНО-ЦЕМЕНТНИХ ЦИЈЕВИ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 2: Унапрјеђење квалитета пијаће воде
Опис пројекта: Дистрибутивна мрежа (примарна и секундарна) је око 200 km и користи је око 85% од укупног броја становника Општине Беране. Израђена је од различитих материјала: дуктила, ливено-жељезних, поцинчаних, азбестно-цементних, полиетиленских и ПВЦ. Са развојем насеља појавила се потреба проширења постојеће мреже, али и замјене дотрајалих цјевовода, посебно азбестно-цементних цијеви.
Намјена и циљ пројекта: Адекватно снабдијевање водом становника општине Беране
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: уредније водоснабдијевање домаћинстава.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава.
Одговорна страна: Општина Беране, „Водовод и канализација“ д.о.о., Министарство одрживог развоја и туризма
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000,00 €; буџет општине, буџет државе, буџет д.о.о „Водовод и канализација“, донације.
Циљне групе/корисници: Грађани
Период имплементације: 5 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 25. ИЗГРАДЊА ПРЕЧИШЋИВАЧА ЗА ПИТКУ ВОДУ НА ВОДОИЗВОРИШТУ „МЕРИЋА ВРЕЛО“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење квалитета пијаће воде
Опис пројекта: Чиста и здрава вода је нажалост све мање доступна. Пораст популације, или приликом временских непогода (обилне кише, отапања снијега), долази до израженог повећања и осцилација параметара мутноће воде. Становници општине се суочавају са проблемом мутне питке воде у јесењим и зимским мјесецима. Мутноћа воде се појављује приликом обилних падавина, и препорука је да се вода прокува пре употребе. Да би се овај проблем трајно ријешо, неопходно је сагледати могућности уградње пречишћивача за питку воду на прекидној комори „Салача“. Пројекат је започет. Израђен је Програм уградње пилот постројења за пречишћавање сирове санитарне воде са водоизворишта „Мерића Врело“. Град Беране има изграђен водоводни систем који снабдијева становништво са три водоизворишта. Карактеристика сва три водоизворишта је да повремено долази до замућености воде изазване обилним кишима или наглим отапањем снијега. На захтјев „Водовода и канализације“ израђен је Програм пилот пројекта на основу чије имплементације ће се пронаћи одговарајуће рјешење за припрему воде која са техно-економског аспекта одговара карактеристикама сирове воде којом се снабдијева становништво. На тај начин ће се добити подаци који ће чинити подлогу за пројектовање технологије и техничког рјешења постројења за припрему воде.
Намјена и циљ пројекта: Намјена која се огледа у одрживом управљању водним ресима и унапрјеђивање система водоснабдијевања у општини Беране, пречишћавањем воде уклониће се све нечистоће и загађивачи, а са тим и мутноћа воде, када ће корисници овог изворишта и општина добити сигурну и здраву воду за пиће. Циљ пројекта:
<ul style="list-style-type: none"> • Изабрати оптимално рјешење технолошког процеса за ново постројење за третман питке воде; • Одабрати техничко-економско најприхватљивије рјешење напајања сировом водом, напајања новог постојења за третман питке воде.
Активности:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат:
<ul style="list-style-type: none"> - Уредније водоснабдијевање домаћинства питком водом; - Побољшан квалитет произведене питке воде (у складу са Правилником о здравственој исправности воде за пиће)
Излазни индикатори: број укључених домаћинства.
Одговорна страна: Општина Беране.
Укупни буџет и извор финансирања: 5.000.000,00 €; буџет државе, буџет општине, донаторска средства
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 26. УГРАДЊА ХЛОРНИХ СТАНИЦА НА СЕОСКИМ ВОДОВОДИМА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима ПРИОРИТЕТ 2: Унапрјеђење квалитета пијаће воде
Опис пројектне идеје: Пројекат подразумева уградњу хлорних станица на сеоским водоводима, чиме ће безбиједност употребе воде бити на већем нивоу.
Намјена и циљ пројекта: Циљ пројекта је квалитетније водоснабдијевање
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: уредније водоснабдијевање домаћинстава питком водом
Илазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране, Министарство пољопривреде
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; буџет Општине, буџет државе, донације.
Циљне групе/корисници: грађани Берана, туристи
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 27. УНАПРЈЕЂЕЊЕ И РЕКОНСТРУКЦИЈА КАНАЛИЗАЦИОНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима Приоритет 3: Ефикасно управљање отпадним водама
Опис пројекта: Пројекат се фокусира на унапрјеђење система сакупљања и одвођења отпадних вода из стамбених објеката у општини Беране. Циљ пројекта је да се подигне стандард квалитета одвођења отпадних вода и смањи утицај на животну средину кроз боље управљање отпадним водама. Први корак би обухватао детаљну анализу постојећег стања инфраструктуре за одвођење отпадних вода из стамбених објеката. Овај процес обухвата истраживање постојећих система, њихову функционалност и могуће изазове. На основу анализе, креирају се предлози за унапређење система сакупљања и одвођења отпадних вода. Затим се улази у фазу у којој се реализују предложена унапрјеђења, укључујући инсталацију нове опреме, реконструкцију постојећих система и обуку за управљање новим технологијама. После имплементације, важно је пратити функционалност и ефикасност нових унапређења.
Намјена и циљ пројекта: циљ спровођења мјере је да се побољша квалитет одвођења отпадних вода из домаћинства на територији општине Беране. Овим пројектом се смањује загађење животне средине и побољшавају услови живота грађана.
Активности: <ol style="list-style-type: none">1. Изградња канализационих система на подручјима гдје они не постоје и реконструкција постојећих система који су оштећени или застарели;2. Уклањање и замена старих канализационих цијеви новим цијевима које одговарају савременим стандардима;3. Кампање за едукацију грађана о правилном одвајању отпада и правилном одвођењу отпадних вода;4. Процјена квалитета воде у канализационим системима и прикупљање података о загађењу вода.
Очекивани резултат: подигнути стандарди управљања отпадним водама; смањен негативан утицај на животну средину и бољи услови живота за становнике општине Беране; ефикасно сакупљање и одвођење отпадних вода из домаћинства.
Излазни индикатори: подаци о покривености домаћинства инфраструктуром за одвођење отпадних вода; статистика о реализованим унапрјеђењима (информације о броју унапријеђених инфраструктурних система за одвођење отпадних вода у општини); подаци о квалитету околине (нпр. информације о нивоу загађења воде у околини прије и после увођења унапријеђених система одвођења отпадних вода као мјерило ефикасности пројекта); статистика о здравственим показатељима.
Одговорна страна: органи локалне управе
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; буџет државе, буџет општине, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: грађани општине, туристи, све организације и јавне институције
Период имплементације: 2025.
Мониторинг и евалуација: органи локалне управе

Пројектна идеја 28. ИЗГРАДЊА ПРЕЧИШЋИВАЧА ЗА КАНАЛИЗАЦИОНИ МУЉ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 3: Ефикасно управљање отпадним водама
<p>Опис пројекта: Стављањем у употребу постројења за пречишћавање отпадних вода потребно је наћи рјешење за коришћење канализационог муља. Како на државном нивоу не постоји стратегија за управљањем канализационим отпадом, овај проблем је неопходно рјешавати у сарадњи са државним органима.</p> <p>Обрађени комунални канализациони муљ може се користити само ако је претходно обрађен и ако испуњава услове у погледу граничних вриједности за концентрације тешких метала, органских материја, патогених организама и процента суве материје. Након обраде комуналног канализационог муља врши се анализа параметара муља.</p> <p>Обрађени муљ који испуњава услове прописане Правилником може се користити у складу са Законом о управљању отпадом на земљишту, уз шестомјесечну или годишњу анализу квалитета обрађеног муља, уз обезбеђивање потребне површине са базенима, прописаних капацитета.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта:</p> <p>Намјена: обрађени канализациони муљ може се употребљавати у пољопривредне сврхе утврђене Законом о управљању отпадом, уколико задовољава прописани квалитет, прописану количину суве материје, затим: унесену количину азота, нитрата, нитрита, приликом обраде канализационог муља; за рекултивацију (поновно формирање земљишног слоја, обнова земљишта) на депонијама, јаловиштима и рударским подручјима.</p> <p>Циљ: рјешавање депоновања муља; смањење загађења животне средине и могућност даљег коришћења прерађеног муља; одрживо управљање отпадним водама.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда студије о управљању канализационим муљем; 2. Израда пројектне документације; 3. Извођење радова.
Очекивани резултат: рјешен проблем комуналног муља
Излазни индикатори: количина прерађеног муља
Одговорна страна: Дирекција јавних радова, Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 €; буџет општине, буџет државе и донатори
Циљне групе/корисници: сви грађани општине Беране
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 29. ИЗГРАДЊА КАНАЛИЗАЦИОНЕ МРЕЖЕ ДОЊИ ТАЛУМ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 3: Ефикасно управљање отпадним водама
Опис пројекта: Пројекат има за циљ измјештање и регулацију постојећег канала атмосферске канализације у дужини од 190 m и измјештање постојеће фекалне канализације у дужини од 190 m у близини локације ППОВ Доњи Талум, Општина Беране. На тај начин се стварају услови за побољшање квалитета живота потрошача у циљаној зони. Неопходно је коридоре трасе новопроектваних инсталација испројектовати водећи рачуна да се експропријација, односно имовински проблеми на поменутој територији Доњег Талума, сведу на најмању могућу мјеру. Геодетску трасу цјевовода снимити као и све коте постојећих шахта где се прикључују новопроектване хидротехничке инсталације. Обухватити и третирати хидротехничке инсталације и објекте на истим који се нађу на траси цјевовода.
Намјена и циљ пројекта: Намјена и циљ пројекта подразумијевају стварање услова за побољшање квалитета живота потрошача у циљаној зони.
Активности: <ol style="list-style-type: none">1. Израда пројектне документације;2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла;3. Извођење радова;4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: Обезбеђена канализација за мјештане Доњег Талума
Излазни индикатори: изграђена канализациона мрежа
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 210.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: Грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 30. ИЗГРАДЊА КАНАЛИЗАЦИОНЕ МРЕЖЕ ЛУЖАЦ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 3: Ефикасно управљање отпадним водама
<p>Опис пројекта: Пројекат има за циљ изградњу фекале канализације за насеље Горњи Лужац дужине 1.500 m, КО Лужац Беране. На тај начин се стварају услови за побољшање квалитета живота потрошача у циљаној зони. Приликом имплементације пројекта неопходно је поштовати одређења из ДУП-а, као и водити рачуна о рационалности изградње у складу са постојећим стањем на терену како би се створили повољни услови за рјешавање хидротехничких инсталација и усаглашавање постојећег стања инфраструктуре са новопроектваном. Неопходно је да коридоре трасе, новопроектваних инсталација испројектовати, водећи рачуна да се експропријација, односно имовински проблеми на поменутој територији Горњег Лужца, сведу на најмању могућу мјеру. Геодетску трасу цјевовода снимити, као и све коте постојећих шаhti гдје се прикључују новопроектване хидротехничке инсталације. Обухватити и третирати хидротехничке инсталације и објекте на истим који се нађу на траси цјевовода.</p>
Намјена и циљ пројекта: намјена и циљ пројекта подразумијевају стварање услова за побољшање квалитета живота потрошача у циљаној зони изградњом канализације.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: обезбијеђена канализација за мјештане насеља Горњи Лужац
Излазни индикатори: изграђена канализациона мрежа
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 400.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 31. МАПИРАЊЕ И ЧИШЋЕЊЕ ДИВЉИХ ДЕПОНИЈА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 4: Ефикасно управљање отпадом
<p>Опис пројекта:</p> <p>Овај пројекат подразумијева превенцију и смањење загађења животне средине у општини Беране. Укључује идентификовање и мапирање свих дивљих депонија у општини, као и чишћење тих депонија и смањење њиховог броја кроз редовно одлагање отпада на мјеста која су за то намијењена. Такође, укључује и едукацију грађана о правилном одлагању отпада, промовисање различитих начина рециклирања и прераде отпада, као и креирање инфраструктуре за одлагање опасног отпада, као што су стари електрични уређаји, акумулатори, батерије и слично. Циљ овог пројекта је да се смањи број дивљих депонија у општини Беране и укупна количина отпада која се одлаже на неприродан начин, што ће побољшати квалитет животне средине и здравље људи, а такође и привући потенцијалне инвеститоре и туристе који су заинтересовани за одрживу заштиту животне средине и посјету и боравак у мјестима са квалитетним ваздухом, водом и земљиштем.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: идентификација, мапирање и систематско чишћење дивљих депонија, са циљем њиховог умањења и спрјечавања настанка нових; пројекат може стимулисати ефикасније управљање отпадом кроз унапрјеђење инфраструктуре за сакупљање и одлагање отпада, што може допринети бољем управљању отпадом на локалном нивоу.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Истраживање и мапирање депонија: први корак је истражити и мапирати локације дивљих депонија у општини. Ово укључује излазак на терен и коришћење географских информационих система (GIS) за обиљежавање локација; 2. Анализа података и припрема плана; 3. Организација чишћења; 4. Смањење настанка нових депонија; 5. Мониторинг и праћење.
<p>Очекивани резултат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - чистија околина; - подизање свести о заштити околине; - превенција нових депонија; - боље управљање отпадом.
<p>Излазни индикатори:</p> <ul style="list-style-type: none"> - број чистијих депонија; - количина уклоњеног отпада; - географско мапирање депонија; - учешће заједнице; - статистика о ефикасности (процент успешно очишћених депонија у односу на укупан број депонија може бити мерило ефикасности акција чишћења).
Одговорна страна: органи локалне самоуправе
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000€; Буџет државе, буџет општине, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: грађани општине, туристи, све организације и јавне институције
Период имплементације: 2024-2031.
Мониторинг и евалуација: органи локалне самоуправе

Пројектна идеја 32. ПРИМАРНА СЕЛЕКЦИЈА И ОДВОЗ ОТПАДА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 4: Ефикасно управљање отпадом
Опис пројекта: Односи се на примарну селекцију отпада. Представља процес у којем се на мјесту настанка отпада раздвајају различите врсте материјала који се могу рециклирати. Циљ пројекта је да се смањи количина отпада који се одлаже на депоније и да се повећа количина материјала који се могу рециклирати и поново употребити. Пројекат промовише смањење отпада на извору настанка представљајући подстицај развоју примарне селекције отпада, укључујући компостирање. Поред тога што доприноси заштити животне средине и бољем управљању отпадом, примарна селекција отпада може довести до побољшања квалитета отпада који се одлаже на депоније, што може повећати могућности за његову рециклажу и поновну употребу.
Намјена и циљ пројекта: пројекат има за циљ унапрјеђење система управљања отпадом кроз примарну селекцију отпада на извору (у домаћинствима или на мјесту гдје се отпад генерише) и његов одвоз.
Активности: 1. Подизање свести грађана о значају примарне селекције отпада и компостирања; 2. Едукација и обука грађана и запослених у општинској управи за управљање отпадом; 3. Увођење система за примарну селекцију отпада у школама, јавним институцијама и домаћинствима, увођење система награде за грађане који су најуспешнији у примарној селекцији; 4. Увођење система контроле и надзора над управљањем отпадом.
Очекивани резултат: - побољшање управљања отпадом; - смањење количине отпада; - повећано рециклирање и поновна употреба; - еколошки бенефити (очекује се смањење отпада на депонијама и смањење потенцијалних еколошких проблема, као и побољшање услова животне средине); - подизање свести заједнице.
Излазни индикатори: - стопа селекције отпада (процентуални однос отпада који је успешно селектован на извору у односу на укупан генерисани отпад); - количина селектованог отпада; - количина рециклираног материјала; - проценат селектованог отпада који је успешно одвезен за обраду или рециклирање у односу на укупан селектовани отпад.
Одговорна страна: органи локалне управе
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; буџет државе, буџет општине, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: цјелокупна заједница општине Беране
Период имплементације: 2024-2031.
Мониторинг и евалуација: органи локалне управе

Пројектна идеја 33. САНАЦИЈА И РЕКУЛТИВАЦИЈА БИВШЕ ДЕПОНИЈЕ СА ПРОМЈЕНОМ НАМЈЕНЕ ПРОСТОРА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима Приоритет 4: Ефикасно управљање отпадом
Опис пројекта: Пројекат санације и рекултивације бивше депоније у општини Беране има за циљ да се безбједно и одрживо управљање отпадом на овом локалитету. Има за циљ да уређењем и рекултивацијом простора бивше депоније допринесе њеном превазилажењу као месту за отпад и да га преобрази у функционални, одржив и безбједан простор са новом намјеном. Овај пројекат укључује процес санације постојећег отпада на депонији, примјењујући одговарајуће технологије и процедуре за безбједно уклањање отпада. Након санације, фокус је на рекултивацији и преображају простора у зелени, функционални простор или неку другу корисну намјену. Овај процес укључује сађење биља, изградњу инфраструктуре, и/или обнову простора у складу са плановима за поновну употребу.
Намјена и циљ пројекта: циљ пројекта је да простор који је раније био депонија постане функционалан, безбједан и прилагодљив новим потребама заједнице, чиме се доприноси заштити животне средине и побољшању квалитета живота локалног становништва.
Активности: 1. Процјена стања на бившој депонији (проучавање садржаја отпада, обима и дубине депоније, анализа земљишта и воде и процјена опасности за здравље људи и животиња); 2. Планирање и припрема за санацију; 3. Извођење санације (извоз отпада са депоније, уклањање непрерадивог отпада, изградња заштитног слоја земље и инсталирање система за контролу отицања воде).
Очекивани резултат: - санирана и безбједна депонија; - рекултивисан простор; - побољшан квалитет живота; - заштићена животна средина.
Излазни индикатори: - површина санираног простора; - количина уклоњеног отпада; - обновљена инфраструктура; - промјена намјене простора (број корисника, активности које се одвијају на том простору и степен коришћења од стране заједнице); - степен одрживости.
Одговорна страна: органи локалне управе
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; буџет државе, буџет општине, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: цјелокупна заједница општине Беране
Период имплементације: 2024-2031.
Мониторинг и евалуација: органи локалне управе

Пројектна идеја 34. ИЗГРАДЊА РЕЦИКЛАЖНОГ ДВОРИШТА СА СОРТИРНИЦОМ И ТРАНСФЕР СТАНИЦОМ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 4: Ефикасно управљање отпадом
Опис пројекта: Рециклажа у систему одлагања отпада има веома значајну улогу, тј. процјене су да се успјешно може рециклирати и до 70% отпада. Како Црна Гора има статус земље кандидата за чланство у ЕУ, по препоруци надлежних тијела Европске комисије (ЕК) истакнута је потреба очувања животне средине, и с тим у вези, изградње комуналне инфраструктуре која треба да обезбиједи адекватно управљање отпадом. Стицањем статуса земље кандидата, интензивирају се и обавезе Црне Горе у смислу имплементације прописа који су усклађени са европским законодавством. Сврха инфраструктурног пројекта је изградња рециклажног дворишта у складу са Локалним и Државним планом управљања отпадом. У објекту је предвиђено селективно сакупљање отпада како би се остварила могућност поновног коришћења и рециклаже, као што је дефинисано у Закону о управљању отпадом и самим тим дошло до смањења количина отпада који се одлаже на депонијама или дивљим одлагалиштима. Уз изградњу рециклажног дворишта планира се и изградња трансфер станице за претовар комуналног неселектованог отпада. Трансфер станица би имала за циљ да поједностави одлагање отпада, смањи вријеме прикупљања отпада и одвоза на депоније.
Намјена и циљ пројекта: основни циљ који се жели остварити реализацијом овог пројекта је стварање услова за организовање и обављање послова управљања комуналним отпадом на изводљив, одржив и ефикасан начин који је у складу са важећим прописима и планским документима.
Активности: <ol style="list-style-type: none"> 1. Тендерска процедура за одабир извођача радова; 2. Извођење радова; 3. Технички пријем.
Очекивани резултат: изграђено и опремљено рециклажно двориште са сортирницом, као и изграђеном трансфер станицом за претовар неселективног комуналног отпада гдје се организовано селективно сакупља, транспортује и обрађује комунални отпад; рециклажно двориште ће служити као информативни центар у којем ће заинтересовани грађани добијати информације које се тичу управљања отпадом; активно учешће грађана у новом и модерном систему управљања отпадом; развој свијести грађана.
Илазни индикатори: процјена је да се на годишњем нивоу на територији општине Беране произведе око 9.000 тона комуналног отпада; до 2020. године прикупљено је 50% укупне количине отпадног материјала, као што су стакло, папир, метал и пластика, које треба припремити за поновну употребу и рециклажу, док је до 2031. године потребно припремити за поновну употребу најмање 70% неопасног грађевинског отпада.
Одговорна страна: Општина Беране, МОРТ
Укупни буџет и извор финансирања: 3.000.000,00 €; буџет државе, буџет општине, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: Пројекат има за циљ рјешавање проблема у области управљања комуналним отпадом, са којима се сусрећу становништво, туристичка и привредна структура у општини Беране, али и грађани Црне Горе као земље чланице која има обавезе везано за поглавље 27 - животна средина.
Период имплементације: 2026-2031. године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 35. ПОДИЗАЊЕ НИВОА СВИЈЕСТИ ГРАЂАНА О ЗНАЧАЈУ ЕФИКАСНОГ УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 4: Ефикасно управљање отпадом
<p>Опис пројекта: Пројекат се односи на подизање свијести грађана о значају правилног одлагања отпада, рециклирању отпада, као и боље разумијевање процеса третирања отпада. Овај пројекат је од изузетног значаја јер се показало да је један од највећих проблема у управљању отпадом управо незнање грађана о начинима правилног одлагања и третирања отпада. Такође, спровођење мјере ће донијети значајне позитивне ефекте по људе и околину. Овај пројекат обухвата серију едукативних активности и програма који ће обухватити становнике општине Беране, укључујући школску дјецу, одрасле, и бизнис заједницу. Кроз образовне активности, радионице, семинаре и кампање, пројекат ће потакнути становнике да разумију важност правилног третмана отпада, укључујући одлагање, рециклирање и смањење отпада. Путем сарадње са локалним установама, школама и заједницом, пројекат ће створити план за ефективну едукацију и подизање свијести о важности правилног одлагања и третмана отпада.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: Намјена пројекта је да образује и подигне свијест становништва о различитим типовима отпада, њиховом утицају на животну средину и значају правилног третмана отпада. Главни циљ овог пројекта је да се униште стари митови и неисправне информације о одлагању отпада и да се заједница усмјери ка одговорном поступању отпадом. Циљ је да се створи управљив модел односа према отпаду, што укључује истраживање начина на који заједница може допринети бољем управљању отпадом и заштити околине за будуће генерације.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Организовање кампања јавног информисања о правилном одлагању и третирању отпада, укључујући промотивне материјале, новинске чланке, радио и телевизијске емисије, образовне интернет странице, друштвене мреже итд.; 2. Организовање посјета ученика и грађана локалним центрима за третирање отпада; 3. Подизање свијести о значају воде и енергије у процесима третирања отпада, као и промовисање начина уштеде воде и енергије; 4. Организовање кампања за скретање пажње на опасности од неправилног одлагања одређених врста отпада, као што су опасни отпад, електронски отпад, љекови, итд.
<p>Очекивани резултат: повећана свест о одговорном третирању отпада, повећано учешће заједнице, промјена понашања и навика, активна заједница у управљању отпадом, стално подизање свијести.</p>
<p>Излазни индикатори: број учесника, учешће заједнице (учешће заједнице у радионицама, семинарима и другим образовним активностима мјерено кроз број учесника и ангажман), креиран едукациони материјал, побољшане навике.</p>
<p>Одговорна страна: органи локалне управе</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: 20.000 €; буџет државе, буџет општине, ЕУ фондови</p>
<p>Циљне групе/корисници: цјелокупна заједница општине Беране</p>
<p>Период имплементације: 2024-2031.</p>
<p>Мониторинг и евалуација: органи локалне управе</p>

Пројектна идеја 36. ЈАМСКА СКЛАДИШТА ЗА ТОПЛИФИКАЦИЈУ ОПШТИНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 5: Енергетска ефикасност и одрживо управљање природним ресурсима
Опис пројекта: Предметна локација се налази на територији општине Беране на локалитету Рудеш (простор бивше Фабрике сулфатне целулозе и папира) на територији КО Будимља. Идеја је да се овај простор валоризује кроз планирање изградње јамског складишта топле воде. Топлотно складиште би се састојало од два подземна базена укупне запремине око 500.000 m ³ у којима би била акумуласана вода која би се гријала од вишкова електричне енергије у ЕЕС-у помоћу топлотних пумпи и отпорничких гријача. Укупна електрична снага система за гријање воде би била око 40 MW. Капацитет складиштења топлотне енергије је око 30 GWh. Постројење би служило за обезбјеђивање топлоте за напајање система гријања стамбених и других објеката у Беранама. Поред обезбјеђивања топлотне енергије, топлотно складиште би служило за балансирање електроенергетског система Црне Горе, тако да би представљало и енергетски објекат који би пружао услуге флексибилности електроенергетском систему и омогућавао већу интеграцију варијабилних обновљивих извора енергије. Прикључење тополотног складишта на електроенергетски систем треба предвидјети у постојећој трансформаторској станици 110/35 kV на локацији Рудеш, која је удаљена од предвиђене локације топлотног складишта око 800 m.
Намјена и циљ пројекта: повећање енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије успостављањем система топлификације града.
Активности: <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Тендерска процедура за одабир извођача радова; 3. Извођење радова, технички пријем.
Очекивани резултат: унапријеђено стање животне средине и побољшан квалитет живота грађана
Излазни индикатори: успостављен систем топлификације града, број прикључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: вриједност пројекта ће се утврдити након израде главног пројекта. Очекивани извори финансирања: Општина Беране, кредити, приватно-јавно партнерство, донације
Циљне групе/корисници: становници, привредни субјекти и јавне институције у Беранама
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 37. ИЗГРАДЊА ОБАЛОУТВРДЕ НА РИЈЕЦИ ЛИМ У ЦИЉУ ЗАШТИТЕ ОД ПОПЛАВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 6: Заштита од поплава и клизишта
Опис пројекта: Кроз општине Беране протиче ријека Лим са својим притокама, у дужини од око 20 km. Уз ријеку су лоцирана многа насеља, индустријски и инфраструктурни објекти, као и пољопривредна земљишта. Због велике насељености са обје стране корита, велики је степен угрожености од поплава. Угрожени су: најнижи дјелови Берана, саобраћајна инфраструктура, пољопривредне површине и плодно земљиште. У свом средњем и доњем току на територији општине Беране, ријека Лим у условима великих вода, причињава велике материјалне штете и представља сталну опасност за већину приградских насеља и саму градску зону. У циљу спрјечавања поплава изграђене су габионске конструкције, као вид заштите на појединим деловима обале у градској зони. Међутим, то није дало резултате, па је неопходно наставити са градњом на свим критичним деловима градске зоне. Радове је потребно реализовати на дионици корита ријеке Лим, која пролази кроз градску и приградску насељену зону. На предметном простору корито ријеке Лим мијења уздужни пад, односи еродирани материјал који се на другим дионицама таложи, усијеца се у спрудове и мијења положај матице по ширини корита. Предмет овог пројекта је „заштита обале на ријеци Лим, тј. заштита обилазнице и централне градске зоне, као и заштита обала низводно од централног градског моста и то лијеве обале у дужини од 1.100 m и десне обале у дужини 200 m“ кроз Беране. Изградњом обалоутврде штити се најнасељенији дио града. Дио обалоутврде од једног моста до другог у Беранама финасира Свјетска банка и почетак радова се очекује у 2024. години.
Намјена и циљ пројекта: успостављање одрживог модела заштите животне средине, кроз изградњу обалоутврде и регулацију корита Лима за заштиту подручја од хазарда вода у Беранама.
Активности: <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда главног пројекта и ревизија; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: успостављене стабилне обале реке; спријечено измјештање/изливање рјечног корита и умањен ризик од хазарда вода у будућности; допринос заштити, очувању и унапрјеђењу животне средине, кроз смањење штетног утицаја хазарда вода (и рјечних наноса) у будућности.
Излазни индикатори: дужина урађене обалоутврде
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: од једног моста до другог 4 милиона евра и 10 милиона евра за преосталу деоницу (укупно 14.000.000 €); буџет општине, буџет државе, ИПА фондови, страни донатори
Циљне групе/корисници: сви становници Берана
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 38. РЕГУЛАЦИЈА КОРИТА ЛИМА СА ПРИТОКАМА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима
Приоритет 6: Заштита од поплава и клизишта
Опис пројекта: Континуиране активности на уклањању спрудова и регулацији корита реке Лим дуж читаве дионице која пролази кроз Беране ради смањења ризика од поплава. Управљање ријеком Лим је у надлежности Управе за воде, која даје концесије за регулацију корита реке Лим, па је неопходна сарадња локалне управе са надлежним државним институцијама. Пројектом је планирано мапирање свих мјеста ризика и њихово регулисање кроз процес издавања концесија за регулацију корита ријеке.
Намјена и циљ пројекта: смањење ризика од поплава и заштита животне средине кроз коришћење природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја регулацијом корита ријеке Лим.
Активности: 1. Израда главног пројекта и ревизија; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: мапирана мјеста ризика и укоњени спрудови на мапираним мјестима
Излазни индикатори: уговори о концесијама за уклањање спрудова и регулацију корита ријеке Лим
Одговорна страна: Управа за воде, Управа за капиталне пројекте
Укупни буџет и извор финансирања: 1.000.000,00 €; буџет државе
Циљне групе/корисници: сви становници Берана
Период имплементације: континуирана активност
Мониторинг и евалуација: Управа за капиталне пројекте

Пројектна идеја 39. МАПИРАЊЕ КЛИЗИШТА И ИЗРАДА ПРОЈЕКТНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ЊИХОВО САНИРАЊЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима Приоритет 6: Заштита од поплава и клизишта
Опис пројекта: Геомеханичка испитивања и израда одговарајућег елабората потребна су за дефинисање егзактних геомеханичких карактеристика тла за ефикасну реализацију пројекта санације клизишта. На подручју општине Беране евидентно је постојање одређеног броја клизишта. Израда Елабората геомеханике за локације клизишта на територији општине Беране подразумева мапирање постојећих и потенцијалних клизишта и дефинисање смјерница и мјера заштите предложених локација.
Намјена и циљ пројекта: израда Елабората геомеханике клизишта доприноси заустављању даље ерозије земљишта, заштити имовине и већој безбједности грађана.
Активности: тендерска процедура за одабир извођача за спровођење геомеханичких истраживања и израду елабората.
Очекивани резултат: дат допринос смањењу ерозија земљишта мапирањем свих мјеста ризика и предложене мјере заштите имовине и објекта.
Излазни индикатори: израђен елаборат геомеханике
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; буџет општине
Циљне групе/корисници: сви становници Берана
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Општина Беране

Пројектна идеја 40. ИЗГРАДЊА ТУРИСТИЧКОГ КОМПЛЕКСА СА РИБАРСКИМ СЕЛОМ КОД СІТЕС ЦЕНТРА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета
Приоритет 1: Јачање смјештајних капацитета
<p>Опис пројекта:</p> <p>Ријека Лим и њена обала представљају веома важан фактор за туристички развој Берана, па је општина Беране предвидјела у наредном периоду валоризацију исте и побољшање туристичке понуде града. Туристички комплекс са рибарским селом био би изграђен на лијевој обали Лима, а састојао би се из више јединица смјештајног типа, у виду привремених објеката од дрвета - бунгалова са заједничким просторијама за одржавање хигијене и припрему, конзумирање хране. Комплекс би посједовао 50 кревета, а служио би за издавање преноћишта. Предност изградње објекта овог типа огледа се у непосредној близини ријеке Лим, као и могућностима организовања спортско-рекреативних садржаја.</p>
Намјена и циљ пројекта: општина Беране би са туристичким комплексом унаприједила туристичку понуду града и повећала смјештајне капацитете на својој територији.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектног задатка; 2. Израда пројектне документације; 3. Тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова; 6. Промоција и валоризација комплекса.
Очекивани резултат: побољшана туристичка понуда Берана
Излазни индикатори: уређен туристички комплекс са рибарским селом
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 1.000.000 €; приватни инвеститори
Циљне групе/корисници: грађани Берана, туристи
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: технички надзор

Пројектна идеја 41. ИЗГРАДЊА СМЈЕШТАЈНИХ КАПАЦИТЕТА ЗА РЕЛАКСАЦИЈУ - НОВИ СТАНДАРДИ У ТУРИЗМУ ОПШТИНЕ БЕРАНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета Приоритет 1: Јачање смјештајних капацитета
Опис пројекта: Изградња новог хотела који се фокусира на развој нових облика смјештаја, укључујући Wellness & SPA, може имати значајан утицај на привлачење различитих профила туриста у општини Беране. Овај вид смјештаја може привући посјетиоце који се фокусирају на здравље и релаксацију, што може бити нова циљна група за општину Беране. Туристи које би привукли Wellness & SPA центри обично остану дуже вријеме како би уживали у понуђеним услугама. Ово може допринети повећању просјечног боравка туриста у општини. Такви хотели често пружају услуге високог стандарда, што може повећати просечну туристичку потрошњу. Ово би могло имати позитиван ефекат на локалну економију кроз повећану потрошњу у локалној заједници. Развој Wellness & SPA хотела захтијева инвестиције у инфраструктуру и обуку особља. Оваква улагања могу подићи ниво квалитета туристичке понуде у општини. Понуда Wellness & SPA хотела може бити додатни елемент који разликује општину Беране од других дестинација у региону. Ова врста смјештаја може бити додатни атрактивни фактор за потенцијалне посјетиоце.
Намјена и циљ пројекта: Намјена и циљ пројекта би били да унапрјеђују туристичку понуду општине кроз развој и увођење нових облика смјештаја који су усмјерени ка здрављу, релаксацији и добробити гостију.
Активности: 1. Израда пројектног задатка; 2. Израда пројектне документације; 3. Тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова; 6. Промоција и валоризација комплекса.
Очекивани резултати: повећање броја посјетилаца, дугорочно повећање прихода, подизање стандарда квалитета туристичке понуде, креирање нових радних мјеста, подизање разнообразности и конкурентности општине на туристичком тржишту.
Излазни индикатори: мјерљива вриједност новог објекта, повећање броја радних мјеста, укупан број нових гостију, повећање прихода од туризма, оцјена задовољства посјетилаца, развој туристичке инфраструктуре, страни посјетиоци.
Одговорна страна: Општина Беране, инвеститори
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000€; стратешки партнери, приватни инвеститори
Циљне групе/корисници: грађани Берана, туристи, учесници конференција, семинара, спортисти
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 42. ИСТРАЖИВАЊЕ, ЗАШТИТА И ПРОМОЦИЈА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ ОПШТИНЕ БЕРАНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета
Приоритет 2: Промоција културне и историјске баштине
Опис пројекта: Овакав пројекат би био фокусиран на истраживање, заштиту и промоцију културне и историјске баштине општине Беране. Циљ би био оживљавање историјских обележја, манастира, старих споменика и археолошких налазишта кроз различите активности. Ово би подразумевало проучавање и истраживање историјских локација и артефаката, а затим и њихово обиљежавање и означавање на мапама или саобраћајним путевима. У оквиру пројекта биле би организоване туре, програми и изложбе које би едуковале људе о културном значају ових локација и стимулисали њихову посјету. Биле би креиране маркетиншке кампање и материјал који би привукли туристе заинтересоване за историју и културу, промовишући ове локације као атрактивне туристичке дестинације.
Намјена и циљ пројекта: Овај пројекат би имао за циљ да покаже историјско и културно богатство општине Беране, привуче посетиоце, прикаже значај ових локација и учини их доступним за јавност.
Активности: 1. Истраживање и каталогизација; 2. Припрема едукативних програма; 3. Организација изложби и културних догађаја; 4. Савремена интерпретација: креирање савремених интерактивних мултимедијалних садржаја и путоказа за посетиоце који објашњавају историју и значај културних локација; 5. Припремање информативних материјала, водича и саобраћајних путоказа који би посетиоцима олакшали приступ и разумијевање историјских објеката; 6. Кампање и маркетинг.
Очекивани резултати: повећана свијест о културном наслеђу, повећан број посетилаца, подизање нивоа туристичке понуде, локални развој, заштита културног наслеђа, побољшана репутација и привлачност.
Излазни индикатори: - Број посетилаца; - Стопа задовољства посетилаца; - Финансијски показатељи; - Статистика посјета онлајн страници; - Локални ангажман и учешће; - Медијска покривеност.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера
Циљне групе/корисници: грађани Берана, туристи
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: општина Беране

Пројектна идеја 43. КРЕИРАЊЕ ТУРИСТИЧКОГ КЛАСТЕРА ЗА ИНТЕГРИСАНУ ТУРИСТИЧКУ ПОНУДУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета
Приоритет 3: Диверзификација туристичке понуде
<p>Опис пројекта: Овај пројекат би се фокусирао на стварање интегрисане туристичке понуде кроз спој различитих облика туризма у општини Беране. Туристички кластер би обухватио сарадњу између различитих сектора (сеоски, агро, еколошки, спортско-рекреативни, културно-историјски, образовни и вјерски туризам) како би се створила синергија и унапријеђена туристичка понуда. Први корак би било детаљно истраживање различитих видова туризма у општини Беране. Овдје би се укључивало проучавање постојећих туристичких потреба, ресурса и способности сваког облика туризма. Затим би се радило на процесу идентификовања различитих учесника из различитих сектора туризма и анализа њихових интереса за сарадњу. Овдје се формирају партнерства и заснивају организационе структуре за рад. Била би креирана стратегија која обухвата различите облике туризма, укључујући активности, заједничку маркетиншку стратегију, и образовне програме за учеснике. Процес оцјењивања успјеха пројекта, уочавање изазова и могућности за усавршавање или додатне активности које би допринијеле побољшању туристичке понуде у општини даће допринос у квалитету, броју и разноликости туристичке понуде.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: уједињење различитих облика туризма у општини Беране и креирање интегрисане понуде која обухвата сеоски, агро, спортско-рекреативни, културно-историјски, образовни и вјерски туризам; циљ је стварање синергије између различитих сектора туризма, усмјеравање најбољих пракси и ресурса ка унапрјеђењу понуде, како би се обогатило туристичко искуство и привукли различити типови посјетилаца.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Истраживање и анализа; 2. Идентификација партнера и заједничких интереса; 3. Планирање стратегије развоја; 4. Имплементација и извештаји; 5. Евалуација и усавршавање.
<p>Очекивани резултати: повећан број посјетилаца, продужење боравка посјетилаца, повећана продаја различитих туристичких пакета, повећан приход за локалну заједницу, јача туристичка репутација.</p>
<p>Излазни индикатори: мјерење увећања укупног броја посјетилаца у општини Беране у односу на претходне периоде, продужење просјечног времена боравка, диверзификација туристичке потрошње, задовољство посјетилаца, приходи за локалну заједницу.</p>
<p>Одговорна страна: локална управа</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: 50.000 €; Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера</p>
<p>Циљне групе/корисници: грађани Берана, туристи</p>
<p>Период имплементације: 1 година</p>
<p>Мониторинг и евалуација: Туристичка организација општине Беране и локална управа</p>

Пројектна идеја 44. РЕСТАУРАЦИЈА И ПРЕТВАРАЊЕ СТАРИХ КУЋА У АУТЕНТИЧНЕ СМЈЕШТАЈНЕ ЈЕДИНИЦЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета
Приоритет 3: Диверзификација туристичке понуде
<p>Опис пројекта:</p> <p>Пројекат би се фокусирао на обнову и адаптацију старих, традиционалних кућа у смјештајне објекте који би привлачили туристе. Овакав пројекат би укључио идентификацију старих кућа које би могле да буду рестауриране и претворене у смјештајне објекте па и етно села. Радови на обнови старих кућа подразумијевали би чување аутентичних елемената, као и модернизацију у смислу функционалности и удобности. Уређење ентеријера и екстеријера било би са посебним фокусом на задржавање аутентичног стила. Био би подигнут стандард за смјештајне капацитете и креирани различити типови јединица (собе, апартмани, виле) у складу са потребама туриста. Реализација пројекта подразумијевала би обезбјеђивање потребних сервиса као што су чишћење, одржавање, управљање резервацијама и додатне услуге за госте. За овај пројекат би била осмишљена маркетиншка стратегија, као и промотивни материјал, укључујући учешће на туристичким сајмовима и on-line платформама. Овај пројекат би могао допринијети обогаћивању туристичке понуде општине Беране, привлачењу туриста који траже аутентично смјештајно искуство у традиционалном окружењу.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта:</p> <p>Намјена пројекта би била уређење и прилагођавање старих кућа у циљу пружања квалитетног смјештаја за туристе. Основни циљ је претворити ове објекте у атрактивне, удобне и аутентичне смјештајне јединице које би привукле посјетиоце и обогатиле туристичку понуду општине Беране. Ово је истовремено и начин да се сачува и обнови културно наслеђе кроз коришћење старих кућа у туристичке сврхе.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Истраживање и одабир објеката; 2. Рестаурација и реновирање; 3. Уређење ентеријера и екстеријера; 4. Креирање различитих типова смјештаја; 5. Професионално управљање објектима, резервацијама и услуживању гостију; 6. Маркетинг и промоција.
Очекивани резултати: већи број туристичких посјета, диверзификација туристичке понуде, оживљавање културног наслеђа, локални економски развој.
Излазни индикатори: степен испуњености смјештајних јединица, број нових послова и економски допринос, оцена задовољства гостију, заинтересованост и реакција туриста.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000€; Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера
Циљне групе/корисници: туристи
Период имплементације: сваке године би се издвајала средства у зависности од Буџета општине
Мониторинг и евалуација: локална управа

Пројектна идеја 45. ПРОМОЦИЈА И УНАПРЈЕЊЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ КУХИЊЕ У СЕОСКОМ ТУРИЗМУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета Приоритет 3: Диверзификација туристичке понуде
Опис пројекта: У пројекту би се развијале и реализовале кулинарске радионице. Биле би организоване серије обука и радионица у којима би локални мајстори кулинарства учили посетиоце припреми традиционалних јела, уз организовање регуларних дегустација на којима би посетиоци могли уживати у укусима традиционалних јела, при чему би им се пружале информације о поријеклу и начину припреме. Посетиоци би имали могућност да активно учествују у припреми јела, радећи заједно са локалним становништвом на селу и учећи о методама и састојцима. Радило би се на изради водича и/или кулинарских књига који би представили рецепте, историју и значај традиционалних јела и начина живота на селу. У оквиру пројекта радила би се и промоција локалних производа, уз подршку произвођачима локалних састојака који се користе у припреми традиционалних јела кроз њихову промоцију и употребу у оквиру ових догађаја.
Намјена и циљ пројекта: намјена пројекта би била да се обнове и заштите традиционални рецепти, начини припреме јела и животни стил као дио културног наслеђа; циљ је промовисање и очување богатства кулинарских традиција општине, стимулисање интереса за традиционалном кухињом и животом на селу, као и привлачење посетилаца који би жељели да искусе ову аутентичну страну сеоских домаћинстава у општини Беране.
Активности: 1. Истраживање и сакупљање рецепата; 2. Организација кулинарских радионица; 3. Дегустација старинских јела; 4. Едукација и обука; 5. Уређење простора за традиционалне активности; 6. Промовисање културне баштине.
Очекивани резултати: повећан интерес за традиционалну кухињу, подстицај за локалну економију, оживљавање културе и традиције, побољшана туристичка понуда, размјена знања и учење.
Излазни индикатори: број учесника у радионицама, постигнут интерес за традиционална јела, посјете туриста, развој нових послова повезаних са традиционалном кухињом, организација дегустација и наставак програма.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 10.000 €; Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера
Циљне групе/корисници: туристи
Период имплементације: годину дана
Мониторинг и евалуација: локална управа

Пројектна идеја 46. ИЗРАДА ИНТЕРАКТИВНЕ ВИРТУЕЛНЕ ТУРИСТИЧКЕ ТУРЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета
Приоритет 4. Услужно орјентисан развој
<p>Опис пројекта: Овај пројекат би се фокусирао на креирање виртуелне туристичке понуде која би била доступна на различитим језицима и привлачила међународне посјетиоце. За овакав пројекат је потребно развити интерактивне виртуелне туре и посјете које посјетиоци могу искусити на далеко, пре него што дођу на дестинацију. Ове туре би биле доступне на различитим језицима.</p> <p>Такође је потребно да се у оквиру овог пројекта да виртуелни приказ културне баштине, гдје би се креирао виртуелни приказ културних споменика, музеја и историјских локација, обogaћених додатним информацијама на различитим језицима. Реализацијом пројекта биће омогућено посјетиоцима да on-line планирају своје путовање, резервишу активности, смјештај и транспорт са лакоћом, на језицима који им одговарају. Биће развијене апликације које омогућавају међународним посјетиоцима да истражују и детаљније упознају дестинацију у свом ритму и на језицима који им одговарају. Креираће се <i>online</i> информативни центри или платформе за одговарање на питања посјетилаца на различитим језицима прије и за вријеме њиховог боравака.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: намјена овог пројекта би била да унаприједи и олакша туристичко искуство за међународне посјетиоце у општини Беране, нудећи им виртуелне могућности за истраживање дестинације прије доласка и припреме за боравак; циљ би био да се привуку нови посјетиоци и подстакне њихов интерес за културним и историјским љепотама општине Беране, користећи модерне технологије и информативне ресурсе на различитим језицима.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Истраживање и прикупљање садржаја (истраживање и прикупљање различитих видео, аудио и текстуалних материјала о локалним туристичким атракцијама, историјским споменицима, природним љепотама и другим интересантним локацијама у општини Беране); 2. Креирање виртуелних тура и приказа; 3. Дизајнирање интерактивних карти и водича; 4. Развој web и/или мобилних апликација; 5. Промотивне активности.
<p>Очекивани резултати: повећан број посјетилаца, глобална приступачност, појачана промоција дестинације, боље планирање путовања.</p>
<p>Излазни индикатори: број корисника виртуелних тура, статистика сајта и/или апликације, рецензије и оцјене корисника, приступачност на различитим језицима, повратне информације од туристичких агенција.</p>
<p>Одговорна страна: локална управа</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: 30.000 €; Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера</p>
<p>Циљне групе/корисници: туристи</p>
<p>Период имплементације: 1 година</p>
<p>Мониторинг и евалуација: Туристичка организација општине Беране и локална управа</p>

Пројектна идеја 47. ЕКО-ТУРИСТИЧКИ ЦЕНТАР И МРЕЖА СТАЗА ЗА АКТИВНОСТИ У ПРИРОДИ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета
Приоритет 5: Валоризација природних ресурса
<p>Опис пројекта: Ова идеја подразумијевала би инвестицију у стварање еко-туристичког центра који би био централна тачка за промовисање и организовање активности у природи. Овдје би се развила мрежа стаза за пјешачење, бициклизам, али и за друге рекреативне активности у природи. Биле би доступне нове стазе за пјешачење и бициклизам, постојећи пењачки путеви и одмаралишта у природи. Реализацијом пројекта би биле постављене информативне табле за пружање података о природи, заштити животне средине и локалним екосистемима. Креираће се програми за посјетиоце који желе да искусе активности у природи. Биће финансирани програми за заштиту животне средине и одрживо управљање природним ресурсима. Такође, пројектом ће се реализовати промотивне кампање и сарадња са локалном заједницом.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: Овај пројекат би потенцирао на важности природних ресурса, привукао би посјетиоце који траже активности у природи и допринио би разнообразности туристичке понуде у општини Беране. Ове активности би допринијеле развоју еко-туризма, стварању садржаја за активности у природи и привлачењу посјетилаца који цијене природне љепоте.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Истраживање и пројектовање (анализа природних ресурса, терена и планирање мреже стаза у природи); 2. Изградња стаза и инфраструктуре; 3. Објекти за посјетиоце; 4. Едукација и интерпретација; 5. Промотивне кампање и сарадња с локалном заједницом; 6. Обука и подизање свијести; 7. Промоција и маркетинг.
<p>Очекивани резултати: повећан број посјетилаца, подизање свијести о природи, повећани приходи за локалну заједницу, заштита природе, улагање у локалну инфраструктуру, културна интеракција.</p>
<p>Излазни индикатори:</p> <ul style="list-style-type: none"> - број посјетилаца и ноћења, - финансијски резултати, - оцјена заштите природе, - утицај на локалну заједницу, - оцјена утицаја на свијест и образовање.
<p>Одговорна страна: локална управа</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: 30.000 €; Општина Беране, ЕУ фондови, Министарство туризма, екологије, одрживог развоја и развоја сјевера</p>
<p>Циљне групе/корисници: туристи</p>
<p>Период имплементације: 2 године</p>
<p>Мониторинг и евалуација: Туристичка организација општине Беране и локална управа</p>

Пројектна идеја 48. ПРОИЗВОДЊА МЛИЈЕКА И МЛИЈЕЧНИХ ПРОИЗВОДА – МИНИ МЉЕКАРА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 1: Унапређење капацитета за прераду пољопривредних производа
<p>Опис пројектне идеје:</p> <p>Степен прераде пољопривредних производа је један од кључних услова за повећање обима пољопривредне производње. Производњу хране и поред позитивног тренда, карактеришу слаби капацитети за прераду пољопривредних производа. На породичним газдинствима млијеко је главни производ сточарства и на газдинствима која не предају млијеко највећим дијелом се прерађује у традиционално бијели сир. Највећим дијелом ради се о уситњеној производњи којом се бави велики број породица руралног подручја општине и којима је производња сира један од важних извора прихода. У општини Беране постоје двије мљекаре.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: повећање количине производа и стандардизација производње анималних производа; стандардизација производње у свијету, а и у овој регији, углавном се рјешава инсталирањем мини прерадних капацитета и уједначавањем технологије производње.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројекта; 2. Промоција пројекта; 3. Дефинисање модела финансирања; 4. Едукација будућих коопераната (пољопривредних произвођача); 5. Изградња објекта и набавка савремене опреме.
<p>Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обогаћивање понуде сточарских производа, стандардзација анималних производа, нова радна места.</p>
<p>Излазни индикатори: број укључених домаћинстава</p>
<p>Одговорна страна: Општина Беране</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; предузетници, буџет општине, Министарство пољопривреде и руралног развоја, ЕУ фондови</p>
<p>Циљне групе/корисници: туристи, становништво Берана и околних градова, маркети</p>
<p>Период имплементације: пет година</p>
<p>Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери</p>

Пројектна идеја 49. ПОДИЗАЊЕ КАПАЦИТЕТА ЗА ПРЕРАДУ МЕСА (КЛАНИЦА, СУШАРЕ)
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 1: Унапрјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа
Опис пројектне идеје: Степен прераде пољопривредних производа је један од кључних услова за повећање обима пољопривредне производње. Производњу хране и поред позитивног тренда, карактеришу слаби капацитети за прераду пољопривредних производа. У општини Беране постоји једна мљекара и не постоје агроиндустријски капацитети за прераду меса. Пољопривредна газдинства у оквиру својих објеката посједују мање сушаре и производе говеђу, свињску и овчију пршуту, за своје потребе. Сви подаци указују на неопходност подизања конкурентности прерађивачких капацитета и чвршће повезивање са примарним сектором.
Намјена и циљ пројекта: повећање количине производа и стандардизација производње анималних производа; стандардизација производње у свијету, а и у овој регији, углавном се рјешава инсталирањем мини прерадних капацитета и уједначавањем технологије производње.
Активности: 1. Израда пројекта; 2. Промоција пројекта; 3. Дефинисање модела финансирања; 4. Едукација будућих коопераната (пољопривредних произвођача); 5. Изградња објекта и набавка савремене опреме.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), обогаћивање понуде сточарских производа, стандардизација анималних производа, нова радна места.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; Општина Беране, Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори
Циљне групе/корисници: туристи, становништво Берана и околних градова
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 50. ПОДИЗАЊЕ КАПАЦИТЕТА ЗА ДЕСТИЛАЦИЈУ (ДЕСТИЛЕРИЈЕ)
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 1: Унапрјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа
Опис пројектне идеје: Степен прераде пољопривредних производа је један од кључних услова за повећање обима пољопривредне производње. Производњу хране и поред позитивног тренда, карактеришу слаби капацитети за прераду пољопривредних производа. Значајна заступљеност шљиве у структури воћарске производње и најчешће прерада у ракију намеће потребу изградње мини дестилерија гдје би се стандардизовао процес и добијао квалитетнији производ. Поред шљиве на територији општине су заступљене и друге врсте воћа које се могу прерађивати (јабука, крушка и др).
Намјена и циљ пројекта: повећање количине производа и стандардизација производње производа; стандардизација производње у свијету, а и у овој регији, углавном се рјешава инсталирањем мини прерадних капацитета и уједначавањем технологије производње.
Активности: 1. Израда пројекта; 2. Промоција пројекта; 3. Дефинисање модела финансирања; 4. Едукација будућих коопераната (пољопривредних произвођача); 5. Изградња објекта и набавка савремене опреме.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), стандардзација производа, нова радна места
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 150.000 €; Општина Беране, Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори
Циљне групе/корисници: туристи, становништво Берана и околних градова
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 51. ПОДИЗАЊЕ КАПАЦИТЕТА ЗА СУШЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА (МИНИ СУШАРЕ)
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 1: Унапрјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа
Опис пројектне идеје: Степен прераде пољопривредних производа је један од кључних услова за повећање обима пољопривредне производње. Производњу хране и поред позитивног тренда, карактеришу слаби капацитети за прераду пољопривредних производа. Значајна заступљеност шљиве у структури воћарске производње, затим крушке и јабуке представљају значајну сировину за сушење и добијање више вриједности производа. Такође, могу се сушити разне врста поврћа, љековитог, зачинског и ароматичног биља. Пољопривредна газдинства у оквиру својих објеката посједују мање сушаре и производе говеђу, свињску и овчију пршуту, за своје потребе. Сви подаци указују на неопходност подизања конкурентности прерађивачких капацитета и чвршће повезивање са примарним сектором.
Намјена и циљ пројекта: повећање количине производа и стандардизација производње производа; стандардизација производње у свијету, а и у овој регији, углавном се рјешава инсталирањем мини прерадних капацитета и уједначавањем технологије производње.
Активности: 1. Израда пројекта; 2. Промоција пројекта; 3. Дефинисање модела финансирања; 4. Едукација будућих коопераната (пољопривредних произвођача); 5. Изградња објекта и набавка савремене опреме.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса, повећање укупног дохотка домаћинства (газдинства), стандардизација производа, нова радна мјеста
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; Општина Беране, Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори
Циљне групе/корисници: туристи, становништво Берана и околних градова
Период имплементације: двије до пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 52. ФОРМИРАЊЕ ОТКУПНО-ПРЕРАДНОГ ЦЕНТРА ЗА ВОЋЕ, ПОВРЋЕ И ШУМСКЕ ПЛОДОВЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 1: Унапрјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа
Опис пројектне идеје: Имајући у виду да је пољопривреда једна од стратешких грана развоја, формирање откупног центра допринело би већој валоризацији пољопривредних потенцијала. Пројекат подразумева формирање откупног центра у склопу којег би била инсталирана хладњача. Капацитет хладњаче ће се дефинисати након израде пројектне документације и анализе стварних потреба. Реализацијом пројекта успоставља се организован систем откупа пољопривредних производа. Тиме се подстиче повећање обима производње, продаје и развој предузетничких активности на селу. Откупно-дистрибутивни центар биће мјесто за складиштење свјежих пољопривредних производа, замрзавање у хладњачама и маркетиншку припрему за тржиште. Откупни центар ће имати простор за пријем и мјерење производа, паковање и сортирање производа.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим грађанима а директну корист имаће произвођачи воћа и поврћа; циљ је уредити стање откупа, „прескочити” велики број препродаваца који се појављују, униформисати понуду (паковање, амбалажа, класирање).
Активности: 1. Израда пројекта; 2. Промоција пројекта; 3. Доношење одлуке и избор субјекта који ће урадити студију изводљивости; 4. Дефинисање модела финансирања; 5. Оснивање откупно-прерадног центра; 6. Успостављање контакта и едукација будућих коопераната (пољопривредних произвођача); 7. Изградња објекта, пратеће инфраструктуре и набавка опреме; 8. Промоција стандарда у паковању, манипулацији, дистрибуцији и промету производа; 9. Успостављање пословне сарадње са трговцима и потрошачима.
Очекивани резултат: изграђен и потпуно функционалан откупно-прерадни центар са обученим менаџментом и особљем, нова домаћинства - произвођачи на тржишту, нова радна мјеста, обезбијеђена понуда пољопривредних производа, регулисање тржишних вишкова пољопривредних производа
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 1.000.000 €; општина Беране, Министарство пољопривреде и руралног развоја, донатори
Циљне групе/корисници: произвођачи, прерађивачи, велетрговци, трговине воћем и поврћем, супермаркети, хотели и ресторани, болнице и јавне установе, сви грађани.
Период имплементације: пет година
Мониторинг и евалуација: Општина Беране и партнери

Пројектна идеја 53. РАЗВОЈ И ПРОМОЦИЈА БИЗНИС ЗОНА ОД РЕГИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА И ФОРМИРАЊЕ И РАЗВОЈ БИЗНИС ЗОНА ОД ЛОКАЛНОГ ЗНАЧАЈА КАО И ИНФРАСТРУКТУРНО УРЕЂЕЊЕ БИЗНИС ЗОНА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности; Приоритет 2: Подстицање привредног развоја
Опис пројекта: Пројекат обухвата даљи развој већ успостављених и оснивање нових бизнис зона, промоцију олакшица које пружају бизнис зоне потенцијалним корисницима, бизнис зоне од регионалног и локалног значаја имају заједнички циљ који се огледа у промоцији бизниса, обједињању различитих предузећа на једном мјесту, као и обезбеђивању олакшица у пословању. Највећи значај бизнис зона огледа се у формирању нових радних мјеста. Функционисање бизнис зона се мора уредити адекватно, а уређење се креће од: привођења простора намјени – инфраструктурног уређења до система управљања бизнис зонама.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим предузетницима из Берана и шире. Циљ је подршка развоју бизнис сектора.
Активности: 1. Доношење Одлука о оснивању бизнис зона отвореним за улагање; 2. Објављивање јавног позива за попуњавање бизнис зона; 3. Израда елабората о рушењу; 4. Извођење радова; 5. Израда пројектне документације за инфраструктурно опремање нових бизнис зона; 6. Извођење радова; 7. Промоција бизнис зона се састоји у: снимању промо спотова, као и у изради различитих врста презентација.
Очекивани резултат: - Привођење намјени простора у складу са просторним плановима; - Раст привредне активности; - Повећан број корисника бизнис зоне и број запослених у бизнис зони.
Излазни индикатори: број укључених предузетника, број запослених, површина бизнис зона која је у функцији.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000,00 €; Општина Беране, Министарство економије, буџет државе
Циљне групе/корисници: Предузетници, грађани
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 54. ЕКСПЛОАТАЦИЈА ХИДРОПОТЕНЦИЈАЛА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ БЕРАНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 3: Коришћење природних ресурса у сврху економског развоја
<p>Опис пројекта: У Црној Гори је искоришћено свега око 20 процената хидропотенцијала, због чега се у великој мјери препоручује значајније активирање обновљивих извора енергије. На територији општине Беране тај проценат је значајно мањи на основу претходног искуства у погледу пројеката малих хидроелектрана, теоретски и технички потенцијал малих ријека је потцењен. Почев од 2007. године, Црна Гора је обавила хидрометријска мјерења на локацијама на малим ријекама које би могле да се користе за изградњу малих хидроелектрана. Мјерења су претежно обављена на главним притокама већих ријека у Црној Гори. Три серије мјерења у трајању од једне године су обављене на приближно 40 локација, односно на 35 ријека. Програм се наставља и хидрометријска мјерења су и данас у току. Није риједак случај да се за ове притоке израде студије изводљивости које оправдавају изградњу низа малих хидроелектрана укупне инсталисане снаге веће од 10 MW. Поред тога, хидрометријска мјерења на најмањим ријекама су започела у 2010. години, посебно на оним малим ријекама које би се на најбољи начин могле валоризовати кроз изградњу малих хидроелектрана инсталисане снаге до 1 MW (мини хидроелектране). Поред претходних и текућих мјерења, државна мрежа хидрометријског мјерења се непрекидно побољшава у погледу броја аутоматских хидрометријских станица и квалитета опреме. Дакле, очекује се да ће процена хидропотенцијала за појединачне водотоке постати лакша и поузданија. Пројекат је у складу са националном енергетском стратегијом, која је на снази до 2030. године.</p>
Намјена и циљ пројекта: унапређивање енергетске ефикасности
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спровођење процедуре за израду неопходних истраживања; 2. По добијању елабората, спровођење тендерских процедура у зависности од тога да ли је у питању јавно-приватно партнерство/јавно; 3. Одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: добијање адекватних елабората о хидропотенцијалу на територији Општине Беране и искоришћавање хидропотенцијала у циљу унапрјеђивања енергетске ефикасности и бољег и стабилнијег снабдијевања становништва електричном енергијом.
Излазни индикатори: изградња хидроелектрана
Одговорна страна: Општина Беране и Влада Црне Горе
Укупни буџет и извор финансирања: 5.000.000 €; буџет општине Беране, буџет државе, страни партнери
Циљне групе/корисници: грађани Берана и Електропривреда Црне Горе
Период имплементације: 7 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 55. ИЗГРАДЊА ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ ТИВРАН
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 3: Коришћење природних ресурса у сврху економског развоја
Опис пројекта: Предметна локација се налази у кањону Тивран на реци Лим на територији општине Беране, на простору који припада КО Будимља, КО Заостро, КО Црни Врх и КО Долац. Предлажемо да се овај простор валоризује кроз планирање изградње проточне хидроелектране. Електрана би била бранског типа, при чему би брана са машинском зградом била лоцирана на излазу из кањона Тивран. Висина бране би била до 10 метара. Инсталисана снага електране би била око 6 MW са очекиваном годишњом производњом електричне енергије од око 20 GWh. Изградњом бране би се формирало акумулационо језеро које би се простирало до 2 km узводно. Висину бране је потребно пројектовати тако да ката максималног успора ријеке услед изградње бране буде у нивоу ушћа ријеке Брњица у Лим, тако да формирано акумулационо језеро не би угрожавало приобаље. При пројектовању електране потребно је узети у обзир културно историјска наслеђа у циљном региону, које не смије бити угрожено изградњом хидроелектране. Такође, техничко рјешење треба да у максимално могућој мјери минимизује негативан утицај на рибе и остали живи свијет у ријечи и приобаљу. При изградњи бране потребно је предвидјети систем за прихватање и одношење пливајућег смећа које наноси ријека Лим, како би се допринијело побољшању квалитета воде низводно од бране. Прикључење електране на електроенергетски систем треба предвидјети у постојећој трансформаторској станици 110/35 кВ на локацији Рудеш, која је удаљена од предвиђене локације машинске зграде хидроелектране око 3,5 km.
Намјена и циљ пројекта: боље и ефикасније енергетско снабдијевање становника Општине Беране
Активности: <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење енергетске ефикасности и енергетског снабдијевања на територији Општине Беране.
Излазни индикатори: Хидроелектрана Тивран
Одговорна страна: Општина Беране, Држава Црна Гора
Укупни буџет и извор финансирања: након Главног пројекта добиће се вриједност овог пројекта; буџет државе, иностарни партнери и инвеститори
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 56. ИСТРАЖИВАЊА КАМЕНА И ГЛИНЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ БЕРАНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 3: Искоришћавање природних ресурса у сврху економског развоја
Опис пројекта: Пројекат обухвата истраживања чврсте стијене, тзв. камена који се користи у грађевинарству. Архитектонско-грађевински камен тзв. украсни камен је специфичан производ чије се врједновање појединих налазишта ослања на техничка својства, физичка и механичка, која омогућавају увид у основне квалитативне параметре као сировине. За даљи развој ове гране привреде неопходно је урадити детаљна истраживања налазишта. Такође, многа ранија истраживања говоре да је територија општине Беране изузетно богата налазиштима глине, тачније цигланске глине, али су налазишта слабо проучена. Елаборат о налазиштима је неопходно урадити, ради даљег развоја ове индустрије.
Намјена и циљ пројекта: стварање предуслова за инвестиције у индустријском сектору
Активности: <ol style="list-style-type: none">1. Израда елабората о налазиштима камена и глине;2. Проналажење инвеститора или партнера за отварање фарбика грађевинског материјала (каменолома, бетонских и асфалтних база итд).
Очекивани резултат: добијање тачних информација о налазиштима камена и глине.
Излазни индикатори: Елаборат о налазиштима камена и глине и Фабрика грађевинског материјала.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; буџет општине Беране, буџет државе, донатори.
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 57. РАЗВОЈ ДРВОПРЕРАЂИВАЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ И СТВАРАЊЕ ПРОИЗВОДА СА ВИШИМ СТЕПЕНОМ ОБРАДЕ, ПОДИЗАЊЕ ПРОИЗВОДНИХ КАПАЦИТЕТА ЗА ПРОИЗВОДЊУ БРИКЕТА И ПЕЛЕТА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 3: Искоришћавање природних ресурса у сврху економског развоја
Опис пројекта: Општина Беране ће пружити подршку формирању предузећа која ће се бавити дрвопрерађивачком дјелатношћу са циљем производње финалних производа од дрвета: брикета, пелета, паркета и др. Такође, буџетом ће се предвидјелити субвенције послодавцима за запошљавање младих у реалном сектору.
Намјена и циљ пројекта: Пројекат је намјењен свим дрвопрерађивачима из Берана, а циљ је да им се омогући производња финалних производа са већим профитом и могућношћу додатног запошљавања.
Активности: <ol style="list-style-type: none">1. Израда пројекта;2. Промоција пројекта;3. Дефинисање модела финансирања;4. Субвенције за изградњу објекта и набавку савремене опреме;5. Едукација запослених (финална прерада дрвета);6. Промоција стандарда у паковању, манипулацији, дистрибуцији и промету производа;7. Успостављање пословне сарадње са трговцима и потрошачима.
Очекивани резултат: потпуније и рационалније коришћење расположивих ресурса (шума), повећање укупног дохотка дрвопрерађивача, стандардизација производа, нова радна мјеста.
Излазни индикатори: број укључених дрвопрерађивача
Одговорна страна: Општина Беране, Секретаријат за финансије и економски развој
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; буџет општине
Циљне групе/корисници: дрвопрерађивачи, незапослени
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: документација општинског Секретаријата за финансије и економски развој

Пројектна идеја 58. ПОДРШКА У ОСНИВАЊУ КЛАСТЕРА У ОБЛАСТИ ПРИВРЕДЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности
Приоритет 4: Унапрјеђење институционалне подршке
Опис пројекта: На територији наше општине формирано је НВО Удружење дрвопрерађивача и саставни је дио кластера дрвопрерађивача. Студијом развоја кластера, идентификоване су могућности за развој нових кластера у области пољопривреде и туризма на територији општине Беране. Постоји значајан простор за овај вид удруживања ради повећања конкурентности самих предузећа, као и заједничког наступа на тржишту. Пуну подршку оснивању кластера могао би да пружи „Регионални бизнис центар“ д.о.о. Беране. Такође, од значаја за развој пољопривредног сектора који је једна од стратешких развојних грана Берана, било би и формирање пољопривредних кластера, који би имали за циљ унапрјеђивање производње и бољи пласман пољопривредних производа на тржишту.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим предузетницима из Берана, а циљ је да им се омогући удруживање у кластере и кооперативе.
Активности: 1. Разговори формираног радног тијела са предузетницима; 2. Формирање кластера, кооператива; 3. Заједнички наступ на тржишту; 4. Контрола успјешности.
Очекивани резултат: - Освајање нових тржишта; - Нова радна мјеста; - Већи профит.
Излазни индикатори: број укључених предузетника и пољопривредних произвођача.
Одговорна страна: Министарство економије, Општина Беране, д.о.о. „Регионални бизнис центар“ Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 40.000 €; Министарство економије, ИРФ, Општина Беране, донаторска средства
Циљне групе/корисници: предузетници
Период имплементације: 4 године
Мониторинг и евалуација: Извјештаји РБЦ, општински Секретаријат за финансије и економски развој-Одјељење за економски развој

Пројектна идеја 59. ПРОЈЕКТОВАЊЕ НОВИХ САОБРАЋАЈНИХ РЈЕШЕЊА ЗА СВЕ РАСКРСНИЦЕ У ГРАДСКОЈ ЗОНИ (КРУЖНИ ТОКОВИ) - КРУЖНИ ТОК КОД „НИШАВИЋ ПЕКАРЕ“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Због повећања броја учесника у саобраћају, неколико постојећих раскрсница нису безбједне, односно ниво безбједности се може драстично подићи изградњом нових садржаја. Општина Беране има за циљ изградњу кружног тока код „Нишавић пекаре“, на потезу који представља једну од најпрометнијих раскрсница у граду.
Намјена и циљ пројекта: циљ подразумијева реализацију пројеката усмјерених ка елиминацији проблема у саобраћају у градском и приградском подручју; циљ се такође односи на израду пројектне документације за реконструкцију постојећих саобраћајница; директан циљ је да се побољша кретање пјешака и моторног саобраћаја.
Активности: 1. Анализа постојећег стања површинског слоја асфалта као и подземне инфраструктуре; 2. Израда геодетске подлоге; 3. Израда пројекта, ревизија пројекта и елабората по посебним прописима; 4. Прибављање грађевинске дозволе; 5. Извођење радова; 6. Технички преглед и добијање употребне дозволе.
Очекивани резултат: сигурно одвијање саобраћаја у раскрсницама, смањење застоја, уштеда времена путовања, безбједно кретање пјешака.
Излазни индикатори: правилно ријешене раскрснице.
Одговорна страна: Општина Беране, Управа за капиталне пројекте
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани као и сви учесници у саобраћају
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Агенција за изградњу и развој Берана

Пројектна идеја 60. ПРОЈЕКТОВАЊЕ НОВИХ САОБРАЋАЈНИХ РЈЕШЕЊА ЗА СВЕ РАСКРСНИЦЕ У ГРАДСКОЈ ЗОНИ (КРУЖНИ ТОКОВИ) - КРУЖНИ ТОК КОД ХОТЕЛА „БЕРАНЕ“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Већина раскрсница у градској зони је са неадекватном саобраћајном сигнализацијом и техничким рјешењима. Због повећања броја учесника у саобраћају, постојеће раскрснице су небезбједне. Општина Беране има за циљ изградњу кружног тока код Хотела „Беране“.
Намјена и циљ пројекта: циљ подразумијева реализацију пројекта усмјерених ка елиминацији проблема у саобраћају у градском и приградском подручју; циљ се такође односи на израду пројектне документације за реконструкцију постојећих саобраћајница; директан циљ је да се побољша кретање пјешака и моторног саобраћаја.
Активности: 1. Анализа постојећег стања површинског слоја асфалта као и подземне инфраструктуре; 2. Израда геодетске подлоге; 3. Израда пројекта, ревизија пројекта и елабората по посебним прописима; 4. Прибављање грађевинске дозволе; 5. Извођење радова; 6. Технички преглед и добијање употребне дозволе.
Очекивани резултат: сигурно одвијање саобраћаја у раскрсницама, смањење застоја, уштеда времена путовања, безбједно кретање пјешака.
Излазни индикатори: правилно рјешење раскрснице.
Одговорна страна: општина Беране, Управа за капиталне пројекте
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани као и сви учесници у саобраћају
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Агенција за изградњу и развој Берана

Пројектна идеја 61. ТЕХНИЧКА РЕГУЛАЦИЈА САОБРАЋАЈА У УЖЕМ ЈЕЗГРУ ОПШТИНЕ БЕРАНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Израда пројекта техничке регулације саобраћаја у ужем градском језгру општине Беране има за циљ унапрјеђење стања саобраћајне инфраструктуре, лакше и безбједније одвијање саобраћаја за све учеснике, лакше управљање и одржавање саобраћаја, као и основа за будуће улагање и унапрјеђивање цјелокупног саобраћајног система. Пројекат ће обухватити сљедеће улице: Полимска, 29. Новембар, IV црногорске бригаде, Беранско-андријевачког батаљона, Његошев трг, Радомира Митровића, Немањина, Др Милорада-Мике Пипера, Стари град V, Стари град VI, Светог Саве, Стари град I, Мојсије Зечевића (дио), Парк IV, Врњачкобањска, VIII Црногорске, Миљана Вукова, Душана Вујошевића, 13. јула, Митрополита Пајсије, Миљана Томичића и Драгише Радевића, укупне дужине сса 7,6 km.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење стања саобраћајне инфраструктуре, лакше и безбједније одвијање саобраћаја за све учеснике на поменутиим уличним трасама.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана који живе у улицама које су предмет пројекта.
Излазни индикатори: реконструисане улице на поменутиим трасама.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 62. РЕКОНСТРУКЦИЈА ПУТА БЕРАНЕ-ПЕТЊИК
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Пројекат се односи на дио реконструкције пута МЗ Беране-Петњик, са друге стране Јасиковца према МЗ Петњик. Реконструкција се односи на проширење пута са свом неопходном путном инфраструктуром. Град се значајно проширио ка овом крају, па је неопходна и адекватна реконструкција пута.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење стања саобраћајне инфраструктуре, лакше и безбједније одвијање саобраћаја за све учеснике на поменутој траси пута.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: адекватнија саобраћајна инфраструктура, боља повезаност са градом, унапрјеђење безбједности свих учесника у саобраћају.
Излазни индикатори: реконструисана саобраћајница.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 63. САОБРАЋАЈНО ПОВЕЗИВАЊЕ (ОРГАНИЗАЦИЈА ЈАВНОГ ГРАДСКОГ, ПРИГРАДСКОГ И МЕЋУГРАДСКОГ ПРЕВОЗА)
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
<p>Опис пројекта:</p> <p>Беране је познато као административни и трговачки центар за шест општина и око 100.000 становника, због чега се данас у Беранама отварају представништва националних, а тежи се и за остваривањем међународних трговинских ланаца. Осим тога, Беране је и здравствени центар са својим КБЦ-ом, као и образовни, који броји чак 4 средње школе. Повезивањем са ауто-путем, улога Берана ће постати још важнија и истакнутија у развојном смислу.</p> <p>Највећи осврт рјешавању овог проблема су слаба законска рјешења која међуопштински саобраћај не третирају с освртом на величину административних центара, као и на потребе мобилности становништва. Такође, питања повезивања са сеоским подручјима се третирају парцијално, па министарство просвјете обезбјеђује превоз само ученицима и наставном кадру, што је економски неисплативо и дискриминаторно према осталим грађанима.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта:</p> <p>Намјена овог пројекта се огледа у рјешавању повезаности општинских центара јавним саобраћајем, боља организованост градског и међуградског превоза, као и рјешавање дугогодишњег проблема сеоског превоза (приградског) не само ђака и наставног кадра, већ и становништва наше општине.</p> <p>Циљ: Грађани ће имати повећану мобилност и већу слободу кретања између општина, на располагању ће имати услуге које нуде привреда и административне службе Берана чиме ће се јачати општински капацитет, који доводи до повећања сопственог стандарда.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача и уговарање посла; 3. Извођење радова (превоза путника); 4. Праћење и контрола квалитета извршених услуга.
<p>Очекивани резултат: редован саобраћај између општина на принципу градског саобраћаја са довољно међустаница, успостављање сеоског превоза (приградског), повећана мобилност грађана.</p>
<p>Излазни индикатори: устаљена задовољавајућа међуопштинска саобраћајна повезаност.</p>
<p>Одговорна страна: Општина Беране</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: износ ће бити познат по изради пројектне документације; Општина Беране, буџет Државе</p>
<p>Циљне групе/корисници: грађани Берана</p>
<p>Период имплементације: 1 година</p>
<p>Мониторинг и евалуација: Општина Беране, држава Црна Гора</p>

Пројектна идеја 64. ИЗГРАДЊА РЕГИОНАЛНОГ ПУТА ЛУБНИЦЕ – МОЈКОВАЦ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапређење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: На Беранској територији дужина овог регионалног пута је 9,5 km до тунела Жарски, који је планиране дужине 2 km, од чега је половина на беранској страни (извод из ПУП-а Беране). Предвиђени су углавном по постојећим трасама путева који имају веома лоше техничко-експлоатационе карактеристике. Непходна је њихова потпуна рехабилитација. Тачан положај трасе одредиће се кроз израду ниже просторно-планске и пројектне документације. Рјешење положаја трасе пута треба да је уподобљено са околином и заштитом животне средине током градње, као и током одржавања пута.
Намјена и циљ пројекта: овај регионални пут са мрежом локалних путева ће на директан и индиректан начин омогућити валоризацију цјелокупног простора Бјеласице и Комова; планирани регионални пут у потпуности саобраћајно отвара простор Бјеласице остварујући сигурнију, безбједнију и бржу саобраћајну повезаност општинских центара: Мојковца и Берана а и планираних развојних зона.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Тендер за извођење радова; 3. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: изграђен пут, повећан броја туриста на Бјеласици, унапређена туристичка инфраструктура.
Излазни индикатори: изграђено 9,5 km пута, промет возила на годишњем нивоу.
Одговорна страна: Дирекција јавних радова, Дирекција за саобраћај
Укупни буџет и извор финансирања: буџет државе, буџет општине
Циљне групе/корисници: становници, привредници, туристи
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 65. ПОНОВНО ОТВАРАЊЕ АЕРОДРОМА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Реактивација аеродрома у Беранама значила би повезивање Берана са европским метрополама и другим дестинацијама. Поред тога поновно активирање аеродрома у Беранама имало би велике бенефите за развој општине Беране и читавог сјеверног региона. С обзиром на то да је Беране, као и сама Црна Гора удаљена од важних емитивних тржишта, активирање аеродрома је од великог значаја за њено позиционирање, као туристичке дестинације ка важним емитивним тржиштима широм Европе. Реализацијом овог пројекта становништво би брже и лакше стизало до одређених дестинација, успоставила би се боља комуникација са дијаспором. Такође, један од највећих бенефита од реактивације аеродрома је стварање претпоставки за валоризацију природних потенцијала на територији општине, као и за привредни развој и спољно-трговински промет. Развојем авио-саобраћаја оснажила би се привредна сарадња региона, која би учинила да Беране буде препознато као пожељна, атрактивна и безбедна дестинација за инвестирање и међународну сарадњу.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим грађанима Берана, Црне Горе и региона; циљ пројекта је: боља саобраћајна повезаност Берана, као и подстицање економског развоја Берана и Црне Горе.
Активности: 1. Израда студије оправданости; 2. Проналазак стратешког партнера; 3. Израда пројектне документације; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова; 6. Стављање аеродрома у функцију.
Очекивани резултат: - унапрјеђење пословног амбијента за потенцијалне инвеститоре; - лакши проток људи, роба и капитала; - отварање нових радних мјеста.
Излазни индикатори: - број остварених летова; - број путника; - нова радна места.
Одговорна страна: Влада Црне Горе, Општина Беране и стратешки инвеститор
Укупни буџет и извор финансирања: буџет ће бити познат по изради пројектне документације; буџет државе, буџет општине, средства стратешког партнера.
Циљне групе/корисници: становници, привредници, туристи
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 66. ИЗГРАДЊА ПЈЕШАЧКОГ МОСТА НА ЛИМУ У ХАРЕМИМА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Развој путне инфраструктуре кроз реализацију пројекта изградње моста на Лиму (Хареме), усмјереног ка елиминацији проблема у саобраћају у урбаном и руралном делу, као и унапређењу квалитета живота у општини Беране. Данашња саобраћајна комуникација између ових насеља се одвија преко моста у ужој градској зони (мост Ника Стругара). Изградњом новог моста на Лиму (Хареме) добила би се боља саобраћајна повезаност насеља Хареме са градском зоном и избјегава се саобраћајно оптерећење у ужој градској зони.
Намјена и циљ пројекта: изградњом моста на месту где је некада постојао значајно ће се растеретити градски саобраћај.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: растерећеност градског саобраћаја, унапрјеђење пословног амбијента за потенцијалне инвеститоре.
Излазни индикатори: саграђен мост
Одговорна страна: Општина Беране и Дирекција јавних радова Црне Горе
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 €; буџет општине, буџет државе.
Циљне групе/корисници: становници, привредници, туристи
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 67. ИЗГРАДЊА КОЛСКОГ МОСТА ПРЕКО ЛИМА НА ЗАОБИЛАЗНИЦИ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
<p>Опис пројекта: Данашња саобраћајна комуникација између насеља са десне и лијеве обале Лима се одвија преко моста у ужој градској зони (мост Ника Стругара). Изградњом новог моста на Лиму добила би се боља саобраћајна повезаност ових насеља и избјегло саобраћајно оптерећење у ужој градској зони. Објекат у функционалном смислу и у смислу капацитета предвиђен као градска саобраћајница планираном мосту на Лиму и има значај примарне градске саобраћајнице која повезује два дијела града, гдје се и огледа циљ и уједно подразумева реализацију пројекта изградње моста на Лиму усмјереног ка елиминацији проблема у саобраћају у урбаном и руралном дијелу, као и унапрјеђењу квалитета живота у општини Беране.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: Намјена парцеле је саобраћајна површина, односно саобраћајница која се састоји од коловоза и обостраних тротоара као и пратеће саобраћајне и комуналне инфраструктуре (водовод, канализација, расвјета, сигнализација). Изградњом моста повезаће се приградска насеља на десној обали Лима са градском зоном.</p>
<p>Активности: 1. израда пројектне документације; 2. спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. извођење радова; 4. технички пријем радова.</p>
<p>Очекивани резултат: растерећеност градског саобраћаја, валоризација градског грађевинског земљишта, унапређење пословног амбијента за потенцијалне инвеститоре</p>
Излазни индикатори: саграђен мост
Одговорна страна: Општина Беране и Дирекција јавних радова Црне Горе
Укупни буџет и извор финансирања: 5.000.000 €; буџет општине, буџет државе.
Циљне групе/корисници: становници, привредници, туристи
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 68. ИЗГРАДЊА ПРИСТУПНЕ САОБРАЋАЈНИЦЕ КОЛСКОМ МОСТУ СА ОБЈЕ СТРАНЕ РИЈЕКЕ ЛИМ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Како је приступ Колском мосту нерегулисан, Општина Беране је приступила и обезбеђивању локација за приступ Колском мосту, као и пројектовање приступне саобраћајнице Колском мосту. Предметна локација се налази у градском насељу одређене катастарске парцеле које припадају катастарској општини „Доње Луге“ у зони саобраћајне површине на којој је предвиђена саобраћајница ширине коловоза 6 m са обостраним тротоаром ширине 2 m, а која би са планираним мостом преко Лима саобраћајно повезивала предметни план са захватом ДУП-ова „Обалско насеље“ и „Изградња“. Планирана улица/саобраћајница захвата и дјелове приватних катастарских парцела, због чега је потребно, до пријаве радова ријешити имовинско стање у захвату планиране јавне површине.
Намјена и циљ пројекта: намјена објекта је саобраћајна инфраструктура (градска саобраћајница), која ће повезати два дијела града; приступна саобраћајница ће имати за циљ, да омогући несметано коришћење Колског моста са обе стране ријеке Лим, бољу и растерећенију саобраћајну комуникацију.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендера за избор извођача радова; 3. Технички пријем радова; 4. Обезбеђивање адекватне инфраструктурне мреже (водовод, канализација, електроенергетика и електронске комуникације).
Очекивани резултат: повезивање саобраћајне функционалности са обје стране ријеке Лим, унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре и растерећен градски саобраћај.
Излазни индикатори: изграђена градска саобраћајница која повезује два дијела града.
Одговорна страна: Општина Беране и Дирекција Јавних радова Црне Горе.
Укупни буџет и извор финансирања: 2.500.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 69. ИЗГРАДЊА МОСТА НА ЛИМУ, МЗ ШТИТАРИ - ПОДА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Један од главних циљева стратешког развоја саобраћајног система Црне Горе је обезбјеђивање сигурне и безбједне саобраћајне инфраструктуре које доприноси економском развоју сјеверног региона. Изградња моста треба да задовољи потребе друмског и пјешачког саобраћаја. Мост се налази на девијацији главног пута између села Штитаре и Пода у општинама Беране и Бијело Поље око 10 km низводно од центра Берана, и спаја сеоска подручја у три општине на северу Црне Горе. Друмско пјешачки мост је распона $L=50-70$ m, носивости до 50 t и треба да се изгради од преднапрегнутог бетона.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре изградњом моста у административном појасу три општине на сјеверу Црне Горе (Беране, Бијело Поље и Петњица) и омогућавање бржег, јефтинијег, лакшег протока и промета роба, људи и саобраћаја; директне циљне групе су становништво у мјесним зајединцама на територијама три сјеверне општине и то: Општине Беране, Општине Бијело Поље и Општине Петњица.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: ријешени проблеми у саобраћају, боља повезаност становника МЗ Штитари и МЗ Пода.
Излазни индикатори: саграђен мост
Одговорна страна: Општина Беране и Управа за капиталне пројекте Црне Горе
Укупни буџет и извор финансирања: 3.000.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: становници, привредници, туристи
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 70. ИЗГРАДЊА ПРИСТУПНЕ САОБРАЋАЈНИЦЕ НОВОМ ВРТИЋУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Пројекат се односи на изградњу градске саобраћајнице која се налази у Зони II детаљне планске документације. Планирана саобраћајница припада групи приступних улица и од значаја је за локалну заједницу. Саобраћајница повезује дио града с пословном зоном, медицинским центром, Гимназијом, Средњом школом, као и планираним новим дечијим вртићем.
Намјена и циљ пројекта Намјена: изградњом ове саобраћајнице директно се доприноси унапрјеђењу и развоју града. Циљ: циљ пројекта је усмјерен ка рјешавању питања приступа Новом вртићу, чија градња је у плану, елиминацији проблема у саобраћају, као и уређењу локације која је тренутно неуређена.
Активности: 1. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 2. Извођење радова; 3. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: боља функционалност вртића, чија је изградња планирана у близини поменуте локације, растерећен саобраћај, уређење јавне површине.
Излазни индикатори: изградња приступне саобраћајнице
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 800.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана, родитељи, деца, средњошколци, студенти, привредници.
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 71. ИЗГРАДЊА УЛИЦЕ ИЗМЕЂУ БОЛНИЦЕ И ГИМНАЗИЈЕ ``ПАНТО МАЛИШИЋ``
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
<p>Опис пројекта: Пројектом се настоје елиминисати проблеми у саобраћају у градском подручју, као и да се побољша кретање пјешака и моторног саобраћаја. Пројекат се односи на изградњу нове градске саобраћајнице на локацији од улице Светог Саве до улице Миљана Томичића у дужини сса 189 метара. Саобраћајница је планирана са пратећом саобраћајном и комуналном инфраструктуром (водовод, канализација, расвјета, сигнализација). Ширина саобраћајнице је 6 m са обостраним тротоарима 2 m, са сјеверне стране саобраћајнице тротоар је планиран до зграде инфективног одељења односно у дужини сса 50 m. На истоку се саобраћајница прикључује на већ постојећу ул. Светог Саве, а западно на постојећу улицу Миљана Томичића гдје је потребно предвидјети и трећу траку (ширине 3 m) од раскрснице планиране саобраћајнице са ул. Миљана Томичића и то ка сјеверу у дужини од сса 50 m. Градска саобраћајница планира се на локацији од ул. Светог Саве до ул. Миљана Томичића, а која захвата кат. пар. бр. 868 и дјелове сљедећих кат. парцела: 865/1, 865/4 и 865/3 КО Беране. Поменуте катастарске парцеле налазе се у захвату - ДУП „Медицински центар“ Беране („Службени лист ЦГ- Општински прописи“, бр. 14/10) и ДУП „Гимназија и аутобуска станица“ („Службени лист ЦГ- Општински прописи“, бр. 14/10) у зони јавних функција, комплекс у функцији здравства (болница и дом здравља) и средње школе, односно на дијелу УП-4 ДУП-а „Медицински центар“ и делу УП-48 ДУП-а „Гимназија и аутобуска станица“.</p>
Намјена и циљ пројекта: изградњом ове саобраћајнице директно се доприноси унапрјеђењу и развоју града.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: растерећеност саобраћаја, безбједније кретање пјешака.
Излазни индикатори: изграђена саобраћајница.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички пријем

Пројектна идеја 72. РЕКОНСТРУКЦИЈА ПОЛИМСКЕ УЛИЦЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: У склопу пројекта „Реконструкција Полимске улице“ предвиђена је изградња комплетне инфраструктуре дијелом комплетне трасе поменуте улице. Реконструкција подразумијева пресвлачење асфалта и реконструкцију тротоара. Пројектом се наставља реализација активности које се односе на оживљавање центра града, као и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре у свим дјеловима Берана. Дужина поменуте улице износи 1,1 km.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре - градске саобраћајнице.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана на траси Полимске улице.
Излазни индикатори: реконструисана улица
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; Општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 73. РЕКОНСТРУКЦИЈА УЛИЦЕ ОД СЕМАФОРА ПРЕМА ГРАДСКОМ ГРОБЉУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Пројекат реконструкције улице се односи на извођењу радова на постојећем објекту, којима се врши: доградња, санација оштећеног објекта, замјена инсталација и други радови којима се утиче на стабилност и сигурност објекта. Локација се односи на трасу од регионалног пута Беране-Андријевица, поред градског гробља са јужне стране до раскрснице према Манастиру у дужини од сса 680 m. Овај локални пут је са коловозом од асфалтног застора ширине до 4,5 m. Саобраћајница је са попречним профилима који не задовољавају потребе проточног моторног, као ни потребе пјешачког саобраћаја. Пјешачки саобраћај у овој зони одвија се банкином и коловозом улице и неуређеним површинама па је кретање пјешака небезбедно.
Намјена и циљ пројекта: Намјена објекта је саобраћајна инфраструктура-приградска саобраћајница. Циљ пројекта је побољшање безбједности пјешака.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радоваи уговарање послова; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања безбједности пјешака.
Излазни индикатори: реконструисана улица.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; буџет Општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 74. ИЗГРАДЊА ПРИСТУПНЕ САОБРАЋАЈНИЦЕ ПРЕМА НОВОМ ГРОБЉУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Локација која је одређена за Ново гробље не посједује адекватне приступне саобраћајнице, општина Беране је предузела радње за одређивање трасе саобраћајнице и пројектовање приступне саобраћајнице. По завршеном тендеру, општина Беране је добила израђен Главни пројекат, као и Ревизију Главног пројекта. У наредном периоду се приступа градњи Приступне саобраћајнице Новом гробљу.
Намјена и циљ пројекта: израдом Приступне саобраћајнице Новом гробљу обезбиједиће се приступ Новом гробљу, самом израдом саобраћајнице побољшаће се јавна инфраструктура.
Активности 1. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла, 2. Извођење радова, 3. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: изградњом приступне саобраћајнице Новом гробљу обезбиједиће се адекватан приступ Новом гробљу.
Излазни индикатори: изграђена приступна саобраћајница
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 1.500.000 €, буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 75. ИЗГРАДЊА УЛИЦЕ ОД ЗАОБИЛАЗНИЦЕ ДО ПОЛИМСКЕ УЛИЦЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Улица који повезује Полимску улицу са градском заобилазницом - улицом Мира и слободе, а кроз круг бившег ГП „Изградња” је посута фракцијом - макадамски пут, без икакве саобраћајне сигнализације, те иста због своје фреквентности захтијева уређење и привођење намјени. Општина Беране је спровела поступак и на основу истог дошла до Главног пројекта, као и до Ревизије Главног пројекта. У наредном периоду општина Беране ће приступити изградњи саобраћајнице у складу са Ревидираним Главним пројектом.
Намјена и циљ пројекта: изградњом саобраћајнице спречиће се неконтролисано коришћење пута, и иста саобраћајница привести намјени, а то је повезивање новог насеља формираног уз ул. Мира и слободе и Полимске улице, као и повезивање Полимске улице са градском заобилазницом.
Активности: 1. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 2. Извођење радова; 3. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: растеређење саобраћаја у Полимској улици
Излазни индикатори: уређена саобраћајница
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 250.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 76. РЕКОНСТРУКЦИЈА УЛИЦЕ ОД ХОТЕЛА „БЕРАНЕ“ ДО „ЛИСИЈЕВОГ ПОЉА“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Пројекат Реконструкције ул. од Хотела „Беране“ до „Лисијевог Поља“ се односи на реконструкцију локалне саобраћајнице од Хотела „Беране“ до катастарске парцеле број 1769 КО Доња Ржаница, која се налази у захвату ПУП-а Беране у дужини од 3 km, са једностраним тротоарима и пратећом инфраструктуром (атмосферска и фекална канализација, саобраћајна сигнализација). Трасу саобраћајнице чини катастарска парцела број 774/1 КО Беране, катастарска парцела број 741 КО Доње Луге и део катастарске парцеле број 1770 КО Доња Ржаница.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре - градске саобраћајнице.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана на траси улице од Хотела „Беране“ до „Лисијевог Поља“.
Излазни индикатори: реконструисана улица
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 €, општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 77. ИЗГРАДЊА ТРОТОАРА ОД МОСТА НА БИСТРИЦИ ДО СКРЕТАЊА КА ЛУБНИЦАМА УЗ МАГИСТРАЛНИ ПУТ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Израда пројекта у овом дијелу града представља један од важнијих радова у оквиру саобраћајне инфраструктуре, изградња двостраних тротоара, како би се обезбиједило лакше и безбједније одвијање саобраћаја за све учеснике у саобраћају, посебно сигурност пјешака са посебним освртом на ученике који овај правац свакодневно користе у правцу од куће до школе.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење стања саобраћајне инфраструктуре, лакше и безбједније одвијање саобраћаја за све учеснике, посебно безбједност пјешака у саобраћају.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања сигурности у саобраћају и побољшање мобилности саобраћаја.
Излазни индикатори: изграђена улица са обостраним тротоарима.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 78. РЕКОНСТРУКЦИЈА УЛИЦА У НОВОМ НАСЕЉУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Улице у Новом насељу су изграђене током 50-тих и 60-тих година прошлог вијека, те је истим потребна детаљна реконструкција. Реконструкција ће се састојати из: замјене асфалтног дијела саобраћајнице, изградње/реконструкције тротоара, реконструкције фекалне и атмосферске канализационе мреже, реконструкције саобраћајне сигнализације, као и реконструкције уличне расвјете. Улице које захтијевају детаљну реконструкцију су улице: Јована Цвијића, Војводе Гавра Вуковића, Бранка Делетића, Чукаричка, Горњоселска, Васојевићка, Број 3, као и улице мање дужине које се развијају из њих. Укупна дужина улица потребних за реконструкцију кумулативно сабраних износи око 3 km.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре - градских саобраћајница.
Активности: 1. Израда пројектног задатка; 2. Израда пројектне документације; 3. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење саобраћаја кроз Ново насеље, регулисана атмосферска и фекална канализација, као и обезбјеђивање пјешака као учесника саобраћаја.
Излазни индикатори: реконструисане улице у Новом насељу
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 79. РЕКОНСТРУКЦИЈА ШУДИКОВСКЕ УЛИЦЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: У склопу пројекта „Реконструкција Шудиковске улице“ предвиђена је изградња комплетне инфраструктуре дијелом комплетне трасе поменуте улице. Реконструкција подразумева пресвлачење асфалта и реконструкцију тротоара, као и реконструкцију канализационе мреже (фекална и атмосферска канализација). Пројектом се наставља реализација активности које се односе на оживљавање центра града, као и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре у свим дјеловима Берана. Дужина поменуте улице износи око 250 m.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре - градске саобраћајнице.
Активности: 1. Израда пројектног задатка; 2. Израда пројектне документације; 3. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана на траси Шудиковске улице.
Излазни индикатори: реконструисана Шудиковска улица
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; буџет општине Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 80. РЕКОНСТРУКЦИЈА УЛИЦЕ ЕПИСКОПА ТЕОФИЛА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Пројектом реконструкције улице „Епископа Теофила” предвиђена је изградња комплетне инфраструктуре дијелом комплетне трасе поменуте улице. Реконструкција подразумијева пресвлачење асфалта и реконструкцију тротоара, као и реконструкцију канализационе мреже (фекална и атмосферска канализација), постављање саобраћајне сигнализације и уличне расвјете. Пројектом се наставља реализација активности које се односе на оживљавање центра града, као и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре у свим дјеловима Берана. Дужина поменуте улице износи око 200 m.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре - градске саобраћајнице.
Активности: 1. Израда пројектног задатка; 2. Израда пројектне документације; 3. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана на траси ул. Епископа Теофила.
Излазни индикатори: реконструисана улица
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 250.000 €; буџет општине Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 81. РЕКОНСТРУКЦИЈА ПУТА КУРИКУЋЕ-СУВОДО
СПЕЧИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Развој планинског туризма, као и номадско сточарство на територији планине Бјеласице условљавају потребе за бољом путном инфраструктуром и повезаношћу у оквиру планинске територије. Пут од Курикућа ка Суводолу представља путни правац који је у константном коришћењу током цијеле године, те је стога потребно асфалтирање путног правца.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Активности: <ol style="list-style-type: none">1. Мјестимична експропријација земљишта;2. Израда пројектног задатка;3. Израда пројектне документације;4. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла;5. Извођење радова;6. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања услова живота на катунима и у циљу побољшања туристичке понуде.
Излазни индикатори: асфалтирана саобраћајница
Одговорна страна: општина Беране, управа за капиталне пројекте
Укупни буџет и извор финансирања: 450.000 €; буџет општине Беране, буџет државе, страни донатори
Циљне групе/корисници: грађани Берана, туристи, привредници
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 82. РЕКОНСТРУКЦИЈА МАНАСТИРСКЕ УЛИЦЕ ДО СТАРОГ ГРАДСКОГ ГРОБЉА
СПЕЧИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
Опис пројекта: Предметна улица се налази у приградском насељу Берансело и Долац на потезу регионалног пута до водозавата гдје мијења смјер западно од насеља за расељена лица и градског гробља а потом се прикључује на пут према Црном врху. На терену постоји ова улица у различитим профилима и нагибима, без тротоара и саобраћајне сигнализације, као и без подземне инфраструктуре. Ситуација трасе објекта је урађена на катастарској подлози у дужини од 750 m.
Намјена и циљ пројекта: реконструкцијом Манастирске улице унаприједиће се саобраћајна инфраструктура у поменутом дијелу града.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана на траси коју покрива манастирска улица.
Излазни индикатори: реконструисана улица
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; буџет Општине
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 83. ИЗГРАДЊА МОСТА НА ЛИМУ КОД МАНАСТИРА УРОШЕВИЦА
СПЕЧИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 1: Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре
<p>Опис пројекта:</p> <p>Манастирски комплекс Урошевица лежи непосредно под стјеновитом литицом изнад десне обале Лима, на излазу из Тивранске клисуре, 5 km сјеверно од Берана. Локалитет је као поштовано култно мјесто привлачио пажњу локалних житеља, те су тако у два наврата чињени покушаји да се рушевине рашчисте, а манастирски храм обнови. О сакралном комплексу у Урошевици остало је мало трагова у сачуваној изворној историјској грађи. Једини поуздани подаци потичу из турских пописа. Први помен Урошевице забиљежен је у турском дефтеру, који се оквирно датује у раздобље око 1530. године. Систематска археолошка ископавања на локалитету изведена су у периоду 2006-2008. године. Истраживања су вршена у организацији Музеја Полимља из Берана и Музеја у Пријепољу, а уз материјалну потпору Министарства културе Републике Србије. Радовима је руководио др Марко Поповић, научни савјетник Археолошког института у Београду. У току поменуте кампање у цјелости су истражени остаци архитектуре и културних слојева на локалитету чиме су планирана археолошка истраживања завршена. О заснивању манастира, односно скита у Урошевици нема поузданих података у сачуваној историјској грађи. Резултати истраживања и анализа културног слоја остављају отворену могућност датовања у прве деценије 14. вијека на шта указује и сачувана легенда која грађење манастира приписује краљу Стефану Урошу III Дечанском. Након истраживања манастирског комплекса Урошевица дошло је до обнове цркве. Једини прилаз цркви сада је пјешачка, врло неприступачна стаза која води од напуштеног моста на Лиму. Ради боље валоризације манастирског комплекса потребно је направити мост, који би омогућио лакши прилаз и самим тим већу посјећеност .</p>
Намјена и циљ пројекта: стварања бољих услова за валоризацију културне баштине.
<p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Израда главног пројекта и ревизија; • Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; • Извођење радова; • Технички пријем радова.
Очекивани резултат: очување културно-историјског добра.
Излазни индикатори: изграђен мост
Одговорна страна: Општина Беране и Министарство културе Црне Горе
Укупни буџет и извор финансирања: по пројектној документацији
Циљне групе/корисници: становници општине Беране, туристи, посетиоци
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 84. РЕКОНСТРУКЦИЈА ПОСТОЈЕЋЕ ЗГРАДЕ ЈУ „ЦЕНТАР ЗА КУЛТУРУ“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
<p>Опис пројекта: ЈУ Центар за културу Беране, основан 1960. године (до 1973. „Дом Културе“), основни је носилац културе у Беранама. Ова сложена установа остварује концепцијски различите програме из свих области културно-уметничког стваралаштва, као и заштиту и очување културне баштине. У његовом саставу је више организационих јединица: библиотекарска, музичка, сценско-извођачка и позоришна. Поред обављања основних дјелатности са више од стотину културних програма у једној години, ЈУ Центар за културу организује и неколико традиционалних манифестација које сваке године привлаче велики број посјетилаца. Просторни капацитети са којима располаже ова установа су свега 568 m². И поред ранијих улагања постојећа зграда Центра за културу и даље не задовољава услове (по савременим стандардима) за обављање културних дјелатности, па је овим пројектом предвиђена додатна реконструкција и адаптација постојећег објекта и набавка савремене опреме.</p>
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење и промоција културног живота у Беранама кроз стварање бољих услова за рад Центра за културу .
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 2. Извођење радова; 3. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђени услови за богатији културни садржај, бољи услови за рад запослених.
Излазни индикатори: реконструисана и савремено опремљена постојећа зграда Центра за културу.
Одговорна страна: Општина Беране и Влада Црне Горе
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: ЈУ Центар за културу, запослени, становници општине Беране, туристи
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 85. РЕКОНСТРУКЦИЈА ТРГА 21. ЈУЛ
СПЕЧИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
<p>Опис пројекта:</p> <p>Предмет пројекта је уређење јавне површине, односно реконструкција Трга 21. јул, платоа испред зграде Општине Беране са намјером да се оствари континуитет контактних зона и садржаја у окружењу и инфраструктуре. Како би се постигао уређенији, ефикаснији и контролисанији простор у складу са урбанистичким правилима развоја централног дијела града, јавила се потреба за реконструкцијом постојећег простора главног градског трга, повезивањем истог са парком и главном улицом и изоловањем од потенцијалних утицаја саобраћаја.</p> <p>Неопходно је извршити реконструкцију Трга 21. јул, при чему је потребно извршити нивелацију терена и ново асфалтирање, постављање нових ивичњака, клупа, корпи за отпатке и чесми са пијаћом водом.</p> <p>Све централне градске установе имају своје сједиште на градском тргу. Реконструкцијом би се смањили застоји у саобраћају узроковани великом циркулацијом свих учесника у саобраћају и на тај начин омогућила боља функционалност установа и побољшао ниво јавних услуга.</p> <p>Реконструисани трг би требало да буде централно мјесто за реализовање разних друштвених садржаја. Поред рјешавања проблема измјештања саобраћаја из централног дијела града, пројекат би допринио стварању бољих услова за развој културних садржаја, кроз одвијање културних активности на овом простору. Реализацијом пројекта овај простор ће се грађанима представити у новом свјетлу и дати му намјену за различите манифестације, изложбе, трибине, умјетничка дешавања, да постане осмишљени и обликовани простор по мјери грађанина.</p>
Намјена и циљ пројекта: уређенији централни дио града на територији општине Беране у складу са планском документацијом.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Објављивање јавног конкурса за израду Идејног рјешења; 2. Израда техничке документације; 3. Обезбеђивање финансијских средстава; 4. Расписивање тендера и избор најповољнијег извођача; 5. Извођење радова реконструкције.
Очекивани резултат: измјештен саобраћај из централног дијела града, стварање услова за обогаћивање културних садржаја, бољи услови за рад запослених.
Излазни индикатори: реконструисан трг
Одговорна страна: Општина Беране и Влада Црне Горе
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: становници, привредници, туристи
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 86. РЕКОНСТРУКЦИЈА ФАСАДА У УЖЕМ ГРАДСКОМ ЈЕЗГРУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Старост стамбених зграда у Беранама доноси и различите степене оштећења на фасадама, који се крећу од запуштености до напуклина са различитим степеном оштећења. Оштећења су видљива и крећу се од оштећења боје до оштећења зида, уз то ниједна стамбена зграда из прошлог вијека не посједује термоизолацију. Општина Беране, посредством извођача радова, фазно врши постављање термоизолације на зградама као и молерске радове - фарбања фасада. Сви радови се финансирају из два извора финансирања: из буџета општине Беране и самодоприноса станара предметних зграда. У наредном периоду планирана је реконструкција фасада на зградама ширег градског језгра, и то по фазама у зависности од приоритета (степен оштећења и угрожавања околине).
Намјена и циљ пројекта: обезбјеђивање услова заштите, унапрјеђења, коришћења и управљања простором на територији општине Беране, као посебне вриједности, у складу са планском документацијом; један од основних циљева јесте и повећање енергетске ефикасности, као и смањење загађености околине (посљедица коришћења различитих врста грејних тијела).
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: боља енергетска ефикасност, љепши изглед града.
Излазни индикатори: број уређених објеката.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; буџет општине, донације, учешће грађана.
Циљне групе/корисници: становници, грађани
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 87. ИЗГРАДЊА ДОМА И ДНЕВНОГ ЦЕНТРА ЗА СТАРА И ИЗНЕМОГЛА ЛИЦА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 2: Развој и унапријеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Све је већи број старих и изнемоглих лица која своје уточиште налазе у домовима у другим општинама. Изградња дома за старе један је од приоритета локалне власти у Беранама који ће се реализовати у координацији са државним органима. Објекат ће служити за смјештај старих лица по угледу на неке општине у Црној Гори, које већ располажу са објектима овог типа. Изградња дома за стара и изнемогла лица са пратећим садржајима унаприједио би се квалитет живота овим лицима и њиховим породицама.
Намјена и циљ пројекта: циљ изградње дома је обезбјеђивање пружања висококвалитетних услуга старим лицима, које се тичу смјештаја, исхране, његе и хигијене, медицинских услуга и друштвеног живота, како би њима и њиховим породицама учинили лакшим, љепшим и занимљивијим свакодневни живот.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: збрињавање старих и изнемоглих лица, нова радна места.
Излазни индикатори: изграђен дом и збринут одређен дио старијих особа
Одговорна страна: Општина Беране, Министарство рада и социјалног старања
Укупни буџет и извор финансирања: 1.000.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: старија популација, грађани
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 88. ИЗГРАДЊА ЗГРАДЕ ЗА ЛИЦА СА СМЕТЊАМА И ПОТЕШКОЊАМА У РАЗВОЈУ 27+
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Објекат је намијењен лицима са инвалидитетом старости изнад 27 година. Пројектом се обезбјеђује да лица са инвалидитетом остану у породичном окружењу и добију одговарајућу помоћ и подршку у периоду њиховог дневног боравка у институцији, што је у њиховом најбољем интересу у складу са стандардима социјалне заштите. Главна улога оваквих установа је социјализација и интеграција лица са инвалидитетом у заједницу и повећање самосталности и вјештина у складу са њиховим могућностима. У оваквом окружењу корисницима ће се обезбиједити адекватна стручна нега, подршка и пажња. Дневни центар 27+, биће површине 300 m ² , а у њему ће се налазити просторије које су адаптиране и прилагођене за боравак корисника. Поред стручног особља које ће радити са корисницима, у Дневном центру ће се налазити просторије за индивидуални и групни рад, просторије за едукативне активности, сензорна соба, сала за физиотерапију као и сала за особе са аутизмом. Активности у Дневном центру биће усмјерене на развој практичних вештина за свакодневни живот, развој и одржавање социјалних, когнитивних и физичких функција за особе са инвалидитетом.
Намјена и циљ пројекта: циљ изградње објекта је обезбјеђивање пружања висококвалитетних услуга лицима са инвалидитетом изнад 27 година, како би њима и њиховим породицама учинили лакшим, љепшим и занимљивијим свакодневни живот; изградња објекта за смјештај лица са посебним потребама на предидијељеној парцели у оквиру ове намјене могућа је организација садржаја који су од посебних потреба и интереса за општину.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: стварање услова за лица са инвалидитетом у складу са стандардима социјалне заштите; обезбијеђен приступ сваком објекту који могу да користе лица смањене покретљивости; такође и нивелација свих пјешачких стаза и пролаза у складу са важећим Правилником о ближим условима и начину прилагођавања објеката за приступ и кретања лица смањене покретљивости и лица са инвалидитетом („Службени лист ЦГ“ бр. 48/13 и 44/15).
Изразни индикатори: изграђен дневни боравак и збринут већи дио лица са инвалидитетом
Одговорна страна: Општина Беране, Министарство рада и социјалног старања
Укупни буџет и извор финансирања: 700.000 €; буџет општина, буџет државе, донације, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: старија популација, грађани
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 89. РЕКОНСТРУКЦИЈА, ОДРЖАВАЊЕ И УНАПРЈЕЂЕЊЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ ОБЈЕКТА У ВЛАСНИШТВУ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Реконструкција подразумијева адаптацију, реконструкцију и опремање зграда које су у власништву Општине, као и унапрјеђење енергетске ефикасности. Енергетска ефикасност подразумијева увођење ефикаснијег система гријања у зградама локалне самоуправе, као и увођење фотонапонског система напајања. У овим објектима је смјештен дио запослених у локалној администрацији, невладине организације и удружења грађана. Пројекат обухвата зграду Општине, кућу Мићовића (Камена зграда), зграду бившег Комитета, архив... Такође, пројекат обухвата реконструкцију и опремање Скупштинске сале Општине Беране. Постојећа сала Скупштине општине је стара и не одговара сврси, чак ни за сједнице СО због неприкладног ентеријера.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен свим грађанима, а првенствено запосленим службеницима и намјештеницима; пројекат доприноси уређењу објекта од јавног значаја.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: бољи услови за рад запослених, енергетска ефикасност наведених објеката, унапријеђено управљање простором.
Излазни индикатори: реконструисани, адаптирани и опремљени објекти локалне администрације, уштеде у трошковима за гријање и електричну енергију.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 700.000 €; буџет општине, буџет државе, донације, ЕУ фондови.
Циљне групе/корисници: запослени, грађани
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 90. РЕКОНСТРУКЦИЈА СТАРЕ ХАЛЕ СПОРТОВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
<p>Опис пројекта:</p> <p>Локација старе спортске сале се налази у захвату насеља Хареме, а у подножју брда Јасиковац као старог градског језгра. Хала спортова под Јасиковцем у Беранама изграђена је прије четири деценије. Усљед своје старости и оронолости, а под утицајем великих снијежних падавина, које су задесиле Црну Гору 2012. године, дошло је до урушавања кровне конструкције, а током времена и осталих дјелова објекта. Због насталих оштећења сала је ван функције и небезбједна је за било какво коришћење. Иако услови за обављање спортских активности у хали нијесу били адекватни, хала је ипак дуго година била мјесто гдје су се окупљали спортски радници и одвијале бројне спортске активности. Због посебног значаја који је хала имала као мјесто за развој беранског спорта, локална самоуправа је препознала потребу да се дати простор валоризује путем реконструкције. Идеја овог пројекта је да се што више грађана укључи у коришћење овог објекта. Поред спортских организација, административне просторије би се могле користити за одржавање састанака, радионица, културних садржаја и манифестација. Пројектни задатак предвиђа реконструкцију спортске хале у постојећим габаритима.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење услова за развој спортских и културних садржаја и побољшање квалитета живота у граду кроз реконструкцију простора старе спортске хале.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
<p>Очекивани резултат: побољшани услови за тренирање спортских клубова, кориштење административних просторија, одржавање разних манифестација.</p>
<p>Излазни индикатори: реконструисана спортска хала</p>
<p>Одговорна страна: Општина Беране</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: 3.000.000,00 €; буџет општине, буџет државе</p>
<p>Циљне групе/корисници: Доо „Спортски центар“ Беране; Регистровани спортски клубови и организације на територији града; Културно-уметничка друштва, грађани као и спортски клубови и појединци као резултат будућег развоја спортског туризма.</p>
<p>Период имплементације: 3 године</p>
<p>Мониторинг и евалуација: Технички надзор</p>

Пројектна идеја 91. РЕКОНСТРУКЦИЈА ЗАПАДНЕ ТРИБИНЕ ГРАДСКОГ СТАДИОНА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Градски стадион саграђен је крајем осамдесетих година и никада није завршен до краја. Општина Беране је у партнерству са Фудбалским савезом Црне Горе санирала и покрила источну трибину, уредила подтрибински дио и опремила тај простор. Ради комплетне реконструкције стадиона потребно је санирати западну трибину. С тим у вези, општина Беране је приступила изради пројектног задатка за реконструкцију западне трибине, а затим у складу са законским нормама спровела јавне позиве, на основу којих је израђен Главни пројекат и Ревизија истог. На основу тендера изабран је извођач радова и приступило се реконструкцији. Реконструкцију западне трибине одређује затечено стање на објекту, па се и радови реконструкције огледају у: наткривању трибине, постављању хидроизолације, уређењу трибине и постављању адекватног мобилијара.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење спортске инфраструктуре, стварање оптималних услова за рад спортских организација.
Активности: извођење радова, технички пријем радова.
Очекивани резултат: могућност организације међународних утакмица, унапрјеђење спортске инфраструктуре.
Излазни индикатори: реконструисана и наткривена западна трибина
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 1.800.000 €; буџет општине, Фудбалски савез Црне Горе
Циљне групе/корисници: спортски клубови, грађани
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 92. ПОСТАВЉАЊЕ РЕФЛЕКТОРА НА ПОМОЋНИМ ТЕРЕНИМА СПОРТСКОГ ЦЕНТРА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Спортски центар као један од најбољих и најразноврснијих спортских комплекса у Црној Гори, својим положајем и модерном инфраструктуром нуди најсавременије услове за припреме и одржавање великог броја спортских и културно-умјетничких активности. Ради комплетне реконструкције спортског комплекса и веће функционалности, потребно је поставити рефлекторе на помоћним теренима.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење спортске инфраструктуре, стварање оптималних услова за рад спортских организација.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: могућност организације међународних утакмица, унапрјеђење спортске инфраструктуре.
Излазни индикатори: постављени рефлектори на помоћним теренима
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 750.000 €; буџет општине, Фудбалски савез Црне Горе, Влада Црне Горе
Циљне групе/корисници: спортски клубови, грађани
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 93. РЕКОНСТРУКЦИЈА АТЛЕТСКЕ СТАЗЕ НА ГРАДСКОМ СТАДИОНУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Атлетска стаза на градском стадиону је стара више од 30 година, тада најмодернија у Црној Гори, са 6 атлетских трака. Изградња осталих атлетских борилишта као и самог стадиона никад није доведена до краја. Борилишта за бацачке и скакачке дисциплине нису завршена нити су приведена намени до данас. Општина Беране је била домаћин 2012. године Међуопштинских спортских игара (МОСИ игара), када је за те потребе извршена санација атлетске стазе, која се односила на крпљење рупа тартан масом, премазивањем заштитним слојем и бојом. Процијењено је да се даља санација не исплати те да је потребна потпуна адаптација.
Намјена и циљ пројекта: Сви спортски клубови користе атлетску стазу у својим спортским активностима (тренинзима), корисници су и дјеца и спортисти из суседних општина, цијелог сјеверног региона, сва регионална атлетска такмичења се одржавају у Беранама, због постојања атлетске стазе, што и представља предуслов за развој спорта и постојање добрих спортских објеката који дају могућност квалитетних тренинга, припрема и такмичења.
Активности: 1. Уклањање постојеће гумене подлоге; 2. Уклањање бетонске конструкције; 3. Постављање нове бетонске/асфалтне подлоге; 4. Набавка и уградња тартан подлоге и набавка атлетског мобилијара.
Очекивани резултат: Организовање регионалних, међуопштинских, школских и др. такмичења, развој сарадње и повезивање са другим спортским организацијама и клубовима.
Излазни индикатори: реконструисана атлетска стаза
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; буџет општине, средства донатора, Дирекција јавних радова
Циљне групе/корисници: спортске организације (посебно атлетски клубови), рекреативци
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 94. РЕКОНСТРУКЦИЈА СТАДИОНА МАЛИХ СПОРТОВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Спорт је дјелатност од јавног интереса, а јавни интерес у спорту обухвата мјере и активности којима се обезбјеђује васпитање и складан развој дјеце и омладине, стварање услова за постизање врхунских спорских резултата, потреба грађана за спортском рекреацијом. С обзиром да је стадион изграђен 1961. године, године старости објекта довеле су до нарушавања грађевинске структуре објекта. Потребна је реконструкција у дијелу заштите трибина, постављања столица на трибинама, постављања гумиране подлоге на терену.
Намјена и циљ пројекта: Пројекат се ослања на законска решења, првенствено на Закон о спорту Црне Горе у ком се наводи да је спорт дјелатност од јавног интереса. Спорт као дјелатност од јавног интереса треба да испуни своју наглашену друштвену мисију која поред такмичарског има важан васпитни, здравствени, културни, социјални и други садржај. Циљ: Унапрјеђење спортске инфраструктуре, унапрјеђење квалитета живота, развоја културе, образовања и спорта.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапријеђени услови за одржавање спортских и културних активности.
Излазни индикатори: реконструисан стадион малих спортова
Одговорна страна: Општина Беране, Министарство спорта
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; буџет општине, буџет државе, донације
Циљне групе/корисници: спортски клубови, грађани
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 95. УРЕЂЕЊЕ СПОРТСКИХ ПОЛИГОНА И ИГРАЛИШТА И ИЗГРАДЊА НОВИХ ТЕРЕНА У МЈЕСНИМ ЗАЈЕДНИЦАМА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ БЕРАНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 2: Развој и унапређење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Са развојем града и ширењем насеља, стварају се услови за додатним уређењем јавних површина и стварањем услова за рекреацију становништва.
Намјена и циљ пројекта: унаприједити инфраструктуру и уређење простора у мјесним заједницама у складу са потребама грађана у тим мјестима уз поштовање свих законских прописа.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: побољшани услови за рекреацију у МЗ
Излазни индикатори: уређене спортско рекреативне зоне у оквиру МЗ
Одговорна страна: Општина Беране, Министарство спорта
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; буџет општине, буџет државе, донације
Циљне групе/корисници: грађани
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 96. ИЗГРАДЊА ЗАТВОРЕНОГ ГРАДСКОГ БАЗЕНА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Опште је позната чињеница да спорт игра велику улогу у животу људи. Као град у којем постоји значајан број активних спортских организација које своје активности обављају у неколико спортских грана и у свом раду учествују у такмичењима која организују спортски савези, локална самоуправа је препознала потребу за развојем нових грана спорта путем реализације овог пројекта.
Намјена и циљ пројекта: Унапрјеђење услова за развој нових спортских активности, као и побољшање квалитета живота у граду, а тиме и добробит цјелокупне локалне заједнице путем изградње затвореног градског базена.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: изграђен базен
Излазни индикатори: број корисника
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 3.000.000 €; буџет државе, буџет општине, донаторска средства
Циљне групе/корисници: становници општине Беране, Регистровани спортски клубови и организације на територији града, туристи
Период имплементације: 4 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 97. УРЕЂЕЊЕ ЊЕГОШЕВОГ ТРГА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
<p>Опис пројекта: Његошев трг је простор у центру града на којем се налази велики број угоститељских, занатских и трговинских радњи. Овај простор је уређен осамдесетих година, и тада је поплочан бехатон плочама. Постављањем подземне инсталације и сталним прекопавањем јавне површине, дошло је до оштећења бехатон плоча и нарушавања укупног простора. Стање на тргу је такво да га је немогуће санирати већ је потребно урадити целокупну реконструкцију трга, који се налази у самом центру града. Потребно је извршити увид у стање подземних инсталација. Већ неколико година уназад на овом тргу се организује културно-уметничка манифестација „Ладница Ђинђува по тргу просута“, па сам Трг представља једну од централних локација за културна дешавања у граду.</p>
Намјена и циљ пројекта: унапријеђено коришћење и управљање простором на територији општине Беране у складу са планском документацијом.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: комунално и инфраструктурно уређена јавна површина
Излазни индикатори: 2.561,81 m ² уређене јавне површине у центру града
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 350.000 €; буџет општине, буџет државе.
Циљне групе/корисници: грађани општине, предузетници и туристи
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 98. ИЗГРАДЊА НОВОГ ВРТИЋА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Повећање броја становника у градском језгру и ограничени капацитети вртића „Радмила Недић“ не задовољавају потребе корисника услуга градског вртића. Усљед увећаних потреба за услугама вртића јавила се и потреба за изградњом новог. Министарство просвјете је планирало буџетом изградњу новог вртића, а општина Беране је определила локацију коју ће уредити и комунално опремити. Предузимајући уговорене припремне радње за изградњу новог вртића, општина Беране је определила локацију за изградњу и спровела активности на пројектовању приступне саобраћајнице и обезбјеђењу потребних услова за несметану градњу.
Намјена и циљ пројекта: Пројекат је намијењен свим грађанима Берана. Циљ пројекта је побољшање услова за васпитање и образовање дјеце предшколског узраста.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: ријешен проблем васпитања и смјештајних капацитета дјеце предшколског узраста
Излазни индикатори: повећан број дјеце која су смјештена у вртиће
Одговорна страна: Министарство просвјете, Управа за капиталне пројекте, Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 €; буџет државе, буџет општине
Циљне групе/корисници: грађани, дјеца
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 99. САНИРАЊЕ И АДАПТАЦИЈА ШКОЛСКИХ ОБЈЕКТА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Буџетом општине се издвајају средства за помоћ мјесним заједницама, тим средствима често се санирају школски објекти. С обзиром на стање неких школа, посебно у руралном подручју приказаним у анализи стања, идентификовала се потреба за улагањем у школске објекте. Подршка општине у санирању ових проблема односи се и на припрему одговарајуће техничке документације, у изградњи и у опремању.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење услова за одвијање наставе
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: побољшани услови за одвијање наставе
Излазни индикатори: број санираних објеката
Одговорна страна: Општина Беране, д.о.о. „Агенција за изградњу и развој Беране“
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; Министарство просвјете, буџет општине
Циљне групе/корисници: ђаци и просвјетни радници
Период имплементације: 7 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 100. ИЗГРАДЊА ЦИТЕС ЦЕНТРА СА ЗООЛОШКИМ ВРТОМ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
<p>Опис пројекта: Центар за смјештај животиња је мјесто предвиђено за тренутно држање и бригу о болесним или повређеним животињама, напуштеним младим животињама које нису у стању да опстану у дивљини, као и животињама које су конфисковане услед нелегалног држања у заробљеништву, нелегалне трговине, увоза, извоза или других разлога утврђеним законом. На основу регистра Министарства одрживог развоја и туризма утврђено је да је највише животиња које су у заточеништву у Беранама, па је логично да и сам Центар буде у Беранама, као и зоо-врт у који би се смјестиле све животиње у заточеништву у Црној Гори које нису на ЦИТЕС листи, а не може им се обезбиједити безбједан повратак у природу. Објекат је предвиђен ПУП-ом општине Беране и обухваћен ДУП-ом који је усвојен, ријешени су имовинско-правни односи.</p>
<p>Намјена и циљ пројекта: дати допринос заштити биодиверзитета и испуњавању међународних обавеза преузетих ратификацијом ЦИТЕС конвенције; успостављање одрживог модела заштите законом и међународним конвенцијама заштићених врста животиња, кроз изградњу и одржавање центра за прихват животиња и ЗОО-врта.</p>
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Прикупљање финансијских средстава, спровођење адекватних тендерских поступака; 3. Изградњу и одржавање центра за прихват животиња и ЗОО-врта, добијање употребне дозволе; 4. Опремање центра и набавка возила за транспорт кријумчарених животиња и животиња за ЗОО-врт.
<p>Очекивани резултат: допринос спровођењу ЦИТЕС Конвенције - Конвенција о међународној трговини угроженим врстама дивљих животиња и биљака и оснивање Центра за прихват животиња са ЦИТЕС листе.</p>
<p>Излазни индикатори: изграђен и оформљен центар и ЗОО-врт</p>
<p>Одговорна страна: Општина Беране, Министарство одрживог развоја и туризма</p>
<p>Укупни буџет и извор финансирања: 20.000.000 €; буџет општине, буџет државе, донације, ЕУ фондови</p>
<p>Циљне групе/корисници: грађани, туристи</p>
<p>Период имплементације: 4 године</p>
<p>Мониторинг и евалуација: Технички надзор</p>

Пројектна идеја 101. УРЕЂЕЊЕ ВЕЛИКОГ ПАРКА КОД ЛИМА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Изградњом нових саобраћајница и кружног тока у центру града, указала се потреба за уређењем парка поред Лима. Пројектом је предвиђена ревитализација ових парковских површина и оснивање нових простору поред Лима, у складу са планским документима. Пројектом је предвиђено да се овај дио укључи у конкурсно рјешење за изградњу градске гараже, обзиром да су планским документима повезани, и да се тако овај простор приведе својој планској намјени.
Намјена и циљ пројекта: Унапријеђено коришћење и управљања простором на територији општине Беране у складу са планском документацијом.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: уређене парковске површине
Излазни индикатори: број уређених паркова
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 400.000 €; буџет општине, средсва донатора
Циљне групе/корисници: грађани
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 102. УРЕЂЕЊЕ И ВАЛОРИЗАЦИЈА КУЛТУРНОГ ДОБРА „ЈАСИКОВАЦ „
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Спомен парк „Јасиковац“, са спомеником „Слобода” проглашен је за културно добро од националног значаја. Како се спомен парк „Јасиковац“ простире на 24 хектара површине, на атрактивној локацији, која је по свом положају видиковац са кога се може видјети цијели град са околином, истој је потребно уређење. Старост мобилијара, недостаци у урбанистичко-архитектонском рјешењу изискују ново уређење спомен парка. Општина Беране преко Полимског музеја је преузела мјере за расписивање јавног позива за архитектонско решење за уређење простора културног добра - спомен парка „Јасиковац“. По завршеном Главном пројекту уређења и Ревизије истог, општина Беране ће приступити реализацији и уређењу спомен парка „Јасиковац” са спомеником „Слобода”.
Намјена и циљ пројекта: унапријеђено коришћење и управљање простором на територији општине Беране у складу са планском документацијом.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: уређен и очуван простор спомен парка
Излазни индикатори: број корисника
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; Општина Беране, буџет државе, донаторска средства, ЕУ фондови
Циљне групе/корисници: грађани
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 103. УРЕЂЕЊЕ ГРАДСКЕ ЗОНЕ ИЗМЕЂУ УЛИЦЕ 29. НОВЕМБАР И ЈУ ЦЕНТРА ЗА КУЛТУРУ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Пројекат се односи на реконструкцију зоне између улице 29. новембар до Центра за културу, у смислу реконструкције саобраћајне инфраструктуре, уређења зелених површина, изградње паркинг места и саобраћајница у складу са планским документима. Такође, пројектом треба предвидети и уређење фасада на зградама у овој зони.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре - градске саобраћајнице.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: унапрјеђење путне инфраструктуре у циљу побољшања живота грађана.
Излазни индикатори: Реконструисано уже градско језгро
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 1.000.000 €; Општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 104. РЕКОНСТРУКЦИЈА КУЋЕ ВОЈВОДЕ ГАВРА ВУКОВИЋА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Спомен кућа „Војвода Гавро Вуковић“ је сједиште дипломатских и културних дешавања. У њој се органиују и одржавају: изложбе слика, фотографија, скулптура, округли столови на различите теме, приједи високих званичника из свијета културе и политике. У кући је 2008. године отворена I Међународна Љетња школа за младе дипломате „Гавро Вуковић“ која се одржава у јулу сваке године. У галеријском простору куће је стална поставка умјетничких слика и скулптура из фондуса ликовних колонија, а у радној соби смјештен је библиотечки фонд од преко стотину публикација из области дипломатије. Стручни тим Управе за заштиту културних добара сачинио је Елаборат о валоризацији културно историјских вриједности куће. Рјешење о утврђивању статуса културно добро није донесено, искључиво због проблема правне природе. Потребно је санирање фасаде и балкона, јер је кућа због лоше хидроизолације изложена пропадању. У дворишту је планирано постављање мини љетње позорнице. У сарадњи са одговарајућим институцијама, у наредном периоду мора се радити на сакупљању докумената, рукописа, књига и личних предмета Војводе Гавра Вуковића.
Намјена и циљ пројекта: стварање бољих услова за културни живот у Беранама и промоцију културе уопште; заштита и валоризација културно историјских вриједности.
Активности: 1. Израда главног пројекта и ревизија; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: сачуван објекат од даљег пропадања, створени бољи услови за обављање културних дјелатности.
Излазни индикатори: Реконструисан објекат
Одговорна страна: Општина Беране и Министарство културе Црне Горе, Министарство вањских послова.
Укупни буџет и извор финансирања: 100.000 €; буџет општине Беране, буџет државе, донације.
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 105. ФОРМИРАЊЕ РЕГИОНАЛНОГ ЦЕНТРА ЗА ОБУКУ ВАТРОГАСАЦА И СЛУЖБЕ СПАСАВАЊА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
Опис пројекта: Климатске промјене узрокују све више екстремних метеоролошких догађаја који узрокују штете и изненада доводе у опасност грађане. Ово је посебно битно на нивоу Берана, који је поплавно подручје, али је и планински крај који привлачи много туриста, уз многобројна села, која су често и забачена. Због наведених чињеница је све већа потреба за интервенцијама Службе заштите, не само у Беранама, већ и у околним општинама. У обуку спасилаца се мора улагати.
Намјена и циљ пројекта: изградњом регионалног центра за обуку спасилаца у Беранама повећао би се квалитет услуга Службе заштите и спасавања, како у Беранама тако и у цијелом региону.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: обучени спасиоци ће на најефикаснији начин помагати у кризним ситуацијама људима којима је потребна помоћ и самим тим ће вријеме интервенција бити краће.
Излазни индикатори: обучени припадници Службе заштите и спасавања
Одговорна страна: Служба заштите и спасавања
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 € из буџета Црне Горе предвиђеног за капиталне инвестиције, МУП и сектора за ванредне ситуације, средства ЕУ
Циљне групе/корисници: припадници Служби заштите и спасавања
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 106. УВОЂЕЊЕ Н О В О Г СИСТЕМА ГРИЈАЊА У СПОРТСКОМ ЦЕНТРУ И ИЗГРАДЊА ТЕНИСКИХ ТЕРЕНА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 2: Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре
<p>Опис пројекта: Берански спорт је био у тешкој ситуацији након што се 2012. године, услед тешких временских непогода, урушила хала спортова под Јасиковцем. Уз помоћ Владе Црне Горе и Општине Беране, у оквиру спортског комплекса нашла се 2018. године нова хала спортова која је својим модерно опремљеним капацитетима дала шансу великом броју спортиста да на високом нивоу приступају тренажном процесу. Спортски центар као један од најбољих и најразноврснијих спортских комплекса у Црној Гори, својим положајем и модерном инфраструктуром нуди најсавременије услове за припреме и одржавање великог броја спортских и културно-уметничких активности. Ради комплетне реконструкције спортског комплекса, непоходно је увести систем гријања у Спортском центру (у Хали спортова) као и изградити тениске терене, како би се заокружио систем предузетих активности на поменутих радњама од стране локалне самоуправе и Владе Црне Горе. Систем гријања биће уведен по најмодернијим стандардима јер Спортски центар, у овом тренутку, користи гријање путем климатизације које није адекватно за објекат таквих капацитета.</p>
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење спортског комплекса у Беранама увођењем система грејања и изградњом тениских терена.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проналазак стратешког партнера; 2. Израда пројектне документације; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова; 5. Стављање у функцију.
Очекивани резултат: обезбијеђени бољи услови за бављење спортом
Излазни индикатори: Инсталиран систем гријања и изграђени тениски терени
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; Општина Беране, буџет државе, донатори
Циљне групе/корисници: грађани Берана, спортски клубови
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 107. ЗАМЈЕНА ДОТРАЈАЛИХ ЦЈЕВОВОДА И УГРАДЊА МЈЕРНИХ ИНСТРУМЕНАТА СВИМ ПОТРОШАЧИМА
СПЕЧИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 3: Унапрјеђење водоснабдијевања
Опис пројекта: У циљу одрживости система водоснабдијевања неопходно је приступити смањењу губитака воде који су преко 50% (просјек на нивоу државе) за шта су потребна већа улагања у систем водоснабдијевања (неопходна замјена дотрајалих цјевовода и уградња мјерних инструмената свим потрошачима).
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење и одрживо управљање системом водоснабдијевања.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре; 3. Одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: смањење губитака на водоводној мрежи.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране, „Водовод и канализација“ д.о.о.
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; Општина Беране, Донаторска средства, „Водовод и канализација“ д.о.о.
Циљне групе/корисници: грађани
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 108. ОБЕЗБЈЕЂИВАЊЕ ДОДАТНИХ КОЛИЧИНА ВОДЕ СА ИЗВОРИШТА МЕЧИЈА РАВАН, ЗА ВОДОВОД ДАПСИЋЕ - ПОЛИЦА И РЕКОНСТРУКЦИЈА ВОДОВОДА У МЗ ДАПСИЋЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 3: Унапређење водоснабдевања
Опис пројекта: Пројектом се настоји обезбиједити додатна количина воде за рурални дио општине. Коришћењем извора „Мечја раван“, поправило би се снабдијевање водом мјештана: Дапсића, Петњица, Горње Будимље и Полице. У погледу реконструкције водовода кроз МЗ Дапсићи, неопходно је измјештање дијела главног цјевовода од Бућковића до Главице у дужини од сса 1.650 m и изградња базена на парцели 247 КО Дапсићи.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намијењен житељима Дапсића, Полице и Будимље, а циљ је уредније водоснабдијевање.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре; 3. Одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: уредније водоснабдијевање домаћинстава са дапсићко-поличког водовода.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 150.000 €; Општина Беране
Циљне групе/корисници: грађани Дапсића, Будимље и Полице
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 109. ОБЕЗБЈЕЂИВАЊЕ ДОДАТНИХ КОЛИЧИНА ВОДЕ СА ИЗВОРИШТА „РЖАНИ ПОТОК“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 3: Унапређење водоснабдијевања
Опис пројекта: Пројекат подразумијева изградњу водовода од изворишта „Ржани поток“, што ће посебно у љетњем периоду омогућити уредније водоснабдијевање.
Намјена и циљ пројекта: циљ пројекта је уредније водоснабдијевање.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре; 3. Одабир извођача радова и уговарање посла; 4. Извођење радова; 5. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: уредније водоснабдијевање домаћинстава: Калудре, Доње Ржанице, Лисијевог Поља и евентуално Загорја и Горњег Петњика.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 150.000 €; Општина Беране
Циљне групе/корисници: грађани Ржанице, Калудре, Лисијевог Поља и Берана
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 110. ИЗГРАДЊА ВОДОВОДА У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 3: Унапређење водоснабдијевања
Опис пројекта: Пројекат се односи на изградњу водовода у: Виноцкој, Заостру, Штитарима, Ровцима, Шекулару, Главаци, Вуча, Црни врх и Курикуће. У претходном периоду Општина Беране је издвојила значајна средства за изградњу водовода у мјесним заједницама. Пројектом се настоји обезбедити додатна количина воде за рурални дио општине. Пројекат предвиђа израду пројектне документације о коришћењу извора питке воде како би се добио одговор како најрационалније организовати снабдијевање водом, тамо гдје га уопште нема, или како га поправити у подручјима гдје је то недовољно. На сеоском подручју још увек није комплетирана мрежа водовода. У наредном периоду планира се завршетак неколико водовода, а у плану је и изградња нових.
Намјена и циљ пројекта: пројекат је намењен свим житељима на сеоским подручјима.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: нова домаћинства прикључена на водоводну мрежу, уредније водоснабдијевање руралног подручја.
Излазни индикатори: број укључених домаћинстава, број километара изграђене водоводне мреже.
Одговорна страна: Министарство пољопривреде и руралног развоја, Општина Беране, доо „Водовод и канализација“
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; буџет општине, буџет државе, донаторска средства
Циљне групе/корисници: становништво општине Беране у руралним подручјима.
Период имплементације: 5 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 111. ИЗГРАДЊА ВОДОВОДА "БУЧЕ"
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 3: Унапређење водоснабдијевања
Опис пројекта: Пројекат има за циљ довод воде из градске водоводне мреже за водоснабдијевање индустријске зоне у насељу Буче дужине 4.300 метара. На тај начин се стварају услови за побољшање квалитета водоснабдијевања потрошача у циљаној зони. Општи циљ је изградња цјевовода за снабдијевање водом домаћинастава села и засеока и прикључење свих потрошача на планирани цјевовод. Неопходно је коридоре трасе новопројектованих инсталација испројектовати водећи рачуна да се експропријација, односно имовински проблеми на поменутој територији Буча сведу на најмању могућу мјеру. Геодетску трасу цјевовода снимити као и све коте постојећих шахти гдје се прикључују новопројектоване хидротехничке инсталације. Обухватити и третирати хидротехничке инсталације и објекте на истим који се нађу на траси цјевовода.
Намјена и циљ пројекта: намјена и циљ пројекта подразумијевају стварање услова за побољшање квалитета водоснабдијевања потрошача у циљаној зони.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: обезбијеђена питка вода за мјештане Буча
Излазни индикатори: изграђен водовод
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 500.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 112. ИЗГРАДЊА ВОДОВОДА „ПЕШЦА“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 3: Унапрјеђење водоснабдијевања
<p>Опис пројекта: Пројекат има за циљ израду секундарне водоводне мреже у насељу изнад аеродромске писте дужине 600 m КО Пешца, Општина Беране. На тај начин се стварају услови за побољшање квалитета водоснабдијевања потрошача у циљаној зони. Општи циљ је изградња цјевовода за снабдијевање водом домаћинастава села и засеока и прикључење свих потрошача на планирани цјевовод. Неопходно је коридоре трасе новопројектованих инсталација, испројектовати водећи рачуна да се експропријација, односно имовински проблеми на поменутој територији Пешца сведу на најмању могућу мјеру. Геодетску трасу цјевовода снимити као и све коте постојећих шахти гдје се прикључују новопројектоване хидротехничке инсталације. Обухватити и третирати хидротехничке инсталације и објекте на истим који се нађу на траси цјевовода.</p>
Намјена и циљ пројекта: намјена и циљ пројекта подразумијевају стварање услова за побољшање квалитета водоснабдијевања потрошача у циљаној зони.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: обезбијеђена питка вода за мјештане КО Пешца
Излазни индикатори: изграђен водовод
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 210.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 113. ИЗГРАДЊА ВОДОВОДА „РУЈАНАЦ“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 3: Унапрјеђење водоснабдијевања
Опис пројекта: Предмет овог пројекта је водоснабдијевање МЗ Буче које има око 300 домаћинстава од којих у просјеку свако има око 3 члана домаћинства по 2 грла крупне стоке и 15 грла ситне стоке. Овим пројектом је предвиђено да се вода каптира и транзитним цјевоводом доведе до постојећег базена за насеље запремине 100 м ³ . На захтјев инвеститора предвиђено је извођење радова у двије фазе. Прву фазу чини каптирање извора и комплетни радови до сабирног базена, укључујући и базен. Друга фаза обухвата и транзитни цјевовод, прекидне коморе и пратеће шахтове. Пројектом је обухваћено 8 извора који су на различитим удаљеностима од сабирног резервоара од 100 до 1.000 метара. Сваки извор има посебну каптажу.
Намјена и циљ пројекта: Циљ пројекта је водоснабдијевање МЗ Буче изградњом водовода Рујанац како би се обезбедила питка вода за локалне мјештане који живе у око 300 домаћинстава. На тај начин се стварају услови за побољшање квалитета водоснабдијевања потрошача у циљаној зони. Општи циљ је изградња цјевовода за снабдијевање водом домаћинастава села и засеока и прикључење свих потрошача на планирани цјевовод.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: обезбијеђена питка вода за грађане села Рујанац
Излазни индикатори: изграђен водовод
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 300.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 114. ИЗГРАДЊА ВОДОВОДА „ЗАГРАД“
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 3: Унапрјеђење водоснабдијевања
Опис пројекта: Потребно је урадити Главни пројекат водоснабдијевања села Заград и засеока Подплавац у склопу мјесне заједнице Бубање, Општина Беране. Село и засеок ће се снабдијевати са изворишта „Алилача“ који је такође у плану за каптирање. Водовод је потребно планирати дуж постојећих саобраћајница на КП 977 и 974 КО Заград и КП 50 КО Вуча. Потребно је обезбиједити прикључење постојећих и планираних објеката на водоводну мрежу.
Намјена и циљ пројекта: Општи циљ је изградња комплетног водоводног система у оквиру села Заград и насеља Подплавац који се налазе у Општини Беране у склопу МЗ Бубање. На тај начин се стварају услови за побољшање квалитета водоснабдијевања потрошача у циљаној зони. Општи циљ је изградња цјевовода за снабдијевање водом домаћинастава села и засеока и прикључење свих потрошача на планирани цјевовод. Сврха израде главног пројекта је обезбјеђивање техничке документације ради стварања услова унапрјеђења система водоснабдијевања села и засеока, у складу са националним законодавством.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: обезбијеђена питка вода за грађане села Заград
Излазни индикатори: изграђен водовод
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €; општина Беране, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 1 година
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 115. РЕКОНСТРУКЦИЈА ГРАДСКЕ КАПЕЛЕ СА УРЕЂЕЊЕМ ПАРКИНГ ПРОСТОРА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 4: Развој и унапрјеђење комуналне инфраструктуре
Опис пројекта: Постојећом градском капелом управља ДОО „Комунално“ Беране. У надлежности овог предузећа налази се уређење и одржавање градског гробља и капеле. У складу са својим могућностима, ово комунално предузеће константно врши уређење и одржавање објекта градске капеле. Међутим, постојећи објекат се налази у лошем стању, без гријања, без адекватног паркинг простора и као такав не може да испуни своју функцију и задовољи потребе становништва. Потребно је извршити реконструкцију објекта и уредити адекватан паркинг простор. Због неадекватног и уског коловоза потребно је израдити пјешачку стазу од раскрснице до улаза у гробље како би се унаприједила приступна саобраћајница.
Намјена и циљ пројекта: реализацијом пројекта реконструкције постојећег објекта на бази енергетске ефикасности, унаприједила би се постојећа градска инфраструктура, а допринијело би се и бољем уређењу и искоришћености простора градског гробља.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: смањење гужве испред капеле, уређено паркирање, опремљен и уређен простор.
Излазни индикатори: реконструисан објекат и уређен паркинг простор
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 350.000 €; буџет општине, буџет државе, донације
Циљне групе/корисници: сви грађани Берана
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: технички надзор

Пројектна идеја 116. ИЗГРАДЊА НОВОГ ГРАДСКОГ ГРОБЉА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре
Приоритет 4: Развој и унапрјеђење комуналне инфраструктуре
Опис пројекта: Ширење градског језгра, као и повећање становника у градском језгру, условили су и увећање потребе за коришћењем градског гробља. Постојеће градско гробље није у могућности да се прошири, те су и капацитети за изградњу нових гробних мјеста ограничени – готово непостојећи. Сагледавајући проблем недостатка простора за сахрањивање грађана, општина Беране је обезбиједила локацију за изградњу истог. Поштујући урбанистичко техничке услове за изградњу, правила архитектонске струке, као и обичајне норме становника Берана, Општина Беране је спровела јавни позив, и као резултат позива добила идејно рјешење за изглед Новог гробља са пратећим садржајима. У наредном периоду се планира израда главног пројекта, као и градња гробља која ће се одвијати у фазама у зависности од потреба за коришћењем гробља.
Намјена и циљ пројекта: реализацијом овог пројекта жели се обезбиједити изградња Новог градског гробља на локацији која је одређена скупштинском одлуком.
Активности: 1. Израда пројектне документације - Главног пројекта; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: ријешен проблем недостатка простора на градском гробљу.
Изазани индикатори: уређена локација за ново градско гробље.
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 2.000.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 117. ИЗГРАДЊА ПАРКИНГ ГАРАЖЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре Приоритет 4: Развој и унапређење комуналне инфраструктуре
Опис пројекта: Општина Беране је определијелила локацију за постављање/изградњу паркинг гараже у оквиру ДУП Парка. Овим пројектом се настоји решити проблем паркирања возила у центру града и растеретити саобраћај.
Намјена и циљ пројекта: изградњом паркинг гараже осим нових паркинг места у центру града растеретиће се дио постојећих паркинг места и додатно унаприједити управљање простором.
Активности: 1. Израда пројектне документације; 2. Спровођење тендерске процедуре, одабир извођача радова и уговарање посла; 3. Извођење радова/набавка и монтажа; 4. Технички пријем радова.
Очекивани резултат: обезбијеђен нови простор за паркирање
Излазни индикатори: број обиљежених паркинг места
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 1.000.000 €; буџет општине, буџет државе
Циљне групе/корисници: грађани
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Технички надзор

Пројектна идеја 118. ФОРМИРАЊЕ РЕГИСТРА НЕПОКРЕТНЕ ОПШТИНСКЕ ИМОВИНЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 6: Унапрјеђење постојећих административних капацитета
Приоритет 1: Примјена софтверских рјешења у свакодневном раду
<p>Опис пројекта: Законом о државној имовини у члану 20 став 1 („Службени лист ЦГ“ бр. 20/09, 40/11) прописано је да су државни органи јединице локалне самоуправе и органи који обављају јавну службу, који користе државну имовину дужни да воде евиденцију о стању и кретању те имовине у складу са Законом. Садржину и начин вођења евиденције државне имовине у члану 20 поменутог Закона прописује Влада, али поменути пропис није донесен ни до данашњег дана. Сходно Одлуци о организацији и начину рада локалне управе општине Беране, Дирекција за имовину, као орган локалне управе, обавља и послове евиденције државне имовине власништво општине Беране. Дирекција за имовину активно ради на прикупљању неопходних података о државној имовини власништво општине Беране у циљу формирања Регистра непокретности - јединствене јавне базе података. До података је дошла непосредним увидом код Управе за некретнине - Подручне јединице Беране и података које достављају предузећа и Јавне установе чији је оснивач општина Беране. Бројни подаци из Управе за некретнине не одговарају стварном стању на терену, јер увођењем етажног катастра и катастра непокретности у поступку утврђивања стварних права на непокретностима, дио некретнина је уписан као својина општине Беране у случајевима када се власник није одазвао на излагању, или се он није могао утврдити до окончања поступка евиденције - пописа општинске имовине и ови проблеми биће ријешени тако што ће се за тај дио имовине утврдити стварни власници. Ради утврђивања стварног стања - власника непокретности, неопходно је да се формира Комисија са задатком да изврши премјер свих пословних објеката у власништву општине Беране и те податке усагласити са катастарском евиденцијом, као и да се идентификују - евидентирају и напишу стамбени објекти (станови, куће), помоћни објекти и нестамбени простори - подруми, и сачини записник појединачно за сваку непокретност, констатујући имена корисника ових објеката. Сви прикупљени подаци ће се у даљој фази пројекта уносити у јединствену електронску базу података - софтвер за евиденцију све покретне и непокретне општинске имовине. Овако формиран Регистар општинске имовине доприноси једноставнијем и ефикаснијем раду свих органа локалне управе у функцији свих грађана и других друштвених и привредних субјеката.</p>
Намјена и циљ пројекта: пројектом се настоји допринијети рационалном и транспарентном управљању општинском имовином кроз свеобухватан и јасан регистар.
Активности: формирање комисије за прикупљање података; прикупљање података; отклањање неправилности; тендерска процедура за израду софтверског решења за формирање Регистра општинске имовине; израда софтвера; стављање софтвера у рад; обука запослених за примјену и приступ софтверу.
Очекивани резултат: успостављен електронски регистар општинске имовине.
Излазни индикатори: попис покретне и непокретне општинске имовине
Одговорна страна: Општина Беране - Дирекција за имовину
Укупни буџет и извор финансирања: 10.000 €; буџет општине
Циљне групе/корисници: органи и службеници у локалној самоуправи; становници
Период имплементације: 4 године
Мониторинг и евалуација: Дирекција за имовину

Пројектна идеја 119. УСПОСТАВЉАЊЕ СИСТЕМА ЕЛЕКТРОНСКЕ КАДРОВСКЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 6: Унапрјеђење постојећих административних капацитета Приоритет 1: Примјена софтверских рјешења у свакодневном раду
Опис пројекта: Осавременавање рада органа локалне самоуправе успостављањем система електронске кадровске евиденције, подразумијева инсталирање јединственог софтверског рјешења којим би се унаприједио рад службе за радне односе и омогућило успешно управљање људским ресурсима. Електронска кадровска евиденција омогућава јасан увид у расположиве људске ресурсе и пружа могућности за даљу управљачку активност која подразумијева обезбјеђивање, развој, одржавање, прилагођавање, усмјеравање и коришћење људских потенцијала у складу са циљевима и приоритетима локалне самоуправе, уз истовремено респектовање индивидуалних потреба и циљева запослених. Такође, увођењем јединственог ИС за вођење кадровске евиденције омогућило би се ефикасније интерно тржиште рада у комуникацији између органа локалне управе, локалних јавних предузећа и државних органа.
Намјена и циљ пројекта: унапрјеђење рада локалне самоуправе, успјешно и оптимално управљање људским ресурсима.
Активности: 1. Тендерска процедура за израду софтверског рјешења за формирање електронске кадровске евиденције; 2. Израда софтвера; 3. Стављање софтвера у рад; 4. Унос података и формирање електронске кадровске евиденције; 5. Обука запослених за примјену и приступ софтверу.
Очекивани резултат: јасан преглед расположивих људских ресурса електронском евиденцијом персоналних досијеа свих запослених
Излазни индикатори: инсталирана електронска кадровска евиденција расположивих људских ресурса
Одговорна страна: Општина Беране - Секретаријат за општу управу и друштвене дјелатности
Укупни буџет и извор финансирања: 5.000 €; буџет општине
Циљне групе/корисници: органи и службеници у локалној самоуправи;
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Секретаријат за општу управу и друштвене дјелатности

Пројектна идеја 120. ФОРМИРАЊЕ РЕГИСТАРА ЕЛЕКТРОНСКЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ ПРЕДМЕТА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 6: Унапрјеђење постојећих административних капацитета Приоритет 1: Примјена софтверских рјешења у свакодневном раду
Опис пројекта: Савремене информационе технологије пружају изванредне могућности за ефикаснији рад администрације успостављањем система електронског управљања документима. Инсталирањем посебног софтверског рјешења кроз који би се формирали неопходни Регистри предмета, као и регистри пројектно-техничке документације. Све врсте регистара би имале за циљ да на једном мјесту Општина Беране посједује кумулативно сабране, а уредно пописане предмете, пројекте. Самим тим дошло би до скраћења у времену обраде предмета, као и до убрзаног дјеловања код промјена у пројектно-техничкој документацији. Софтверско рјешење као и обука запослених би унаприједила рад локалних службеника и намјештеника, и објединила различите врсте регистара.
Намјена и циљ пројекта: ефикасна, професионална и сервисно орјентисана локална управа која је у функцији грађана и других друштвених и привредних субјеката
Активности: 1. Тендерска процедура за израду софтверског рјешења за формирање Регистра електронске евиденције предмета; 2. Израда софтвера; 3. Стављање софтвера у рад; 4. Унос података и формирање Регистра; 5. Обука запослених за примену и приступ софтверу.
Очекивани резултат: успостављен систем електронске евиденције предмета и електронског управљања документима; формирање јединствене базе података.
Излазни индикатори: број електронски евидентираних предмета
Одговорна страна: Општина Беране - Дирекција за имовину
Укупни буџет и извор финансирања: 10.000 €; буџет општине
Циљне групе/корисници: органи и службеници у локалној самоуправи; грађани и привредници који остварују права у одређеним управним поступцима.
Период имплементације: 3 године
Мониторинг и евалуација: Дирекција за имовину, Секретаријати који поседују пројектно-техничку документацију

Пројектна идеја 121. ДОНОШЕЊЕ ЛОКАЛНИХ АКЦИОНИХ ПЛАНОВА (ЛАП ЗА КУЛТУРУ, ЛАП ЗА МЛАДЕ, ЛАП ЗА ОСИ...)
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 6: Унапрјеђење постојећих административних капацитета
Приоритет 2: Доношење акционих планова и програма за поједине области
<p>Опис пројекта:</p> <p>У складу са Законом о локалној самоуправи, локалне самоуправе планирају, уређују и управљају јавним пословима који су у њиховој надлежности и од интереса за локално становништво. Општина, у складу са законом, поред Стратешког плана развоја општине, доноси и појединачне планове и програме за поједине области.</p> <p>Акциони план представља документ којим се прецизирају конкретне мјере за постизање циљева развоја. У складу са визијом, приоритетима и стратешким циљевима развоја општине, неопходно је припремити акционе планове за поједине области из надлежности дјеловања локалне самоуправе. Усвајањем и спровођењем акционих планова у локалној заједници ствара се повољнији амбијент и услови за организационе промене и изградњу нове културе рада и понашања у једној општини. Активности органа локалне самоуправе и других субјеката који реализују акционе планове могу дати жељене резултате у појединим областима дјеловања, уколико су грађани и сви субјекти у локалној заједници укључени и подржавају њихове активности у реализацији утврђених приоритетних мјера и активности. Акциони планови треба да настају у интеракцији грађана, цивилног сектора, представника кључних институција у граду и експерата. Овакав процес доношења акционих планова, омогућио би јаснији увид у кључне проблеме и изазове са којима се сусрећу грађани Берана, као и могућност заједничког тражења рјешења и грађења заједнице према њиховим потребама.</p> <p>За спровођење акционих планова одговорни су сви органи у локалној самоуправи, а посебно они у чијем дјелокругу рада су утврђене обавезе и одговорност за имплементирање појединог акционог плана. Општина Беране ће сходно потребама формирати Радне групе за израду потребних акционих планова са јасно прецизираним конкретним активностима, ресурсима, надлежностима и роковима за остваривање приоритета из појединих области. Радне групе, формиране од именованих појединаца, радиће на припреми неопходних акционих планова и достављати исте на усвајање Скупштини.</p>
Намјена и циљ пројекта: остваривање стратешких приоритета развоја општине кроз прецизирање конкретних акција и мјера израдом Акционих планова за појединачне области.
Активности: формирање радних група за израду акционих планова; израда акционих планова; усвајање акционих планова на Скупштини
Очекивани резултат: усвојени акциони планови
Излазни индикатори: број усвојених акционих планова
Одговорна страна: радне групе за израду акционих планова, Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 10.000 €; Општина Беране
Циљне групе/корисници: грађани општине Беране
Период имплементације: континуирана активност
Мониторинг и евалуација: Скупштина општине Беране

Пројектна идеја 122. АЖУРИРАЊЕ ГЕОДЕТСКИХ ПОДЛОГА ЗА ПОТРЕБЕ ИЗРАДЕ ДУП-ОВА
СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉ 6: Унапрјеђење постојећих административних капацитета
Приоритет 3: Унапрјеђење просторно-планских капацитета
<p>Опис пројекта:</p> <p>Готово све развијене земље у свијету имају институционализован систем просторног планирања који подразумијева постојање одређених нивоа подјеле надлежности и одговорности (национални, регионални, локални...). Чак и у земљама које су у саставу Европске уније, просторно планирање се одвија у складу са специфичностима планске документације и организацијом тих земаља у овој области. За свако насељено мјесто или простор на коме се врши израда урбанистичко-техничке документације, неопходне су ажурне геодетске подлоге. У боље развијеним општинама, гдје је повећана градња и већи наталитет, обично се сусрећемо са квалитетнијим подлогама и новијим премјерима, од општина у којима то није случај. Из тог разлога, прије израде урбанистичко-техничке документације неопходно је извршити ажурирање геодетских подлога, односно извршити снимање свих промјена које нису евидентирани на подлогама које су у употреби. Геодетске подлоге за потребе пројектовања треба да садрже на првом мјесту ону врсту детаља коју захтијева сам пројектант, односно у зависности од врсте и ранга плана који је предмет израде. Геодетска подлога у градовима и насељима треба да приказује све садржаје обиљежене припадајућим топографским знацима. Узимајући у обзир чињеницу да су планови на територији Општине Беране стари у просјеку 18 година, ово је један од корака ка унапрјеђењу планског развоја Општине Беране.</p>
Намјена и циљ пројекта: ажурирање геодетских подлога за потребе адекватне просторне документације.
<p>Активности:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мапирање територије за геодетско снимање; 2. Расписивање тендерске документације за избор обрађивача, одабир геодетске фирме; 3. Снимање подлога.
Очекивани резултат: ажурне геодетске подлоге
Излазни индикатори: ажурне геодетске подлоге и нови ДУП-ови
Одговорна страна: Општина Беране
Укупни буџет и извор финансирања: 200.000 €, буџет Општине
Циљне групе/корисници: грађани Берана
Период имплементације: 2 године
Мониторинг и евалуација: Општина Беране

5.4. ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА И ПРОЈЕКТА СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ

Пројекти предвиђени Стратешким планом развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године финансираће се из: државног буџета, буџета локалне управе, ресорних министарстава, као и уз помоћ средстава из ЕУ фондова, донација и приватних инвеститора.

Табела 52. Извори финансирања Стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године (у EUR)

Опис	Укупно	Извори финансирања				
		Буџет Општине	Буџет државе	ЕУ фондови	Донације	Остало
I Специфични стратешки циљ: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране	1.650.000	355.000	595.000	700.000		
Приоритет 1. Унапрјеђење сточарске производње	550.000	110.000	165.000	275.000		
Приоритет 2. Унапрјеђење биљне производње	850.000	170.000	255.000	425.000		
Приоритет 3. Унапрјеђење институционалне помоћи пољопривредним произвођачима	250.000	75.000	175.000			
II Специфични стратешки циљ: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима	26.610.000	2.442.000	7.612.000	5.906.000	10.650.000	
Приоритет 1. Унапрјеђење квалитета ваздуха	230.000	40.000	69.000	21.000	100.000	
Приоритет 2. Унапрјеђење квалитета пијаће воде	5.350.000	1.095.000	1.705.000		2.550.000	
Приоритет 3. Ефикасно управљање отпадним водама	2.810.000	623.000	1.087.000	100.000	1.000.000	
Приоритет 4. Ефикасно управљање отпадом	3.170.000	634.000	951.000	1.585.000		
Приоритет 5. Енергетска ефикасност и одрживо управљање природним ресурсима						
Приоритет 6: Заштита од поплава и клизишта	15.050.000	50.000	3.800.000	4.200.000	7.000.000	
III Специфични стратешки циљ: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета	3.320.000	64.000	96.000	160.000		3.000.000
Приоритет 1. Јачање смјештајних капацитета	3.000.000					3.000.000
Приоритет 2. Промоција културне и историјске баштине	100.000	20.000	30.000	50.000		
Приоритет 3. Диверзификација туристичке понуде	160.000	32.000	48.000	80.000		
Приоритет 4. Услужно оријентисан развој	60.000	12.000	18.000	30.000		
IV Специфични стратешки циљ: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности	7.490.000	2.367.000	5.023.000			100.000
Приоритет 1. Унапрјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа	1.750.000	505.000	1.145.000			100.000
Приоритет 2. Подстицање привредног развоја	200.000	60.000	140.000			
Приоритет 3. Коришћење природних ресурса у сврху економског развоја	5.500.000	1.790.000	3.710.000			
Приоритет 4. Унапрјеђење институционалне подршке	40.000	12.000	28.000			
V Специфични стратешки циљ: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре	70.010.000	18.118.000	35.797.000	11.910.000	4.185.000	
Приоритет 1. Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре	22.250.000	6.980.000	15.045.000		225.000	
Приоритет 2. Развој и унапрјеђење градске инфраструктуре	42.100.000	9.280.000	17.200.000	11.910.000	3.710.000	
Приоритет 3. Унапрјеђење водоснабдијевања	2.310.000	853.000	1.207.000		250.000	
Приоритет 4. Развој и унапрјеђење комуналне инфраструктуре	3.350.000	1.005.000	2.345.000			
VI Специфични стратешки циљ: Унапрјеђење постојећих административних капацитета	235.000	235.000				
Приоритет 1. Примјена софтверских рјешења у свакодневном раду	25.000	25.000				
Приоритет 2. Доношење акционих планова и програма за поједине области	10.000	10.000				
Приоритет 3. Унапрјеђење просторно-планских капацитета	200.000	200.000				
УКУПНО (I + II + III + IV + V + VI)	109.315.000	23.581.000	49.123.000	18.676.000	14.835.000	3.100.000

VI МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕШКОГ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БЕРАНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ДО 2031. ГОДИНЕ

Мониторинг и евалуација Стратешког плана развоја општине Беране вршиће се периодично током имплементације плана. Важно је имати у виду да мониторинг и евалуација нису статични процеси, већ динамични и треба да буду флексибилни у складу са промјенама или потребама заједнице и околности у којима се план имплементира.

Мониторинг се обично врши редовно, на мјесечном, кварталном или годишњем нивоу, у зависности од временских оквира постављених у пројектним идејама стратешког плана.

Мониторинг и евалуација спровођења Стратешког плана развоја општине Беране за период 2024-2031. године, представљају кључне процесе праћења, анализе и оцјењивања напретка и ефикасности имплементације плана развоја. Мониторинг би укључивао редовно праћење и скупљање података о постигнутим резултатима и напретку у остваривању циљева постављених у стратешком плану, што може обухватити: **праћење кључних показатеља перформанси** (идентификација кључних индикатора који мјере напредак у различитим секторима (нпр. економија, образовање, инфраструктура, социјалне услуге и др.), **редовно прикупљање података** (скупљање релевантних информација о активностима, трошковима, временским роковима и резултатима пројеката и иницијатива спроведених у оквиру плана), **процјена учинка** (анализа постигнутог напретка у односу на постављене циљеве, идентификација успјеха и проблема у имплементацији, као и идентификација области које захтијевају додатне напоре или корекције).

Имплементација и надзор

Реализација развојних пројеката датих у Стратешком плану развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године подразумијеваће:

- ✓ даље јачање људских и материјалних капацитета Општинске управе у процесу планирања, буџетирања и управљања привредним и друштвеним развојем;
- ✓ развој различитих партнерских иницијатива (јавног, привредног и цивилног сектора), које би требало да припремају и имплементирају пројекте, који доприносе развоју привреде и друштва;
- ✓ јачање предузетничког духа и инвестиционих капацитета укупног становништва, а посебно младих.

Такође, имплементација Стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године зависиће и од институционалног амбијента, пословног окружења и климе у којој се одвија привредни и друштвени развој Црне Горе уопште. Овдје се превасходно мисли на: *а) обезбијеђеност макроекономске и политичке стабилности; б) успостављање ефикасног система финансирања привреде; в) ефикасно функционисање тржишта; г) јачање привреде и заштита од тржишне конкуренције и слично.*

Надзор над процесом имплементације требало би да спроводи одговарајуће тијело, односно радна група са обавезом подношења одговарајућег извјештаја на сваких годину дана. Надзор у процесу имплементације Стратешког плана развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године обухвата два кључна елемента, а то су:

I доступност информација након усвајања и објављивања стратешког документа и

II систем прикупљања података, који подразумијева креирање одговарајуће системске базе података, као интегралног елемента коначног годишњег извјештаја о извршеном надзору.

У наставку су подаци о индикаторима, извору верификације, почетне вриједности и циљани исходи на основу постављених специфичних циљева и њима припадајућих приоритета.

	ИНДИКАТОР	ИЗВОР ВЕРИФИКАЦИЈЕ	ПОЧЕТНА ВРИЈЕДНОСТ	ЦИЉАНИ ИСХОД
Специфични стратешки циљ 1: Развој пољопривредне производње по принципима еколошки здраве хране				
Приоритет 1: <i>Унапрјеђење сточарске производње</i>	Повећање укупног броја стоке; Повећање производње меса, млијека или других сточарских производа; Смањење стопе болести или губитака у сточарству; Увођење модернијих метода узгоја и управљања; Повећање прихода од сточарске производње;	Универзитетска истраживања или савјетодавних тијела у области пољопривреде и сточарства; Извјештаји фармера и произвођача;	Тренутни број стоке; Производња меса или млијека; Приход од сточарске производње;	Повећање броја стоке за 10% у периоду од двије године; Повећање производње меса и млијека за 10% у периоду од двије године; Повећан приход од сточарске производње за 10 % у периоду од двије године;
Приоритет 2: <i>Унапрјеђење биљне производње</i>	Повећање приноса; Побољшање квалитета производа (величина, боја, текстура и хранљивост); Смањење употребе пестицида и других хемијских препарата; Повећање употребе одрживих метода узгоја као што су системи за иригацију, компостирање; Анализа трошкова производње у односу на добијене приходе;	Пољопривредни сајмови и конференције; Научни чланци и публикације; Веб-портали и онлајн ресурси;	Тренутни принос житарица; Тренутни принос воћних култура;	Повећан принос житарица, крмног биља и поврћа за 10 % у периоду од двије године; Повећан принос воћа за 10 % у периоду од двије године;
Приоритет 3: <i>Унапрјеђење институционалне помоћи</i>	Приступ финансијским ресурсима;	Владини портали или веб-странице; Електронске новине и билтени;	Оцјена постојећих капацитета и ресурса	Побољшана доступност информација: Циљ је да се

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

<p><i>пољопривредним произвођачима</i></p>	<p>Приступ образовним ресурсима и обуци; Приступ техничкој помоћи и савјетовању; Приступ тржишту и промоција производа; Учешће у друштвеним и економским мрежама;</p>	<p>Извјештаји Секретаријата за пољопривреду, туризам и водопривреду;</p>	<p>институција које пружају помоћ пољопривредним произвођачима; Разговори са пољопривредницима да би се добила увид у њихове потребе, предлози и изазови; Усмјеравање ка савременим и одрживим пољопривредним праксама кроз обуку и образовне иницијативе;</p>	<p>омогући боља доступност информација о различитим програмима помоћи, субвенцијама, обукама и ресурсима који су на располагању пољопривредним произвођачима. Ефикаснији приступ ресурсима; Подизање квалитета помоћи; Подршка у стварању одрживих модела пољопривреде;</p>
	<p>ИНДИКАТОР</p>	<p>ИЗВОР ВЕРИФИКАЦИЈЕ</p>	<p>ПОЧЕТНА ВРИЈЕДНОСТ</p>	<p>ЦИЉАНИ ИСХОД</p>
<p>Специфични стратешки циљ 2: Заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима</p>				
<p>Приоритет 1: <i>Унапређење квалитета ваздуха</i></p>	<p>Концентрација загађујућих материја: Мјерење концентрације загађујућих материја у ваздуху, као што су сумпор диоксид, азотни оксиди, озон, честице (PM10, PM2.5), бензен, толуен, ксилени и сл; Индекс квалитета ваздуха (на примјер, одличан, добар, умјерен, лош, врло лош); Учесталост загађења; Здравствени ефекти: респираторне болести, болести срца и крвних</p>	<p>Званични извјештаји о квалитету ваздуха; Мобилне апликације и виртуелне карте; Истраживања и студије; Сателитски подаци;</p>	<p>Тренутно стање квалитета ваздуха;</p>	<p>Смањити нивое честица PM2.5 и PM10 за 20% у наредних пет година у општини, са унапређењем контроле и регулације извора загађивања, промовисањем одрживих транспортних средстава и образовањем заједнице о позитивним утицајима на околину;</p>

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

	судова, статистике о хоспитализацијама и слично); Повратне информације од грађана;			
Приоритет 2: <i>Унапрјеђење квалитета пијаће воде</i>	Хемијска и микробиолошка анализа; Пратеће концентрације токсичних супстанци; Постојећи стандарди и прописи: Процјена у сагласности са локалним и међународним стандардима за квалитет пијаће воде може бити од велике важности; Редовност мјерења и анализа; Статистика обољевања повезаних са водом;	Лабораторијска анализа воде; Извјештаји о квалитету воде од надлежних органа; Извјештаји о евентуалним инцидентима и квалитету воде; Резултати здравствених испитивања грађана;	Тренутно стање квалитета пијаће воде;	Обезбиједити да сви извори пијаће воде у општини испуњавају стандарде Европске уније за квалитет воде за пијење у наредних пет година, смањујући концентрације штетних загађивача испод препоручених нивоа и обезбјеђујући постојан и доступан приступ безбедној пијаћој води за све грађане;
Приоритет 3: <i>Ефикасно управљање отпадним водама</i>	Процјена количине отпадних вода које се прикупљају и њихов третман; Ниво загађења у отпадним водама које се испуштају у околне воде; Обим примене напредних технологија обраде; Повратне информације о утицају на околину;	Лабораторијске анализе отпадних вода; Извјештаји о емисијама и дозволе; Интегрисане информације о управљању отпадним водама;	Постојеће стање и анализа текућих пракси у управљању отпадним водама: ниво загађивања, инфраструктура за пречишћавање, законска регулатива и оквир и свест заједнице;	Смањити нивое загађивања водених ресурса у општини за 30% у наредних пет година, кроз усмјерено сакупљање, пречишћавање и управљање отпадним водама; Осигурати да сва пречишћена отпадна вода буде безбједно и одрживо одбачена у околне водотокове или

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

				рециклирана за неиндустријске потребе;
Приоритет 4: <i>Ефикасно управљање отпадом</i>	Стопа генерисања отпада по становнику; Стопа одвојеног сакупљања отпада; Стопа обрађеног отпада; Смањење отпада на депонији; Утицај на животну средину; Програми едукације;	Праћење и извештавање о броју и проценту материјала који се рециклирају и поново користе; Анкете и повратне информације од заједнице; Извештаји о емисијама и специјалним отпадима;	Постојеће стање и анализа текућих пракси у управљању отпадом;	Смањење количине генерисаног отпада за 15% у наредне две године; Повећање степена рециклирања на 30% у наредних три године; Смањење количине отпада који се одлаже на депоније за 20% у наредних пет година;
Приоритет 5: <i>Енергетска ефикасност и одрживо управљање природним ресурсима</i>	Потрошња енергије по јединици производа; Примена обновљивих извора енергије; Емисије гасова са ефектом стаклене баште; Мјерење употребе природних ресурса (воде, шуме, земљишта) у складу са њиховом репродукцијом или регенерацијом;	Редовно мјерење потрошње енергије у објектима или процесима; Извјештаји о емисијама и угљеничним отпадом; Праћење и извјештавање о управљању отпадом и рециклажи ресурса; Извјештаји о одрживом развоју и друштвеној одговорности; Резултати анкета грађана;	Почетна вриједност у енергетској ефикасности и одрживом управљању природним ресурсима у општини Беране може бити одређена кроз анализу тренутног стања и изазова у овим областима;	Смањити потрошњу енергије у јавним зградама за 20% у наредних три године; Повећати коришћење обновљивих извора енергије укључујући соларне панеле и вјетротурбине на јавним објектима за 25% у наредних пет година; Имплементирати програме рециклирања и унапрјеђивања управљања отпадом, што ће резултовати смањењем емисије стакленачких гасова за 15% у

				наредне двје године;
<i>Приоритет 6: Заштита од поплава и клизишта</i>	Системи превенције и обавештавања; Инфраструктура за одводњавање; Планови управљања ризиком од поплава и клизишта; Статистички подаци о поплавама и клизиштима;	Информације и статистике које пружају организације или агенције на нивоу државе или региона које су надлежне за управљање водним ресурсима и заштиту од поплава; Анализа претходних поплава и њихових утицаја може служити као извор информација о учесталости, јачини и локацијама поплава; Информације и статистике које пружају организације или агенције на нивоу државе или региона које су надлежне за управљање водним ресурсима и заштиту од поплава и клизишта;	Оцјена стања инфраструкту- ре за заштиту од поплава, укључујући ниво одржавања и спремност за евентуалне поплаве;	Подигнути ниво свјести о поплавама и клизиштима и безбједности у случају поплава међу становништвом у општини Беране за 30% у наредне двје године; Изградити нове или модернизовати постојеће водотокове и заштитне системе, смањујући ризик од поплава за 40% у наредних пет година; Успоставити систем раног упозоравања и евакуације, реагујући на поплавне предвиђања у реалном времену и подизању степен безбедности за 50% у наредне три године;
	ИНДИКАТОР	ИЗВОР ВЕРИФИКАЦИЈЕ	ПОЧЕТНА ВРИЈЕДНОСТ	ЦИЉАНИ ИСХОД
Специфични стратешки циљ 3: Подстицање развоја туризма повећањем туристичких садржаја и капацитета				
<i>Приоритет 1: Проширење смјештајних капацитета</i>	Повећање броја смјештајних јединица; Додатни капацитети у постојећим објектима;	Грађевински пројекти и дозволе; Завршени пројекти и инвестиције; Огласи и брошуре;	Анализа постојећих хотелских и других смјештајних објеката,	Изградња нових хотелских капацитета или проширење постојећих у

	<p>Улагање у туристичку инфраструктуру; Мјерење степена попуњености смјештајних капацитета током различитих периода; Статистика броја долазака и ноћења гостију;</p>	<p>Извјештаји туристичких агенција и организација; Статистички подаци о туризму;</p>	<p>укључујући број соба, квалитет, стандарде и опремљеност; Испитивање потреба и представљања туриста који посјећују општину Беране, као и анализа захтјева за додатним смјештајем; Испитивање конкуренције и сличних иницијатива у околини, што би могло имати утицај на број туриста и захтева за смјештајем; Оцјена финансијских ресурса доступних за инвестиције у проширење смјештајних капацитета;</p>	<p>наредних три године; Унапрјеђење услуга и стандарда у смјештајним објектима, укључујући модернизацију и обнову; Повећање броја опција као што су апартмани, приватни смјештај и друге алтернативне опције;</p>
<p>Приоритет 2: <i>Промоција културне и историјске баштине</i></p>	<p>Број посјетилаца културно-историјских споменика; Мјерење учешћа у промотивним активностима; Инвестиције у обнову, заштиту и промоцију; Мјерење учешћа локалне заједнице у активностима заштите и промоције културне баштине, као и образовних</p>	<p>Присуствовање и оцјене културних догађаја, фестивала, изложби и других активности које промовишу културну и историјску баштину; Медијски извјештаји и рецензије; Виртуелне туре и онлајн ресурси; Званични туристички извјештаји;</p>	<p>Осјетно већи проценат раста броја посјетилаца из године у годину културних и историјских споменика, што показује интересовање за ова мјеста;</p>	<p>Организовати и популаризовати културне догађаје, фестивале и изложбе који промовишу историју и културу општине Беране; Унапрјеђивање и обнова историјских и културних споменика, објеката и локалитета;</p>

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

	<p>програма о значају историје и културе; Проширење туристичке понуде; Утицај на локалну економију;</p>	<p>Статистички подаци о посјетама;</p>		<p>Развој образовних програма и туристичких рута које истичу културну и историјску баштину; Повећање броја туриста који посјећују културне и историјске локалитете;</p>
<p>Приоритет 3: <i>Диверзификација туристичке понуде</i></p>	<p>Нови туристички производи или активности Мјерење различитих видова туристичких искустава која се нуде у дестинацији; Учешће локалне заједнице; Увођење тематских маршрута или програма; Потражња за новим искуствима; Процент потражње посјетилаца за новим и различитим искуствима; Статистика истраживања и мишљења посјетилаца;</p>	<p>Анализа туристичких трендова; Статистички подаци о туризму; Рецензије и коментари посјетилаца; Учешће на сајмовима и изложбама; Извјештаји туристичких агенција и организација; Анализа конкуренције;</p>	<p>Тренутно стање: мали број организованих туристичких понуда;</p>	<p>Увођење нових туристичких производа, програма или активности као што су екскурзије, спортске активности, културни догађаји итд. (у наредном периоду укључити још 2 туристичка производа);</p>
<p>Приоритет 4: <i>Услужно оријентисан развој</i></p>	<p>Степен задовољства посјетилаца; Квалитет услуга; Обука за раднике у туристичкој индустрији о пружању услуга; Реактивност и одговорност на потребе посјетилаца; Учешће заједнице и локалних предузетника;</p>	<p>Задовољство клијената на основу спроведених анкета; Повратне информације клијената на друштвеним мрежама; Статистички подаци о посетама и туристичким трошковима; Учешће на туристичким</p>	<p>Низак ниво разноврсности у хотелским капацитетима; Тренутно постоје подаци о туристичким локацијама на више портала и сајтова;</p>	<p>Развој и унапређење обуке за туристичке раднике и локалне заједнице у области услуга; Подизање стандарда квалитета услуга кроз активности оцењивања и сертификације;</p>

	Ниво приступачности информација;	сајмовима и изложбама; Извјештаји туристичких агенција и организација; Индекс задовољства посјетилаца; Извјештаји за запослене и обуку запослених;		Имплементација технолошких рјешења за подршку услужно оријентисаном развоју (нпр. онлајн резервације, мобилне апликације за посјетиоце); Стимулисање стејкхолдера (хотели, ресторани, водичи, итд.) да понуде персонализоване и аутентичне туристичке услуге;
Приоритет 5: <i>Валоризација природних ресурса у функцији туризма</i>	Одрживи развој: природни ресурси у функцији туризма са акцентом на одрживост и заштиту екосистема. Биодиверзитет и заштита природе; Еколошки стандарди: проценат усаглашености туристичких активности са еколошким стандардима и законодавством; Едукација и информисаност Број посјетилаца природних ресурса; Коришћење алтернативних извора енергије;	Туристичк и извјештаји и статистике; Праћење истраживања и извјештаја о стању и одрживом коришћењу природних ресурса; Оцјена биолошке разноврсности; Извјештаји о одрживом развоју;	Тренутно је низак проценат употребе природних ресурса у функцији туризма са акцентом на одрживост и заштиту екосистема; Непостојање организованост и у едукацији и информисаност и посјетилаца о заштити природних ресурса;	Повећање за 10 % употребе природних ресурса у функцији туризма; Организовање едукација посјетилаца о заштити природних ресурса (организовати три едукативне презентације за заинтересоване туристе);
	ИНДИКАТОР	ИЗВОР ВЕРИФИКАЦИЈЕ	ПОЧЕТНА ВРИЈЕДНОСТ	ЦИЉАНИ ИСХОД
Специфични стратешки циљ 4: Развој производних и прерађивачких капацитета ради даљег економског развоја и јачања конкурентности				

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

<p>Приоритет 1: <i>Унапјеђење капацитета за прераду пољопривредних производа</i></p>	<p>Повећање производних капацитета; Диверзификација производње; Увођење нових технологија; Степен употребе локалних ресурса: проценат употребе локалних сировина и ресурса у процесу прераде; Увођење стандарда квалитета; Подршка малим и средњим предузећима;</p>	<p>Праћење посјећености тура и гастрономских догађаја који промовишу прераду пољопривредних производа; Анализа сарадње с локалним ресторанима и хотелима у вези са коришћењем и продавањем прерађених пољопривредних производа; Локални медији и друштвене мреже; Статистике посета и продаје; Извјештаји о приходу и рентабилности;</p>	<p>Тренутно стање капацитета за прераду пољопривредних производа;</p>	<p>Увећање капацитета за прераду пољопривредних производа за 20 %;</p>
<p>Приоритет 2: <i>Подстицање привредног развоја</i></p>	<p>Број нових предузећа или инвестиција; Стопа незапослености; Локални економски развојни пројекти; Степен сарадње међу локалним секторима; Образовање и квалитет радне снаге;</p>	<p>Оцјене и рецензије посјетилаца који су посјетили Беране представљају важан извор повратне информације. Овај податак може бити сакупљен путем анкета, онлајн рецензија и социјалних мрежа; Праћење локалних економских показатеља као што су број туриста, приход од туризма, број нових предузећа и запослених у туристичким секторима. Ови показатељи могу обухватити периодичне извештаје, статистике и анализе;</p>	<p>Процент увећања броја нових предузећа у претходном периоду од 2019-2023. године која су довела до развоја у различитим секторима; Садашње стање радно способних особа које су без запослења у општини;</p>	<p>Повећање за 10% предузећа у наредном периоду од 7 година; Смањење броја незапослених лица у општини у наредних 7 година за 5%;</p>

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

		Праћење имплементације и успјеха програма и пројеката који су директно усмерени ка привредном развоју у туризму; Ови програми могу укључивати инфраструктурне подизводње, обуку радне снаге, маркетиншке кампање и др.;		
Приоритет 3: <i>Коришћење природних ресурса у сврху економског развоја</i>	Удио пољопривреде у привреди; Експлоатација шумских ресурса; Промовисање туризма заснованог на природним ресурсима; Инвестиције у обновљиве изворе енергије; Улагања у заштиту животне средине; Експлоатација водних ресурса;	Информације о статусу и одрживом коришћењу природних ресурса могу се добити путем научних истраживања и извјештаја; Праћење имплементације програма и стратегија за одрживо управљање природним ресурсима у туристичком контексту. Ови програми могу обухватити заштиту природних станишта, програме обнављања и управљања биодиверзитетом; Еколошке анализе и извјештаји;	Тренутно стање доприноса пољопривреде у општини Беране; Садашње стање употребе шумских ресурса кроз одрживе методе шумарства или производње шумских производа; Садашње стање у промовисању туризма заснованог на природним ресурсима; Процент увођења и коришћења обновљивих извора енергије у општини у периоду од претходне три године;	Повећање удјела пољопривреде у привреду општине; Побољшање стања употребе шумских ресурса кроз одрживе методе шумарства или производње шумских производа; Развијање туристичких активности које су базиране на природним ресурсима општине; Повећање удјела увођења и коришћења обновљивих извора енергије у општини за 10% у наредних 7 година;
Приоритет 4: <i>Унапрјеђење институционалне подршке</i>	Ефикасност управљања; Степен учешћа грађана;	Праћење и оцјењивање инфраструктуре и услуга које су на	Мјера учинка институција у обезбеђивању услуга и	Повећање броја рјешавања случаја проблема грађана за 20% у

	<p>Подизање капацитета и обука запослених; Усаглашеност са законским и регулаторним оквиром; Квалитет услуга; Транспарентност и отвореност; Интерни и екстерни механизми за жалбе и предлоге;</p>	<p>располагању туристима; Испитивање стања путева, информативних табли, смјештајних капацитета, ресторана, и других туристичких објеката може се обавити кроз инспекције и анкете; Придруживање стручним туристичким организацијама и мрежама које промовишу и подржавају унапрјеђење туризма на локалном нивоу; Рад у сарадњи са владиним и невладиним институцијама може бити корисан за оцењивање и унапрјеђење политика и подршке туризму; Анализа резултата и праћење промјена у броју посјетилаца, промету, и другим релевантним показатељима;</p>	<p>рјешавању потреба заједнице у претходне 3 године; Садашњи проценат учешћа грађана у процесима одлучивања и управљања у заједници; Досадашњи проценат улагања у обуку и развој капацитета запослених у јавним институцијама;</p>	<p>наредних 7 година; Подизање нивоа учешћа грађана у процесима одлучивања за 20%; Повећање улагања за 20% у обуку запослених у јавним институцијама;</p>
	ИНДИКАТОР	ИЗВОР ВЕРИФИКАЦИЈЕ	ПОЧЕТНА ВРИЈЕДНОСТ	ЦИЉАНИ ИСХОД
Специфични стратешки циљ 5: Изградња и адекватно одржавање јавне инфраструктуре				
<p>Приоритет 1: <i>Развој и унапрјеђење саобраћајне инфраструктуре</i></p>	<p>Улагања у инфраструктуру: Степен доступности и покривености; Вријеме путовања и густина саобраћаја; Безбједност саобраћаја:</p>	<p>Извјештаји о инфраструктурним пројектима; Праћење статистика промета и транспорта у општини. Ове информације могу</p>	<p>Тренутна доступност инфраструктуре у различитим дјеловима општине; Тренутно вријеме потребно за</p>	<p>Побољшање доступности инфраструктуре у различитим дјеловима општине; Смањење саобраћајних несрећа;</p>

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

	<p>Ефикасност и одржавање инфраструктуре; Побољшање јавног превоза; Одрживање саобраћајне инфраструктуре;</p>	<p>укључивати број возила, густину саобраћаја, и друге релевантне показатеље; Државни и локални транспортни органи обично пружају такве статистике; Анкетирање грађана и корисника саобраћајне инфраструктуре о њиховом искуству и задовољству;</p>	<p>путовање и степен густине саобраћаја; Тренутни подаци о безбједности у саобраћају; Тренутно стање постојеће инфраструктуре; Стање у јавном превозу; Тренутно стање саобраћајне инфраструктуре;</p>	<p>Повећање степена безбедности у саобраћају; Побољшање у одржавању инфраструктуре; Побољшање стања јавног превоза; Побољшање и ширење саобраћајне инфраструктуре;</p>
<p>Приоритет 2: <i>Развој и унапјеђење градске инфраструктуре</i></p>	<p>Инвестиције у инфраструктуру: путеви, тротоари, водовод и канализација. Покривеност основних услуга: Степен густине саобраћаја;</p>	<p>Извјештаји локалних самоуправа и комуналних предузећа; Испитивање задовољства грађана градском инфраструктуром кроз анкете, истраживања јавног мњења и коментаре на друштвеним мрежама; Праћење и анализа градских планова развоја и инфраструктурних пројеката. Ови документи обично садрже стратегије за развој и унапјеђење градске инфраструктуре, укључујући путеве, водовод и канализацију, осветљење улица и друге компоненте;</p>	<p>Тренутно улагање у градску инфраструктуру; Тренутна доступност основних услуга (електрична енергија, вода, канализација и интернет) у градским дјеловима;</p>	<p>Повећање улагања у градску инфраструктуру; Побољшање доступности основних услуга (електрична енергија, вода, канализација и интернет) у градским дјеловима;</p>
<p>Приоритет 3: <i>Унапјеђење водоснабдијевања</i></p>	<p>Процент становништва са приступом питкој води;</p>	<p>Извјештаји водоводних компанија и локалних власти;</p>	<p>Процент становништва у општини који има приступ безбједној и</p>	<p>Повећање процента становништва у општини који има приступ</p>

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

	<p>Квалитет воде: Степен губитака воде у систему; Улагања у инфраструктуру; Одрживост система водоснабдијевања;</p>	<p>Испитивање квалитета воде и извјештаји о безбиједности водовода;</p>	<p>питкој води у 2023. години; Тренутно стање квалитета воде; Тренутно стање процента воде која се губи кроз различите форме у систему водоснабдијевања, као што су цурења или недостаци у инфраструктури;</p>	<p>безбиједној и питкој води; Побољшање исправности и безбиједности квалитета воде; Смањење губитака у водоснабдијевању ;</p>
<p>Приоритет 4: <i>Развој и унапрјеђење комуналне инфраструктуре</i></p>	<p>Приступ основним услугама; Степен покривености услуга у различитим дјеловима општине; Квалитет услуга комуналне инфраструктуре; Улагања у инфраструктуру; Степен ефикасности управљања отпадом; Безбиједност и одрживост;</p>	<p>Извјештаји комуналних служби и локалних власти; Анализа статистика и показатеља комуналних услуга; Испитивање мишљења и задовољства грађана и корисника комуналних услуга. Ове оцјене могу бити прикупљене кроз анкете, истраживања јавног мњења и повратне информације од грађана о квалитету комуналних услуга;</p>	<p>Тренутно стање броја становништва које има приступ основним услугама, укључујући водовод, канализацију, снабдијевање електричном енергијом и управљање отпадом; Пресјек садашњег стања доступности и квалитета комуналних услуга у различитим областима у општини; Тренутне инвестиције у подизање квалитета и проширење комуналне инфраструктуре;</p>	<p>Повећање процента становништва које има приступ основним комуналним услугама; Побољшање стања доступности и квалитета комуналних услуга у различитим областима у општини. Побољшање у финансирању комуналне инфраструктуре;</p>
	ИНДИКАТОР	ИЗВОР ВЕРИФИКАЦИЈЕ	ПОЧЕТНА ВРИЈЕДНОСТ	ЦИЉАНИ ИСХОД
Специфични стратешки циљ 6: Унапрјеђење постојећих административних капацитета				

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

<p>Приоритет 1: <i>Примјена софтверских рјешења у свакодневном раду</i></p>	<p>Усвајање технологије; Аутоматизација процеса;</p> <p>Обука и капацитети; Учинак и ефикасност; Унапрјеђење комуникације и приступ информацијама;</p> <p>Заштита података: Мјера заштите информација и података које користе софтверска рјешења;</p> <p>Иновације и развој рјешења: Процент учешћа у иновацијама и развоју нових софтверских рјешења која могу да побољшају рад општине;</p>	<p>Извјештаји о ефикасности и усавршавању радних процеса; Оцјена учинка и обуке персонала; Повратне информације од корисника и стање задовољства корисника;</p>	<p>Тренутно стање софтверских рјешења у различитим одјељењима и службама у општини; Садашње стање аутоматизације радних процеса помоћу софтвера (електронски системи управљања документима, финансијским системима и слично); Тренутно стање комуникације унутар институција и са грађанима кроз употребу софтвера;</p>	<p>Повећање софтверских рјешења у одјељењима и службама у општини; Повећање броја софтвера за управљање документима; Побољшање стања комуникације унутар институција и са грађанима кроз употребу софтвера;</p>
<p>Приоритет 2: <i>Доношење акционих планова и програма за поједине области</i></p>	<p>Постојање стратегија и планова; Области покривености плановима; Прилагођеност потребама заједнице; Учешће заједнице и стејкхолдера; Имплементација и реализација; Финансијска одрживост: Процент финансијске одрживости планова и програма, укључујући изворе финансирања за њихову имплементацију; Оцјена утицаја и евалуација;</p>	<p>Праћење и анализа евалуација које се спроводе након имплементације акционих планова и програма. Ове евалуације обично обухватају преглед резултата, усаглашеност са циљевима, и ефикасност у испуњавању задатака; Праћење редовних извјештаја о прогресу у имплементацији акционих планова и програма. Ови извјештаји требају обезбиједити</p>	<p>Тренутно стање економског развоја, инфраструктуре, образовања, здравства, заштите животне средине; Тренутно стање покривености акционим плановима; Тренутно стање усаглашености планова са потребама и приоритетима становништва и пословног окружења у општини;</p>	<p>Подизање нивоа стања економског развоја, инфраструктуре, образовања, здравства и заштите животне средине у наредних седам година; Повећање броја области у општини које су покривене акционим плановима и програмима; Усаглашавање планова са потребама и приоритетима</p>

		информације о стању по појединим областима, изазовима и оствареним циљевима; Ангажовање стручњака и заинтересованих страна у процесу оцене и предлагања унапрјеђења;	Тренутни проценат реализације и имплементације планова и пројеката; Низак проценат финансијске одрживости планова и програма, укључујући изворе финансирања за њихову имплементацију; Пресјек садашњег стања у нивоу утицаја које су акциони планови имали на заједницу и окружење, као и примјену евалуације;	становништва и пословног окружења у општини; Повећање за 20% у реализацији планова и програма; Повећање нивоа утицаја акционих планова на заједницу и окружење, као и примјену евалуације;
Приоритет 3: <i>Унапрјеђење просторно - планских капацитета</i>	Постојање и актуелност просторних планова; Усаглашеност са стратегијама развоја; Учесће заједнице у процесу планирања: Процент учешћа грађана у процесу развоја просторних планова; Успостављање зонирања и регулације коришћења земљишта Евалуација и ревизија планова	Евалуација и рецензија просторних планова; Учесће у стручним радионицама и обукама које су усмјерене на унапрјеђење просторно-планских капацитета. Ове активности могу обезбиједити нове информације, као и прилике за пренос најбољих пракси;	Процент постојања и актуелност просторних планова и докумената за уређење простора у општини у 2023. години; Тренутни ниво усаглашености просторних планова са стратегијама развоја општине; Садашње стање у процени учешћа грађана, у процесу развоја просторних	Повећање процента (20% за 7 година) постојања и актуелности просторних планова и докумената за уређење простора у општини; Повећање нивоа усаглашености просторних планова са стратегијама развоја општине (повећање за 20%); Увођење транспарентност и у раду општинских служби;

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

			<p>планова није постојало; Непостојање увида у тренутно стање;</p>	<p>Исход ће бити учешће грађана у унапрјеђењу просторно-планских капацитета, тако што ће се сви бити доступни (100%) грађанима; Успостављање и примена зонарања земљишта за различите врсте коришћења (стамбено, комерцијално, индустријско, зелене површине итд.) у наредних 7 година; Примјена процеса евалуације и ревизије планова (100%) у циљу њиховог константног ажурирања и усавршавања;</p>
--	--	--	--	---

VII ЛИТЕРАТУРА

1. City of London (2013). London Sport Strategy. <https://londonsport.org/about-us/our-mission-vision-and-values/our-blueprint-strategy/> (15.9.2016.).
2. Google Earth, screen shot, <https://earth.google.com/web/search/Business+Zone,+E65,+Berane,+Montenegro/@42.86206562,19.87412976.665.24900413a,1877.53462646d,35y,205.70141708h,60t,0r/data=CigiJgokCYtmR60xb0VAEbn1W2EmbkVAGcfEPuQm4zNAITGMML1f3TNAOgMKATA>, приступљено дана 10.11.2023. године
3. ONE д.о.о.
4. Otašević, J, Dobrota-Davidović, N. (2018): Institutional capacities of Serbia in resolving the problem of Children with Disabilities. Srpska politička misao, *Serbian political thought*, Institut za političke studije, Vol. 61(3), pp.157-173.
5. United Nations, Agenda 22. <https://disarmament.unoda.org/topics/gender/>
6. World Health Organisation, Global report on health equity for persons with disabilities, 2022.
7. Број ММСП и предузетника; број запослених; број већих предузећа; структура предузећа; број дрвопрерађивача са бројем запослених, *интерни подаци општинске управе Општине Беране добијени на упит дана 10.11.2023. год. и 15.11.2023. године*
8. Бубања, Д., Голубовић, Д., (2019) *Културно-историјско наслеђе Горњег Полимља*. Токови, часопис за научна, књижевна и друштвена питања, бр. 2, стр. 63-84.
9. Влада Црне Горе, Министарство екологије, просторног планирања и урбанизма (2023): Просторни план Црне Горе до 2040. године, Презентација нацрта плана
10. Влада Црне Горе, Министарство економског развоја и туризма (2023): Стратегија регионалног развоја Црне Горе за период 2023-2027. година, Подгорица.
11. Делетић, З., (2019) *Пет деценија часописа „ТОКОВИ“*. Токови, часопис за научна, књижевна и друштвена питања, бр. 2, стр. 165-170.
12. *Друштво за телекомуникације „МТЕЛ“ д.о.о.*
13. Елаборат о класификацији, категоризацији и прорачуну резерви угља у ревиру „Петњик“, беранског угљоносног басена, Рудник угља Пљевља 2017. година.
14. Завод за запошљавање Црне Горе (2020): Извјештај о раду Завода за запошљавање Црне Горе за 2019. године, Подгорица.
15. Завод за запошљавање Црне Горе (2021): Извјештај о раду Завода за запошљавање Црне Горе за 2020. године, Подгорица.
16. Завод за запошљавање Црне Горе (2022): Извјештај о раду Завода за запошљавање Црне Горе за 2021. године, Подгорица.
17. Завод за запошљавање Црне Горе (2022): Истраживање дефицитарна занимања у Цргој Гори у 2021. години, Подгорица.
18. Завод за запошљавање Црне Горе (2023): Извјештај о раду Завода за запошљавање Црне Горе за 2022. године, Подгорица.
19. Закон о библиотечкој дјелатности („Службени лист Црне Горе“ бр. 49/10).
20. Закон о локалној самоуправи („Службени лист Црне Горе“, бр. 002/18 од 10.01.2018, 034/19 од 21.06.2019, 038/20 од 25.04.2020, 050/22 од 09.05.2022, 084/22 од 01.08.2022).
21. Закон о локалној самоуправи („Службени лист Црне Горе“, бр. 2/2018, 34/2019 и 38/2020).

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

22. Закон о регионалном развоју, („Службени лист Црне Горе“, бр. 20/2011, 26/2011, 20/2015, 47/19)
23. Закон о стручном оспособљавању лица са стеченим високим образовањем („Службени лист Црне Горе“), бр. 038/12, од 19.07. 2012., 086/22 од 03.08.2012. године.
24. Извјештај о спровођењу плана управљања комуналним и неопасним грађевинским отпадом у општини Беране за 2022. годину. Општина Беране, Секретаријат за комунално-стамбене послове, саобраћај и заштиту животне средине.
25. Извјештај о стању испуштања отпадних вода за територију општине Беране за 2022. годину. Општина Беране, Секретаријат за комунално-стамбене послове, саобраћај и заштиту животне средине.
26. Извјештај Секретаријата за финансије и економски развој општине Беране.
27. *Извјештај о реализацији Стратешког плана развоја општине Беране за 2019, 2020, 2021. и 2022. годину*, Интерни документ Општине Беране добијен на упит дана 04.12.2023. године.
28. Извјештај о стању животне средине у општини Беране 2022. година, Општина Беране, Секретаријат за комунално-стамбене послове, саобраћај и заштиту животне средине.
29. *Инвестициони потенцијали општине Беране*, општина Беране, септембар 2022. године.
30. Интерна документација Агенције за изградњу и развој Беране д.о.о., допис бр. 1675 од 11.12.2023. године, Агенција за изградњу и развој Беране д.о.о., Беране, Црна Гора.
31. *Локална студија локације „Бизнис зона“ у Беранама*, („Службени лист Црне Горе – општински прописи“, бр. 34/2013).
32. Локални Акциони план за социјалну инклузију Рома и Египћана, Беране, 2019/2023.
33. Локални акциони план биодиверзитета за подручје општине Беране за период 2023-2028. година.
34. Мандић, Слађана, Заступањем до политике заједнице у области инвалидности: приручник за развој локалних планова акције у области инвалидности - Београд: Handicap International за југоисточну Европу, 2008.
35. Милисав В. Лутовац (1957). Иванградска (Беранска) котлина. Српска Академија Наука.
36. Министарство економије Црне Горе, *Бизнис зона Рудеш*, UNDP у Црној Гори.
37. Министарство економије, Мапа ресурса, 2011.
38. Национална стратегија управљања квалитетом ваздуха са Акционим планом за период 2013-2016. године, Подгорица, јануар 2013. године.
39. Одлука о организацији и начину рада локалне управе општине Беране („Службени лист Црне Горе - општински прописи“, бр.003/23 од 13.01.2023, 008/23 од 16.02.2023, 016/23 од 04.04.2023).
40. *Одлука о проглашењу бизнис зоне под називом „Рудеш“ Беране*, („Службени лист Црне Горе - општински прописи“, бр. 22/2019).
41. Општина Беране – званична презентација, <https://berane.me/opsti-podaci/> посјећено: 12.11.2023. године.
42. Подаци добијени од Градског Архитекте и Главног Администратора ЛС.
43. *Правилник о утврђивању листе степена конкурентности јединице локалне самоуправе за период 2009-2011. година*, („Службени лист Црне Горе“, бр. 49/2013).

Стратешки план развоја општине Беране за период од 2024. до 2031. године

44. *Правилник о утврђивању листе степена конкурентности јединице локалне самоуправе за период 2012-2014. година, („Службени лист Црне Горе“, бр. 2/2016).*
45. *Правилник о утврђивању листе степена конкурентности јединице локалне самоуправе за период 2019-2021. година., („Службени лист Црне Горе“, бр. 43/2023).*
46. *Правилник о утврђивању листе степена развијености јединице локалне самоуправе за период 2010-2012. година., („Службени лист Црне Горе“, бр. 61/2013).*
47. *Правилник о утврђивању листе степена развијености јединице локалне самоуправе за период 2013-2015. година, („Службени лист Црне Горе“, бр. 82/2016).*
48. *Правилник о утврђивању листе степена развијености јединице локалне самоуправе за период 2016-2018. година, („Службени лист Црне Горе“, бр. 77/2019).*
49. *Правилник о утврђивању листе степена развијености јединице локалне самоуправе за период 2019-2021. година, („Службени лист Црне Горе“, бр. 151/2022).*
50. *Привреда општине Беране, званична интернет страница Општине Беране, <https://berane.me/o-nama/privreda/>, приступљено дана 13.11.2023. године.*
51. *Привредна комора Црне Горе (2022). *Анализа пословања црногорске привреде у 2022. години*, Подгорица.*
52. *Пројекат Одређивања зона санитарне заштите изворишта „Мерића врело“, Општина Беране, 2016. година.*
53. *Просторни план Црне Горе до 2040. год., <https://wapi.gov.me/download-preview/2356a8c8-9d4e-4748-adda-7b72655bbe7f?version=1.0>, приступљено 20.11.2023. године.*
54. *Станић, М. (2023) *Увод у фудбалско право*. Институт за упоредно право, Београд.*
55. *Статистички годишњак, 2022. године.*
56. *Стратегија дигиталне трансформације Црне Горе 2022-2026. године.*
57. *Стратегија запошљавања општине Беране 2021-2025. године – предлог, („Службени лист Црне Горе – општински прописи, бр. 22/2021“).*
58. *Стратегија образовања одраслих Црне Горе 2015-2025. године.*
59. *Стратегија развоја грађевинарства у Црној Гори до 2020. године.*
60. *Стратегија развоја енергетике Црне Горе до 2030 године (бела књига), мај 2014. године.*
61. *Стратегија развоја пољопривреде и руралних подручја 2023-2028. год., чека се усвајање, <https://wapi.gov.me/download-preview/1e9c16c3-8814-49ab-ba89-de4f60f796af?version=1.0> приступљено 15.11.2023. године.*
62. *Стратегија регионалног развоја Црне Горе за период 2023-2027. године, <https://wapi.gov.me/download/4b0f63fd-e49d-4f0c-9f09-99426dc8d51b?version=1.0>*
63. *Стратегија са планом развоја шума и шумарства 2014-2023. године - Национална шумарска стратегија – предлог, <https://faolex.fao.org/docs/pdf/mne165095.pdf>, приступљено дана 10.11.2023. године.*
64. *Стратегије запошљавања општине Беране 2021-2025. године, („Службени лист Црне Горе – општински прописи, бр. 22/2021“).*
65. *Стратешки план развоја општине Беране за период 2019-2023. године, („Службени лист Црне Горе - општински прописи, бр. 28/2019“.*
66. *Стратешки план руралног развоја општине Беране за период 2023-2027. година.*

67. Управа за статистику Црне Горе MONSTAT – Мјесечни статистички преглед 2022; <https://monstat.org/uploads/files/Bilten/2023/01/2.pdf>
 68. Управа за статистику Црне Горе MONSTAT Migracije – saopštenja <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=1340&pageid=53>
 69. Управа за статистику Црне Горе MONSTAT Procjene stanovnika i demografski indikatora <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=177&pageid=47>
 70. Управа за статистику Црне Горе/ MONSTAT/Demografija/Procjena stanovništva/Подаци/Procjena stanovništva по општинама средином године. <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=273&pageid=48>
 71. Управа за статистику Црне Горе MONSTAT: Popis stanovništva 2011; <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=322&pageid=322>
 72. Управа за статистику Црне Горе МОНСТАТ (2023) Месечни статистички преглед, бр. 1/2023; <https://monstat.org/uploads/files/Bilten/2023/01/3.pdf>
 73. Управа за статистику Црне Горе МОНСТАТ (2023) Месечни статистички преглед, бр. 7/2023; <https://monstat.org/uploads/files/Bilten/2023/7/3.pdf>
 74. Управа за статистику Црне Горе МОНСТАТ (2023) Месечни статистички преглед, бр. 1/2023; <https://monstat.org/uploads/files/Bilten/2022/05/2.pdf>
 75. Хидрометеоролошки завод Црне Горе: Климатске нормале – Беране; посећено 12.11.2023. године; <http://www.meteo.co.me/page.php?id=40>
 76. *Црногорски Телеком А.Д.*
- viii World Health Organisation, Global report on health equity for persons with disabilities, 2022.